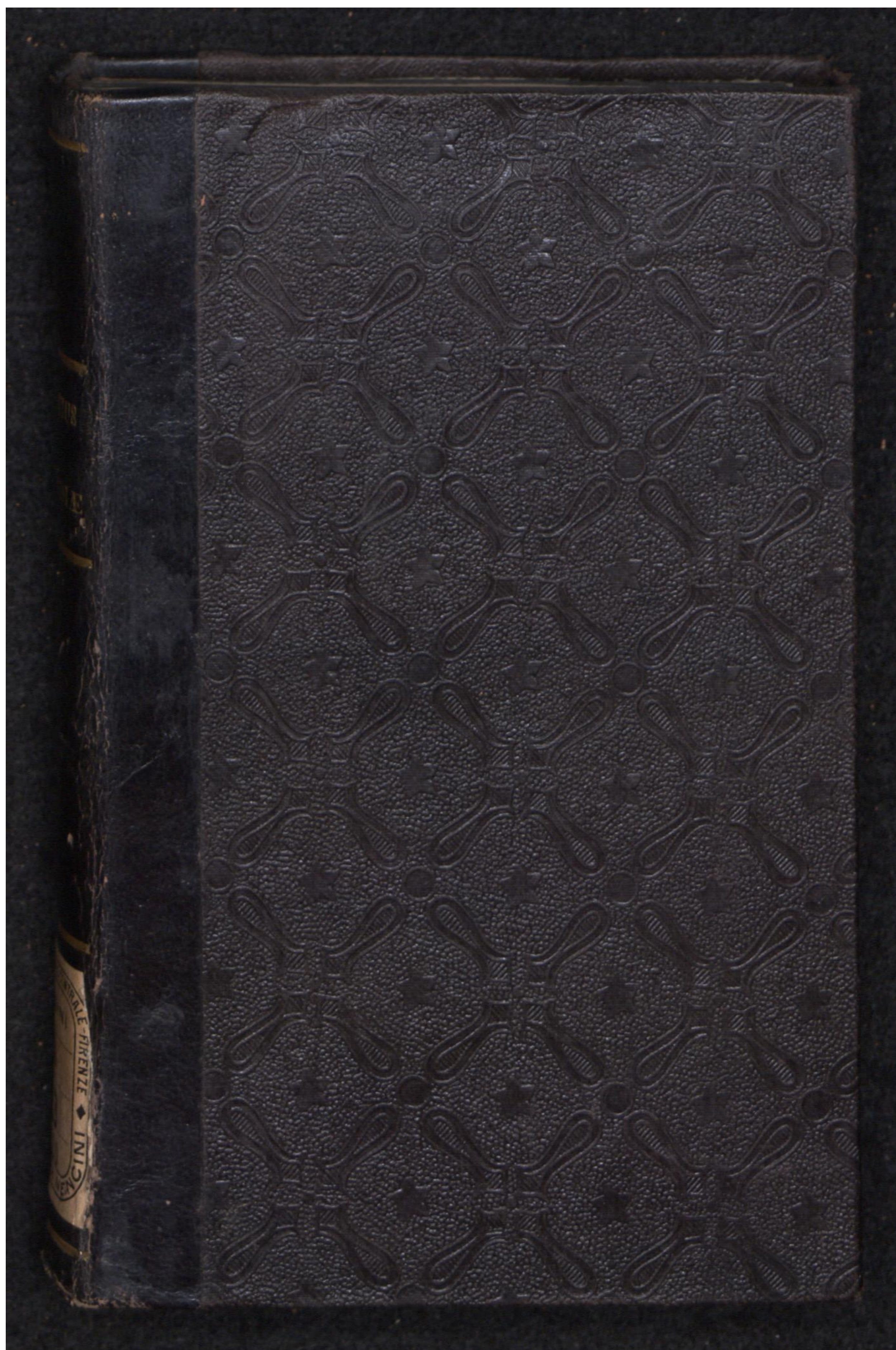
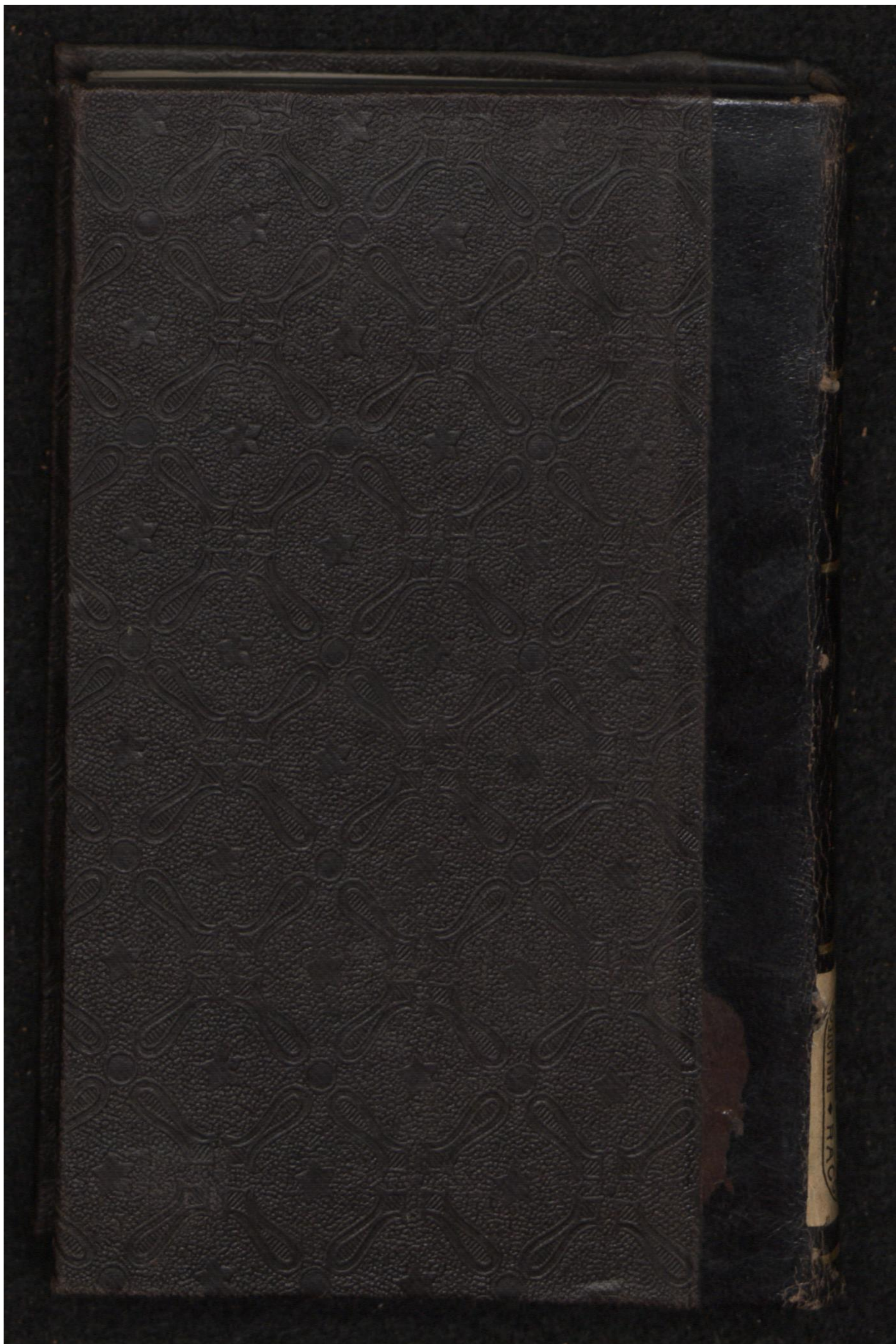
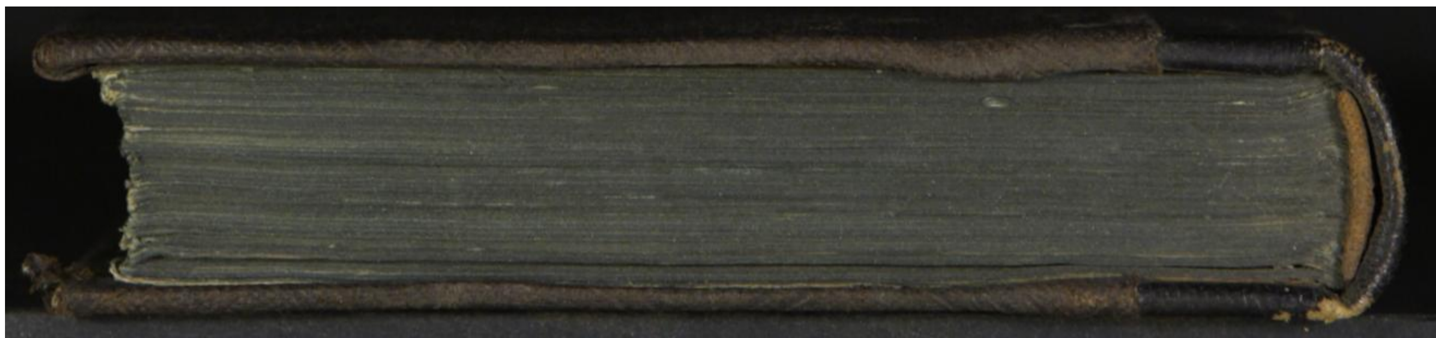

TERENTIUS
COMŒDIÆ
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE
RACCOLTA NENCINI
ALDINI
I
3
20

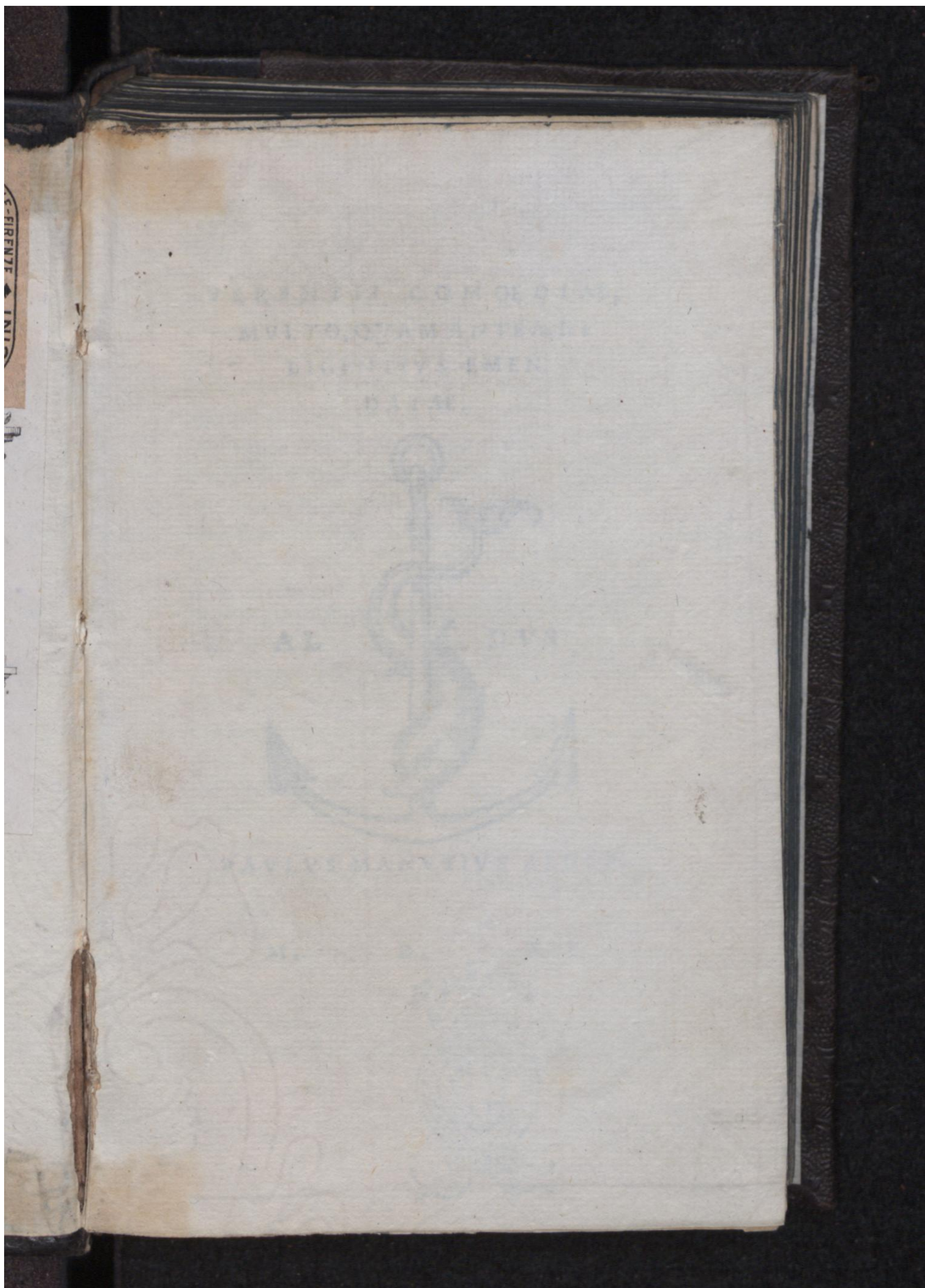

Ex Libris Joannis Nencini
1874

TERENTII COMOEDIAE, MVLTO, QVAM ANTEA, DILIGENTIVS EMENDATAE.

PAVLVS MANVTIVS ALDI F.

M. D. XLI.

IO. GROLIERIO, CHRISTIANISS. GALLORVM REGIS SECRETARIO, ET PRIMARIO INSVBRIAE QVAESTORI, FRANCISCVS ASVLANVS S.

q Vicunque Volcatius ille Sedigitus fuit, qui iudicium de latinis comicis in his, qui circunferuntur, iambis tam audacter tulit, ut nihil eum, qui contra sentiat, sentire dixerit: næ ille mihi omni ipse prorsus uidetur sensu caruisse. Cæcilio palmam statuit. facilius id fortasse, quàm decuit. quãquam enim de eo, cuius nulla extent scripta, iudicari nihil possit: non parui tamen Ciceronis iudicium, qui nunc malum eũ esse latinitatis auctorem, nunc male locutum dicit, faciendum est. sed ob ipsam tamen hanc causam, quòd omnia eius scripta interciderunt, ne temere in eum, quem non legimus, pronuntiasse quicquam uideamur, cum præsertim & Horatius etiam grauitate eum dicat uincere: condonemus sanè hoc Ciceronis iudicium, & recte Cæcilio delatã palmam existimemus. quid, quod Plautum cæteros superare, ac sexto demum loco consequi Terentiũ asserit? nullo ne id pacto assentiri possumus? ego uero tantum abest ut in hac sim sententia, ut longo interuallo post Terentium Plautum arbitrer collocandum. neq; uero, ut hoc sentiam, sermonis solum elegantia moueor; qua Terentium facillime omnes excellere, nemo est qui neget. uolo in hoc parẽ illi Plautum esse: uolo, quod ho

minis fortasse uitium sit, ætati ascribere. durior est Plautus: asperis quibusdam, atque obscuris uerbis utitur. sic enim tunc loquebantur. non poterat ille alio, quàm ætatis suæ, sermone uti. longe Terentius cultior. nihil in eo non lene, nihil non elegans. limatior tum scilicet latina lingua facta est. non eius hæc propria existimanda laus, sed communis illius ætatis omnium. ut hæc inquam ita esse cōcedam: quid cætera, quæ multo maioris artis sunt, possunt ne ulla ratione paria in utroque fieri? omnibus mihi Plautus in rebus (liceat libere proferre, quod sentio) uidetur nimius. ita illo Terentius parcior, ut nihil ab eo tamen, quod desiderari possit, relinquatur. hiant non nunquam, neq; satis cohærent Plauti comœdiæ. ita omnia Terentij inter se nexa, ita ex omnibus unum quoddam conficitur, ut nihil aptius illius fabulis, nihil magis fieri ad unguem possit. atqui hoc id est, quod præcipue præstari & ab poetis, & ab scriptoribus omnibus debeat, ac maximam, si aliud quippiam, artem exigat. iam decorum illud, quod in omnibus tantopere custodiēdum rebus est, in fabulis uero, ubi congrua unicuiq; personæ effingenda sunt omnia, nisi seruetur, nihil prorsus fiat; nemo Terentio attentius obseruauit. at huius non nunquam Plautus obliuiscitur. ac mihi quidem aliquando hæc, quæ diximus, consideranti, ob id Plautus minus in his fortasse posuisse curæ uideri solet, quòd unum illi studium facetiarum fuit. nihil ille aliud propositum comico poetæ credidit, quàm populo risum mouere. id dum unum captat, uni huic rei dum inseruit: ut id, quod uoluit, maxime assecutus sit, & urbanissimus sit spectatoribus uisus; multa certe alia, et potiora omisit. atq; ipsi ta-

men etiam illi ſales, dum undiq; eos collegit, undiq; ex omni re aucupatur, hebetes plerunq; ac ſcurriles ſunt, nec quos extra illum in theatro concitati uulgi plauſum ſedatus probare lector poſſit. qua in re ita ſibi Terentius moderatus eſt, ut in hoc quoq; non minus, quàm in cæteris, quæ à nobis dicta ſunt, præſtitiſſe omnibus uideatur. duo ſunt facetiarum genera: in re alterum, alterum in uerbo eſt poſitum. multo id uenuſtius & grauius, quod re tractatur. acutum non nunquam & elegans, quod in uerbo eſt: ſed frigidum tamen plerunq; eſt, & facillime in ſcurrilitatem delabitur, ſi quis ſibi in eo non moderetur. creber primo in genere, in ſecundo parcus Terentius. econtra Plautus, in primo rarus, in ſecundo frequentiſſimus. hinc factum eſt, ut rudi fortaſſe populo & ſpectatoribus, quippe qui ſcurra ſæpius quàm poeta delectantur, ſalſior ſit Plautus uiſus. peritis [illegible]rte auribus, & ſapienti lectori nihil Terentio feſtiuius uideri debet. illius quæ lepida dicta ſunt, placere ſemel poſſunt: huius quo magis inſpiciuntur, eo uenuſtiora apparent. riſum ille perſæpe, ſed & ſæpe cachinnum mouet: nũquam cachinnum Terentius. atq;, ut uno omnia uerbo complectar, in illo dicacitas, in hoc urbanitas conſpicitur maxima. atq; hanc quidem ego de poetis his non tam libere fortaſſe dixiſſem ſententiam, niſi maximos, quos ſequerer, uiros, Horatium et Afranium, eius auctores habuiſſem: quos multo ego pluris, quàm Sedigitum hunc neſcio quem, facio. acerrimo inter poetas omnes iudicio mihi fuiſſe Horatius uidetur. nemo illo uetuſtiores poetas diligentius excuſſit. at is de Plauto.

At noſtri proaui Plautinos & numeros, &

Laudauere sales, nimium patienter utrunq;,
Ne dicam stulte, mirati, si modo ego & uos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimumq; sonum digitis callemus & aure.

& numeros, & sales Plautinos non probat Horatius. nos de salibus diximus: multa, quæ de numeris dici possent, ne longiores essemus, ac nimis omnia inquirere uideremur, prætermittere, ac condonare uoluimus. sed quid idem de Terentio Horatius?

Vincere Cæcilius grauitate, Terentius arte.

parem Cæcilio Terētium facit, cum grauitate alterum, alterum arte dicit uincere. atqui ego ne grauitate quidem uideo quo modo ab ullo uinci potuerit Terentius. quæcunq; in comico esse aut potest aut debet grauitas, in illo est. quòd si grauior Cæcilius fuit, næ ille fortasse comœdiæ sit fines prætergressus. quāquam enim tollat plerunq; uocem comœdia necesse est, ita tamē debet tollere, ut nullo illi pacto ad tragœdiam ascendendum sit. ob hoc ego Afranio libenter accedo, qui neminem Terentio dici posse similem affirmat: neq; cuiusquam uerius fuisse iudiciū arbitror. probatiores alij fuerint populo: unius ego Afranij, qui ipse egregie togatas scripsit, de comico poeta iudicium longe omnibus totius uictricis terrarum omniū plebis Romanæ plausibus anteponendum censeo. at in alia est sententia Sedigitus. grauis mihi auctor opponitur. non Terentio is Cæcilium solum & Plautum, sed Attilium etiam, si dijs placet (ut omittam alios) præferendum existimat. quid agis bone Volcati? eum ne etiam, quem Cicero & ferreum esse scriptorem Licinio assentitur, et ipse durissimum uocat? sed nō est profecto,

quod admirer, non satis tibi elegantissimum hūc poetam
placuisse. ne id quidem admirarer, si post Enniū, quem
postremū censes, collocasses. hoc te ego sensisse, sed dicere
ausum nō esse, arbitror. unum id admiror, inuentū esse
quempiā, qui tua ista carmina tanquā oraculum quod=
dam sibi proferenda duxerit. sed ualeat Sedigitus. nos
Afranio assentiri nō pigeat: ac Terentiū omnibus præ=
stitisse comicis credamus: neq; uim illam comicam, quā
ei unam defuisse dolet Cæsar (si modo sunt illa Cæsaris
carmina) desideremus. nihil illi defuit: omnia, quæ co=
mico poetæ præstāda sunt, præstitit. siquid desiderandum
in illo est, desiderandū id est, ut ea aliquādo in manus no
stras ueniāt exemplaria, ex quibus emendatissimus emit=
ti, ac confusi illius restitui uersus possint: nihil est enim
difficilius, q̃ hos distinguere. simillimos ille eos prosæ ora
tioni esse uoluit, ut nihil à sermone differre uiderentur:
ob id proximis his rudibus et bonarum literarum exper
tibus seculis uersus crediti nō sunt, et ab exscribentibus li
brarijs confusi. restituit horum multos Aldus sororius
meus, dum uiueret: multos nos eo mortuo ex ueteribus li
bris correximus. neq; tamen, quod audaciores alij affir=
mare ausi sunt, restitutum omnino Terentiū credimus.
erit fortasse, cum id affirmari à nobis poterit: nūc satis
nobis sit, ex nulla unquā illum officina post hūc exscriben
di libros modū inuentum, castigatiorem prodijsse. Plures
autem ob causas tibi is Grolieri clarissime debetur liber:
& promiserat iam eum tibi Aldus: et nihil est, quod tibi
nostro etiā nomine & ego, & Andreas pater nō debea=
mus. tu Aldum semper singulari quadam beneuolentia
prosecutus es: tu eo defuncto omnem in nos amorem il

um contulisti : neq; unquā noua in nos quotidie beneficia congerere intermisisti. ex quo factum est, ut, quo tibi pacto pares unquā referri à nobis possint gratiæ, non uideamus. neq; tamen ob id hunc tibi à me librum dicatum quisquam existimet, quòd plurimis ac maximis tuis in me meritis leui hoc munere satisfactum uelim. tantū abest ut id cogitem, ut ob hoc tibi etiam magis debiturus sim: ob hanc enim præcipue causam sub tuo nomine Terentium edimus, ut et is, et reliqua omnia, quæ aut emissa à nobis sunt, aut emittentur, patrocinio tuo defendantur, ac non parua ex tuo nomine auctoritas libris nostris accedat. quòd autem tibi ego, cui me plurimum debere confiteor, plura etiā debere non uerear, singularis quædam, quæ in te uno cernitur, in causa est beneficētia. tum tu tibi cumulatissime relatum beneficiū putas, cum nouo cumulas : neq; alium ex ipsa beneficentia fructum, quā beneficentiā ipsam, petis. ac ostendunt se quidem reliquæ in te uirtutes omnes, ob quas tanquam aliquod è Gallia missum numen Insubria te tota suspicit : sed nescio quo pacto tamen longe magis hæc omniū in se oculos trahit, longe hæc magis omnium sermonibus celebratur : quippe & multo hanc sibi omnes magis, quàm cæteras, prodesse sentiunt; neque alia uirtus est, quæ similiores nos deis efficiat. atque hac tu quidem ita quotidie tibi multos deuincis, ut difficile sit, qui te nouerit, & non tuo tibi aliquo beneficio obstrictus sit, reperire. ego certe præter cæteros tibi tantum debeo, ut tibi quidem ipsi satisfacere una tantum ratione, noua beneficia accipiendo, atq; illustriorem beneficentiā tuam faciendo, possim; cæteris quo me pacto non ingratum esse ostendam, non inueniam.

TERENTII VITA, ET DE TRAGOEDIA AC COMOEDIA NON PAVCA EX AELIO DONATO.

P VBlius Terentius Afer, Carthagine natus, seruiuit Romæ Terentio Lucano senatori: à quo ob ingenium, & formam non institutus modo liberaliter, sed & mature manumissus. quidam captum esse existimant. quod fieri nullo modo potuisse, Fenestella docet, cum in fine secundi belli Punici & ante initium tertij natus sit & mortuus: nec, si à Numidis aut Getulis captus sit, ad ducem Romanum peruenire potuisse, nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi post deletam Carthaginem, cœpto. hic cum multis nobilibus familiariter uixit, sed maxime cum Scipione Africano, & cum Lælio. quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur. quod & ipsum Fenestella arguit, contendens utroq; maiorem natu fuisse. quamuis Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tradit, & Porcius suspicionem de consuetudine per hæc faciat:

Dum lasciuiam nobilium & fucosas laudes petit:
Dum Africani uoce diuina inhiat auidis auribus:
Dum, ad Furium se cœnitare, et Lælium, pulchrũ putat:
Dum se amari ab hisce credit, crebro in Albanum rapi
Ob florem ætatis suæ: ipsis sublatis rebus, ad summam
Inopiam redactus est.
Itaq; è cõspectu omniũ abijt in Græciã in terrã ultimã:

Mortuus est in Stimphalo Arcadiæ oppido. nihil Publius Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiã,
Saltem ut esset, quò referret obitum domini seruulus.

scripsit comœdias sex. ex quibus primam Andriam cum Aedilibus daret, iussus ante Cerio recitare, ad cœnantem cum uenisset, dictus est initium quidem fabulæ, quòd erat contemptiore uestitu, subsellio iuxta lectulum residens legisse: post paucos uero uersus inuitatus ut accumberet, cœnasse unà: deinde cætera percurrisse nõ sine magna Cerij admiratione. & hanc autem, & quinq; reliquas æqualiter populo probauit. quamuis Volcatius de enumeratione ita scribit:

Sumetur Hecyra sexta ex his fabula.

Eunuchus quidem bis acta est, meruitq; pretium quantum nullum alia cuiusquam comœdia, uidelicet octo millia numũ: propterea summo quoque titulo ascribitur. nam Adelphorum principiũ Varro etiam præfert principio Menandri. non obscura fama est adiutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione: quibuscum familiariter uixit. eandem ipse auxit: nunquam enim, nisi leuiter, se tutari conatur: ut in prologo Adelphorum.

Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
Hunc adiutare, assidueq; unà scribere:
Quod illi maledictum uehemens existimant,
Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet,
Qui uobis uniuersis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisq; tempore usus est sine superbia.

uidetur autem se leuius defendisse, quia sciebat Lælio & Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quæ tamen magis, & usque ad posteriora tempora ualuit. Q. Mem
" mius in oratione pro se ait. P. Africanus, qui à Terentio
" personam mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius
" in scenam detulit. Nepos auctore certo comperisse se ait: C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martij admonitum ab uxore, temporius ut discumberet; petijsse ab ea, ne interpellaretur: serius tandem ingressum triclinium, dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiasse uersus qui sunt in Heautontimorumeno,

Satis pol proterue me Syri promissa huc induxerunt.

Satra. Terentiũ existimat, si modo in scribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere; quàm Sulpitio Gallo homine docto, & qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum; uel Q. Fabio Labeone & M. Pompilio, consulari utroq;, ac poeta: ideo ipsum non iuuenes designasse, qui se adiuuasse dicerentur; sed uiros, quorũ operam & in bello, & in otio, & in negotio populus sit expertus. Post editas comœdias, quintum atq; trigesimũ egressus annum, causa euitandæ opinionis, quia uidebatur aliena pro suis edere; seu percipiendi Græcorum instituta moresq;, quos perinde exprimeret in scriptis; egressus est, neque amplius redijt. de morte eius Volcatius tradit.

Sed ut Afer sex populo edidit comœdias,
Iter hinc in Asiam fecit: nauim cum semel
Conscendit, uisus nunquam est. sic uita uacat.

Q. Consetius redeuntem è Græcia perijsse in mari dicit cum centum & octo fabulis conuersis à Menandro. cæteri, mortuũ esse in Arcadia Stimphali sinu Leucadiæ; tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fuluio Nobiliore Coss. morbo implicitum acri, dolore ac tædio amissarum fabularum, quas in naui præmiserat; ac simul fabularum, quas nouas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. reliquit filiam, quæ equiti R. nupsit: item hortulos XX. iugerum, uia Appia ad Martis uillá: quo magis miror Porcium scribere,

=nihil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius:
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiá:
Saltem ut esset, quò referret obitum domini seruulus.

hunc Afranius quidem omnibus comicis præfert, scribens in compitalibus.

Terentio non similem dices quempiam.

Volcatius autẽ nõ solũ Næuio, et Plauto, et Cæcilio, sed Licinio quoq; postponit. Cicero in Limone hactenus laudat.

Tu quoq;, qui solus lecto sermone Terenti
Conuersum expressumq; latina uoce Menandrum
In medio populi sedatis uocibus effers.
Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

C. Cæsar.

Tu quoq; tam submisso dimidiate Menander
Poneris, & merito puri sermonis amator.
Lenibus atque utinam scriptis adiuncta foret uis
Comica, ut æquato uirtus polleret honore
Cum Græcis, neq; in hac despectus parte iaceres.

Vnum hoc maceror & doleo tibi deesse Terenti.
hæc Suetonius Tranquillus. nam duos Terentios poetas fuisse scribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius libertus, alter libertinus Terẽtius Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium, Valgius in Actæone ait,

Hæ quæ uocantur fabulæ, cuius sunt?
* Non has qui iura populis recensentibus dabat
Summo honore affectus fecit fabulas?

duæ ab Apollodoro translatæ esse dicuntur comico, Phormio, & Hecyra; quatuor reliquæ à Menandro; ex quibus magno successu, & pretio stetit Eunuchus fabula: Hecyra sæpe exclusa, uix acta est.

INitium tragœdiæ & comœdiæ à rebus diuinis est inchoatum: quibus pro fructibus uota soluentes, operabantur antiqui. nam incensis iam altaribus & admoto hirco, id genus carminis, quod sacer chorus reddebat Libero patri, tragœdia dicebatur: uel ἀπὸ τοῦ τράγου, hoc est ab hirco hoste uinearum, & à cantilena. eius ipsius rei apud Virgilium plena fit mẽtio. uel quòd hirco donabatur eius carminis poeta. uel quòd uter eius musti plenus solẽne præmium cantoribus fuerat. uel quod ora sua fecibus perlinebant scenici ante usum personarum ab Aeschylo repertum: feces enim dicuntur græce τρύγες. & his quidem causis tragœdiæ nomen est inuẽtum. At uero non dũ coactis in urbem Atheniensibus, cũ Apollini Nomio, idest pastorũ uicinorumq; præsidi deo, constructis aris, in honorem diuinæ rei, circũ Atticæ uicos, uillas, pagos, & compita festum carmen solenniter cantarent: orta est comœdia, ἀπὸ τοῦ κωμά=

ζειν καὶ ᾄδειν, quod est, comessatum ire cantantes. quod à poetis solenni die, uel amatorie lasciuienribus choris cõmicis, non absurdum est. itaq; ut rerum, ita etiam tẽporum ipsorum cœpto ordine tragœdia primo prolata esse cognoscitur. nam ut ab incultis & feris moribus paulatim peruentum est ad mansuetudinem, urbesq; sunt cõditæ, & uita mitior atq; otiosa processit: ita res tragicæ longe ante comicas inuentæ: quamuis retro prisca uoluentibus reperiatur Thespis tragœdiæ primus inuentor, & comœdiæ ueteris pater Eupolis, cum Cratino, Aristophaneq; esse credatur. Homerus tamen, qui ferè omnis poeticæ largissimus fons est, etiam his carminibus exempla præbuit, & uelut quadam suorum operum lege præscripsit: qui Iliadẽ instar tragœdiæ, odysseam ad imaginem comœdiæ fecisse monstratur: nam post illius tale, tãtumq; documentum, ab ingeniosissimis imitatoribus & digesta in ordinem, & diuisa sunt ea, quæ etiam tum temere scribebantur adhuc impolita, atque in ipsis rudimentis haudquaquam, ut postea facta sunt, decora atq; lenia. at nos ea, quæ proprie de tragœdia dicenda sunt, titulo propositi operis instantes, in alia tempora differamus, & de his fabulis iam loquamur, quas Terentius imitatus est. Postquam demostrandæ originis causa de utriusque generis initio diximus; quod necesse est, iam dicemus. Comœdia ferè uetus, ut ipsa quoque olim tragœdia, simplex carmen (quemadmodum iam diximus) fuit: quod chorus circa aras fumantes, nunc spatiatus, nunc reuoluens gyros, cum tibicine concinebat. sed primo una persona subducta est cantoribus: quæ respondens alternis choro, locupletauit, uariauitq; rem

muſicam : tum altera, tum tertia, & ad poſtremum cre
ſcēte numero per actores diuerſos perſonæ, pallæ, cothur
ni, ſocci, & cæteri ornatus atque inſignia ſcenicorum re=
perta, & ad hoc unicuique ſuus habitus, & ad ultimum
qui primarum partium, qui ſecundarum, & tertiarum,
qui quartarum, atq; quintarū actores eſſent, diſtributa
& diuiſa quinquepartito acta eſt tota fabula. quæ tamē
in ipſis ortus ſui uelut quibuſdam incunabulis, & uix
dum incipiens, κωμῳδία dicta eſt ἀρχαία, iccirco
quia nobis parum cognitis uitijs * aut quia
ineſt in ea uelut hiſtorica fides ueræ narrationis, & deno
minatio omnium, de quibus libere deſcribebatur. etenim
per priſcos poetas non, ut nunc, penitus ficta argumēta,
ſed res geſtæ à ciuibus, palàm cum eorum ſæpe, qui geſſe
rant, nomine decantabantur. ideo ipſa ſuo tempore mo
ribus multum profuit ciuitatis, cum unuſquiſq; caueret,
culpa ne ſpectaculo cæteris extitiſſet, & domeſtico pro=
bro. ſed cum poetæ abuti licentius ſtylo, & paſſim læde=
re ex libidine cœpiſſent plures bonos; ne quiſquam in al
terum carmen infame proponeret, lata lege ſanxerunt.
et hinc deinde aliud genus fabulæ ſatyra ſumpſit exor=
diū. quæ à ſatyris, quos illotos ſemper ac petulantes deos
ſcimus eſſe, uocitata eſt. etſi aliunde nomen traxiſſe pra=
ue putant alij. hæc, quæ ſatyra dicitur, eiuſmodi fuit, ut
in ea quāuis duro & ueluti agreſti modo de uitijs ciuiū,
tamen ſine ullo proprij nominis titulo carmen eſſet. quod
item genus comœdiæ multis obfuit poetis, cū in ſuſpicio=
nem potentibus ciuibus ueniſſent illorū facta deſcripſiſſe
in peius, ac deformaſſe genus ſtylo carminis. quod primo
Lucilius nouo conſcripſit modo, ut poeſim inde faceret, i.

unius carminis plures libros. hoc igitur, quod supradiximus, malo coacti omittere satyram, aliud genus carminis τὴν νέαν κωμῳδίαν, hoc est nouã comœdiã reperere poetæ. quæ argumẽto cõmuni magis, & generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agũt, pertineret, & minus amaritudinis spectatoribus, et eadẽ opera multũ delectationis afferret, cõcinna argumento, consuetudine cõgrua, utilis sententijs, grata salibus, apta metro. ut igitur superiores illæ suis quæq; celebrantur auctoribus, ita hæc νέα κωμῳδία cũ multorum ante, ac postea, tum præcipue Menandri Terentijq; est. de qua cum multa dicenda sint, sat erit tamen uelut admonendi lectoris causa, quid de arte comica ueterum chartis continetur, exponere. Comœdia uetus ut ab initio chorus fuit, paulatimq; personarum numero in quinque actus processit: ita paulatim uelut attrito atq; extenuato choro ad nouam comœdiam sic peruenit, ut in ea non modo non inducatur chorus, sed ne locus quidem ullus iam relinquatur choro. nam postquam otioso tempore fastidiosior spectator effectus est, tunc cum ad auctores ab actoribus fabula transibat, cum surgere, & abire cœpisset: admonuit poetas primo quidem choros prætermittere locum eius relinquentes; ut Menander fecit, hac de causa, non, ut alij existimant, alia. postremo ne locum quidem reliquerunt: quod Latini fecerũt comici: unde apud illos dirimere actus quinquepartitos difficile est. tum etiam Græci prologos non habent more nostrorum, quos Latini habent. deinde θεοὺς ἀπὸ μηχάνης, idest deos argumentis narrãdis machinatos, cæteri Latini instar Græcorum habent, Terentius non habet, ad hoc προτατικὰ πρόσωπα, &

personas extra argumentum accersitas non facile cæteri habent: quibus Terentius sæpe utitur, ut per harum inductiones facile pateat argumentum. Veteres etsi ipsi quoq; in metris negligentius usi sunt iambico uersu duntaxat in secundo & quarto loco, tamen à Terentio uincuntur resolutione huius metri, quantum potest comminuti ad imaginem prosæ orationis. tum personarũ leges circa habitum, ætatem, officium, partes agendi, nemo diligentius Terẽtio custodiuit. quin etiam solus ausus est in fictis argumentis, cum fidem ueritatis assequeretur, etiam contra præscripta comica meretrices interdum non malas introducere: quibus tamẽ, cur bonæ sint, & uoluptas per ipsum, & causa non desit. hæc cum artificiosissima Terentius fecerit, tum illud est admirandum, quòd et morem retinuit ut comœdiam scriberet, & temperauit affectum, ne in tragœdiam transiliret. quod cum alijs rebus minime obtentum & à Plauto, & ab Afranio, & Accio, & multis ferè magnis comicis inuenimus. illud quoq; inter Terẽtianas uirtutes mirabile, quòd eius fabulæ eo sunt tẽperamento, ut neq; extumescãt ad tragicam celsitudinẽ, neq; abijciantur ad histrionicã. adde, ꝙ nihil abstrusum ab eo ponitur, aut quod ab historicis requirendum sit: quod sæpius Plautus facit, & eo est obscurior in pluribus locis. adde, quòd argumenti ac styli ita attente memor est, ut nusquam non cauerit, aut curauerit, quæ obesse potuerunt. tum ꝙ media primis atq; postremis ita nexuit, ut nihil additũ alteri, sed aptum et ex se totum, & uno corpore uideatur esse compositum. illud quoq; mirabile in eo: primo, ꝙ non ita miscet personas quatuor, ut obscura sit earum distinctio: et item, ꝙ nihil ad

hil ad

hil ad populum facit actorem uelut ex tragœdia loqui. quod uitium Plauti frequentissimum est. illud etiã inter cætera eius laude dignum uidetur, quòd locupletiora argumenta & duplicibus negotijs delegerit ad scribendũ: nam, excepta Ecyra, in qua scribit Pamphili amorem, cæteræ quinq; binos adolescentulos habent. Illud uero tenendum est, Latinos multa fabularum genera protulisse, ut Togatas à scenicis atq; argumentis latinis; Prætextatas ab dignitate personarum; & latina historia; Attellanas à ciuitate Campaniæ, ubi actitatæ sunt plurimæ; Rhyntonicas ab actoris nomine; Tabernarias ab humilitate argumenti & styli; Mimos ab diuturna imitatione uilium rerum et leuium personarum.

Inter tragœdiam autem et comœdiã tum multa, tum in primis hoc distat, quòd in comœdia mediocres fortunæ hominum, parui impetus, periculaq;, lætiq; sunt exitus actionum: at in tragœdia omnia contraria, ingentes personæ, magni timores, exitus funesti habentur. et illic turbulenta prima, trãquilla ultima: in tragœdia contrario ordine res aguntur. tum quòd in tragœdia fugiẽda uita, in comœdia capessenda exprimitur. postremo quòd omnis comœdia de fictis est argumentis, tragœdia sæpe de historica fide petitur. Latinæ fabulæ primo à Liuio Andronico scriptæ sunt ad cũctas res, etiam cum recentius idem poeta & actor fabularum suarum fuisset. Comœdiæ autem, motoriæ sunt, aut statariæ, aut mixtæ. motoriæ, turbulentæ: statariæ, quietiores: mixtæ, ex utroq; actu cõsistentes. Comœdia per quatuor partes diuiditur, prologum, prothesim, epitasim, catastrophen. prologus est uelut præfatio quædam fabulæ, in quo solo

licet præter argumentũ aliquid ad populum uel ex poe tæ, uel ex ipsius fabulæ, uel ex actoris commodo loqui. Prothesis primus est actus, initiumq; drammatis. Epitasis, incremẽtum, processusq; turbarum, ac totius, ut ita dixerim, modus erroris. Catastrophe, conuersio rerum est ad iucũdos exitus, patefacta cunctis cognitione gestorũ. Comœdia est fabula diuersa constituta continens affectuũ ciuilium ac priuatorum: qua discitur, quid sit in uita utile, quid cõtra euitandũ. hanc græci sic diffiniere. κωμῳδία ἐστὶν ἰδιωτικῶν, καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκίνδυνος περιοχή. Comœdiam esse Cicero ait, imitationem uitæ, speculum consuetudinis, imaginem ueritatis. Comœdiæ autem more antiquo dictæ, quia in uicis huiusmodi carmina initio agebantur apud Græcos, ut in Italia compitalitijs ludicris admixto pronunciationis modulo: quo dum actus commutãtur, populus detinebatur? aut ἀπὸ τῶν κώμων, hoc est ab actu uitæ hominum, qui in uicis habitabant ob mediocritatem fortunarum, non in aulis regijs, ut sunt personæ tragicæ. Comœdia uero, quia poema sub imitatione uitæ atq; similitudine cõpositum, in gestu & pronunciatione cõsistit. Comœdiã apud Græcos dubium est quis inuenerit primus: apud Latinos, certum est, & comœdiam, & tragœdiam, & togatam, primo Liuium Andronicum reperisse. qui ait Comœdiam esse quotidianæ uitæ speculum: nec iniuria: nam ut intenti speculo, ueritatis liniamenta facile per imagines colligimus, ita lectione comœdiæ imitationem uitæ, consuetudinisq; non ægerrime animaduertimus. huius autem originis ratio ab exteris ciuitatibus, moribusq; prouenit: Athenienses nanq; Atticam custodientes elegãtiam, cum

uellent male uiuentes notare, in uicos & compita ex omnibus locis læti, alacresq; ueniebant, ibiq; cum hominibus singulorum uitam publicabant, unde nomen compositũ ut comœdia uocaretur. hæc autem carmina primitus in pratis mollibus agebantur: nec deerãt præmia, quibus ad scribendum doctorũ prouocarentur ingenia. sed & auctoribus munera offerebantur, quo libentius iucundo uocis flexu ad dulcedinem commendationis uterentur: caper nanq; pro dono his dabatur, quia uitibus noxium animal habebatur, à quo etiam tragœdiæ nomen exortum est. Non nulli autem ex amurca olei fæce, quæ est humor aquatilis, tragœdiam dici, uocariq; maluerũt. qui ludi cum per artifices in honorem Liberi patris agerentur, etiam ipsi comœdiarum, tragœdiarumq; scriptores huius dei uelut præsens numen colere uenerariq; cœperunt. cuius rei probabilis ratio extitit: ita enim carmina inchoata præferebantur, ut per ea laudes eius, & facta gloriosa celebrari, proferriq; constaret. tum paulatim fama huius artis increbuit. Thespis autem primus hæc scripta in omnium notitiam protulit. postea Aeschylus secutus prioris exemplum publicauit. de quibus ita Horatius in arte poetica loquitur.

Ignotum tragicæ genus inuenisse camœnæ
Dicitur, & plaustris uexisse poemata Thespis,
Quæ canerent, agerentq; peruncti fecibus ora.
Post hunc personæ, pallæq; repertor honestæ
Aeschylus & modicis instrauit pulpita tignis,
Et docuit magnumq; loqui, nitiq; cothurno.
Successit uetus his comœdia, non sine multa
Laude: sed in uitium libertas excidit, & uim

Dignam lege regi. lex est accepta, chorusq;
Turpiter obticuit sublato iure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetæ:
Nec minimum meruere decus, uestigia græca
Ausi deserere, & celebrare domestica facta,
Vel qui prætextas, uel qui docuere togatas.

Fabula generale nomen est. eius duæ primæ partes sunt, tragœdia, & comœdia. si latina argumentatio sit, prætextata dicitur. Comœdia autẽ multas species habet: aut enim Palliata est, aut Togata, aut Tabernaria, aut Attellana, aut Mimus, aut Rhyntonica, aut Planipedia. Planipedia autẽ dicta ob humilitatem argumenti eius, ac uilitatem actorum: qui nõ cothurno, aut socco utuntur in scena, aut pulpito; sed plano pede: uel ideo, quòd nõ ea negotia continet, quæ personarum in turribus aut in cœnaculis habitantium sunt, sed in plano & humili loco. Personati primi egisse dicuntur comœdiam Cincius & Faliscus, tragœdiam Minutius & Prothonius. Omnium autem comœdiarum scripta ex quatuor rebus omnino sumuntur, nomine, loco, facto, euentu: nomine, ut Phormio, Ecyra, Gurgulio, Epidicus: loco, ut Andria, Leucadia, Brundusina: facto, ut Eunuchus, Asinaria, Captiui: euẽtu, ut Cõmorientes, Crimen, Heautontimorumenos. Comœdiarũ formæ sunt tres: Palliatæ, græcum habitum referentes; quas non nulli tabernarias uocant: Togatæ iuxta formam personarum habitum togarum desiderantes: Attellanæ, salibus et iocis compositæ: quæ in se non habent nisi uetustam elegantiam. Comœdia autem diuiditur in quatuor partes, Prologũ, Protesin, Epitasin, Catastrophen. Prologus est prima dictio à Græcis

dicta πρόλογος, idest, antecedens ueram fabulæ composi=
tionem elocutio. eius species quatuor sunt: συστατικὸς,
commendatitius; quo fabula uel poeta commendatur:
ἀναφορικὸς, relatiuus; quo aut aduersario maledicta, aut
gratiæ populo referuntur: ὑποθετικὸς, argumentatiuus,
fabulæ argumentum exponens: μικτὸς, mixtus, omnia
hæc in se continens. inter prologum, et prologium qui=
dam hoc interesse uoluerūt: quia prologus est ubi poeta
excusatur, aut fabula cōmendatur: prologium autem
est, cum tantum de argumento deducitur. Prothesis est
primus actus fabulæ, quo pars argumenti explicatur,
pars reticetur ad populi expectationem tenendā. Epitasis
inuolutio argumenti, cuius elegantia connectitur. Cata=
strophe explicatio fabulæ, per quam euentus eius appro=
batur. In plerisq; fabulis ipsarum nomina priora pone=
bantur, quàm poetarum; in non nullis poetarum, quàm
fabularū. cuius moris diuersitatem antiquitas probat.
nam cum primum aliqui fabulas ederent, ipsarum no=
mina pronunciabantur ante, quàm poetæ pronunciaren
tur, ne aliqua inuidia à scribendo deterreri possent. cum
autem per editionem multarum poetæ iam esset auctori
tas acquisita, rursus priora poetarum nomina profere=
bantur, ut per ipsorum uocabula fabulis attentio acqui=
reretur. Actas diuersis ludis manifestum est inscribi.
nam ludorum quatuor sunt species, quos curules Aedi
les munere publico curant: Megalenses, magnis dijs con
secrati, quos Græci μεγαλεσίους appellant: Funebres, ad
retinendum populum instituti, dum pompa funeri decre
ta in honorem patricij uiri plene instruitur: Plebeij, qui
pro salute plebis luduntur: Apollinares, Apollini conse=

crati. In scena duæ aræ poni solebant; dextera Liberi; sinistra eius dei, cui ludi fiebant. unde Terentius in Andria ait,

Ex ara hinc sume uerbenas.

hinc Vlyssem palliatum semper inducunt: siue quòd aliquando insaniam simulauit, quo tempore tectum se esse uoluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire: seu ob singularem sapientiam, qua tectus, munitusq; plurimum socijs profuit: huius enim uirtutis erat, animi semper decipientis ingenium. non nulli Ithacæ incolas, sicut Locros, palliatos fuisse commemorant. Achillis, siue Neoptolemi personæ diademata habent, quãuis regalia sceptra nunquam tenuerint. cuius argumenti probatio talis inducitur, quòd nunquam cum reliqua Græciæ iuuentute ad gerenda cum Troianis bella sacramenta coniurationis inierunt, nec unquam sub Agamemnonis imperio fuerunt. Comicis senibus candidus uestitus inducitur, quòd is antiquissimus fuisse memoratur. adolescentulis discolor attribuitur. serui comici amictu exiguo conteguntur, paupertatis antiquæ gratia, uel quo expeditiores agant. parasiti cum intortis pallijs ueniunt. læto uestitus candidus, erumnoso obsoletus, purpureus diuiti, pauperi Phœniceus datur, militi chlamys purpurea, puellæ habitus peregrinus inducitur. leno pallio uarij coloris utitur. meretrici ob auaritiam luteum datur. Syrmata dicta sunt ab eo, quòd trahuntur: quæ res ob scenicam luxuriam instituta est. eadem in luctuosis personis incuriam sui per negligentiam significant. Aulæa quoq; in scena in terra sternuntur, quòd pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam usq; perlatus. pro quibus sipa

ria ætas posterior accepit. est autem minutum uelum, quod populo obsistit, dum fabularum actus commutantur. Diuerbia histriones pronunciabant. Cantica uero temperabantur modis, non à poeta, sed à perito artis musicæ factis: neq; enim omnia iisdem modis in uno cantico agebantur, sed sæpe mutatis, ut significant qui tres numeros in comœdiis ponunt: quæ tres continent mutatos modos cantici illius. qui huiusmodi modos faciebant, nomen in principio fabulæ, & scriptoris, & actoris superponebant. huiusmodi adeo carmina ad tibias fiebãt, ut his auditis multi ex populo ante discerent quam fabulam acturi scenici essent, quàm omnino spectatoribus ipsis antecedens titulus pronunciaretur. Agebantur autem tibiis paribus, aut imparibus; & dextris, aut sinistris. dextræ autem tibiæ sua grauitate seriem dictionemq; comœdiæ pronũciabant: sinistræ & serranæ acuminis leuitate iocum in comœdia ostendebant. ubi autem dextra & sinistra acta fabula inscribebatur, mixtim ioci & grauitates denunciabantur.

C Omœdia Andria cum palliata ſit fabula, de loco nomen accepit, & à Menandro prius, & nunc ab ipſo Terentio: qui cum de Chryſide loqueretur, ſic ait;

Hei uereor, ne quid Andria apportet mali.

& hoc cõmune uocabulum eſt & in græca, et in latina lingua. hæc maiori ex parte motoria eſt, continetq; actus amatorum adoleſcentium ex partibus patrum priorum. callidi ſerui, aſtutæ ancillæ, ſeueri ſenes, adoleſcentuli liberales. in hac primæ partes ſenis Simonis ſunt, ſecundæ Daui, tertiæ Chremetis, & deinceps reliquorum. prologus in hac acer inducitur, & in aduerſarios non mediocriter exaſperatur: ſed tamen id ſubtiliter fit, ut omnia laceſſitus facere uideatur ac dicere. hic protheſis ſubtilis, epitaſis tumultuoſa, cataſtrophe penè tragica: & tamen repente ex his turbis in tranquillum peruenit. hæc prima acta eſt ludis megalenſibus M. Fuluio & M. Glabrione Aedilibus curulibus: egerunt L. Attilius Latinus Prænestinus, & L. Ambiuius Turpio: modos fecit Flaccus Claudij filius tibijs paribus dextris & ſiniſtris: & eſt tota græca, edita M. Marcello & Cn. Sulpitio Conſulibus: pronunciataq; eſt Andria Terentij ob incognitum adhuc nomen poetæ, & minoris apud populum auctoritatis, ac meriti. De authenticis lepide diſtincta eſt: & ſucceſſu aſpecta proſpero, hortamento poetæ fuit ad alias conſcribendas. initium autem προτατικὸν πρόσωπον, ideſt aduentitiam perſonam recepit Soſiæ, propter euoluendam argumenti obſcuritattem. per=

ſona autem protatica ea intelligitur, quæ ſemel indu=
cta in principio fabulæ, in nullis deinceps fabulæ par
tibus adhibetur. Adnotandum ſanè, puellarum libe=
ralium nullam orationem in proſcenio induci in co=
mœdia palliata, præter inuocationem Iunonis Lucinæ:
quæ & ipſa quoq; poſt ſcenam fieri ſolet.

Eiuſdem argumentum in eandem.

CHremes Atticus pater Paſibulæ & Philomenæ, cum ex his duabus ſe Paſibulã perdidiſſe falſò crederet, relictam Athenis, nec uiſam poſtea multo tempore; tãquam unicam ſibi putabat Philomenam; quam Carinus adoleſcẽs Athenienſis adamabat unice, & eam ſibi petebat uxorem. ſed pater eam Pamphilo cuidam Simonis filio ultro deſponderat. qui Pamphilus è contra ſororem Chryſidis ac peregrinam tum creditam Paſibulam ſupra dictam, alteram Chremetis filiam ſub nomine Glycerij latenter ſic amauit, ut ex ea filium ſuſcepiſſet inſcio patre. qua re intellecta commotus Simo pater Pamphili, dum per falſas nuptias tentat animum Pamphili, multis dolis à Dauo ipſo deluditur ſeruo, periculóq; Carini et Pamphili motus error in fabulis: qui uſque ad eum finem ductus eſt, dum Athenas ueniens de Andro quidam Crito rem aperiat, & nodum fabulæ ſoluat: per quem agnita Paſibula recipitur à parentibus, & traditur Pãphilo amanti: Philomena uero Carino deſpondetur, et traditur exoptanti. Perſpecto argumento, ſcire debemus hanc eſſe uirtutẽ poeticam, ut à nouiſſimis argumẽti rebus incipiens initium fabulæ & originem narratiue reddat ſpectatoribus, auctoremq́; præſentem ſibi exhibeat: ubi finis eſt fabulæ: hunc enim ordinem & circulum poeticæ artis, uel uirtutis non modo ſecuti ſunt tragici, comiciq́; auctores, ſed Homerus etiã et Virgilius tenuerunt. Diuiſionem actuum iu latinis fabulis internoſcere difficile eſt: cauſam iandudum demonſtraui=

mus : unde autem, aut quo modo, quamuis ægre tamen intelligi, distinguiq; possint, est operæpretium dicere. Principio dicẽdum est, nullam personam egressam quinquies ultra exire posse. sed illa re plerunq; decipimur, quòd personam, cũ tacuerit, egressam falsò putamus : quæ nihilo minus in proscenio tacens loquẽdi tempus expectat. est igitur attente animaduertendum, ubi & quando scena uacua sit ab omnibus personis, ut in ea chorus uel tibicen audiri possit : quod cum uiderimus, ibi actum esse finitum debemus agnoscere. Cõfundit sæpe lectorem id, quòd persona in superiori scena desinens, & in proxima incipiens loqui non intelligitur ingressa : quod experientes ipsam fictam dijudicant de rerũ ac temporum quantitate : potest enim fieri, ut & ingressa sit, ac egressa, quã praue credimus de proscenio non recessisse. posse autem quinto egredi personã, non & necesse esse dicimus, ut appareat ultra exire nõ posse. In tragœdia & parcius exire, & solere pariter, & licere. Primus actus in Andria narrationem Simonis apud Sosiam continet argumenti: quod populus hac occasione perdiscit : mox querelã apud se Daui de domino, & eiusdem cum domino uerba, & rursus eiusdem serui deliberationem quid rerum gerat. Secundi actus sunt Carini uerba, primo cum Birria seruo, & post cum ipso Pamphilo de nuptijs : Pamphili sermo cũ patre dolo consentientis in nuptijs : Birriæ uerba : Daui callida oratio aduersum senem. Tertio actui hæc attribuuntur, Mysidis cum obstetrice colloquium, Dauo, ac Simone audientibus; partus Glycerij suspectus seni, et Daui apud eum fraudulenta sermocinatio : Simonis uerba cũ Chremete de nuptijs : Daui perturbatio ac

Pamphili. Quartum actum per hæc intelligimus: Prima Carini uerba sunt, indignantis uelut fidem sibi non seruatam à Pamphilo: tum Misidis uerba apud Pamphilum, eiusdemq; questus: Daui administratio doli aduersus Chremetem. In quinto actu Simonis & Chremetis propè iurgium: disputatio, tum detectio fallaciarũ Daui: tum indignatio patris aduersus filium: tum Critonis interuentus, &, per eum cognitis rebus, in tranquillum res acta, ducentibus uxores, quas concupiuerunt, Pamphilo & Carino. Illud non commouere nos debet, quòd in horum actuum distinctione uidentur de proscenio non discessisse personæ quædam: sed tenere debemus, ideo Terentium uicinitatis mentionem fecisse in principio, ut modico receptu & adesse, & abesse personam intelligamus. nihil ergo secus factum est ab antiquis, qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiserunt.

VOLCATII SEDIGITI DE COMICIS LATINIS IAMBI.

Multos incertos certare hanc rem uidimus,
Palmam poetæ comico cui deferant.
Eum, me iudice, errorem dissoluam tibi:
Vt, contra si quis sentiat, nihil sentiat.
Cæcilio palmam statuo de comico.
Plautus secundus facile exuperat cæteros.
Dein Næuius qui seruet, pretio in tertio est.
Si quid quarto detur, dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Attilium.
In sexto consequitur hos Terentius:
Turpilius septimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco esse facile facio Luscium.
Decimum addo antiquitatis causa Ennium.

FABVLAE INTERLOCVTORES,

Simo	ſenex,
Soſia	ſeruus,
Dauus	ſeruus,
Myſis	ancilla,
Pamphilus	adoleſcens,
Carinus	adoleſcens,
Birria	ſeruus,
Lesbia	obſtetrix,
Glycerium	meretrix,
Chremes	ſenex,
Crito	hoſpes,
Dromo	ſeruus.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

Sororem falsò creditam meretriculæ
Genere Andriæ Glycerium uitiat Pamphilus:
Grauidáq; facta, dat fidem uxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei disponderat
Gnatam Chremetis: atq; ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Daui suasu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut uidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperato agnitam
Hanc Pamphilo dat, aliam Carino coniugem.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. M. FVLVIO, ET M. GLABRIONE AEDILIB. CVRVLIB. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS, CLAVDI FILIVS, TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA, EDITA M. MARCELLO CN. SVLPITIO COSS.

PROLOGVS.

Poeta cum primum animum ad scribendum adpulit,
Id sibi negoci credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas:
Verum aliter euenire multo intellegit:
Nam in prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui maleuoli
Veteris poetæ maledictis respondeat.
Nunc, quam rem uitio dent, quæso animum aduortite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
Qui utramuis recte norit, ambas nouerit.
Non ita dissimili sunt argumento, sed tamen
Dissimili oratione sunt factæ, ac stylo.
Quæ conuenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur transtulisse, atq; usum pro suis.
Id isti uituperant factum, atq; in eo disputant,

Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intellegendo, ut nihil intellegant.
Qui cum hunc adcusant, Nauium, Plautum, Ennium
Adcusant: quos hic noster auctores habet:
Quorum æmulari exoptat neglegentiam
Potius, quàm istorum obscuram diligentiam.
Dehinc ut quiescant, porrò moneo, & desinant
Maledicere, malefacta ne noscant sua.
Fauete, adeste æquo animo, & rem cognoscite,
Vt pernoscatis, ecquid spei sit reliquum,
Posthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ sint uobis prius.

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.

SIMO SENEX, SOSIA SERVVS.

Si. V Os istæc intro auferte: abite. Sosia
Ades dum: paucis te uolo. So. dictum puta:
Nempe ut curentur recte hæc. Si. immo aliud. So. quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
Si. Nihil istac opus est arte ad hanc rem quam paro,
Sed his, quas semper in te intellexi sitas,
Fide, & taciturnitate. So. expecto, quid uelis.
Si. Ego postquam te emi à paruulo, ut semper tibi
Apud me iusta, & clemens fuerit seruitus,
Scis. feci, è seruo ut esses libertus mihi,
Propterea quòd seruiebas liberaliter.
Quod habui summum pretium, persolui tibi.
So. In memoria habeo. Si. haud muto factum. So. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placet Simo, &,
Id gratum fuisse aduersum te, habeo gratiam.
Sed mihi hoc molestum'st: nam istæc commemoratio
Quasi exprobratio'st immemoris benefici.
Quin tu uno uerbo dic, quid est, quod me uelis.
Si. Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi:
Quas credis esse has, non sunt ueræ nuptiæ.
So. Cur simulas igitur? Si. rem omnem à principio audies.
Eo pacto & gnati uitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te uelim.
Nam is postquam excessit ex ephebis Sosia,
Liberius uiuendi fuit potestas: nam antea
Qui scire posses, aut ingenium noscere,

Dum ætas, metus, magister prohibebant. So. ita'st.
Si. Quod pleriq; omnes faciunt adolescentuli,
Vt animum ad aliquod studium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad uenandum, aut ad philosophos:
Horum ille nihil egregie præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. So. non iniuria: nam id arbitror
Adprime in uita esse utile, ut NE QVID NIMIS.
Si. Sic uita erat: facile omneis perferre, ac pati,
Cum quibus erat, cumq; unà his sese dedere:
Eorum obsequi studijs: aduersus nemini:
Nunquam præponens se illis: ita, ut facillime
Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares.
So. Sapienter uitam instituit: nanq; hoc tempore
OBSEQVIVM AMICOS VERITAS
ODIVM PARIT.
Si. Interea mulier quædam ab hinc triennium
Ex Andro commigrauit huic uiciniæ,
Inopia, & cognatorum neglegentia
Coacta, egregia forma, atq; ætate integra.
So. Hei uereor, ne quid Andria adportet mali.
Si. Primum hæc pudice uitam, parce, ac duriter
Agebat, lana, ac tela uictum quæritans:
Sed postquam amans adcessit, pretium pollicens,
Vnus, & item alter, ita ut ingenium'st omnium
Hominum à labore procliue ad lubidinem,
Adcepit conditionem, dein quæstum obcipit.
Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
Perduxere illuc secum, ut unà esset, meum.
Egomet continuo mecum: certe captus est:

Habet. obseruabam mane illorum seruulos
Venienteis, aut abeunteis: rogitabam, heus puer,
Dic sodes quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. So. Teneo. Si. Phædrum, aut Cliniam
Dicebant, aut Neiceratum (nam hi tres tum simul
Amabant.) ego, quid Pamphilus? quid? symbolam
Dedit, cœnauit. gaudebam. item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam adtinere: enimuero spectatum satis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ:
Nam qui cum ingenijs conflictatur eiusmodi,
Neq; commouetur animus in ea re tamen,
Scias posse habere iam ipsum suæ uitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid uerbis opus est? hac fama impulsus Chremes,
Vltro ad me uenit, unicam gnatam suam
Cum dote summa filio uxorem ut daret.
Placuit: despondi: hic nuptijs dictu'st dies,
So. Quid obstat, cur non ueræ fiant? Si. audies.
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
Chrysis uicina hæc moritur. So. ò factum bene:
Beasti: metui à Chryside. Si. ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chrysidem, unà aderat frequẽs:
Curabat unà funus, tristis interim,
Non nunquam conlacrumabat. placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hic paruæ consuetudinis
Causa mortem huius tam fert familiariter;
Quid, si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?

Hæc ego putabam esse omnia humani ingeni
Mansuetiq; animi officia: quid multis moror?
Egomet quoq; eius causa in funus prodeo,
Nihil suspicans etiam mali. So. Hem quid est? Si. scies.
Effertur. imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte unam aspicio adolescentulam,
Forma. So. bona fortasse. Si. & uoltu Sosia
Adeo modesto, adeo uenusto, ut nihil supra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Visa'st, & quia erat forma præter cæteras
Honesta, & liberali, adcedo ad pedissequas:
Quæ sit, rogo. sororem esse aiunt Chrysidis.
Perculsit ilico animum. at at, hoc illud est,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa'st misericordia.
So. Quàm timeo, quorsum euadas. Si. funus interim
Procedit: sequimur: ad sepulcrum uenimus:
In ignem posita'st: fletur. interea hæc soror,
Quam dixi, ad flammam adcessit imprudentius,
Satis cum periclo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene dissimulatum amorem, & cælatum indicat:
Adcurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneres,
Reiecit se in eum flens quamfamiliariter.
So. Quid ais? Si. redeo inde iratus, atq; ægre ferens.
Nec satis ad obiurgandum causæ. diceret,
Quid feci? quid cōmerui, aut peccaui pater?
Quæ sese uoluit in ignem inijcere, prohibui,
Seruaui: honesta oratio'st. So. recte putas:
Nam si illum obiurges uitæ qui auxilium tulit

Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
Si. Venit Chremes postridie ad me, clamitans,
Indignum facinus cõperisse, Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. ego illud sedulo
Negare factum. ille instat factum. denique
Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
Neget daturũ. So. non tu ibi gnatum? Si. ne hæc quidem
Satis uehemens causa ad obiurgandum. So. qui, cedò?
Si. Tute ipse his rebus finem præscripsti pater.
Propè adest, cum alieno more uiuendum'st mihi.
Sine nunc meo me uiuere interea modo.
So. Quis igitur relictus est obiurgandi locus?
Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere.
Ea primum ab illo animaduertenda iniuria'st.
Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias
Vera obiurgandi causa sit, si deneget;
Simul sceleratus Dauus siquid consili
Habet, ut consumat, cum nihil obsint doli:
Quem ego credo manibus, pedibusq; obnixe omnia
Facturum, magis id adeo, mihi ut incommodet,
Quàm ut obsequatur gnato. So. quapropter? Si. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego si sensero.
Sed quid opu'st uerbis? sine, ut eueniat, quod uolo,
In Pamphilo ut nihil sit moræ. restat Chremes,
Qui mihi exorandus est, & spero confore.
Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias,
Perterrefacias Dauum, obserues filium,
Quid agat, quid cum illo consili captet. So. sat est:
Curabo: eamus iam nunc intro. Si. i præ, sequar.

ACTVS PRIMI SCENA II.

SIMO SENEX, DAVVS SERVVS.

N On dubium'st, quin uxorem nolit filius.
Ita Dauum modo timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audiuit. sed ipse exit foras.
D. Mirabar, hoc si sic abiret: & heri semper lenitas,
Verebar, quorsum euaderet.
Qui postquã audierat non datum iri filio uxorem suo,
Nunq̃ cuiquã nostrum uerbum fecit, neq; id ægre tulit.
S. At nunc faciet, neq;, ut opinor, sine tuo magno malo.
D. Id uoluit, nos sic nec opinanteis duci falso gaudio,
Speranteis iam amoto metu, interobscitanteis obprimi,
Ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias:
Astute. S. carnufex quæ loquitur? D. herus est, neq; præ uideram.
S. Daue. D. hem, quid est? S. ehodum ad me. D. quid hic uolt? S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?
Meũ gnatũ rumor ẽ amare. D. id populus curat scilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego uero istuc. S. sed nunc ea me exquirere,
Iniqui patris est: nam, quod antehac fecit, nihil ad me adtinet:
Dum tempus ad eã rẽ tulit, siui animũ ut expleret suũ:
Nunc hæc dies aliam uitam adfert, alios mores postulat.
Dehinc postulo, siue æquum'st, te oro Daue, ut redeat iam in uiam.
D. Hoc quid sit. S. omnes qui amant, grauiter sibi dari uxorem ferunt.

D. Ita aiunt. S. tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,
Ipsum animum ægrotum ad deteriorem partem plerunque adplicat.
D. Non hercle intellego. S. non? hem. D. non: Dauus sum, non Oedipus.
S. Nempe ergo aperte uis, quæ restant, me loqui. D. sanè quidem.
S. Si sensero hodie quidquam in his te nuptijs
Fallaciæ conari, quo fiant minus;
Aut uelle in ea re ostendere, quàm sis callidus:
Verberibus cæsum te in pistrinum Daue dedam usque ad necem,
Ea lege, atq; omine, ut, si te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid hoc intellextin? an non dum etiam ne hoc quidẽ? D. immo callide:
Ita aperte ipsã rẽ modo locutus: nihil circuitione usus es.
S. Vbi uis, facilius passus sim, quàm in hac re, me deludier.
D. Bona uerba quæso. S irrides? nihil me fallis. sed dico tibi,
Ne temere facias, neq; tu hoc dicas tibi nõ prædictũ. caue.

ACTVS PRIMI SCENA III.

DAVVS SERVVS.

E Nimuero Daue nihil loci'st segnitiæ, neque socordiæ,
Quantum intellexi modo senis sententiam de nuptijs,

Quæ si non astu prouidétur, me aut herũ pessundabũt.
Nec, quid agam, certum'st, Pamphilum ne adiutem, an auscultem seni.
Si illũ relinquo, eius uitæ timeo. sin opitulor, huius minas:
Cui uerba dare difficile'st: primum iam de amore hoc comperit:
Me infensus seruat, ne quã faciam in nuptijs fallaciam:
Si senserit, perij; aut, si libitum fuerit, causam ceperit,
Quo iure, quaq; iniuria præcipitẽ me in pistrinũ dabit.
Ad hæc mala hoc mihi adcedit etiam: hæc Andria,
Siue ista uxor, siue amica'st, grauida è Pamphilo'st,
Audireq; eorum est operæpretium audaciam:
Nam inceptio'st amentium, haud amantium.
Quidquid peperisset, decreuerunt tollere:
Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,
Ciuem Atticam esse hanc: fuit olim quidam senex,
Mercator: nauem is fregit apud Andrum insulam:
Is obijt mortem: ibi tum hanc eiectam Chrysidis
Patrem recepisse orbam, paruam. fabulæ.
Mihi quidem hercle non fit uerisimile,
Atq; ipsis commentum placet.
Sed Mysis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forum, ut
Conueniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTVS PRIMI SCENA IIII.

MYSIS ANCILLA.

Vdiui Archyllis iandudum: Lesbiam adduci iubes.

Sanè pol illa temulenta'st mulier, & temeraria,
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem:
Tamen eã adducam. importunitatem spectate aniculæ,
Quia compotrix eius est. di date facultatem obsecro
Huic pariundi, atq; illi in alijs potius peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum uideo? uereor, quid siet.
Operiar, ut sciã nũc, q̃dnã hæc turba tristitiæ adferat.

ACTVS PRIMI SCENA V.

PAMPHILVS ADOLESCENS, MYSIS ANCILLA.

P. Occine'st humanũ factum, aut inceptum? hoccine officium patris?
M. Quid illud est? P. Proh deũ, atq; hominũ fidẽ, quid est, si non hæc contumelia'st?
Vxorem decrerat sese dare mihi hodie: non'ne oportuit
Præscisse me ante? non'ne prius cõmunicatum oportuit?
M. Miseram me, quod uerbum audio? P. quid Chremes?
Qui denegarat se commissurum mihi
Gnatam suam uxorem: id mutauit, quoniã me immutatum uidet.
Ita'ne obstinate operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?
Quod si fit, pereo funditus.
Adeon hominem esse inuenustum, aut infelicem quenq̃, ut ego sum?
Proh deum, atq; hominum fidem nullon' ego

Chremetis pacto adfinitatẽ effugere potero? quot modis
Contemptus, spretus? facta, transacta omnia. hem
Repudiatus repetor, quãobrẽ? nisi si id est, quod suspicor:
Aliquid monstri alunt: ea quoniã nemini obtrudi potest,
Itur ad me. M. oratio hæc me miserã exanimauit metu.
P. Nam quid ego nunc dicam de patre? ah
Tantam'ne rem tam neglegenter agere? præteriẽs modo
Mihi apud forum, uxor tibi ducẽda'st Pamphile hodie, inquit: para:
Abi domum. id mihi uisu'st dicere, abi cito, et suspẽde te.
Obstupui. censen' ullum meuerbum potuisse proloqui?
Aut ullã causam, ineptã saltẽ, falsam, iniquã? obmutui.
Quòd si ego rescissem id prius; quid facerem, si quis nunc me roget;
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem: sed nunc quid primum exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diuerse trahunt;
Amor, misericordia huius, nuptiarum solicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usque adhuc,
Quæ meo cunq; animo libitum'st, facere. ei ne ego ut aduerser? hei mihi,
Incertum'st, quid agam. M. misera timeo, hoc incertum quorsum accidat.
Sed nunc peropu'st, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de illa aduersum hunc loqui.
Dum in dubio'st animus, paulo momento huc, illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Mysis salue. M. ò salue Pamphile. P.

quid agitur. M. rogas?
Laborat è dolore, atq; ex hoc misera solicita'st, diem
Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Ne deseras se. P. hem, egó ne istuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam?
Quæ mihi suum animum, atq; omnem uitam credidit,
Quam ego animo egregie charã pro uxore habuerim,
Bene, & pudice eius doctum, atq; eductum, sinam,
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud uereor, si in te solo sit situm:
Sed uim ut queas ferre. P. adeon' me ignauum putas?
Adeon porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Vt neq; me consuetudo, neque amor, neq; pudor
Commoueat, neq; commoneat, ut seruem fidem?
M. Vnum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esses sui.
P. Memor essem? ò Mysis Mysis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio. iam fermè moriens me uocat:
Adcessi: uos semotæ: nos soli. incipit:
Mi Pamphile, huius formam, atq; ætatem uides:
Nec clam te'st, quàm illi utræq; res inutiles
Et ad pudicitiam, & ad tutandam rem sient.
Quòd ego per hanc te dextram oro, & genium tuum,
Per tuam fidem, perq; huius solitudinem
Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras,
Si te in germani fratris dilexi loco,
Siue hæc te solum semper fecit maximi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te isti uirum do, amicum, tutorem, patrem:

Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hanc in manum dat: mors continuo ipsam obcupat.
Adcepi: adceptam seruabo. M. ita spero quidem.
P. Sed cur tu abis ab illa? M. obstetricē adcerso. P. propera:
Atq; audin'? uerbum unum: caue de nuptijs,
Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTVS SECVNDI SCENA PRIMA.

CARINVS, BIRRIA, PAMPHILVS.

Quid ais Birria? datur'ne illa hodie Pamphilo
Nuptum? B. sic est. C. qui scis? B. apud forum modo
De Dauo audiui. C. uæ misero mihi, ut animus in
Spe, atque in timore usque ante hac adtentus fuit,
Ita, postquā adēpta spes est, lassus, cura cōfectus stupet.
B. Quæso ædepol Carine, quoniam id fieri, quod uis, non potest, uelis id
Quod possit. C. nihil aliud, nisi Phylumenam uolo.
B. Ah, quanto satius est, te id dare operam,
Qui istū amorē ex animo amoueas tuo, quàm id loqui,
Quo magis libido frustra incendatur tua.
C. Facile omnes, cum ualemus, recta cōsilia ægrotis damus.
Tu si hic sis, aliter sentias. B. age age, ut lubet. C. sed Pamphilum
Video. omnia experiri certum'st prius, quàm pereo. B. Quid hic agit?
C. Ipsum hunc orabo: huic supplicabo: amorem huic narrabo meum:

Credo impetrabo, ut aliquot saltem nuptijs protrahat dies.
Interea fiet aliquid, spero. B. id aliquid nihil est. C. Birria,
Quid tibi uidetur? adeon' ad eum? B. quid, nisi nihil impetres,
Vt te arbitretur sibi paratum mœchum, si illã duxerit.
C. Abi hinc in malã crucem cum suspicione istac, scelus.
P. *Carinum uideo. salue. C. ò salue Pamphile.
Ad te uenio, spem, salutem, auxiliũ, consilium expetens.
P. Neq; pol consilij locum habeo, neq; auxilij copiam.
Sed istuc quidnam'st. C. hodie uxorem ducis? P. aiunt. C. Pamphile,
Si id facis, hodie postremum me uides. P. quid ita? C. hei mihi,
Vereor dicere: huic dic quæso Birria. B. ego dicam. P. quid est?
B. Sponsam hic tuam amat. P. næ iste haud mecum sentit. ehodum dic mihi,
Nunquidnam amplius tibi cum illa fuit Carine? C. ah Pamphile
Nihil. P. quàm uellem. C. nunc te per amicitiam, & per amorem obsecro,
Principio ut ne ducas. P. dabo equidem operam. C. sed si id non potes,
Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi. P. cordi? C. saltem aliquot dies
Profer dum proficiscor aliquò, ne uideã. P. audi nũc iã:
Ego Carine neutiquam officium esse liberi puto,
Cum is nihil promereat, postulare id gratiæ adponi sibi.
Nuptias effugere ego istas malo, quàm tu adipiscier.

C. Reddidisti animum. P. nunc siquid potes aut tu, aut hic Birria,
Facite, fingite, inuenite, efficite, qui detur tibi.
Ego id agam, mihi qui ne detur. C. sat habeo. P. Dauũ optume
Video: cuius consilio fretus sum. C. at tu hercle haud quidquam mihi,
Nisi ea, quæ nihil opus sunt scire. fugin' hinc. B. ego uero ac lubens.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

DAVVS, CARINVS, PAMPHILVS.

D. I boni, boni quid porto? sed ubi inueniã Pamphilum,
D Vt metum, in quo nunc est, adimam, atq; expleam animum gaudio?
C. Lætus est, nescio quid. P. nihil est. non dum hæc resciuit mala.
D. Quẽ ego nunc credo, si iã audierit sibi paratas nuptias,
C. Audin' tu illũ? D. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed ubi quæram? aut quò nuuc primum intendam? C. cessas adloqui.
D. Abeo. P. Daue ades, resiste. D. quis homo'st, qui me? ò Pamphile,
Te ipsum quæro. euge ò Carine: ambo opportune: uos uolo.
P. Daue, perij. D. quin tu hoc audi. P. interij. D. quid timeas, scio.

C. Mea quidem hercle in dubio uita'st. D. & tu quid timeas, scio.
P. Nuptiæ mihi. D. & id scio. P. hodie. D. obtundis, tametsi intellego.
Id paues, ne ducas tu illá: tu autẽ, ut ducas. C. rẽ tenes.
P. Istuc ipsum. D. atq; istuc ipsum, nihil pericli'st: me uide.
P. Obsecro te, quamprimum hoc me libera miserum metu. D. hem,
Libero: uxorem tibi iam non dat Chremes. P. qui scis? D. scio.
Tuus pater modo me adprehẽdit: ait tibi uxorẽ dare se
Hodie, item alia multa, quæ nunc nõ est narrandi locus.
Continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
Vbi te nõ inuenio, ibi ascẽdo in quendá excelsum locum,
Circunspicio, nusquam. forte ibi huius uideo Birriam:
Rogo: negat uidisse. mihi molestum. quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem,
Paululum obsoni, ipsus tristis, de improuiso nuptiæ,
Non cohærent. P. quorsumnam istuc? D. egomet continuo ad Chremem.
Cum illò aduenio, solitudo ante ostium: iam id gaudeo.
C. Recte dicis. P. perge. D. maneo: interea introire neminem
Video, exire neminem, matronam nullam. in ædibus
Nihil ornati, nihil tumulti. adcessi intro, aspexi. P. scio
Magnum signũ. D. num uidẽtur cõuenire hæc nuptijs?
P. Non, opinor Daue. D. opinor, narras? non recte adcipis.
Certa res est. etiá puerum inde abiens conueni Chremis,
Olera, & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni.
C. Liberatus sum Daue hodie tua opera. D. ac nullus quidẽ.

C. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. D. ridiculum caput.
Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxoré ducere,
Nisi uides, nisi senis amicos oras, ambis. C. bene mones.
Ibo: etsi hercle sæpe iam me spes hæc frustrata'st. uale.
P. Quid igitur sibi uolt pater? cur simulat? D. ego dicã tibi.
Si id subcenseat nũc, quia non det tibi uxoré Chremes,
Ipsus sibi esse iniurius uideatur: neq; id iniuria:
Prius, quàm tuum, ut sese habeat, animũ ad nuptias perspexerit.
Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tũ illæ turbæ fiẽt. P. qd uis patiar? D. pater est Pãphile.
Difficile'st. tũ hæc sola'st mulier. dictũ ac factũ inuenerit
Aliquam causam, quamobrem eijciat oppido. P. eijciat? D. cito.
P. Cedò igitur, quid faciam Daue? D. dic te ducturum. P. hem. D. quid est?
P. Egó ne dicam? D. cur nõ? P. nunquã faciam. D. ne nega.
P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, uide.
P. Vt ab illa excludar, huc concludar. D. non ita'st.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem,
Ducas uolo hodie uxorem: tu, ducam, inquies:
Cedò, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sient,
Sine omni periculo: nam hocce haud dubium'st, quin Chremes
Tibi non det gnatam. nec tu ea causa minueris
Hæc quæ facis, ne is mutet suam sententiam.
Patri dic uelle: ut cum uelit tibi iure irasci, non queat.
Nã quod tu speras, propulsabo facile. uxoré his moribus

Nã quod tu speras, propulsabo facile

Dabit nemo. inueniet inopē potius, q̃ te corrumpi ſinat.
Sed ſi te æquo animo ferre adcipiet, neglegētem feceris,
Alia ocioſus quæret: interea aliquid adciderit boni.
P. Itan' credis? D. haud dubium id quidem'ſt. P. uide, quò inducas. D. quin taces.
P. Dicā. puerū autē ne reſciſcat mihi eſſe ab illa, cautio'ſt:
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. D. ò facinus audax. P. hanc fidem
Sibi, me obſecrauit, qui ſe ſciret non deſerturū, ut darē.
D. Curabitur. ſed pater adeſt. caue, te eſſe triſtem ſentiat.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

S. Euiſo, quid agant, aut quid captent conſili.
D. Hic nūc nō dubitat, quin te ducturū neges:
Venit meditatus alicunde: ex ſolo loco
Orationem ſperat inueniſſe ſe,
Qua differat te: proin tu face, apud te ut ſies.
P. Modo ut poſſim. D. crede mihi hoc inquam Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum eſſe uerbum, ſi te dices ducere.

ACTVS SECVNDI SCENA IIII.

BIRRIA, SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

B. Erus me, relictis rebus, iuſſit Pamphilum
Hodie obſeruare, ut, quid ageret de nuptijs,

Scirem. id propterea nunc hunc uenientem ſequor.
Ipſum adeo præſto uideo cum Dauo. hoc agam.
S. Vtrunq; adeſſe uideo. D. hem ſerua. S. Pamphile.
D. Quaſi de improuiſo reſpice ad eum. P. hem pater.
D. Probe. S. hodie uxorem ducas, ut dixi, uolo.
B. Nunc noſtræ parti timeo, quid hic reſpondeat.
P. Neq; iſtic, neq; alibi tibi uſquã erit in me mora. B. hem.
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis, ut te decet,
Cum iſtuc, quod poſtulo, impetro cum gratia.
D. Sum uerus? B. herus, quantum audio, uxore excidit.
S. I iam nunc intro, ne in mora, cum opus ſit, ſies.
P. Eo. D. nullá'ne in re eſſe homini cuiquam fidem?
Verum illud uerbum'ſt, uolgo quod dici ſolet,
Omnes ſibi melius malle eſſe, quàm alteri.
Ego illam uidi uirginem: forma bona
Memini uidere: quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis, quàm illum amplecti maluit.
Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTVS SECVNDI SCENA V.

DAVVS, SIMO.

D. Hic nunc me credit aliquam ſibi fallaciam
Portare, & ea me hic reſtitiſſe gratia.
S. Quid Dauus narrat? D. æque quidquam nunc quidem.
S. Nihil'ne? hem. D. nihil prorſus. S. atqui expectabã quidẽ.
D. Præter ſpem euenit: ſentio: hoc male habet uirum.
S. Potin' es mihi uerum dicere? D. nihil facilius.

S. Num illi molestæ quidpiam hæ sunt nuptiæ
Propter hospitæ huiusce consuetudinem?
D. Nihil hercle: aut, si adeo bidui, aut tridui est
Hæc solicitudo, nostin'? deinde desinet:
Etenim eam secum rem recta reputabit uia.
S. Laudo. D. dum licitum est ei, dumq́; ætas tulit,
Amauit, tum id clàm: cauit, ne unquam infamiæ
Ea res sibi esset, ut uirum fortem decet:
Nunc uxore opus est: animum ad uxorem adpulit.
S. Subtristis uisu'st esse aliquantulum mihi.
D. Nihil propter hanc rem: sed est, quod subcenseat.
S. Quidnam'st? D. puerile'st. S. quid est? D. nihil. S. quin dic, quid est.
D. Ait nimium parce facere sumptum. S. mene? Da. te.
Vix, inquit, drachmis obsonatus est decem:
Num filio uidetur uxorem dare?
Quem, inquit, uocabo ad cœnam meorum æqualium
Potissimum nunc? &, quod dicendum hic siet,
Tu quoq; perparce nimium. non laudo. S. tace.
D. Commoui. S. ego, istæc recte ut fiant, uidero.
Quidnam hoc rei'st? quidnam hic uolt ueterator sibi?
Nam si hic mali'st quidquã, hem illic est huic rei caput.

ACTVS TERTII SCENA PRIMA.

MYSIS, SIMO, DAVVS, LESBIA, GLYCERIVM.

M. Ta pol quidem res est, ut dixti Lesbia:
I Fidelem haud fermè mulieri inuenias uirũ.
S. Ab Andria'st ancilla hæc. q̃d narras? D. ita'st.

M. Sed hic Pāphilus. S. quid dicit? M. firmauit fidem. S. hem.
D. Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.
M. Nam quod peperisset, iussit tolli. S. ò Iuppiter,
Quid ego audio? actum'st, siquidē hæc uera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adolescentis. M. optumum.
Sed sequere me intro, ne in mora illi sis. L. sequor.
D. Quod remediū nunc huic malo inueniam? S. quid hoc?
Adeon'est demens ex peregrina? iam scio, ah
Vix tandem sensi stolidus. D. quid hic sensisse se ait?
Si. Hæc primum adfertur iam mihi ab hoc fallacia:
Hanc simulant parere, quo Chremètem absterreant.
G. Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.
Si. Hui, tam cito? ridiculum. postquam ante ostium
Me audiuit stare, adproperat. non sat commode
Diuisa sunt temporibus tibi Daue hæc. D. mihin'?
Si. Num immemor es discipli? D. ego, quid narres, nescio.
Si. Hiccine me si imparatum in ueris nuptiis
Adortus esset, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periclo fit, ego in portu nauigo.

LESBIA OBSTETRIX, SIMO SENEX, DAVVS SERVVS.

ADhuc Archyllis, quæ adsolent, quæq; oportet
Signa ad salutem esse, omnia huic esse uideo.
Nunc primum fac, istæc ut lauet: post deinde,
Quod iussi ei dare bibere, & quantum imperaui,
Date: mox ego huc reuertar.
Peræcastor scitus puer natu'st è Pamphilo.
Deos quæso, ut sit superstes, quandoquidem ipse'st inge-

nio bono,
Cũq; huic ueritus est optumæ adolescēti facere iniuriā.
Si. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te esse ortum?
Da. quidnam id est?
Si. Non imperabat coràm, quid opus facto esset puerperæ:
Sed postquam egressa'st, illis, quæ sunt intus, clamat
de uia.
O' Daue, itan' cōtemnor abs te? aut ita'ne tādē idoneus
Tibi uideor, quem tam aperte fallere incipias dolis?
Saltem adcurate, ut metui uidear. certe, si resciuerim.
Da. Certe hercle nunc hic se ipsus fallit, haud ego. Si. edi=
xin' tibi?
Interminatus sum, ne faceres? num ueritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc, nunc peperisse hanc è Pamphilo?
Da. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo. Si. quid taces?
Da. Quid credas? quasi nō tibi renūciata sint hæc sic fore.
Si. Mihin' quisquam? Da. Eho an tute intellexti hoc adsimu
lari? S. inrideor.
D. Renunciatum'st: nam qui istæc tibi incidit suspectio?
S. Qui? quia te noram. D. quasi tu dicas, factum id con=
silio meo.
S. Certe enim scio. D. Non satis me pernosti etiam, qua=
lis sim Simo.
S. Ego'ne te? D. sed, si quid narrare obcœpi, cōtinuo darī
Tibi uerba censes. S. falsò. D. itaq; hercle nihil iam mu=
tire audeo.
S. Hoc ego scio unum, neminē peperisse hic. D. intellextin'?
Sed nihilo secius mox deferēt puerum hic ante ostium.
Id ego iam nunc tibi renuncio here futurum, ut sis sciēs:
Ne tu hoc posterius dicas, Daui factum cōsilio, aut dolis.

Prorſus à me opinionem hanc tuã ego eſſe amotã uolo.

S. Vnde id ſcis? D. Audiui, & credo. S. Multa concurrunt ſimul,

Qui coniecturam hanc nunc facio. iam primum hæc ſe è Pamphilo

Grauidam dixit eſſe. inuentum eſt falſum. nunc, poſtquam uidet

Nuptias domi adparari, miſſa'ſt ancilla ilico

Obſtetricem adcerſitum ad eam, & puerum ut adferret ſimul.

D. Hoc niſi fit, puerũ ut tu uideas, nihil mouentur nuptiæ.

S. Quid ais? cum intellexeras id conſilij capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?

D. Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem

Scimus, quàm miſere hanc amarit. nunc ſibi uxorem expetit.

Poſtremo id mihi da negotij. tu tamen has nuptias

Perge facere ita, ut facis: & id ſpero adiuturos deos.

Si. Immo abi intro. ibi me obperire, &, quod parato opu'ſt, para.

Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.

Atq; haud ſcio, an, quæ dixit, ſint uera omnia:

Sed paruipendo: illud mihi multo maxumum'ſt,

Quod mihi pollicitu'ſt ipſus gnatus. nunc Chremem

Conueniam: orabo gnato uxorem: ſi impetro,

Quid aliàs malim, quàm hodie has fieri nuptias?

Nã gnatus quod pollicitus eſt, haud dubium'ſt id mihi,

Si nolit, quin eum merito poſſim cogere.

Atq; adeo in ipſo tempore eccum ipſum obuiam.

SIMO, CHREMES, SENES II.

SI. Vbeo Chremetem. Ch. ò, te ipsum quærebam.
I S. & ego te. Ch. optato aduenis.
Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id uiso, tu'ne, an illi insaniant.
S. Ausculta paucis: & quid ego te uelim, et tu quod quæ=(ris, scies.
Ch. Ausculto: loquere, quid uelis.
S. Per ego te deos oro, & nostram amicitiam Chreme,
Quæ incepta à paruis cum ætate adcreuit simul;
Perq; unicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cuius tibi potestas summa seruandi datur;
Vt me adiuues in hac re, atque ita, ut nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. Ch. ah ne me obsecra:
Quasi hoc te orando, à me impetrare oporteat.
Alium esse censes nunc me, atq; olim cum dabam?
Si in re'st utriq;, ut fiant, adcersi iube.
Sed si ex ea re plus mali'st, quàm commodi
Vtriq;: id oro te, in commune ut consulas,
Quasi illa tua sit, Pamphiliq; ego sim pater.
S. Immo ita uolo, itaq; postulo ut fiat, Chreme:
Neq; postulem abs te, nisi ipsa res moneat. Ch. quid est?
S. Iræ sunt inter Glycerium, & gnatum. C. Audio.
S. Ita magnæ, ut sperem posse auelli. Ch. fabulæ.
S. Profecto sic est. Ch. Sic hercle, ut dicam tibi.
AMANTIVM iræ, amoris reintegratio'st.
S. Hem, id te oro, ut ante eamus, dum tempus datur,
Dumq; eius libido occlusa'st contumeliis,
Prius quàm harum scelera, & lacrymæ confictæ dolis

Reducant animum ægrotum ad misericordiam.
Vxorem demus. spero consuetudine, &
Coniugio liberali deuictum Chreme,
Dehinc facile ex illis sese emersurum malis.
Ch. Tibi ita uidetur: at ego non posse arbitror
Neq; illum hanc perpetuo habere, neq; me perpeti.
S. Qui scis ergo istuc, nisi periclum feceris? Ch. at
Istuc periclum in filia fieri, graue'st.
S. Nempe incommoditas deniq; huc omnis redit;
Si eueniat, quod di prohibeant, discessio.
At si corrigitur, quot commoditates, uide:
Principio amico filium restitueris:
Tibi generum firmum, & filiæ inuenies uirum.
Ch. Quid istuc? si istuc animum induxti esse utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S. Merito te semper maximi feci Chreme.
Ch. Sed qd ais? S. qd? Ch. qui scis eos nũc discordare inter se?
S. Ipsus mihi Dauos, qui intimus est eorum consilijs, dixit:
Et is mihi persuadet, nuptias quantũ queam ut maturẽ.
Num censes faceret, filium nisi sciret eadem hæc uelle?
Tute adeo iã eius audies uerba. heus euocate huc Dauũ.
Sed eccum uideo ipsum foras exire.

ACTVS TERTII SCENA IIII.

DAVVS SERVVS, SIMO, CHREMES SENES II.

D. Ad te ibam. S. quidnam est?
D. Cur uxor non adcersitur? iã aduesperascit. S. audin' tu illum?

Ego dudum non nihil ueritus sum Daue abs te, ne faceres idem,
Quod uolgus seruorum solet, dolis ut me deluderes,
Propterea quod amat filius. D. ego istuc facerem? S. Credidi:
Idq; adeo metuens uos cælaui, quod nunc dicam. D. quid? S. scies:
Nam propemodum habeo iam tibi fidem. D. tandem cognosti, qui siem.
S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid nõ? S. sed ea gratia
Simulaui, uos ut pertẽtarẽ. D. quid ais? S. sic est res. D. uide,
Nunquam quiui ego istuc intellegere. uah consilium callidũ.
S. Hoc audi. ut hinc te iussi introire, obportune hic fit mihi obuiam.
D. Hem numnam perijmus? S. narro, quæ tu dudum narrasti mihi.
D. Quidnam audio? S. gnatam ut det oro, uixq; id exoro. D. occidi.
S. Hem, quid dixti? D. optume inquam factum. S. nunc per hunc nulla'st mora.
Ch. Domũ modo ibo: ut adparẽtur, dicã: atq; huc renũtio.
S. Nũc te oro Daue, quoniã solus mihi effecisti has nuptias,
D. Ego uero solus. S. conrigere mihi gnatum porro enitere.
D. Faciã hercle sedulo. S. potes nũc, dũ animus inritatus est.
D. Quiescas. S. age igitur: ubi nunc est ipsus? D. mirum, ni domi'st.
Si. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi. D. nullus sum.
Quid causæ'st, quin hinc in pistrinũ recta proficiscar uia?
Nihil est preci loci relictum: iam perturbaui omnia:
Herum fefelli: in nuptias conieci herilem filium:

Feci hodie, ut fierẽt, insperante hoc, atq; inuito Pamphilo.
Hem astutias. quòd si quiessem, nihil euenisset mali.
Sed eccum ipsum uideo, occidi.
Vtinam mihi esset aliquid hic, quò nunc me præcipitem darem.

SCENA QVINTA ACTVS TERTII.

PAMPHILVS ADOLESCENS, DAVVS SERVVS.

P. VBi illic scelus est, qui me perdidit? D. perij. P. atque hoc confiteor,
Iure obtigisse, quandoquidem tam iners, tam nulli consili
Sum. seruon' fortunas meas me commisisse futili?
Ergo pretiũ ob stultitiã fero: sed inultũ id nunq̃ auferet.
D. Posthac incolumẽ sat scio fore me, nũc si deuito hoc malũ.
P. Sed quid ego nunc dicam patri? negabon' uelle me, modo
Qui sum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeã?
Nec, quid me nunc faciam, scio. D. nec quidem me, atq; id ago sedulo.
Dicam aliquid iam inuenturum, ut huic malo aliquam producam moram. P. oh.
D. Visus sum. P. ehodum bone uir, quid ais? uiden' me tuis consilijs
Miserum impeditum esse? D. at iam expediã. P. expedies? D. certe Pamphile.
P. Nempe ut modo. D. immo melius spero. P. oh, tibi ego ut credam furcifer?
Tu rẽ impeditã, & perditã restituas? hẽ quo fretus siem,

Qui me hodie ex tranquillissima re coniecisti in nuptias.
An non dixi hoc esse futurum? D. dixti. P. quid meritus es? D. crucem:
Sed paululum sine ad me ut redeam: iam aliquid despiciam. P. hei mihi,
Cur non habeo spatium, ut de te sumam supplicium, ut uolo:
Nanque hocce tempus, præcauere mihi me, haud te ulcisci sinit.

SCENA PRIMA ACTVS QVARTI.

CARINVS, PAMPHILVS ADOLESCENTES, DAVVS SERVVS.

C. Occine credibile'st, aut memorabile,
H Tanta uecordia innata cuiquam ut siet,
Vt malis gaudeat, atque ex incommodis
Alterius sua comparet ut commoda? ah
Id'ne est uerũ? immo id genus hominum'st pessumum, in
Denegando modo queis pudor est paululum:
Post ubi tempus promissa'st iam perfici,
Tum necessario se aperiunt, & timent,
Et tamen res cogit denegare. ibi
Tum impudentissima eorum oratio'st,
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus
Proxumus sum egomet mihi. attamen ubi fide'st?
Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus est,
Non uerentur: illic, ubi nihil opus est, ibi uerentur.
Sed quid agam? adeam'ne ad eum, & cum eo iniuriam

hanc expostulem?
Ingerã mala multa : atq; aliquis dicat, nihil promoueris.
Multũ molestus certe ei fuero, atq; animo morẽ gessero.
P. Carine, et me et te imprudẽs, nisi q̃d di respiciũt, perdidi.
C. Ita'ne imprudẽs? tandem inuenta'st causa . soluisti fidẽ.
P. Quid tandem ? C. etiam nunc me subducere istis dictis postulas?
P. Quid istuc est? C. postq̃ me amare dixi, cõplacita'st tibi.
Heu me miserũ, qui tuũ animũ ex animo spectaui meo.
P. Falsus es. C. non'ne tibi satis esse hoc uisum solidum'st gaudium,
Nisi me lactasses amantem, & falsa spe produceres?
Habeas. P. habeã? ah nescis quãtis in malis uerser miser,
Quantasq; hic suis consilijs mihi confecit sollicitudines
Meus carnifex. C. quid istuc tam mirum'st ? de te exemplum capit.
P. Haud istuc dicas, si cognoris uel me, uel amorem meum.
C. Scio, cũ patre altercasti dudum, & is nũc propterea tibi
Subcenset, nec te quiuit hodie cogere illam ut duceres.
P. Immo etiam, quo tu minus scis erumnas meas,
Hæ nuptiæ non ad parabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.
C. Scio : coactus tua uoluntate es. P. mane,
Non dum scis. C. scio equidem illam ducturum esse te.
P. Cur me enicas? hoc audi . nunquam destitit
Instare, ut dicerem esse ducturum patri :
Suadere, orare, usqueadeo donec perpulit .
C. Quis homo istuc ? P. Dauos. C. Dauos ? P. interturbat. C. quamobrem? P. nescio :
Nisi mihi deos satis scio fuisse iratos, qui auscultauerim.

C. Factum'st hoc Daue? D. factum. C. hem quid ais scelus?
At tibi di dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias
Inimici uellent, quod, nisi hoc, consilium darent?
D. Deceptus sum, at non defatigatus. C. scio.
D. Hac non subcessit, alia adgrediemur uia:
Nisi id putas, quia primo processit parum,
Non posse iam ad salutem conuerti hoc malum.
P. Immo etiam: nam satis credo, si aduigilaueris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego Pamphile hoc tibi pro seruitio debeo,
Conari manibus, pedibus, nocteisq;, & dies
Capitis periculum adire, dum prosim tibi.
Tuum'st, siquid præter spem euenit, ignoscere.
Parum subcessit quod ago, at facio sedulo:
Vel melius tu aliud reperi, me missum face.
P. Cupio. restitue in quem me adcepisti locum.
D. Faciam. P. at iam hoc opus est.
D. Hem. sed mane: concrepuit à Glycerio ostium.
P. Nihil ad te. D. quæro. P. hem, nunccine demum? D. at iam hoc tibi inuentum dabo.

SCENA SECVNDA ACTVS QVARTI.

MYSIS ANCILLA, PAMPHILVS, CARINVS ADOLESCENTES II. DAVVS SERVVS.

M. IAm, ubi ubi erit, inuentum tibi curabo, & me cum adductum

Tuum Pamphilũ: tu modo anime mi noli te macerare.
P. Mysis. M. quid est? hem Pamphile, optume mihi te obfers.
P. quid est?
M. Orare iussit, si se ames, hera, iam ut ad sese uenias:
Videre ait te cupere. P. uah, perij: hoc malũ integrascit.
Siccine me, atq; illam opera tua nũc miseros sollicitarier?
Nã idcirco adcersor, nuptias quòd mihi adparari sensit.
C. Quibus quidem q̃ facile poterat quiesci, si hic quiesset.
D. Age, si hic non insanit satis sua sponte, instiga. M. atque ædepol
Ea res est, proptereaq; nunc misera in mœrore'st. P. Mysis,
Per omneis tibi adiuro deos, nunq̃ eam me deserturum,
Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omneis homines.
Hanc mihi expetiui, cõtigit: conueniunt mores: ualeãt,
Qui inter nos dissidium uolunt: hanc, nisi mors, mihi adimet nemo.
M. Resipisco. P. non Apollinis magis uerum, atque hoc, responsum'st.
Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,
Quo minus hæ fierent nuptiæ, uolo. sed si id nõ poterit,
Id faciam, in procliui quod est, per me stetisse ut credat.
Quis uideor? M. miser æque, atq; ego. D. consilium quæro. C. fortis.
P. Scio, quid conere. D. hoc ego tibi profecto effectũ reddã.
P. Iam hoc opus est. D. quin iam habeo. C. quid est? D. huic, non tibi, habeo, ne erres.
C. Sat habeo. P. quid facies? cedò. D. dies hic mihi ut sit satis, uereor,

Ad agendum, ne uacuum esse me nunc ad narrandum credas :
Proinde hinc uos amolimini : nã mihi impedimẽto estis .
P. Ego hanc uisam. D. quid tu? quò hinc te agis ? C. uerum uis dicam? D. immo etiam :
Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet ?
D. Eho tu impudens. non satis habes, quod tibi dieculã addo,
Quantum huic promoueo nuptias? C. Daue attamen. D. quid ergo ?
C. Vt ducam. D. ridiclum. C. huc face ad me ut uenias, siquid poteris .
D. Quid ueniam? nihil habeo. C. attamen si quid . D. age, ueniam . C. si quid,
Domi ero. D. ita facto opus est . M. matura. D. iam inquam hic adero.

SCENA TERTIA ACTVS QVARTI:

MYSIS, DAVOS:

M. Nihil'ne esse proprium cuiquam ? di uostrã fidem :
Summum bonum esse heræ putabam hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, uirum in quouis loco
Paratum : uerum ex eo nunc misera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali'st, quàm illic boni .
Sed Dauos exit . mi homo, quid istuc obsecro'st ?
Quẽ portas puerum? D. Mysis nunc opus est tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria, atq; astutia:

M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocyus,
Atq; ante nostram ianuam adpone. My. obsecro,
Humi'ne? D. ex ara hinc sume uerbenas tibi,
Atque eas substerne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, si forte opus ad herum iusiurandum mihi
Non adposuisse, ut liquido possim. M. intellego:
Noua nunc relligio in te istæc incessit, cedò?
D. Moue ocyus te, ut, quid agam, porrò intellegas.
Prò Iuppiter. M. quid? D. sponsæ pater interuenit.
Repudio consilium, quod primum intenderam.
M. Nescio, quid narres. D. ego quoq; hinc ab dextera
Venire me adsimulabo. tu, ut subseruias,
Orationi, utcunq; opus sit, uerbis, uide.
M. Ego, quid agas, nihil intellego: sed, si quid est,
Quod mea opera opus sit uobis, aut tu plus uides,
Manebo, ne quod uostrum remorer commodum.

QVARTI ACTVS SCENA IIII.

CHREMES SENEX, MYSIS ANCILLA, DAVVS SERVVS.

Ch. R Euertor, postq̃, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paraui, ut iubeam adcersi: sed quid hoc?
Puer hercle'st. mulier, tun' adposuisti hunc? M. ubi
Illic est? Ch. non mihi respondes? M. hem, nusquam est. uæ miseræ mihi,
Reliquit me homo, atq; abijt. D. di uostram fidem,
Quid turbæ'st apud forũ? quid illic hominũ litigant?

Tum annona cara'st . quid dicam aliud, nescio.
M. Cur tu obsecro hic me solam? D. hem, quæ hæc est fabula?
Eho Mysis puer hic unde est? quis'ue huc adtulit?
M. Satin' sanus es, qui me id rogites? D. quē igitur rogem,
Qui hic neminem alium uideo? Ch. miror, unde sit.
D. Dicturan' quod rogo? M. Au. D. concede ad dexteram.
M. Deliras: non tute ipse? D. uerbum si mihi
Vnum, præterquam quod te rogo, faxis, caue.
M. Male dicis. D. unde'st, dic clare. M. à uobis. D. ah ah ah.
Mirum uero, impudenter mulier si facit meretrix.
Ch. Ab Andria est ancilla hæc, quantum intellego.
D. Adeon' uidemur uobis esse idonei,
In quibus sic inludatis? Ch. ueni in tempore.
D. Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua:
Mane: caue quoquam ex istoc excessis loco.
M. Di te eradicent: ita me miseram territas.
D. Tibi ego dico, an non? M. quid uis? D. at etiam rogas?
Cedò, cuium puerum hic adposuisti, dic mihi.
M. Tu nescis? D. mitte id, quod scio: dic, quod rogo.
M. Vestri. D. cuius nostri? M. Pamphili. D. hem, quid Pamphili?
M. Eho, an non est? Ch. recte ego semper fugi has nuptias.
D. O' facinus animaduertendum. M. quid clamitas?
D. Quem'ne ego heri uidi ad uos adferri uesperi?
M. O' hominem audacem. D. uerum uidi Cantharam
Subfarcinatam. M. dis pol habeo gratias,
Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.
D. Næ illa illum haud nouit, cuius causa hæc incipit.
Chremes, si positum puerum ante ædes uiderit,

Suam gnatam non dabit : tanto hercle magis dabit.
Ch. Non hercle faciet. D. nunc adeo, ut tu sis sceins,
Ni puerum tollis; iam ego hunc in mediam uiam
Prouoluam, teq; ibidem peruoluam in luto.
M. Tu pol homo non es sobrius. D. fallacia
Alia aliam trudit. iam susurrari audio,
Ciuem Atticam esse hanc. Ch. hem. D. coactus legibus
Eam uxorem ducet. M. eho obsecro, an non ciuis est?
Ch. Iocularium in malum insciens penè incidi.
D. Quis hic loquitur? ò Chreme, per tempus aduenis:
Ausculta. Ch. Audiui omnia. D. an hæc tu omnia?
Ch. Audiui inquam à principio. D. audistin obsecro? hem
Scelera. hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille est : non te credas Dauom ludere.
M. Me miseram : nihil pol falsi dixi mi senex.
Ch. Noui rem omnem. sed est Simo intus? D. est.
M. Ne me adtingas sceleste. si pol Glycerio non omnia hæc.
D. Eho inepta, nescis quid sit actum. M. quid sciam?
D. Hic socer est. alio pacto haud poterant fieri,
Vt sciret hæc, quæ uolumus. M. prædiceres.
D. Paulum interesse censes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de industria?

SCENA V. ACTVS IIII.

CRITO HOSPES, MYSIS ANCILLA, DAVVS SERVVS.

C. In hac habitasse platea dictum'st Chrysidem,
Quæ se inhoneste optauit parare hic diuitias

Potius, quàm in patria honeste pauper uiuere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter, uideo. saluete. M. obsecro,
Quem uideo? est'ne hic Crito sobrinus Chrysidis?
Is est. C. ò Mysis salue. M. saluos sis Crito.
Cr. Itan Chrysis? hem. M. nos quidem pol miseras perdidit.
C. Quid uos? quo pacto hic? satin' recte? M. nos'ne?
Vt quimus, aiunt; quando, ut uolumus, non licet.
C. Quid Glycerium? iam hic suos parentes repperit?
M. Vtinã. C. an non dũ etiã? haud auspicato huc me adpuli:
Nam pol, si id scissem, nunquam huc tetulissem pedem:
Semper enim eius dicta est hæc, atq; habita est soror.
Quæ illius fuerunt, possidet: nunc me hospitem
Lites sequi, quàm hic mihi sit facile, atq; utile,
Aliorum exempla commonent: simul arbitror,
Iam esse aliquem amicum, et defensorem ei: nam ferè
Grandiuscula iam profecta'st illinc. clamitent,
Me sycophantam hæreditatem persequi,
Mendicum: tum ipsam despoliare non licet.
M. Optume hospes pol Crito antiquum obtines.
C. Duc me ad eã; quando huc ueni, ut uideã. M. maxume.
D. Sequar hos: nolo, me in tempore hoc uideat senex.

ACTVS QVARTI SCENA PRIMA.

CHREMES, SIMO, SENES II.

Ch. Satis iam, satis Simo spectata erga te amicitia'st mea:
Satis pericli cœpi adire: orandi iam finẽ face.

Dum studeo obsequi tibi, penè illusi uitam filiæ.
S. Immo enim q̃ maxume abs te oro, atq; postulo Chreme,
Vt beneficium uerbis initum dudum, nūc re comprobes.
Ch. Vide, q̃ inicus sis præ studio, dum efficias id, quod cupis:
Neq; modum benignitatis, neq;, quid me ores, cogitas:
Nam si cogites, remittas iam me onerare iniuriis.
S. Quibus? Ch. ah rogitas? perpulisti me, ut homini adolescentulo
In alio obcupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in seditionem, atque incertas nuptias;
Eius labore, atque eius dolore gnato ut medicarer tuo:
Impetrasti: incepi, dum tulit res: nunc non fert: feras.
Illam hinc ciuē esse aiūt: puer est natus: nos missos face.
S. Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
Quibus id maxume utile'st illum esse quādeterrimum.
Nuptiarum gratia hæc sunt ficta, atq; incepta omnia.
Vbi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, desinent.
Ch. Erras. cum Dauo egomet uidi iurgantem ancillam. S. scio. Ch. at
Vero uoltu; cum, ibi me adesse, neuter tum præsenserat.
S. Credo; & id facturas, Dauos dudum prædixit mihi:
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac uolui dicere.

ACTVS QVINTI SCENA II.

DAVVS SERVVS, CHREMES, SIMO SENES, DROMO SERVVS.

D. Nimo iam nunc otioso esse impero. Ch. hem
A Dauom tibi.

S. Vnde egreditur? D. meo præsidio, atq; hospitis. S. quid illud mali'st?

D. Ego commodiorem hominem, aduentum, tempus non uidi. S. scelus,

Quemnam hic laudat? D. omnis res est iam in uado. S. cesso adloqui.

D. Herus est: quid agam? S. ò salue bone uir. D. hem Simo, ò noster Chreme,

Omnia adparata iam sunt intus. Ch. curasti probe.

D. Vbi uoles, adcerse. S. bene sanè. id enimuero hic nunc abest.

Etiam tu hoc respondes? quid istic tibi negoci'st? D. mihin'? S. ita.

D. Mihi'ne? S. tibi ergo. D. modo introij. S. quasi ego, quàm dudum, rogem.

D. Cum tuo gnato unà. S. an ne'st intus Pamphilus? crucior miser.

Eho, non tu dixtin' esse inter eos inimicitias carnifex?

D. Sunt. S. cur igitur hic est? Ch. quid illum censes? cum illa litigat.

D. Immo uero indignum Chreme iam facinus faxo ex me audias.

Nescio quis senex modo uenit: ellum, confidens, catus:
Cum faciem uideas, uidetur esse quanti uis preti:
Tristis seueritas inest in uoltu, atq; in uerbis fides.

S. Quidnam adportas? D. nihil equidem, nisi quod illum audiui dicere.

S. Quid ait tandem? D. Glyceriũ se scire esse ciuẽ Atticã.

S. Hem Dromo, Dromo. D. quid est? S. Dromo. D. audi. S. uerbum si addideris, Dromo.

D. Audi obsecro. Dro. Quid uis? S. Sublimem hunc intro rape, quantum potes.
Dro. Quem? S. Dauom. Da. quamobrem? S. quia lubet. rape inquam. D. quid feci? S. rape.
Da. Si quidquam mentitum inuenies, occidito. S. nihil audio.
Ego iam te cōmotum reddam. D. tametsi hoc uerum'st. S. tu tamen
Cura adseruandum uinctum: atq; audin'? quadrupedem constringito.
Age nunc: iā ego pol hodie, si uiuo, tibi ostendam, herum quid sit pericli fallere, &
Illi patrem. Ch. ah ne sæui tantopere. S. Chreme,
Pietatem gnati. non'ne te miseret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACTVS QVINTI SCENA III.

PAMPHILVS ADOLESCENS, SIMO, CHREMES SENES II.

P. Q Vis me uolt? perij, pater est. S. quid ais omnium? Ch. ah,
Rē potius ipsam dic, ac mitte male loqui.
S. Quasi quidquam in hunc iam grauius dici possiet.
S. Ain tandem, ciuis Glycerium'st? P. ita prædicant.
S. Ita prædicant? ò ingentem confidentiam:
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Vide, num eius color pudoris signum usquam indicat?

Adeo impotenti esse animo, ut, præter ciuium
Morem, atq; legem, & sui uoluntatem patris
Tamen hanc habere studeat cum summo probro?
P. Me miserum. S. modo'ne id demum sensti Pamphile?
Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi:
Eodem die istuc uerbum uere in te accidit.
Sed quid ego? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam senectutem huius sollicito amentia? an
Vt pro huius peccatis ego supplicium subferam?
Immo habeat, ualeat, uiuat cum illa. P. mi pater.
S. Quid mi pater? quasi tu huius indigeas patris.
Domus, uxor, liberi inuenti inuito patre:
Adducti, qui illam ciuem hinc dicant: uiceris.
P. Pater licet'ne pauca? S. quid dices mihi? Ch. at=
Tamen Simo audi. S. ego audiam? quid ego audiam
Chreme? Ch. attamen dicat sine. S. age dicat, sino.
P. Ego me amare hãc fateor. si id peccare'st, fateor id quoq;.
Tibi pater me dedo. quiduis oneris impone: impera:
Vis me uxorem ducere, hanc uis amittere? ut potero, feram.
Hoc modo te obsecro, ut ne credas à me adlegatum hũc senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coràm adducam. S. adducas? P. sine pater.
Ch. Aecum postulat: da ueniã. P. sine te hoc exorẽ. S. sino.
Quiduis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar Chreme.
Ch. Pro peccato magno paululum supplicij satis est patri.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

CRITO HOSPES, CHREMES, SIMO SENES II. PAMPHILVS ADOLESCENS.

Cr. M Itte orare. una harum quæuis causa me, ut faciam, monet,
Vel tu, uel quòd uerum'st, uel quòd ipsi cupio Glycerio.
Ch. Andrium ego Critonem uideo? certe is est. Cr. saluos sis Chreme.
Ch. Quid tu Athenas insolés? Cr. euenit. sed hiccine'st Simo?
Ch. Hic. S. men' quæris? eho tu Glycerium hinc ciuē esse ais?
Cr. Tu negas? S. Ita'ne huc paratus aduenis? Cr. quare? S. rogas?
Tu ne impune hoc facias? tu'ne hic homines adolescētulos
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem inlicis?
Solicitando, & pollicitando eorum animos lactas? Cr. sanus'ne es?
S. Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?
P. Perij: metuo, ut substet hospes. Ch. si Simo hūc noris satis
Non ita arbitrere. bonus hic est uir. S. hic uir sit bonus:
Ita'ne adtemperate uenit hodie in ipsis nuptijs,
Vt ueniret antehac nunq̃? est uero huic credēdū Chreme
P. Ni metuam patrem, habeo pro illa re illum quod moneam probe.
S. Sycophanta. Cr. hem. Ch. sic Crito'st hic: mitte. Cr. uideat, qui siet.
Si mihi pergit, quæ uolt, dicere, ea, quæ non uolt, audiet.

Ego istæc moueo, aut curo? non tu tuum malum æquo
animo feres?
Nam, ego quæ dixi, uera, an falsa audieris, iā sciri potest.
Atticus quidam olim naui fracta apud Andrum eie=
ctus est,
Et istæc una parua uirgo. tum ille egens forte adplicat
Primum ad Chrysidis patrem se. S. fabulam inceptat.
Ch. sine.
Cr. Ita'ne uero obturbat? Ch. perge. Cr. tum is mihi cogna=
tus fuit,
Qui eum recepit. ibi ego audiui ex illo sese esse Atticū.
Is ibi mortuus est. Ch. eius nomen? Cr. nomē tam cito tibi,
Phania. Ch. hem, perij. Cr. uerum hercle opinor fuisse
Phaniam.
Hoc certo scio, Rhamnusiū se aiebat esse. Ch. ò Iuppiter.
Cr. Eadem hæc Chreme multi alij in Andro tum audiuere.
Ch. utinam
Id sit, quod spero. eho dic mihi, quid eam tum Crito?
Suam'ne esse aiebat? Cr. non. Ch. Cuiam igitur? Cr. fra=
tris filiam.
Ch. Certe mea'st. Cr. quid ais? S. quid tu ais? P. adrige aureis
Pamphile.
S. Qui credis? Ch. Phania ille, frater meus fuit. S. noram,
& scio.
Ch. Is hinc bellum fugiens, meq; in Asiam persequens, profi=
ciscitur.
Tum illam hic relinquere'st ueritus. post illa nunc pri=
mum audio,
Quid illo sit factum. P. uix sum apud me, ita animus
commotus est metu,

Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. Næ istam multis tuam inueniri gaudeo. P. credo pater.
Ch. At mihi unus scrupulus etiam restat, qui me male habet.
P. dignus es
Cum tua relligione odio. nodum in scirpo quæris. Cr. quid istuc est?
Ch. Nomen non conuenit. Cr. fuit hercle aliud huic paruæ.
Ch. quod Crito?
Nunquid meministi? Cr. id quæro. P. ego'ne huius memoriam patiar meæ
Voluptati obstare, cum ego possim in hac re medicari mihi?
Non patiar. heus Chreme: quod quæris, Passibula'st. Cr. ipsa'st. Ch. ea'st.
P. Ex ipsa millies audiui. S. omneis nos gaudere hoc Chreme,
Te credo credere. Ch. Ita me di ament, credo. P. quid restat pater?
S. Iam dudum res reduxit me ipsa in gratiam. P. ô lepidū patrem:
De uxore ita, ut possedi, nihil mutat Chremes. Ch. causa optuma'st:
Nisi quid pater aliud ait. P. nempe. S. id scilicet. Ch. Dos est Pamphile,
Decem talenta. P. adcipio. Ch. propero ad filiam. eho mecum Crito:
Nam illam me haud nosse credo. S. cur non illam huc transferri iubes?
P. Recte admones. Dauo istuc dedā iam negoci. S. nō potest.
P. Qui? S. quia habet aliud magis ex sese, et maius. P. quidnam? S. uinctus est.

P. Pater, non recte uinctu'st. S. haud ita: iussi. P. iube solui obsecro.

S. Age fiat. P. at matura. S. eo intro. P. ò faustum, & felicem hunc diem.

ACTVS QVINTI SCENA QVINTA.

CARINVS, PAMPHILVS ADOLESCENTES, DAVVS SERVVS.

C. Rouiso, quid agat Pamphilus: atque eccum. P. aliquis forsan me putet

P Non putare hoc uerum: at mihi nunc sic esse hoc uerum lubet.

Ego uitam deorũ propterea sempiternam esse arbitror,

Quòd uoluptates eorum propriæ sunt. nam mihi immortalitas

Parta'st, si nulla ægritudo huic gaudio intercesserit.

Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?

C. Quid illuc gaudi'st? P. Dauom uideo. nemo'st, quem mallem omnium:

Nam hunc scio mea solide solum gauisurum gaudia.

D. Pamphilus ubinam hic est? P. Daue. D. quisnam homo est?

P. ego sum. D. ò Pamphile.

P. Nescis quid mihi obtigerit? D. certe: sed, quid mihi obtigerit, scio.

P. Et quidem ego. D. more hominum euenit, ut, quod sim nactus mali,

Prius rescisceres tu, quàm ego, quod tibi euenit boni,

P. Mea Glycerium suos parentes reperit. D. ò factum bene. C. hem.

P. Pater amicus summus nobis. D. quis? P. Chremes. D. narras probe.

P. Nec mora ulla est, quin eam uxorem ducam. C. num ille somniat

Ea, quæ uigilans uoluit? P. tum de puero Daue? D. ah desine:

Solus est, quem diligunt di. C. saluus sum, si hæc uera sunt.

Conloquar. P. quis homo'st? Carine, in tempore ipso mihi aduenis.

C. Bene factum. P. hem, audistin? C. omnia. age, me in secundis respice.

Tuus est nunc Chremes. facturum, quæ uoles, scio esse omnia.

P. Memini: atque adeo longum'st, nos illum expectare, dũ exeat.

Sequere hac me. intus apud Glycerium'st nunc. tu Daue abi domum,

Propera, adcerse, hinc qui auferant eam: quid stas? quid cessas? D. eo.

Ne expectetis, dum exeant huc, intus despondebitur:

Intus transigetur, si quid est, quod restet. Plaudite.

FABVLAE INTERLOCVTORES,

Phædria	adoleſcens,
Parmeno	ſeruus,
Thaïs	meretrix,
Gnatho	paraſitus,
Chærea	adoleſcens,
Thraſo	miles,
Pythias	ancilla,
Chremes	ſenex,
Antipho	adoleſcens,
Dorias	ancilla,
Dorus	eunuchus,
Sanga	ſeruus,
Sophrona	nutrix,
Laches	ſenex.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. POSTHVMIO, L. CORNELIO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS, TIBIIS DVABVS DEXTRIS. GRAECA MENANDRV FACTA SECVNDA. MODOS FECIT FLACCVS, M. VALERIO, C. FANNIO COSS.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

Sororem falso dictitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles aduexit Thraso,
Ipsiq; donat. erat hæc ciuis Attica.
Eidem eunuchum, quem emerat, tradi iubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipse abit,
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi,
Ornatu eunuchi induitur: suadet Parmeno:
Introijt: uitiat uirginem: sed Atticus
Ciuis repertus frater eius, conlocat
Vitiatam Ephebo: Phædriam exorat Thraso.

ἄδηλον.

Ἄδηλον

MERETRIX Adoleſcentem, cuius mutuo amore
Tenebatur, excluſit: eiq; reuocato
Excluſionis cauſas reddidit. eius frater
Minor natu uirginem, quam miles
Meretrici dono miſerat, amare cœpit;
Deductuſq; in domum meretricis pro eunucho, uitiat.
Re itaq; cognita, cum illuſam ſe meretrix
Doleret, ab eodem adoleſcente placatur:
Interuentuq; fratris eius ciuem cognitam
Athenienſem duxit uxorem. miles quoq;
In partem meretricij amoris receptus illuditur.

PROLOGVS.

SI quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quamplurimis, & minime multos læ=dere:
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimet eſſe, ſic exiſtimet: ſciat,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit. prius
Qui bene uertendo, & eas deſcribendo male,
Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit,
Atq; in Theſauro ſcripſit, cauſam dicere
Prius, unde petitur aurum, quare ſit ſuum,
Quàm illum qui petit, unde is ſit theſaurus ſibi,

Aut unde in patrium monumentum peruenerit.
Dehinc ne frustretur ipse se, aut sic cogitet;
Defunctus iam sum, nihil est quod dicat mihi:
Is ne erret, moneo, & desinat lacessere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur,
Quæ proferentur post, si perget lædere
Ita, ut facere instituit. nunc quam acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam Aediles emerunt,
Perfecit, sibi ut inspiciundi esset copia.
Magistratus cum ibi adesset, occepta est agi.
Exclamat, furem, non poetam: fabulam
Dedisse, & nihil dedisse uerborum tamen:
Colacem esse Næui, & Plauti ueterem fabulam,
Parasiti personam inde ablatam, & militis.
Si id est peccatum, peccatum imprudentia est
Poetæ, non qui furtum facere studuerit.
Id ita esse, uos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri est: in ea est parasitus Colax,
Et miles gloriosus: eas se non negat
Personas transtulisse in Eunuchum suam
Ex Græca: sed eas fabulas factas prius
Latinas scisse se se, id uero pernegat.
Quòd si personis ijsdem uti alijs non licet:
Qui magis licet currentes seruos scribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Parasitum edacem, gloriosum militem,
Puerum supponi, falli per seruum senem,
Amare, odisse, suspicari? denique
Nullum est iam dictum, quod non dictum sit prius.
Quare æquum est uos cognoscere, atq; ignoscere,

Quæ ueteres factitarunt, si faciunt noui.
Date operam, & cum silentio animaduortite,
Vt pernoscatis, quid sibi Eunuchus uelit.

ACTVS PRIMI SCENA I.

PHAEDRIA ADOLESCENS, PARMENO SERVVS.

Ph. Quid igitur faciam? non eam, ne nunc quidem,
Cũ accersor ultro? an potius ita me cõparẽ,
Non perpeti meretricum contumelias?
Exclusit, reuocat, redeam? non, si me obsecret.
Ph. Si quidem hercle possis, nihil prius, neq; fortius:
Verum si incipies, neq; perficies grauiter,
Atq; ubi pati non poteris, cum nemo expectet,
Infecta pace, ultro ad eam uenies, indicans
Te amare, & ferre non posse; actum est, ilicet
Peristi: eludet, ubi te uictum senserit.
Ph. Proin tu, dum est tempus, etiam atq; etiam cogita.
Pa. Here, quæ res in se neq; consilium, neq; modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt uitia, iniuriæ,
Suspiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum: incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm si des operam, ut cum ratione insanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas,
Ego'ne illam? quæ illum? quæ me? quæ nõ? sine modo.

Mori me malim : ſentiet qui uir ſiem :
Hæc uerba una mehercle falſa lacrumula,
Quam, oculos terendo miſere, uix ui expreſſerit,
Reſtinguet, & te ultro accuſabis, & dabis ei
Vltro ſupplicium. Ph. ò indignum facinus: nunc ego &
Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio :
Et tædet : & amore ardeo : & prudens, ſciens,
Viuus, uidenſq; pereo : nec, quid agam, ſcio.
Pa. Quid agas? niſi ut te redimas captum quàm queas
Minimo : ſi nequeas paululo, at quanti queas :
Et ne te afflictes. Ph. itá ne ſuades? Pa. ſi ſapis;
Neq;, præterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas; & illas, quas habet, recte feras.
Sed ipſa egreditur noſtri fundi calamitas :
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTVS PRIMI SCENA II.

THAIS MERETRIX, PHAEDRIA, PARMENO.

Th. MIſeram me, uereor ne illud grauius Phædria
Tulerit; nè ue aliorſum, atq; ego feci, acce-
perit,
Quòd heri intromiſſus non eſt. Ph. totus Parmeno
Tremo horreoq;, poſtquã aſpexi hãc. Pa. bono animo es:
Accede ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis.
Th. Quis hic loquitur? ehem, tun' eras hic mi Phædria?
Quid hic ſtabas? cur non recta introibas? Pa. cæterum
De excluſione uerbum nullum. Th. quid taces?

Ph. Sanè, quia uero hæ mihi patent semper fores,
Aut quia sum apud te primus. Th. missa isthæc face.
Ph. Quid missa? o Thais, Thais, utinam esset mihi
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret, ut
Aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;
Aut ego isthuc abs te factum nihili penderem.
Th. Ne crucia te obsecro anime mi Phædria.
Non pol, quo quenquam plus amem, aut plus diligam,
Eo feci: sed ita erat res: faciundum fuit.
Pa. Credo, ut fit, misera præ amore exclusit hunc foras.
Th. Siccine ais Parmeno? age: sed, huc qua gratia
Te accersi iussi, ausculta. Ph. fiat. Th. dic mihi
Hoc primum, potin' est hic tacere? Pa. egó ne? optume.
Verum heus tu, lege hac tibi meam astringo fidem:
Quæ uera audiui, taceo, & contineo optume:
Sin falsum, aut uanũ, aut fictũ est, continuo palàm est:
Plenus rimarum sum, hac atq; illac perfluo.
Proin tu, taceri si uis, uera dicito.
Th. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
Pa. Potest taceri hoc. Th. ibi tum matri paruolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. Ph. ciuem ne? Th. arbitror:
Certum non scimus: matris nomen & patris
Dicebat ipsa: patriam, & signa cætera
Neq; sciebat, neq; per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat: è prædonibus,
Vnde emerat, se audisse abreptam è Sunio.
Mater ubi accepit, cœpit studiose omnia
Docere, educere, ita ut si esset filia.
Sororem pleriq; esse credebant meam.

Ego cum illo, quo cum uno rem habebam tum hospite,
Abij huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
Pa. Vtrunq; hoc falsum est: effluet. Th. qui isthuc? Pa. quia
Neq; tu uno eras contenta, neq; solus dedit:
Nam hic quoq; bonam, magnamq; partẽ ad te attulit.
Th. Ita est: sed sine me peruenire, quò uolo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam est profectus: te interea loci
Cognoui. tute scis, post illa quàm intumum
Habeam te, & mea consilia ut tibi credam omnia.
Ph. Ne hoc quidẽ tacebit Parmeno. Pa. oh, dubium ne id est?
Th. Hoc agite amabo. mater mea illic mortua est
Nuper: eius frater aliquantum ad rem est auidior.
Is ubi hanc forma uidet honesta uirginem,
Et fidibus scire, pretium sperans, ilico
Producit, uendit. forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum, ignarusq; omnium:
Is uenit: postquam sensit me tecum quoq;
Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo:
Ait, si fidem habeat, se iri præpositum tibi
Apud me; ac non id metuat, ne, ubi acceperim,
Sese relinquam: uelle se illam mihi dare:
Verum id uereri. sed, ego quantum suspicor,
Ad uirginem animum adiecit. Ph. etiam ne amplius?
Th. Nihil: nam quæsiui nunc ego eam. mi Phædria,
Multæ sunt causæ, quamobrem cupio abducere:
Primum, quòd soror est dicta: præterea ut suis
Restituam, ac reddam. sola sum: habeo hic neminem,
Neq; amicum, neq; cognatum. quamobrem Phædria

Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adiuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores parteis hosce aliquot dies
Apud me habere. nihil respondes? Ph. pessuma,
Egon' quicquam cum istis factis tibi respondeam?
Pa. Heu noster, laudo, tandem perdoluit: uir es.
Ph. At ego nescibam quorsum tu ires? paruola
Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:
Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis:
Nempe omnia hæc nunc uerba huc redeunt deniq;
Ego excludor, ille recipitur: qua gratia?
Nisi illum plus amas, quàm me: & istam nunc times,
Quæ aduecta est, ne illum talem præripiat tibi.
Th. Egon' id timeo? Ph. quid te ergo aliud solicitat? cedò
Num solus ille dona dat? nunc ubi meam
Benignitatem sensisti in te claudier?
Non ne, ubi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæsiui? eunuchum porrò dixti uelle te,
Quia solæ utuntur his reginæ: repperi:
Heri minas uiginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te spernor. Th. quid isthuc Phædria?
Quanquam illam cupio abducere, atq; hac re arbitror
Id fieri posse maxume: ueruntamen,
Potius quàm te inimicum habeam, faciam, ut iusseris.
Ph. Vtinam isthuc uerbum ex animo, ac uere diceres:
Potius, quàm te inimicum habeam: si isthuc crederem
Sincere dici, quiduis possem perpeti.
Ph. Labascit, uictus uno uerbo, quàm citò.

Th. Ego non ex animo misera dico? quam ioco
Rem uoluisti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas solum. Ph. si quidem biduum:
Verum ne fiant isti uiginti dies.
Th. Profecto non plus biduum, aut. Ph. aut? nihil moror.
Th. Non fiet: hoc modo sine te exorem. Ph. scilicet
Faciundũ est, quod uis. Th. merito te amo. Ph. bene facis:
Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum est: mos gerundus est Thaidi.
Tu Parmeno huc fac illi adducantur. Pa. maxime.
Ph. In hoc biduum Thais uale. Th. mi Phædria,
Et tu: nunquid uis aliud? Ph. egóne quid uelim?
Cum milite isto præsens, absens ut sies:
Dies, noctésq; me ames: me desideres:
Me somnies: me expectes: de me cogites:
Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus fac sis postremo animus, quando ego sum tuus.
Th. Me miseram, forsitan hic mihi paruam habeat fidem,
Atq; ex aliarum ingenijs nunc me iudicet.
Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certo scio,
Neq; me finxisse falsi quicquam, neq; meo
Cordi esse quenquam chariorem hoc Phædria:
Et quicquid huius feci, causa uirginis
Feci: nam me eius spero fratrem propemodum
Iam reperisse, adolescentem adeo nobilem: &
Is hodie uenturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intro, atq; expectabo, dum uenit.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

PHAEDRIA, PARMENO.

Ph. Ac, ita ut iussi, deducantur isti. Pa. faciam. Ph. at diligenter.

Pa. Fiet. Ph. at mature. Pa. fiet. Ph. satin' hoc mandatum est tibi?

Pa. Ah rogitare? quasi difficile sit. utinam
Tam aliquid inuenire facile possis Phædria,
Quàm hoc peribit. Ph. ego quoque unà pereo, quod mihi est charius:
Ne isthuc tam iniquo patiare animo. Pa. minime: quin
Effectum dabo. sed nunquid aliud imperas?
Ph. Munus nostrum ornato uerbis, quod poteris: &
Istum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
Pa. Memini, tametsi nullus moneas. Ph. ego rus ibo, atque ibi manebo.
Pa. Censeo. Ph. sed heus tu. Pa. quid uis? Ph. censen' posse me obfirmare, &
Perpeti, ne redeam interea? Pa. te'ne? nõ hercle arbitror:
Nam aut iam reuertere; aut mox noctu te adigent horsum insomnia.
Ph. Opus faciam, ut defatiger usq;, ingratus ut dormiam.
Pa. Vigilabis lassus: hoc plus facies. Ph. abi sis: nihil dicis Parmeno.
Eijciunda hercle hæc mollicies animi: nimis me indulgeo.
Tandem ego non illa caream, si sit opus, uel totum triduum? Pa. hui,
Vniuersum triduum? uide, quid agas. Ph. stat sententia.

Pa. Dij boni, qd hoc morbi est? adeon' homines immutarier
Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis seuerus quisquam, nec magis con-
tinens.
Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem est pa-
rasitus Gnatho
Militis: ducit secum unà uirginem huic dono: papæ,
Facie honesta. mirũ, ni ego me turpiter hodie hinc dabo
Cum meo decrepito hoc eunucho. hæc superat ipsam
Thaidem.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

GNATHO PARASITVS, PARMENO.

Gn. Dii immortales, homini homo quid præstat? stul
to intelligens
Quid interest? hoc adeo ex hac re uenit in mẽ
tem mihi:
Cõueni hodie aduenies quendã mei loci hinc, atq; ordinis
Hominem, haud impurum, itidem patria qui abligurie
rat bona:
Video sentũ, squalidum, ægrum, pannis, annisq; obsitum.
Quid isthuc, inquam, ornati est? quoniam miser, quod ha
bui, perdidi, hem
Quò redactus sum? omnes noti me, atq; amici deserunt.
Hic ego illum contempsi præ me: quid homo, inquam,
ignauissime?
Itáne parasti te, ut spes nulla reliqua in te siet tibi?
Simul consiliũ cũ re amisti? uiden' me ex eodẽ ortũ loco?

Qui color, nitor, uestitus, quæ habitudo est corporis?
Omnia habeo, neque quicquam habeo: nihil cum est, nihil desit tamen.
At ego infelix neq; ridiculus esse, neq; plagas pati
Possum. quid tu his rebus credis fieri? tota erras uia.
Olim isti fuit generi quondã quæstus apud seclum prius.
Hoc nouum est aucupium: ego adeo hanc primus inueni uiam.
Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum uolunt,
Nec sunt: hoc cõsector: hisce ego nõ paro me ut rideãt,
Sed his ultro adrideo, & eorum ingenia admiror simul:
Quicqd dicũt, laudo: id rursum si negant, laudo id quoq;:
Negat quis, nego: ait, aio: postremo impaui egomet mihi,
Omnia assentari. is quæstus nunc est multo uberrimus.
Pa. Scitum hercle hominem: hic homines prorsus ex stultis insanos facit.
Gn. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi uenimus,
Concurrunt læti mi obuiam cupedinarij, cetarij,
Lanij, coqui, fartores, piscatores, aucupes,
Quibus et re salua et perdita profuerã, et prosum sæpe:
Salutant: ad cœnam uocant: aduentum gratulantur.
Ille ubi miser, famelicus, uidet me esse in tãtum honorẽ,
Et tã facile uictũ quærere: ibi homo cœpit me obsecrare,
Vt sibi liceret discere id de me. sectari iussi,
Si pote, tanq̃ philosophorum habent disciplinæ ex ipsis
Vocabula, parasiti itidem ut Gnathonici uocentur.
Pa. Viden', otium, & cibus quid faciat alienus? Gn. sed ego cesso

Ad Thaidē hāc deducere, et rogitare ad cœnā ut ueniat.
Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem uideo,
Riualis seruū: salua res est: nimirū hic homines frigēt.
Nebulonem hunc certum est ludere. Pa. hice hoc munere arbitrantur
Suam Thaidē esse. Gn. plurima salute Parmenonem
Summum suum impartit Gnatho. quid agitur? Pa. statur. Gn. uideo:
Nunquidnam hic, quod nolis, uides? Pa. te. Gn. credo: at nunquid aliud?
Pa. Qui dum? Gn. quia tristis es. Pa. nihil equidem. Gn. ne sis: sed quid uidetur
Hoc tibi mancipium? Pa. non malum hercle. Gn. uro hominem. Pa. ut falsus animi est.
Gn. Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse? Pa. hoc nunc dices,
Eiectos hinc nos: OMNIVM RERVM HEVS uicissitudo est.
Gn. Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam;
Ne sursum, deorsum cursites; ne'ue usq; ad lucē uigiles:
Ecquid beo te? Pa. men'? papæ. Gn. sic soleo amicos. Pa. laudo.
Gn. Detineo te fortasse: tu profectus aliò fueras.
Pa. Nusquam. Gn. tum tu igitur paulū da mihi operæ: fac ut admittar
Ad illam. Pa. age modo, nunc tibi patent fores hæ, quia istam ducis.
Gn. Num quem euocari hinc uis foras? Pa. sine, biduum hoc prætereat:
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,

Næ tu istas faxo calcibus sæpe insultabis frustra.
Gn. Etiam tu hic stas Parmeno? eho numnam tu hic relictus custos,
Ne quis forte internuntius clàm à milite ad istã cursitet?
Ph. Facete dictum: mira uero militi quæ placeant.
Sed uideo herilem filium minorem huc aduenire.
Miror, quid ex Piræo abierit: nã ibi custos publice est nũc.
Non temere est: & properans uenit: nescio quid circunspectat.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

CHAEREA ADOLESCENS, PARMENO.

Ccidi.
O Neque uirgo est usquam: neque ego, qui illam è conspectu amisi meo.
Vbi quæram? ubi inuestigem? quem perconter? quam insistam uiam?
Incertus sum: una hæc spes est; ubi ubi est, diu celari nõ potest.
O faciem pulchrã: deleo oẽs dehinc ex animo mulieres:
Tædet harum quotidianarum formarum. Pa. ecce autẽ alterum,
Nescio quid de amore loquitur. ò infortunatum senem.
Hic uero est, qui si amare occeperit, ludum iocumq;
Dices fuisse illum alterũ, præut huius rabies quæ dabit.
Ch. Vt illum dij, deæq; senium perdant, qui me hodie remoratus est;

Meq; adeo, qui restiterim; tum autem qui illum uel flocci fecerim.
Sed eccum Parmenoné. salue. Pa. quid tu es tristis? quidue es alacris?
Vnde is? Ch. ego nescio hercle, neque unde eam, neque quorsum eam:
Ita prorsum oblitus sum mei.
Pa. Qui quæso? Ch. amo. Pa. hem. Ch. nunc te Parmeno ostédes, qui uir sies.
Scis te mihi sæpe pollicitum esse: Chærea, aliquid inueni
Modo, quod ames: in ea re utilitatem ego faciam ut cognoscas meam:
Cum in cellulam ad te patris penum omne congerebam clanculum.
Pa. Age inepte. Ch. hoc hercle factum est. faxis nunc promissa appareant.
Pa. Si adeo digna res, ubi tu neruos intendas tuos.
Ch. Haud similis uirgo est uirginum nostrarum: quas matres student
Demissis humeris esse, uincto pectore, ut graciles sient.
Si qua est habitior paulo, pugilé esse aiút: deducút cibú:
Tametsi bona est natura, reddunt curatura iunceas:
Itaque ergo amantur. Pa. quid tua isthæc? noua figura oris. Pa. papæ.
Ch. Color uerus, corpus solidum, & succiplenum. Pa. anni? Ch. anni? sexdecim.
Pa. Flos ipse. Ch. hanc tu mihi uel ui, uel clàm, uel precario
Fac tradas: mea nihil refert, dum potiar modo.
Pa. Quid, uirgo cuia est? Ch. nescio hercle. Ph. unde est? Ch. tantundem. Ph. ubi habitat?

Ch. Ne id quidem. Ph. ubi uidisti? Ch. in uia. Ph. qua ratione
amisti? Ch. id equidem
Adueniens mecum stomachabar modo: neq;
Quenquam esse ego hominem arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes aduersæ sient.
Pa. Quid hoc est sceleris? C. perij. P. quid factũ est? C. rogas?
Patris cognatum atq; æqualem Archidemidem
Nostin'? P. quid ni? C. is, dũ sequor hanc, fit mihi obuiam.
Pa. Incommode hercle. Ch. imo enimuero infeliciter:
Nam incommoda alia sunt dicenda Parmeno.
Illum liquet mihi deierare his mensibus
Sex uel septem prorsum non uidisse proximis,
Nisi nunc, cum minime uellem, minimeq; opus fuit.
Eho, non'ne hoc monstri simile est? quid ais? Pa. maxume.
Ch. Continuo adcurrit ad me, q̃ longe quidem,
Incuruus, tremulus, labijs demissis, gemens:
Heus heus, tibi dico Chærea, inquit. restiti:
Scin', quid ego te uolebam? dic. cras est mihi
Iudicium. quid tum? ut diligenter nuncies
Patri, aduocatus mane mihi esse ut meminerit.
Dum hæc dicit, abijt hora. rogo, num quid uelit.
Recte, inquit. abeo. cum huc respicio ad uirginem,
Illa sese interea commodum huc aduerterat
In hanc nostram plateam. Pa. mirum, ni hãc dicit, modo
Huic quæ data est dono. Ch. huc cum aduenio, nulla erat.
Pa. Comites secuti scilicet sunt uirginem?
Ch. Verum, parasitus cum ancilla. Pa. ipsa est scilicet.
Desine: iam conclamatum est. Ch. alias res agis.
Pa. Isthuc ago quidem. Ch. nostin', quæ sit? dic mihi: aut
Vidistin'? Pa. uidi, noui: scio, quò abducta sit.

Ch. O` Parmeno mi, noſtin'? Pa. noui. Ch. ſcis, ubi ſiet?
Pa. Huc deducta eſt ad Thaidē meretricē: ei dono data eſt.
Ch. Quis is eſt tam potens cum tanto munere hoc? Pa. miles
 Thraſo,
 Phædriæ riualis. Ch. duras fratris partes prædicas.
Pa. Imo, ſi ſcias quod donum huic dono contra comparet,
 Tum magis id dicas. Ch. quodnam quæſo hercle? Pa. eu=
 nuchum. Ch. illum'ne obſecro
 Inhoneſtū hominē, quē mercatus eſt here, ſenem, mulierē?
Pa. Iſthunc ipſum. Ch. homo quatietur certe cū dono foras.
 Sed iſtā Thaidem nō ſciui nobis uicinā. Pa. haud diu eſt.
Ch. Perij, nunquam'ne etiam me illā uidiſſe? ehodū dic mihi:
 Eſt'ne, ut fertur, forma? Pa. ſanè. Ch. at nihil ad noſtram
 hanc. Pa. alia res eſt.
Ch. Obſecro hercle Parmeno, fac ut potiar. Pa. faciam ſe=
 dulo, ac
 Dabo operam, adiuuabo: nunquid me aliud uis? Ch. quò
 nunc is? Pa. domum,
 Vt mācipia hæc, ita ut iuſſit frater, deducam ad Thaidē.
Ch. O` fortunatum iſtum eunuchum, qui quidē in hanc de=
 tur domum.
Pa. Quid ita? Ch. rogitas? ſumma forma ſemper conſeruam
 domi
 Videbit, colloquetur: aderit unà in unis ædibus:
 Cibum non nunquam capiet cum ea: interdum propter
 dormiet.
Pa. Quid, ſi nunc tute fortunatus fias? Ch. quare Parmeno?
 Reſpōde. Pa. capias tu illius ueſtem. Ch. ueſtem? quid tum
 poſtea?
Pa. Pro illo te ducā. Ch. audio. Pa. te eſſe illū dicā. C. intelligo.

Pa. Tu

P. Tu illis fruare cõmodis, quibus tu illum dicebas modo:
Cibum unà capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias:
Quandoquidem illarum neq; quisquam te nouit, neque
scit qui sies.
Præterea forma, ætas ipsa'st, facile ut pro eunucho
probes.
Ch. Dixti pulchre: nunquam uidi melius consilium dari.
Age eamus intro: nunc iam orna me, abduc, duc, quan
tum potes.
P. Quid agis? iocabar equidem. C. garris. P. perij, quid
ego egi miser?
Quò trudis? perculeris iã tu me? tibi equidẽ dico mane.
Ch. Eamus. P. pergin? C. certum'st. P. uide, ne nimium cal=
lidum hoc sit modo.
C. Non est profecto, sine. P. istæc in me cudetur faba: ah
Flagitium facimus. Ch. an id flagitium'st, si in domum
meretriciam
Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostramq; adolescen=
tiam
Habent despicatam, & quæ nos semper omnibus cru=
ciant modis,
Nunc referam gratiam, atq; eas itidem fallam, ut ab
illis fallimur?
An potius hæc pati? ah æquum est fieri, ut à me luda=
tur dolis.
Quod qui rescierint, culpent? illud merito factum o=
mnes putent.
P. Quid istic? si certũ'st facere, faciã. uerũ ne post cõferas
Culpam in me. C. non faciam. P. iubes'ne? Ch. iubeo,
cogo, atq; impero.

P. Nunquam defugiam auctoritatem: ſequere. Ch. di uortant bene.

ACTVS TERTII SCENA I.

THRASO MILES, GNATHO, PARMENO.

T. Agnas uero agere gratias Thais mihi?
Gn. M Ingenteis. T. ain' tu læta'ſt? G. nō tā ipſo quidē
Dono, quàm abs te datum eſſe: id uero ſerio
Triumphat. P. huc prouiſo, ut, ubi tempus ſiet,
Deducam: ſed eccum militem. T. eſt iſtuc datum
Profecto mihi, ut grata ſint quæ facio omnia.
G. Aduorti hercle animum. T. uel rex ſemper maximas
Mihi agebat quidquid feceram, aliis non item.
G. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſæpe in ſe transmouet, qui habet ſalem,
Qui in te eſt. T. habes. G. rex te ergo in oculis. T. ſcilicet.
G. Geſtare. T. uerum credere omnem exercitum,
Conſilia. G. mirum. T. tum ſicubi eum ſatietas
Hominum, aut negoti ſi quando odium ceperat,
Requieſcere ubi uolebat, quaſi: noſtin'? G. ſcio.
Quaſi ubi illam expueret miſeriam ex animo. T. tenes.
Tum me conuiuam ſolum abducebat ſibi. G. hui,
Regem elegantem narras. T. immo ſic homo'ſt
Perpaucorum hominum. G. immo nullorum arbitror,
Si tecum uiuit. T. inuidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego non floccipendere:
Illi inuidere miſere, uerum unus tamen

Impense, elephantis quem Indicis præfecerat.
Is ubi molestus magis est, quæso, inquam, Strato
Eo'ne es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchre mehercle dictum & sapienter. papæ,
Iugularas hominem. quid ille? T. mutus ilico.
G. Quid ni esset? P. di uestram fidem hominem perditum,
Miserumq;, & illum sacrilegum. T. quid illud Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio,
Nunquid tibi dixi? G. nunquam: sed narra obsecro.
Plus millies iam audiui. T. unà in conuiuio
Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.
Forte habui scortum: cœpit ad id adludere,
Et me irridere. quid ais, inquam, homo impudens?
Lepus tute es, & pulpamentum quæris. G. ha, hæ, hæ.
T. Quid est? G. facete, lepide, laute, nihil supra.
Tuum obsecro ne hoc dictum erat? uetus credidi.
T. Audieras? G. sæpe; & fertur in primis. T. meum'st.
Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
P. At te dij perdant. G. quid ille quæso? T. perditus.
Risu omnes, qui aderant, emoriri: deniq;
Metuebant omnes iam me. G. non iniuria.
T. Sed heus tu purgon' ego me de istac Thaidi,
Quòd eam me amare suspicatur? G. nihil minus,
Immo magis auge suspicionem. T. cur? G. rogas?
Scin, si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te ut male urat? T. sentio.
G. Id ut ne fiat, hæc res sola'st remedio.
Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. si quando illa dicet, Phædriam
Intromittamus comessatum: tu, Pamphilam

Cantatum prouocemus . si laudabit hæc
Illius formam : tu huius contra . deniq;
Par pro pari referto, quod eam mordeat.
T. Si quidem me amaret, tum istuc prodesset Gnato.
G. Quando illud, quod tu das, expectat atq; amat,
Iam dudum amat te : iam dudum illi facile fit,
Quod doleat : metuet semper, quem ipsa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu aliò conferas.
T. Bene dixti: ac mihi istuc non in mentem uenerat.
G. Ridiculum : non enim cogitaras: cæterum
Idem hoc tute melius quanto inuenisses Thraso?

ACTVS TERTII SCENA II.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS ANCILLA.

Th. Vdire uocem uisa sum modo militis :
A Atq; eccum: salue mi Thraso. T. ò Thais mea,
Meum suauium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina istac? P. quàm uenuste? quod dedit
Principium adueniens. Th. plurimum merito tuo.
G. Eamus ergo ad cœnam : quid stas? P. hem alterum
Ex homine hunc natum dicas. Th. ubi uis, non moror.
P. Adibo, atq; adsimulabo, quasi nunc exeam.
Ituran' Thais quopiam es? Th. hem Parmeno,
Bene fecisti : hodie itura. P. quò? Th. quid, hunc uides?
P. Video, & me tædet . ubi uis, dona adsunt tibi
A' Phædria. Th. quid stamus? cur non imus hinc?
P. Quæso hercle ut liceat, pace quod fiat tua,

Ecquis cum ea unà; quid habuisset, cum perit;
Ecquis eam posset noscere. hæc cur quæritet?
Nisi illa forte, quæ olim perijt paruula
Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.
Verum ea si uiuit, annos nata'st sedecim
Non maior: Thais, ego quàm sum, maiuscula'st.
Misit porrò orare, ut uenirem serio.
Aut dicat quod uolt, aut molesta ne siet.
Non hercle ueniam tertio. heus heus. Py. hic quis est?
Ch. Ego sum Chremes. Py. ò capitulum lepidissimum.
Ch. Dico ego mihi insidias fieri? Py. Thais maximo
Te orabat opere, ut cras redires. Ch. rus eo.
Py. Fac amabo. Ch. non possum, inquam. Py. at apud nos hic mane,
Dum redeat ipsa. Ch. nihil minus. Py. cur mi Chremes?
Ch. Malam rem hinc ibis. Py. si istuc ita certum'st tibi,
Amabo, ut illuc transeas, ubi illa'st. Ch. eo.
Py. Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTVS TERTII SCENA IIII.

ANTIPHO ADOLESCENS.

A. Heri aliquot adolescentuli coimus in Peiræo,
In hũc diẽ ut de symbolis essemus. Chæreã ei reĩ
Præfecimus: dati annuli: locus, tẽpus cõstitutũ'st.
Præterijt tẽpus: quo in loco dictum'st, parati nihil est.
Homo ipse nusquam'st: neq; scio, q̃d dicã, aut q̃d cõiectẽ.
Nunc mihi hoc negoti cæteri dedere, illum ut quæram:
Idq; adeo uisam, si domi'st. quisnã hinc à Thaide exit?

Is est, an non est? ipsus est. quid hoc hominis? qui hic ornatus est?
Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neq; coniicere.
Nisi, quidq̃d est, procul hinc libet prius, q̃d sit, sciscitari.

ACTVS TERTII SCENA V.

CHAEREA, ANTIPHO ADOLESCENTES.

Ch. NVm quis hic est? nemo est. num quis hinc me sequitur? nemo homo'st.
Iam'ne erumpere hoc licet mihi gaudium? prò Iuppiter,
Nunc est profecto, interfici cum perpeti me possum,
Ne hoc gaudium contaminet uita ægritudine aliqua.
Sed neminem curiosum interuenire nunc mihi
Qui me sequatur, quoquò eã rogitãdo obtundat, enicet,
Quid gestiam, aut quid lætus sim, quò pergam, unde emergam, ubi siem
Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, sanus sim an'ne insaniam.
A. Adibo, atq; ab eo gratiam hanc, quam uideo uelle, inibo.
Chærea, quid est quod sic gestis? quid'ue sibi hic uestitus quærit?
Quid est, quod lætus sis? quid tibi uis? satin sanus? q̃d me
Aspectas? quid taces? Ch. ò festus dies hominis: amice
Salue: nemo est, quem ego magis nunc cuperem uidere, quàm te.
A. Narra istuc quæso quid siet. Ch. immo ego te obsecro Hercle, ut audias.

Dare huic quæ uolumus, conuenire, & colloqui.
Thr. Perpulchra credo dona, haud nostris similia.
P. Res indicabit. heus iubete istos foras
Exire, quos iussi. ocyus procede tu huc.
Ex Aethiopia est usq; hæc. T. hic sunt tres minæ.
G. Vix. P. ubi tu es Dore? accede huc: hem eunuchum tibi
Quàm liberali facie, quàm ætate integra?
Th. Ita di ament, honestus est. P. quid tu ais Gnatho?
Nunquid habes, quod contemnas? quid tu autē Thraso?
Tacent: satis laudant. fac periclum in literis,
Fac in palæstra, in musicis: quæ liberum
Scire æquum est adolescentem, solertem dabo.
T. Ego illum eunuchum, si sit opus, uel sobrius.
P. Atq; hæc qui misit, non sibi soli postulat
Te uiuere, & sua causa excludi cæteros:
Neq; pugnas narrat, neq; cicatrices suas
Ostentat: neq; tibi obstat, quod quidam facit:
Verum, ubi molestum non erit, ubi tu uoles,
Vbi tempus tibi erit, sat habet si tum recipitur.
T. Apparet seruum hunc esse domini pauperis,
Miseriq;. G. nam hercle nemo posset, sat scio,
Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.
P. Tace tu: quem ego esse puto infra omnes infimos
Homines: nam, qui huic animum assentari induxeris,
È flamma te petere cibum posse arbitror.
T. Iam'ne imus? Th. hos prius introducam, &, quæ uolo,
Simul imperabo: postea continuo exeo.
T. Ego hinc abeo: tu istam opperire. P. haud conuenit
Vnà ire amica cum imperatorem in uia.
T. Quid tibi ego multa dicam? domini similis es.

G. Ha,ha,hæ. T. quid rides? istuc, quod dixti modo:
Et illud de Rhodio dictum in mentem uenit.
Sed Thais exit. T. abi: præcurre, ut sint domi
Parata omnia. G. fiat. Th. diligenter Pythias
Fac cures, si Chremes huc forte aduenerit,
Vt ores, primum ut maneat: si id non cõmodum'st,
Vt redeat: si id non poterit, ad me adducito.
Py. Ita faciam. Th. quid? quid aliud uolui dicere?
Hem, curate istam diligenter uirginem:
Domi adsitis, facite. T. eamus. Th. uos me sequimini.

ACTVS TERTII SCENA III.

CHREMES, PYTHIAS ANCILLA.

Ch. Profecto quanto magis magisq; cogito,
Nimirũ dabit hæc Thais mihi magnũ malũ:
Ita me uideo ab ea astute labefactarier.
Iam tum, cum primum iussit me ad se accersier
(Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem)
Vbi ueni, causam, ut ibi manerem, repperit:
Ait rem diuinam fecisse, & rem seriam
Velle agere mecum. iam tum erat suspicio,
Dolo malo hæc fieri omnia. ipsa accumbere
Mecum, mihi sese dare, sermonem quærere.
Vbi friget, huc euasit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui essent. dico, iam diu.
Rus Sunij ecquod habeam, & quàm longe à mari.
Credo ei placere hoc, sperat se à me auellere.
Postremo, ecqua inde parua perisset soror;

Sic per flabellum clanculum, & simul alia circunspecto
Satine explorata sint. uideo esse: pessulum ostio obdo.
A. Quid tum? Ch. quid tum fatue? A. fateor. Ch. an ego occasionem
Mihi ostentatam tam breuẽ, tam optatam, tam insperatã
Amitterem? tum pol ego is essem uere, qui assimulabar.
A. Sanè hercle ut dicis. sed interim de symbolis quid actum'st?
C. Paratum'st. A. frugi es: ubi? domin'? C. immo apud libertum Discum.
A. Perlonge'st; sed tanto ocyus properemus: muta uestẽ.
C. Vbi mutem? perij: nam domo exulo: nũc metuo fratrẽ,
Ne intus sit: porrò autem, pater ne rure redierit iam.
A. Eamus ad me, ubi proxumũ'st ubi mutes. Ch. recte dicis.
Eamus: & de istac simul quo pacto porrò possim
Potiri, consilium uolo capere unà tecum. A. fiat.

ACTVS QVARTI SCENA I.

DORIAS.

Ta me dij bene ament, quantum ego illum uidi, non nihil timeo misera,
Ne quam ille hodie insanus turbam faciat, aut uim Thaidi:
Nam postquam iste aduenit Chremes adolescens frater uirginis,
Militem rogat, ut illũ admitti iubeat: ille continuo irasci,
Neque negare audere: Thais porrò instare, ut hominem inuitet.

Id faciebat retinendi illius causa: quia, illa quæ cupiebat
De sorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Inuitat tristis. mansit ibi. illa cum illo sermonem ilico.
Miles uero sibi putare adductum ante oculos æmulum:
Voluit facere contra huic ægre: heus, inquit, puer Pam=
philam
Adcerse, ut delectet hic nos. illa exclamat, minime gẽtiũ,
In conuiuium illam? miles tendere inde ad iurgium.
Interea aurum sibi clàm mulier demit, dat mihi ut au=
feram:
Hoc est signi, ubi primum poterit, se illinc subducet scio.

ACTVS QVARTI SCENA II.

PHAEDRIA.

D Vm rus eo, cœpi egomet mecum inter uias,
Ita ut fit ubi quid in animo est molestiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Peiorem partem: quid opu'st uerbis? dum hæc reputo,
Præterij imprudens uillam. longe iam abieram,
Cum sensi: redeo rursum, male uero me habens:
Vbi ad ipsum ueni diuerticulum, constiti:
Occepi mecum cogitare, hem biduum hic
Manendum'st soli sine illa? quid tum postea?
Nihil est? quid? nihil? si non tangendi copia'st,
Eho ne uidendi quidem erit? si illud non licet,
Saltem hoc licebit. certe extrema linea
Amare, haud nihil est. uillam prætereo sciens.
Sed quid hoc est, quod timida subito egreditur Pythias?

Noſtin hanc, quam amat frater? A. noui, nempe opinor Thaidem.
Ch. Iſtam ipſam. A. ſic commemineram. Ch. quædam hodie eſt ei dono data
Virgo: quid ego eius tibi nunc faciem prædicē, aut laudem Antipho,
Cum ipſum me noris quàm elegans formarum ſpectator ſiem?
In hac commotus ſum. A. aīn tu? Ch. primam dices ſcio, ſi uideris.
Quid multa uerba? amare cœpi. forte fortuna domi
Erat quidam eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam. ſummonuit me Parmeno
Ibi ſeruus, quod ego arripui. A. quid id eſt? C. tacitus, citius audies;
Vt ueſtem cum eo mutem, et pro illo iubeam me ducier.
A. Pro eunuchon? C. ſic eſt. A. quid ex ea re tandem ut caperes commodi?
Ch. Rogas? uiderem, audirem, eſſem unà qua cum cupiebam Antipho.
Nū parua cauſa, aut parua ratio eſt? traditus sū mulieri.
Illa ilico ubi me accepit, læta ad ſe adducit domum,
Commendat uirginem. A. cui? tibi'ne? Ch. mihi. A. ſatis tuto tamen.
C. Edicit, ne uir quiſquam ad eam adeat: & mihi, ne abſcedam, imperat,
In interiore parte ut maneam ſolus cum ſola: adnuo,
Terram intuens modeſte. A. miſer. C. ego, inquit, ad cœ=

nam hinc eo :
Abducit ſecum ancillas: paucæ, quæ circum illam eſſent, manent
Nouitiæ puellæ . continuo hæ adornant, ut lauet.
Adhortor, properent . dum apparatur, uirgo in concla= ui ſedet,
Suſpectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictu ra hæc, Iouem
Quo pacto Danae miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoq; id ſpectare cœpi: et quia cõſimilem luſerat
Iam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi,
Deũ ſeſe in hominẽ conuertiſſe, atq; per alienas tegulas
Veniſſe cláculum per impluuiũ, fucum factum mulieri :
At quem deum? qui templa cœli ſumma ſonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud uero ita feci, ac lubens.
Dum hæc mecũ reputo, adcerſitur lauatũ interea uirgo :
It, lauit, redit : deinde illam in lecto illæ collocant.
Sto expectans, ſi quid mihi imperent. uenit una, heus tu, inquit, Dore
Cape hoc flabellum , & uentulum huic ſic facito dum lauamus.
Vbi nos lauerimus, ſi uoles, lauato . accipio triſtis.
A. Tum equidem iſtuc os tuũ impudens uidere nimiũ uellé,
Quis eſſet ſtatus, flabellum tenere te aſinum tantum.
C. Vix elocuta'ſt hoc, foras ſimul omnes proruunt ſe :
Abeunt lauatũ, perſtrepũt, ita ut fit, domini ubi abſunt.
Interea ſomnus uirginem opprimit . ego limis aſpecto

ACTVS QVARTI SCENA III.

PYTHIAS, DORIS ANCILLAE, PHAEDRIA.

VBi ego illum ſceleroſum miſera, atq; impium inueniam? aut ubi quæram?
Hoccine tã audax facinus facere eſſe auſum?
Ph. perij: hoc quid ſit, uereor.
Py. Quin etiam inſuper ſcelus, poſtquam ludificatu'ſt uirginem,
Veſtem omnem miſeræ diſcidit, tum ipſam capillo conſcidit.
Ph. Hem. Py. qui nunc ſi detur mihi,
Vt ego unguibus facile illi in oculos inuolem uenefico?
Ph. Neſcio quid profecto abſente nobis turbatum'ſt domi.
Adibo. quid iſtuc? quid feſtinas? aut quẽ quæris Pythias?
Py. Hem Phædria, egon quem quæram? abi hinc quò dignus es cum donis
Tuis tam lepidis. Ph. quid iſtuc eſt rei?
Py. Rogas me? eunuchũ quẽ dediſti nobis, quas turbas dedit?
Virginem, quam heræ dederat dono miles, uitiauit. Ph. quid ais?
Py. Perij. Ph. temulenta es. Py. utinam ſic ſint, qui mihi male uolunt.
D. Hau obſecro mea Pythias, quod iſtucnam monſtri fuit?
Ph. Inſanis: qui iſtuc facere eunuchus potuit? Py. ego illum neſcio
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipſa indicat:
Virgo ipſa lacrumat, neq;, cũ rogites ꝗd ſit, audet dicere.

Ille autem bonus uir nusquam apparet . etiam hoc misera suspicor,

Aliquid domo abeuntem abstulisse. Ph. nequeo mirari satis,

Quò ille abire ignauos possit longius, nisi si domum

Forte ad nos redierit. Py. uise amabo, num ibi sit. Ph. iam faxo scies.

D. Perij, obsecro tam infandum facinus mea tu, ne audiui quidem .

Py. At pol ego amatores audierã esse mulierũ eos maximos,

Sed nihil posse : uerum miseræ non in mentem uenerat :

Nam illum aliquò conclussem, neque illi commisissem uirginem.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

PHAEDRIA, DORVS, PYTHIAS, DORIS.

Ph. Exi foras scelestè : at etiam restitas ?

Fugitiue prodi, male conciliate. Do. obsecro. Ph. oh,

Illud uide os ut sibi distorsit carnufex.

Quid huc reditio'st? quid uestis mutatio'st?

Quid narras? paululum si cessassem Pythias,

Domi non offendissem, ita iam ornabat fugam.

Py. Habes'ne hominem amabo? Ph. quid ni habeam? Py. ò factum bene.

Do. Istuc pol uero bene. Py. ubi est? Ph. rogitas? non uides?

Py. Videã obsecro, quẽ? Ph. hũc scilicet. Py. quis hic est homo?

Ph. Qui ad uos deductus hodie'st. Py. hunc oculis suis
Nostrarum nunquam quisquam uidit Phædria.
Ph. Non uidit? Py. an tu hunc credidisti esse obsecro
Ad nos deductum? Ph. nanq; alium habui neminem.
Py. hau,
Ne comparandus hic quidem ad illum'st. ille erat
Honesta facie, & liberali. Ph. ita uisus est
Dudum, quia uaria ueste exornatus fuit:
Nunc eo tibi uidetur fœdus, quia illam non habet.
Py. Tace obsecro: quasi uero paulum intersiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu uero uidere uelles Phædria.
Hic est uetus, uietus, ueternosus senex,
Colore mustellino. Ph. hem quæ hæc est fabula?
Eò redigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam.
Eho tu num ego te? Do. emisti. Py. iube mihi denuo
Respondeat. Ph. roga. Py. uenistin hodie ad nos? negat.
At ille alter uenit annos natus sedecim:
Quem secum adduxit Parmeno. Ph. agedum, hoc mihi expedi
Primum: istam, quam habes, unde habes, uestem? taces?
Monstrum hominis, non dicturus? Do. uenit Chærea.
Ph. Frater'ne? Do. ita. Ph. quando? Do. hodie. Ph. quàm dudũ? Do. modo
Ph. Quicum? Do. cum Parmenone. Ph. noras'ne eum prius?
Do. Non. Ph. unde igitur fratrem meum esse sciebas? Do. Parmeno
Dicebat eum esse: is dedit hanc mihi uestem. Ph. occidi.
Do. Meam ipse induit: post unà ambo abierunt foras.
Py. Iam satis credis me sobriam esse, & nihil mentitam?

Iam ſatis certum'ſt uirginem uitiatam eſſe? Ph. age nũc bellua,
Credis huic quod dicat? Py. quid iſti credam? res ipſa indicat.
Ph. Concede iſtuc paululum. audin? etiam nunc paululum. ſat eſt.
Dic dũ hoc rurſum, Chærean' tuã ueſtem detraxit tibi?
Do. Factum. P. & ea'ſt indutus? D. factum. P. & pro te huc deductu'ſt? Do. ita.
P. Iuppiter magne, ò ſceleſtum, atq; audacem hominem. Py. uæ mihi,
Etiam nunc non credis indignis nos eſſe irriſas modis?
Ph. Mirum ni tu credas quod iſte dicat. quid agam, neſcio.
Heus tu negato rurſum. poſſum'ne hodie ex te exculpere
Verum? uidiſtin fratrem Chæream? Do. non. Ph. non poteſt ſine
Malo fateri, uideo: ſequere hac: modo ait, modo negat.
Ora me. Do. obſecro te uero Phædria. Ph. i intro. Do. hoi, hei.
Ph. Alio pacto honeſte quo modo hinc abeam, neſcio:
Actum'ſt ſiquidem: tu me hic etiã nebulo ludificabere?
Py. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, q̃ me uiuere.
Do. Sic eſt. Py. inueniã hodie, parem ubi pol referã gratiã.
Sed nũc quid faciendũ cenſes Dorias? Dori. de iſtac rogas
Virgine? Py. ita, utrum taceam'ne, an prædicem? Do. tu pol, ſi ſapis,
Quod ſcis neſcis, neq; de eunucho, neq; de uitio uirginis.
Hac re & omni te turba euolues, & illi gratum feceris.
Id modo dic, abiſſe Dorum. Py. ita faciam. Do. ſed uideon Chremem?

Thais

Thais iam aderit. Py. quid ita? Do. quia, cum inde abeo,
iam tum inceperat

Turba inter eos. Py. aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc,
quid siet.

ACTVS QVARTI SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

Ch. A Tat, data hercle uerba mihi sunt: uicit uinum, quod bibi.

Ac dum accubabam, quàm uidebar mihi esse pulchre sobrius?

Postquam surrexi, neque pes, neque mens satis suum officium facit.

Py. Chreme. Ch. quis est? ehem Pythia, uah quanto nunc formosior

Videre mihi, quàm dudum? Py. certe tu quidẽ pol multo hilarior.

Ch. Verbum hercle hoc uerum est: sine cerere & libero friget uenus.

Sed Thais multo ante uenit? Py. an ne abijt iã à milite?

Ch. Iandudum ætatem: lites sunt inter eos factæ maxumæ.

Py. Nihil dixit tum, ut sequerere sese? Ch. nihil, nisi abiens mihi innuit.

Py. Eho, non'ne id sat erat? Ch. at nesciebam id dicere illam, nisi quia

Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extrusit foras.

Sed eccam ipsam: miror, ubi ego huic anteuerterim.

ACTVS QVARTI SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

Th. CRedo equidem illum iam affuturum esse, ut illam à me eripiat: sine
Veniat: qui si illam digito attigerit uno, oculi ilico effodientur.
Vsque adeo ego illius ferre possum ineptias, & magnifica uerba,
Verba dum sint: uerum enim si ad rem conferentur, uapulabit.
Ch. Thais, ego iandudum hic adsum. Th. ò mi Chreme, te ipsum expectabam:
Scin' tu turbam hanc propter te esse factam? & adeo ad te attinere hanc
Omnem rem? Ch. ad me? qui? quasi isthuc. Th. quia dum tibi sororem studeo
Reddere, & restituere, hæc atque huiusmodi sum multa passa.
Ch. Vbi est? Th. domi apud me. Ch. hem. Th. quid est?
Educta ita, uti teq;, illaq; dignum est. Ch. quid ais? Th. id quod res est.
Hanc tibi dono do, neq; repeto pro illa abs te quidquam pretij.
Ch. Et habetur, & refertur à me Thais tibi, ita uti merita es, gratia.
Th. At enim caue, ne prius, quàm hanc à me accipias, amittas Chreme:
Nam hæc ea est, quam miles à me ui nūc ereptum uenit.

Abi tu, cistellam Pythias domo effer cum monumentis.
Ch. Viden' tu illum Thais? Ph. Vbi sita est? Th. in risco. o=
diosa cessas?
Ch. Militem secum ad te quantas copias adducere?
At atat. Th. num formidolosus obsecro es mi homo? Ch.
apagesis,
Ego formidolosus? nemo est hominum, qui uiuat, minus.
Th. Atq; ita opus est. Ch. hau metuo, qualem tu me esse ho=
minem existumes.
Th. Imo hoc cogitato: quicum res tibi est, peregrinus est,
Minus potens quàm tu, minus notus amicorum hic ha=
bens minus.
Ch. Scio isthuc. sed tu quod cauere possis, stultum admit=
tere est.
Malo ego nos prospicere, quàm hunc ulcisci accepta
iniuria.
Tu abi, atq; ostium obsera intus, ego dum hinc transcur
ro ad forum:
Volo ego adesse hic aduocatos nobis in turba hac. Th.
mane.
Ch. Melius est. Th. mane. Ch. omitte, iá adero. Th. nihil opus
est istis Chreme:
Hoc dic modo, sororem illam tuam esse, & te paruam,
uirginem
Amisisse, nũc cognosse: signa ostẽde. Ph. adsunt. Th. cape.
Si uim faciet, in ius ducito hominem: intellextin'? Ch.
probe.
Th. Fac, animo hæc præsenti dicas. Ch. faciam. Th. attolle
pallium.
Perij, huic ipsi est opus patrono, quem defensorem paro.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

Th. Anccine ego ut contumeliam tam insignem in me accipiam Gnatho?
Mori me satius est. Simalio, Dorax, Syrisce, sequimini.
Primum ædeis expugnabo. Gn. recte. Th. uirginem eripiam. Gn. probe.
Th. Male multabo ipsam. Gn. pulchre. Th. in medium huc agmen cum uecti Dorax,
Tu Simalio in sinistrum cornu, tu Syrisce in dexterum.
Cedò alios: ubi centurio est Sanga, & manipulus furum? Sa. eccum adest.
Th. Quid ignaue? peniculon' pugnare, qui isthuc huc portes, cogitas?
Sa. Egó ne? imperatoris uirtutem noueram, & uim militũ:
Sine sanguine hoc fieri nõ posse: qui abstergerẽ uulnera?
Th. Vbi alij? Sa. qui (malum) alij? solus Sannio seruat domũ.
Th. instrue: hic ego ero post principia: inde omnibus signum dabo.
Gn. Illhuc est sapere: ut hosce instruxit, ipsus sibi cauit loco.
Th. Idem hocce Pyrrhus factitauit. Ch. uiden' tu Thais, quam hic rem agit?
Nimirum consiliũ illud rectum est de occludẽdis ædibus.
Th. Sanè, quòd tibi nunc uir uideatur esse, hic nebulo magnus est:
Ne metuas. Th. quid uidetur? Gn. fundam tibi nunc ni=

mis uellem dari,
Vt tu illos procul hinc ex occulto cæderes: faceret fugã.
Th. Sed eccam Thaidem ipsam uideo. Gn. quàm mox irruimus? Th. mane.
Omnia prius experiri, quàm armis, sapientem decet.
Qui scis, an, quæ iubeã, sine ui faciat? Gn. Dij uestrã fidẽ,
Quanti est sapere? nũq̃ accedo, quin abs te abeã doctior.
Th. Thais, primum hoc mihi responde: cum tibi do istam uirginem,
Dixtin' mihi hos dies soli dare te? Th. quid tum postea? Th. rogitas?
Quæ mihi ante oculos amatorem coràm adduxti tuum?
Th: Quid cum illo agas? T. et cũ eo clàm subduxti te mihi?
Th. Libuit. Th. Pamphilam ergo huc redde, nisi ui mauis eripi.
Ch. Tibi illam reddam? aut tu eam tangas? omnium. Gn. ah, quid ais? tace.
Ch. Quid tu tibi uis? Th. ego non tangam meam? Ch. tuam autem furcifer?
Gn. Caue sis: nescis, cui maledicas nunc uiro. Ch. non tu hinc abis?
Scin' tu, ut tibi res sese habeat? si quidquam hodie hic turbæ cœperis,
Faciam ut huius loci, dieiq;, meiq; semper memineris.
Gn. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
Ch. Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis. Gn. ain' uero canis?
Siccine agis? Th. quis tu homo es? quid tibi uis? quid cum illa rei tibi est?

Ch. Scibis: principio eam esse dico liberam. Thr. hem. Ch. ciuem Atticam. Thr. hui.
Ch. Meã sororẽ: Thr. os durũ. Ch. miles, nũc adeo edico tibi,
Ne uim facias ullã in illa. Thais, ego ad Sophronam eo
Nutricem, ut eam adducam, & signa ostendam hæc. Thr. tun' me prohibeas,
Meam ne tangam? Ch. prohibeo inquam. Gn. audin' tu? hic furti se alligat.
Ch. Satin' hoc est tibi? Thr. idẽ hoc tu ais Thais? Tha. quære, qui respondeat.
Thr. Quid nunc agimus? Gn. quin redeamus: iam hæc tibi aderit supplicans
Vltro. Thr. credin'? Gn. imo certe: noui ingeniũ mulierũ:
Nolũt, ubi uelis: ubi nolis, cupiũt ultro. Thr. bene putas.
Gn. Iam dimitto exercitum? Thr. ubi uis. Gn. Sanga, ita uti fortes decet
Milites, domiq;, fociq; fac uicissim ut memineris.
San. Iandudum est animus in patinis. Gn. frugi es. Thr. uos me hac sequimini.

ACTVS QVINTI SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

Th. Ergin' scelesta mecum perplexe loqui?
P Scio, nescio: abijt: audiui: ego nõ adfui.
Nõ tu isthuc mihi dictura aperte es, q̃cq̃d est?
Virgo conscissa ueste lacrumans obticet,
Eunuchus abijt, quamobrem? quid factum est? taces?
Py. Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant

Fuisse. Th. quis fuit igitur? Py. iste Chærea.
Th. Qui Chærea? Py. iste ephebus frater Phædriæ.
Th. Quid ais uenefica? Py. atqui certo comperi.
Th. Quid is obsecro ad nos, aut quamobrem adductus est?
Py. nescio,
Nisi amasse credo Pamphilam. Th. hem misera occidi,
Infelix, si quidem tu ista uera prædicas.
Num id lacrumat uirgo? Py. id opinor. Th. quid ais sacrilega?
Isthuccine interminata sum hinc abiens tibi?
Py. Quid facerem? ita ut tu iusti, soli credita est.
Th. Scelesta, ouem lupo commisisti. dispudet
Sic mihi data esse uerba. quid hominis illhic est?
Py. Hera mea tace, tace obsecro, saluæ sumus:
Habemus hominem ipsum. Th. ubi is est? Py. hem ad sinistram, uides
Ne? Th. uideo. Py. comprehendi iube, quantum potest.
Th. Quid illi faciemus stulta? Py. quid faciam, rogas?
Vide amabo, si non, cum aspicias, os impudens
Videtur. Th. non est. Py. tum quæ eius confidentia est?

ACTVS QVINTI SCENA II.

CHAEREA, THAIS, PYTHIAS.

Th. Apud Antiphonem uterq;, mater, & pater,
Quasi dedita opera, domi erãt, ut nullo modo
Introire possem, quin uiderent me. interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obuiam
Venit. ubi uidi, ego me in pedes, quantum queo,

In angiportum quoddam desertum, inde item
In aliud, inde in aliud: ita miserrimus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.
Sed est ne hæc Thais, quam uideo? ipsa est. hæreo.
Ah, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
Th. Adeamus. bone uir Dore, salue: dic mihi,
Aufugistin'? Ch. hera, factum. Th. satin' id tibi placet?
Ch. Non. Th. credin' te impune abiturum? Ch. unam hanc noxiam
Mitte: si aliam unquam admisero ullam, occidito.
Th. Num meam sæuitiã ueritus es? Ch. non. Th. quid igitur?
Ch. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
Th. quid feceras? Ch. paululum quiddam. Py. ehò, paululũ impudens?
An paululum hoc esse tibi uidetur, uirginem
Vitiare ciuem? Ch. conseruam esse credidi.
Py. Conseruam? uix me contineo, quin inuolem in
Capillum. monstrum, etiam ultro derisum aduenit.
Th. Abi hinc insana. Py. quid ita uero? debeam
Credo isti quidquam furcifero, si id fecerim;
Præsertim cum se seruum fateatur tuum?
Th. Missa hæc faciamus. non te dignum Chærea
Fecisti: nam si ego digna hac contumelia
Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.
Neq; ædepol, quid nunc consilij capiam, scio,
De uirgine isthac: ita conturbasti mihi
Rationes omnes, ut eam non possim suis,
Ita ut æquum fuerat, atq; ut studui, tradere,
Vt solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.
Ch. At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam

Fore Thais. sæpe ex huiusmodi re quapiam, &
Malo ex principio magna familiaritas
Conflata est. quid, si hoc quispiam uoluit deus?
Th. Equidem pol in eam partem accipioq; & uolo.
Ch. Imo ita quæso. unum hoc scito, contumeliæ
Non me fecisse causa, sed amoris. Th. scio,
Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeo inhumano ingenio sum Chærea,
Neq; tam imperita, ut, quid amor ualeat, nesciam.
Ch. Te quoq; iam Thais, ita me dij bene ament, amo.
Py. Tum pol tibi ab isto hera cauendum intellego.
Ch. Non ausim. Py. nihil tibi quicquam credo. Th. desinas.
Ch. Ego me tuæ commendo & committo fidei.
Nunc ego te in hac re mihi oro ut adiutrix sies:
Te mihi patronam cupio Thais: te obsecro:
Emoriar, si non hanc uxorem duxero.
Th. Tamen si pater. Ch. quid? ah uolet, certo scio,
Ciuis modo hæc sit. Th. paululum opperirier
Si uis, iam frater ipse hic aderit uirginis:
Nutricem accersitum ijt, quæ illam aluit paruolam:
In cognoscendo tute ipse aderis Chærea.
Ch. Ego uero maneo. Th. uis'ne interea, dum is uenit,
Domi opperiamur potius, quàm hic ante ostium?
Ch. Imo percupio. Py. quam tu rem actura obsecro es?
Th. Nam quid ita? Py. rogitas? hunc tu in ædeis cogitas
Recipere posthac? Th. cur non? Py. crede hoc meæ fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo. Th. hau, tace obsecro.
Py. Parum perspexisse eius uidere audaciam.
Ch. Non faciam Pythias. Py. non pol credo Chærea,
Nisi si commissum non erit. Ch. quin Pythias

Tu me seruato. Py. neque pol seruandum tibi
Quicquam dare ausim, neque te seruare: apage te.
Th. Adest optime ipse frater. Ch. perij hercle: obsecro
Abeamus intro Thais: nolo, me in uia
Cum hac ueste uideat. Th. quamobrem tandem? an quid pudet?
Ch. Id ipsum. Py. id ipsum? uirgo uero? Th. i præ, sequar.
Tu istic mane, ut Chremem introducas Pythias.

ACTVS QVINTI SCENA III.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

Py. Quid, quid uenire in mentem nunc possit mihi,
Quidnam, qui referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc supposuit nobis? Ch. moue uero ocyus
Te nutrix. So. moueo. Ch. uideo, sed nihil promoues.
Py. Iam'ne ostendisti signa nutrici? Ch. omnia.
Py. Amabo, quid ait? cognoscit'ne? Ch. ac memoriter.
Py. Bene ædepol narras: nam illi faueo uirgini.
Ite intro: iandudum hera uos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: uide, ut ociosus sit, si dijs placet.
Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum sciam:
Post exibo, atq; hunc perterrebo sacrilegum.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

PARMENO, PYTHIAS.

Pa. R Euiso, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quòd si astu rem tractauit, dij uostrã fidem,
Quantã, et q̃ ueram laudem capiet Parmeno?
Nam ut omittam, quòd ei amorem difficillimum, &
Charissimum ab meretrice auara: uirginem
Quam amabat, eam confeci sine molestia,
Sine sumptu, sine dispendio. tum hoc alterum,
Id uero est, quod ego mihi puto palmarium,
Me repperisse, quo modo adolescentulus
Meretricum ingenia & mores posset noscere;
Mature ut cum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ, dum foris sunt nihil uidetur mundius,
Nec magis compositum quidquam, nec magis elegans:
Quæ, cum amatore suo cum cœnant, liguriunt.
Harum uidere ingluuiem, sordes, inopiam,
Quàm inhonestæ solæ sint domi, atq; auidæ cibi,
Quo pacto ex iure hesterno panem atrum uorent:
Nosse omnia hæc, salus est adolescentulis.
Py. Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus,
Vlciscar; ut ne impune in nos illuseris.

ACTVS QVINTI SCENA V.

PYTHIAS, PARMENO.

Py. P Rò fidem deũ, facinus fœdum: ò infelicem adolescentulum,

O scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit. Pa. quid est?

Py. Miseret me: itaq;, ut ne uiderē, misera huc effugi foras.
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? Pa. ò Iuppiter,
Quæ illhæc turba est? numnam ego perij? adibo. quid isthuc Pythias?
Quid ais? in quem exēpla fiēt? Py. rogitas audacissime?
Perdidisti istū, quē adduxti pro eunucho, adolescētulum,
Dum studes dare uerba nobis. Pa. quid ita? aut quid factum est? cedò.

Py. Dicam: uirginē istam, Thaidi hodie quæ dono data est,
Scin' eam hinc ciuē esse? & eius fratrē adprime nobilē?

Pa. Nescio. Py. atqui sic inuenta est: eam iste uitiauit miser.
Ille ubi id resciuit factum frater uiolentissimus.

Pa. Quidnam fecit? Py. conligauit primum eum miseris modis. Pa. hem,
Conligauit? Py. atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.

Pa. Quid ais? Py. nunc minatur porrò sese id quod mœchis solet:
Quod ego nunq̄ uidi fieri, neque uelim. Pa. qua audacia
Tantum facinus audet? Py. quid ita tantum? Pa. an nō hoc maximum est?
Quis homo pro mœcho unquā uidit in domo meretricia
Deprehendi quenquam? Py. nescio. Pa. at ne hoc nesciatis Pythias,
Dico, edico uobis, nostrum esse illum herilē filiū. Py. hem,
Obsecro an is est? Pa. ne quā in illū Thais uim fieri sinat:
Atque adeo autem cur non egomet intro eo? Py. uide

Parmeno

Quid agas, ne neq; illi prosis, et tu pereas : nā hoc putāt.
Quicquid factum est, ex te esse ortum. Pa. quid igitur faciam miser ?
Quid'ue incipiam? ecce autē uideo rure redeuntē senem.
Dicam huic, an non ? dicam hercle : & si mihi magnū malum
Scio paratum : sed necesse est, huic ut subueniat. Py. sapis:
Ego abeo intro : tu isti narrato omnem rem ordine, ut factum siet.

ACTVS QVINTI SCENA VI.

LACHES, PARMENO.

La. Ex meo propinquo rure hoc capio commodi :
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
Vbi satias cœpit fieri, commuto locum.
Sed est'ne ille noster Parmeno? & certe ipsus est.
Quem præstolare Parmeno hic ante ostium ?
Pa. Quis homo est? ehem, saluum te aduenire here gaudeo.
La. Quem præstolare ? Pa. perij : lingua hæret metu. La. hem,
Quid est, quod trepidas? satis'ne saluæ ? dic mihi.
Pa. Here, primum te arbitrari id, quod res est, uelim :
Quicquid huius factum est, culpa non factum est mea.
La. Quid? Pa. recte sanè interrogasti . oportuit
Rem prænarrasse me. Emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. La. cui? Pa. Thaidi.

La. Emit? perij hercle. quanti? Pa. uiginti minis.
La. Actum est. Pa. tum quandam fidicinã amat hic Chærea.
La. Hem, quid? amat? an scit iam ille, quid meretrix siet?
An in astu uenit? aliud ex alio malum.
Pa. Here, ne me spectes: me impulsore hæc non facit.
La. Omitte de te dicere. ego te furcifer,
Si uiuo. sed isthuc, quicquid est, primum expedi.
Pa. Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus est.
La. Pro eunucho'ne? Pa. sic est. hunc pro mœcho postea
Comprehendere intus, & constrinxere. La. occidi.
Pa. Audaciam meretricum specta. La. nunquid est
Aliud mali, damni ue, quod non dixeris,
Reliquom? Pa. tantum est. La. cesso huc intro irrumpere?
Pa. Non dubium est, quin mihi magnũ ex hac re sit malum,
Nisi, quia necesse fuit hoc facere, id gaudeo,
Propter me hisce aliquid esse euenturum mali:
Nam iandiu aliquam causam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret: is nunc repperit.

ACTVS QVINTI SCENA VII.

PYTHIAS, PARMENO.

Py. Nunquam ædepol quidquam iandiu, quod magis uellem euenire,
Mihi euenit, quàm quòd modo senex intro ad nos uenit errans.
Mihi solæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, sciebam.
Par. Quid hoc autem est? Py. nunc id prodeo, ut conueniam Parmenonem.

Sed ubi obsecro est? Par. me'ne quærit hæc? Py. atq; ecum uideo: adibo.
Par. Quid est inepta? quid tibi uis? quid rides? pergin'? Py. perij.
Defessa iam sum misera te ridendo. Par. quid ita? Py. rogitas?
Nunq̃ ædepol hominem stultiorem uidi, nec uidebo. ah,
Non possum satis narrare, quos ludos præbueris intus.
At etiam primo callidum, & disertum credidi hominẽ.
Par. Quid? Py. ilico'ne credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitij, te auctore quod fecisset
Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi uestem uidit
Illam esse eum indutũ pater? quid est? iam scis te perisse.
Par. Hem, quid dixti pessuma? an mentita es? etiam rides?
Ita'ne lepidũ tibi uisum est scelus, nos irridere? Py. nimiũ.
Par. Si quidem isthuc impune habueris. Py. uerum? Par. reddam hercle. Py. credo:
Sed in diem isthuc Parmeno est fortasse, quod minitare:
Tu iam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitijs, & eundem indicas: uterq; in te exempla edẽt.
Par. Nullus sum. Py. hic pro illo munere tibi honos est habitus: abeo.

ACTVS QVINTI SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

Gn. Quid nunc? qua spe, aut quo cõsilio huc imus? quid cœptas Thraso?

Th. Ego'ne? ut Thaidi me dedam, & faciam quod iubeat. Gn. quid est?
Th. Qui minus quàm Hercules seruiuit Omphale? Gn. exemplum placet.
Vtinam tibi commitigari uideam sandalio caput.
Sed fores crepuere ab ea. perij. Th. q̃d autẽ hoc est mali?
Hunc ego nunquam uideram: & iam hic quidnam properans prosilit?

ACTVS QVINTI SCENA IX.

CHAEREA, PARMENO, PHAEDRIA, GNATHO, THRASO.

Ch. Populares, ecquis me uiuit hodie fortunatior?
Ò Nemo hercle quisquam: nam in me planè dij potestatem suam
Omnem ostendere, cui tam subito tot congruerint commoda.
Pa. Quid hic lætus est? Ch. ò Parmeno mi, ò mearum uoluptatum omnium
Inuentor, inceptor, perfector, scin' me in quibus sim gaudijs?
Scis Pamphilam meam inuentam ciuem? Pa. audiui. Ch. scis sponsam mihi?
Pa. Bene, ita me dij ament, factum. Gn. audin' tu illum? q̃d ait? Ch. tum autem Phædriæ
Meo fratri gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: una est domus:
Thais patri se commendauit in clientelam & fidem,

Nobis

Nobis dedit se. Pa. fratris igitur Thaïs tota est. Ch. scilicet.
P. Iam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pellitur foras.
Ch. Frater, ubi ubi est, fac quamprimum hæc audiat. Pa. uisam domum.
T. Nunquid Gnato dubitas, quin ego perpetuo perierim? Gn. sine
Dubio opinor. Ch. quid commemorem primum, aut quē laudem maxume?
Illum, qui mihi dedit consilium ut facerē; an me, qui ausus sim
Incipere? an fortunā collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tā opportune in unū conclusit diē? an
Mei patris festiuitatem & facilitatem? ò Iuppiter
Serua obsecro hæc nobis bona. Ph. Di uestram fidem, incredibilia
Parmeno modo quæ narrauit. sed ubi est frater? Ch. præsto adest.
P. Gaudeo. Ch. satis credo: nihil est Thaïde tua dignius,
Quod ametur: ita nostræ est omni fautrix familiæ. Ph. mihi
Illam laudas? T. perij, quanto minus spei est, tanto magis amo.
Obsecro Gnatho in te spes est. Gn. quid uis faciam? T. perfice hoc
Precibus, pretio, ut hæream in parte aliqua tandem apud Thaidem.
Gn. Difficile est. T. si quid collibuit, noui te. hoc si effeceris,
Quoduis donū, & præmiū à me optato, id optatū feres.
Gn. Ita ne? T. sic erit. Gn. si hoc efficio, postulo ut mihi tua domus

Te præsente, absente pateat, inuocato ut sit locus
Semper. Th. do fidem ita futurum. Gn. accingar. Ph. qué
hic ego audio ?
O' Thraso. T. saluete. Ph. tu fortasse, quæ facta hic sint,
nescis .
T. Scio. Ph. cur ergo in his ego te conspicor regionibus ?
T. Vobis fretus. Ph. scis quàm fretus ? miles edico tibi,
Si in platea hac te offendero post unquam, nihil quod
dicas mihi
Alium quærebam, iter hac habui : peristi. Gn. eia haud
sic decet.
P. Dictum est. Gn. non cognosco uestrum tam superbum.
Ph. sic erit.
G. Prius audite paucis : quod cum dixero, si placuerit,
Facitote. Ph. audiamus. Gn. tu concede paululum istuc
Thraso.
Principio ego uos credere ambos hoc mihi uehementer
uelim,
Me huius quidquid facio, id facere maxime causa mea :
Verum idem si uobis prodest, uos non facere inscitia' st.
Ph. Quid id est ? Gn. militem riualem ego recipiendum cen
seo. Ph. hem
Recipiendum ? Gn. cogita modo. tu hercle cum illa Phæ-
dria
Et libenter uiuis, etenim bene libenter uictitas,
Et quod des paululum, & necesse est multum accipere
Thaidem,
Vt tuo amori suppeditare possit sine sumptu tuo.
Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex usu tuo
Nemo est . principio & habet quod det, & dat nemo

largius :

Fatuus est, insulsus, tardus, stertit noctesq; & dies :

Neq; istũ metuas ne amet mulier : facile pellas, ubi uelis.

Ph. Quid agimus? Gn. præterea hoc etiam quod ego uel primum puto,

Accipit hominem nemo melius prorsus, neq; prolixius.

Ph. Mirum ni illoc homine quoquo pacto opu'st. Ch. idem arbitror.

Gn. Recte facitis. unum etiam hoc uos oro, ut me in uestrum gregem

Recipiatis: satis diu hoc iam saxum uorso. Ph. recipimus.

Ch. Ac libenter. G. at ego pro isto Phædria, & tu Chærea

Hunc comedendum, & deridendum uobis propino. Ch. placet.

Ph. Dignus est. G. Thraso, ubi uis, accede. T. obsecro te, quid agimus?

G. Quid? isti te ignorabant. postquã eis mores ostendi tuos,

Et collaudaui secundum facta & uirtutes tuas,

Impetraui. T. bene fecisti. gratiam habeo maximam.

Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent plurimum.

Gn. Dixin' ego in hoc esse uobis Atticam eloquentiam?

Ph. Nihil prætermissum. ite hac omnes. Vos ualete, & plaudite.

GRAECA EST MENANDRV, ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. CORNELIO LENTVLO, L. VALERIO FLACCO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT AMBIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. ACTA PRIMVM TIBIIS IMPARIBVS, DEINDE DVABVS DEXTRIS: ACTA ETIAM TERTIA C. CORNELIO, M. IVVENIO COSS.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

In militiam proficisci gnatum Cliniam
Amantem Antiphilam compulit durus pater:
Animiq; sese angebat facti pœnitens.
Mox ut reuersus est, clàm patre diuortitur
Ad Clitiphonem. is amabat scortum Bacchidem.
Cum adcerseret cupitam Antiphilam,
Vt eius Bacchis uenit amica, ac seruolæ
Habitum gerens Antiphila. factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

E cui ſit ueſtrum mirum, cur parteis ſeni
n Poeta dederit, quæ ſunt adoleſcentium:
Id primum dicam: deinde, quod ueni, eloquar.
Ex integra græca integram comœdiam
Hodie sum acturus Heautontimorumenon.
Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.
Nouam eſſe oſtendi, & quæ eſſet: nunc qui ſcripſerit,
Et cuia græca ſit, ni partem maximam
Exiſtimarem ſcire ueſtrum, id dicerem.
Nunc quā ob rem has parteis didicerim, paucis dabo. o=
=Ratorem uoluit eſſe me, non prologum:
Veſtrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturu' ſum.
Nam quod rumores diſtulerunt maleuoli,
Multas contaminaſſe græcas, dum facit
Paucas latinas: factum hic eſſe id non negat,
Neq; ſe id pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo ſibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod maleuolus uetu' poeta dictitat,
Repente ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amicum ingenio fretum, haud natura ſua:
Arbitrium ueſtrum, ueſtra exiſtimatio
Valebit. quam ob rem omnes uos oratos uolo,
Ne plus iniquū poſſit quàm æquū oratio.
Facite, æqui ſitis. date creſcendi copiam

Nouarum, qui ſpectandi faciunt copiam
Sine uitijs: ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit ſeruo currenti in uia
Deceſſe populum: cur inſano ſeruiat?
De illiu' peccatis plura dicet, cum dabit
Alias nouas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo: date poteſtatem mihi
Statariam, agere ut liceat per ſilentium,
Ne ſemper ſeruos currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
Auarus leno, adſidue agendi ſint mihi
Clamore ſummo, cum labore maximo.
Mea cauſa cauſam hanc iuſtam eſſe animum inducite,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc nouas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni:
Siqua laborioſa eſt, ad me curritur:
Sin lenis eſt, ad alium defertur gregem.
In hac eſt pura oratio. experimini,
In utranq; partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam auare pretium ſtatui arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maximum,
Quammaxume ſeruire ueſtris commodis:
Exemplum ſtatuite in me, ut adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius, quàm ſibi.

ACTVS PRIMI SCENA I.

CHREMES, MENEDEMVS SENES.

Vanquam hæc inter nos nuper notitia admo=
dum eſt,

Inde adeo quòd agrum in proximo hic mercatus es,
Nec rei ferè ſanè amplius quidquam fuit:
Tamen uel uirtus tua me, uel uicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,
Quod mihi uidere præter ætatem tuam
Facere, & præter quàm res te adhortatur tua.
Nam prò deū, atq; hominum fidem, quid uis tibi? aut
Quid quæris? annos ſexaginta natus es,
Aut plus eo, ut coniicio. agrum in his regionibus
Meliorem, neq; preti maioris nemo habet:
Soruos complureis: proinde quaſi nemo ſiet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neq; tam ueſperi
Domum reuertor, quin te in fundo conſpicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre. deniq;
Nullum remittis tempus, neq; te reſpicis.
Hæc non uoluptati eſſe, ſatis certo ſcio.
At enim, dices, me, hic quantum operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ conſumis tuæ,
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.
Me. Chreme, tantum'ne eſt ab re tua otii tibi,
Aliena ut cures, eaq; nihil quæ ad te attinent?
Ch. Homo ſum: humani à me nihil alienum puto.
Vel me monere hoc, uel percontari puta.
Rectum eſt, ego ut faciam, non ut deterream.
Me. Mihi ſic eſt uſus: tibi ut opus eſt facto, face.
Ch. An cuiquam eſt uſus homini, ſe ut cruciet? Me. mihi eſt.
Ch. Si quid laboris eſt, nollem: ſed quid iſtuc mali eſt?
Quæſo, quid de te tantum meruiſti? Me heheu.

M

Ch. Ne lacruma, atq; istuc, quidquid est, fac me ut sciam.
Ne retice: ne uerere: crede inquam mihi:
Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero.
M. Scire hoc uis? Ch. hac causa equidem, qua dixi tibi.
Me. Dicetur. Ch. istos rastros interea tamen
Depone, ne labora. M. minime. Ch. quam rem agis?
Me. Sine me, uacuum tempus ne quod dem mihi
Laboris. Ch. non sinam inquam. Me. ah, non æquum facis.
Ch. Hui, tam grauis hos quæso? Me. sic meritum'st meum.
Ch. Nunc loquere. Me. Filium unicum adolescentulum
Habeo: at quid dixi habere me? immo habui Chreme:
Nunc habeam, nec ne, incertum'st. Ch. quid ita istuc? Me. scies.
Est è Corintho hic aduena anus paupercula. e=
=Ius filiam ille amare cœpit perdite,
Propè iam ut pro uxore haberet: hæc clàm me omnia.
Vbi rem resciui, cœpi non humanitus,
Neq; ut animum decuit ægrotum adolescentuli
Tractare, sed ui & uia peruolgata patrum:
Quotidie accusabam: hem, tibi'ne hæc diutius
Licere speras facere me uiuo patre,
Amicam ut habeas propè iam uxoris in loco?
Erras si id credis, & me ignoras Clinia.
Ego te meum esse dici tantisper uolo,
Dum, quod te dignum'st, facies: sed si id non facis,
Ego, quod me in te sit facere dignum, inuenero.
Nulla adeo ex re istuc fit, nisi ex nimio otio. e=
=Go istuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Asiam hinc abij propter pauperiem, atq; ibi

Simul rem,& gloriam armis belli repperi.
Postremo adeo res rediјt. adolescentulus
Sæpe eadem,& grauiter audiendo uictus est:
Putauit me ætate,& beneuolentia
Plus scire & prouidere,quàm se ipsum sibi:
In Asiam ad regem militatum abiјt Chreme.
Ch. Quid ais? Me. clàm me profectus,menseis treis abest.
Ch. Ambo accusandi: etsi illud inceptum tamen
Animi est pudentis signum,& non instrenui.
Me. Vbi comperi ex iјs,qui ei fuere consciј,
Domum reuertor mœstus,atq; animo ferè
Perturbato,atq; incerto præ ægritudine:
Assido: accurrunt serui: soccos detrahunt:
Video alios festinare,lectos sternere,
Cœnam apparare: pro se quisq; sedulo
Faciebat,quo illam mihi lenirent miseriam.
Vbi uideo hæc,cœpi cogitare,hem,tot mea
Solius soliciti sunt causa,ut me unum expleant?
Ancillæ tot me uestiant? sumptus domi
Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit,aut etiam amplius,
Quòd illa ætas magis ad hæc utenda idonea est,
Eum ego eieci hinc miserum iniustitia mea.
Malo quidem me dignum quouis deputem,
Si id faciam: nam usq; dum ille uitam illam incolit
Inopem,carens patria ob meas iniurias,
Interea usq; illi de me supplicium dabo,
Laborans,quærens,parcens,illi seruiens.
Ita facio prorsus: nihil relinquo in ædibus,
Nec uas,nec uestimentum: conrasi omnia:

Ancillas, seruos, nisi eos, qui opere rustico
Faciundo facile sumptum exerceant suum,
Omneis produxi ac uendidi : inscripsi ilico
Aedeis mercede : quasi talenta ad quindecim
Coegi : agrum hunc mercatus sum : hic me exerceo :
Decreui, tantisper me minus iniuriæ
Chreme meo gnato facere, dum fiam miser ;
Nec fas esse ulla me uoluptate hic frui,
Nisi ubi ille huc saluos redierit meus particeps.
Ch. Ingenio te esse in liberos leni puto, &
Illum obsequentem, si quis recte aut commode
Tractaret . uerum neq; tu illum satis noueras,
Nec te ille . hoc ibi fit, ubi non uere uiuitur.
Tu illum nunquam ostendisti quanti penderes,
Nec tibi ille'st credere ausus quæ est æquum patri.
Quod si esset factum, hæc nunquam euenissent tibi.
Me. Ita res est, fateor : peccatum à me maximum'st.
Ch. Menedeme, at porrò recte spero illum tibi
Saluom affuturum esse hic confido propediem.
Me. Vtinam di ita faxint. Ch. facient . nunc, si cõmodum'st,
Dionysia hic sunt, hodie apud me sis uolo.
Me. Non possum. Ch. cur non? quæsò tandem aliquantulum
Tibi parce : idem absens facere te hoc uult filius.
Me. Non conuenit, qui illum ad laborem impulerim,
Nunc me ipsum fugere. Ch. siccine est sententia?
Me. Sic. Ch. bene uale. Me. et tu. Ch. lacrumas excussit mihi,
Miseretq; me eius : sed, ut diei tempus est,
Monere oportet me hunc uicinum Phaniam,
Ad cœnam ut ueniat : ibo, ut uisam si domi est.
Nihil opus fuit monitore : iam dudum domi, a=

=lunt, præsto apud me esse: egomet conuiuas moror.
Ibo adeo hinc intro. sed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quisnam egreditur? huc concessero.

ACTVS PRIMI SCENA II.

CLITIPHO ADOLESCENS, CHREMES.

Nihil adhuc est, quod uereare Clinia: haudquam etiam cessant:
Et illam simul cum nuntio tibi hic ego affuturam hodie scio.
Proin sollicitudinem istam falsam, quæ te excruciat, omittas.
Ch. Quicum loquitur filius?
Cli. Pater adest, qué uolui: adibo. pater opportune aduenis.
Ch. Quid est? Cli. hunc Menedemum nostin' nostrũ uicinũ?
Ch. Probe. Cli. huic filium scis esse? Ch. audiui in Asia. Cli. nõ est pater,
Apud nos est. Ch. quid ais? Cli. uenientem, è naui egredientem ilico
Adduxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo iam inde usque à pueritia
Semper fuit familiaritas. Ch. uoluptaté magnã nuntias.
Quàm uellem Menedemum inuitatum, ut nobiscum esset hodie amplius,
Vt hãc lætitiã nec opinanti primus ei obijceré domi: atque etiam nunc tempus est. Cli. caue faxis, non est opus pater.

Ch. Quapropter? Cli. quia enim incertum'st etiam, quid se faciat. modo uenit:
Timet omnia, patris iram, & animum amicæ se erga ut sit suæ. e=
Am misere amat. propter eam hæc turba, atque abitio euenit. Ch. scio.
Cli. Nunc seruolum ad eam in urbem misit, & ego nostrum unà Syrum.
Ch. Quid narrat? Cli. quid ille? se miserum esse. Ch. miserū? quem minus credere'st?
Quid reliqui est, quin habeat quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parenteis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, diuitias;
Atq; hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet:
Qui uti scit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala.
Cli. Immo ille senex fuit importunus semper: & nunc nihil magis
Vereor, q̄ ne quid in illum iratus plus satis faxit pater.
Ch Ille'ne? sed reprimam me: nam in metu esse hunc, illi est utile.
Cli. Quid tu tecum? Ch. dicam. ut ut erat, mansum tamen oportuit.
Fortasse aliquanto iniquior erat præter eius lubidinem:
Pateretur: nā quem ferret, si parentē non ferret suū?
Hunccine erat æquum ex illius more, an illum ex huius uiuere? &
Quod illum insimulat durum, id non est: nam parentum iniuriæ
Vniusmodi sunt fermè, paulo qui est homo tolerabilis.

Scortari crebro nolunt : nolunt crebro conuiuarier :
Præbent exigue sumptum : & ea sunt tamen ad uirtutem omnia.
Verum ubi animus semel se cupiditate deuinxit mala,
Necesse est Clitipho consilia consequi consimilia . hoc
Scitum'st, periclum ex alijs facere, tibi quod ex usu siet.
Cli. Ita credo. Ch. ego ibo hinc intro , ut uideam nobis quid cœnæ siet .
Tu, ut tempus est diei, uide sis ne quò hinc abeas longius.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

CLITIPHO ADOLESCENS.

Cli. Qvàm iniqui sunt patres in omneis adolescenteis iudices :
Qui æquum esse censent, nos iam à pueris ilico nasci senes,
Neq; illarum affines rerum esse, quas fert adolescentia.
Ex sua libidine moderantur, quæ est nunc, non quæ olim fuit.
Mihi si unquam filius erit, næ ille facili me utetur patre:
Nam & cognoscédi, & ignoscédi dabitur peccati locus:
Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suã sententiã.
Perij : is mihi , ubi adbibit plus paulo , sua quæ narrat facinora ?
Nunc ait: periculum ex alijs facito, tibi quod ex usu siet.
Astutus: næ ille haud scit, quàm mihi nunc surdo narret fabulam .
Magis nunc me amicæ dicta stimulant : da mihi , atque

asser mihi :
Cui quid respondeam, nihil habeo : neque me quisquam est miserior :
Nam Clinia hic, etsi is suarum rerum satagit, attamen
Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciæ.
Mea'st potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis.
Tum quod dem ei, recte'st : nam nihil esse mihi, relligio est dicere.
Hoc ego mali non pridem inueni: neq; etiã dũ scit pater.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

CLINIA, CLITIPHO.

SI mihi secundæ res de amore meo essent, iam dudum scio
Venissent : sed uereor, ne me absente mulier corrupta sit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mi animum exaugeant :
Locus, occasio, ætas, mater : sub imperio cuius est mala :
Cui nihil iam præter pretium dulce'st. Clit. Clinia. Clin. hei misero mihi.
Clit. Etiam caues, ne uideat forte hinc te à patre aliquis exiens?
Clin. Faciã: sed nescio qd profecto mihi animus præsagit ma(li.
Clit. Pergin' istuc prius diiudicare, q̃ scis quid ueri siet?
Clin. Si nihil mali esset, iam hic adesset. Clit. iam aderunt. Clin. quando istuc erit?

Clit. Non cogitas hinc longius abesse? & nosti mores mulierum:
Dũ moliuntur, dũ comuntur, annus est. Clin. ò Clitipho,
Timeo. Clit. respira: eccum Dromonem cum Syro unà adsunt tibi.

ACTVS SECVNDI SCENA IIII.

SYRVS, DROMO SERVI, CLINIA, CLITIPHO.

A In' tu? Dr. sic est. Sy. uerum interea dum sermones cedimus,
Illæ sunt relictæ. Clit. mulier tibi adest, audin' Clinia?
Clin. Ego uero audio nunc demum, & uideo, & ualeo Clitipho.
Clit. Minime mirũ: adeo impeditæ sunt: ancillarum gregẽ
Ducunt secum. Clin. perij, unde illi sunt ancillæ? Clit. men' rogas?
Sy. Nõ oportuit relictas: portant quid rerũ. Clin. hei mihi.
Sy. Aurum, uestem: & uesperascit, & non nouerunt uiã.
Factum à nobis stulte est. abi dum tu Dromo illis obuiã
Propere: quid stas? Clin. uæ misero mihi, quanta de spe decidi. Clit.
Quid istuc? quæ ræs te sollicitat autẽ? Clin. rogitas qđ siet?
Viden' tu ancillas, aurũ, uestem? quã ego cũ una ancillula
Hic reliqui. unde ea esse censes? Clit. uah, nunc demum intellego.
Sy. Di boni, quid turbæ 'st? ædes nostræ uix capient scio.

Quid comedent? quid ebibent? quid seni erit nostro mi=
serius?
Sed uideo: eccos quos uolebam. Clin. ò Iuppiter ubinam
est fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu in=
terea loci
Cōlocupletasti te Antiphila, & me in his deseruisti malis,
Propter quam in summa infamia sum, & meo patri mi
nus sum obsequens:
Cuius nunc pudet me, & miseret, qui harum mores can
tabat mihi,
Monuisse frustra, neque potuisse unquam ab hac me ex=
pellere:
Quod tamen nunc faciam: tum, cum gratum mihi esse
potuit, nolui.
Nemo est miserior me. Sy. hic de nostris uerbis errat ui=
delicet,
Quæ hic sumus locuti. Clinia aliter tuum amorem, atq;
est, accipis:
Nam & uita'st eadem, & animus te erga idem ac fuit,
Quantum ex ipsa re coniecturam fecimus.
Cli. Quid est obsecro? nam mihi nunc nihil rerū omnium'st
Quod malim, quàm me hoc falso suspicarier.
Sy. Hoc primum, ut nequid huius rerum ignores, anus
Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit:
Ea obijt mortem: hoc ipsa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audiui. Clit. quænam est altera?
Sy. Mane: hoc, quod cœpi, primum enarrem Clitipho:
Post istuc ueniam. Clit. propera. Sy. iam primum o=
mnium

Vbi uentum ad ædeis est, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit ostium,
Continuo hic se coniecit intro, ego consequor:
Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.
Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,
Quo studio uitam suam te absente exegerit.
Vbi de improuiso est interuentum mulieri,
(Nam ea res dedit tum existimandi copiam
Quotidianæ uitæ consuetudinem;
Quæ, cuiusq; ingenium ut sit, declarat maxume)
Texentem telam studiose ipsam offendimus,
Mediocriter uestitam ueste lugubri,
Eius anuis causa opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, uti quæ ornantur sibi,
Nulla mala re expolitam muliebri:
Capillus passus, prolixus, circum caput
Reiectus neglegenter, pax. Clin. Syre mi obsecro
Ne me in lætitiam frustra conijcias. Sy. anus
Subtegmen nebat: præterea una ancilla erat:
Ea texebat unà pannis obsita,
Neglecta, immunda illuuie. Clit. si hæc sunt Clinia
Vera, ita uti credo, quis te est fortunatior?
Scin' hanc, quam dicit sordidatam & sordidam?
Magnum hoc quoq; signum'st dominã esse extra noxiã,
Cum eius tam negleguntur internuntij:
Nam disciplina est eisdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant uiam.
Cli. Perge obsecro te, & caue ne falsam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
Sy. Vbi dicimus redisse te, & rogare uti

(8

Veniret ad te mulier, telam deserit
Continuo, & lacrymis opplet os totum sibi, ut
Facile desiderio id fieri tuo.

Cl. Præ gaudio (ita me di ament) ubi sim nescio. i=
=Sta timui. Clit. at ego nihil esse scibam Clinia.
Agedum uicissim Syre, dic quæ illa'st altera.

Sy. Adducimus tuam Bacchidem. Clit. hem quid Bacchidem?
Eho, scelesle quò illam adducis? Sy. quò ego illam? ad
nos scilicet.

Clit. Ad patrem'ne? Sy. ad eum ipsum. Clit. ò hominis im=
pudentem audaciam.

Sy. Heus non fit sine periclo facinus magnum & memo=
rabile.

Clit. Hoc uide: in mea uita tu tibi laudem is quæsitũ scelus:
Vbi si paululum modo quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? Sy. at enim. Clit. quid enim? Sy. si si=
nas, dicam. Cli. sine.

Clit. Sino. Sy. ita res est, hæc nunc quasi cum. Clit. quas (ma=
lum) ambages mihi
Narrare occipit? Cli. Syre, uerũ hic dicit: mitte. ad rẽ re=

Sy. Enimuero reticere nequeo: multis modis iniurius (di.
Clitipho est: neq; ferri potis est. Cli. audiendum hercle
est, tace.

Sy. Vis amare: uis potiri: uis, quod des illi, effici:
Tuũ esse in potiundo periclum nõ uis: haud stulte sapis:
Siquidẽ id sapere est, uelle te id, quod nõ potest cõtingere.
Aut hæc cũ illis sunt habẽda, aut illa cũ his amittẽda sũt.
Harum duarum conditionum nunc utram malis, uide:
Etsi consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:
Nã, apud patrẽ tua amica tecũ sine metu ut sit, copia'st:

Tum, illi quod argẽtũ es pollicitus, eadẽ hac inueniã uia:
Quod ut efficerem, orando surdas iam aureis reddideras mihi.
Quid aliud tibi uis? Clit. siquidem hoc fit. Sy. siquidem experiundo scies.
Clit. Age age, cedò istuc tuum consilium quid id est? Sy. assimulabimus,
Tuam amicam, huius esse amicã. Cl. pulchre: cedò quid hic faciet sua?
An ea quoq; dicetur huius, si una hæc dedecori est parũ?
Sy. Immo ad tuam matrem deducetur. Cl. quid eò? Sy. longum est Clitipho,
Si tibi narrem, quam ob rem id faciam: uera causa est. Clit. fabulæ:
Nihil satis firmi uideo, quamobrem accipere hunc mihi expediat metum.
Sy. Mane, habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo cõfiteamini
Sine periclo esse. Clit. huiusmodi, obsecro, aliquid reperi. Sy. maxime:
Ibo obuiã hinc: dicã, ut reuortantur domum. Clit. hem,
Quid dixti? Sy. ademptum tibi iam faxo omnẽ metum,
In aurem utramuis otiose ut dormias.
Clit. Quid ago nũc? Cli. tu'ne? qđ boni'st. Clit. Syre dic modo
Verum. Sy. age modo: hodie sero: ac nequidquam uoles.
Cli. Datur modo: fruare dum licet: nam nescias:
Eius sit potestas posthac, an nunquam tibi.
Clit. Syre inquam. Sy. perge porrò, tamen istuc ago.
Clit. Verũ hercle istuc est, Syre, Syre inquã, heus heus Syre.
Sy. Cõcaluit: quid uis? Clit. redi, redi. Sy. adsum, dic quid est?
Iam hoc quoq; negabis tibi placere. Clit. immo Syre

Et me,& meum amorem,& famam permitto tibi.
Tu es iudex: ne quid accusandus sis,uide.
Sy. Ridiculum est istuc me admonere Clitipho: i=
=Stic quasi minor mea res agatur,quàm tua.
Hic si quid nobis forte aduersi euenerit,
Tibi erunt parata uerba,huic homini uerbera.
Quapropter neutiquam hæc res neglectu'st mihi:
Sed istum exora,ut suam esse adsimulet. Cli. scilicet
Facturum me esse,in eum iam res rediit locum,
Vt sit necesse. Clit. merito te amo Clinia.
Clin. Verum illa ne quid titubet. Sy. perdocta'st probe.
Clin. At hoc demiror,qui tam facile potueris
Persuadere illi,quæ solet quos spernere.
Sy. In tempore ad eam ueni: quod rerum omnium'st
Primum: nam misere quendam offendi militem e=
=Ius noctem orantem. hæc arte tractabat uirum,
Vt illius animum cupidum inopia incenderet,
Eademq; esset apud te ob hoc quamgratissima.
Sed heus tu uide sis,ne quid imprudens ruas.
Patrem nouisti,ad has res quàm sit perspicax.
Ego te autem noui,quàm esse soleas impotens;
Inuersa uerba,euersas ceruices tuas,
Gemitus,screatus,tussis,risus. abstine.
Cli. Laudabis. Sy. uide sis. Cli. tutemet mirabere.
Sy. Sed quàm cito sunt consecutæ mulieres?
Cli. Vbi sunt? cur retines? Sy. iam nunc hæc non est tua.
Cli. Scio apud patrem,at nunc interim. Sy. nihilo magis.
Cli. Sine. Sy. nō sinā inquā. Cli. quæso paulisper. Sy. ueto.
Cli. Saltem salutare. Sy. abeas, si sapis. Cli. eo.
Quid istic? Sy. manebit. Cli. ò hominē felicē. Sy. ambula.

ACTVS SECVNDI SCENA V.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRVS.

B. A Edepol te mea Antiphila laudo, & fortunatam iudico,
Id cum studuisti, isti formæ mores ut consimiles forent:
Minimeq́; (ita me di amēt) miror, si te sibi quisq; expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et cum egomet nunc mecum in animo uitam tuam considero,
Omniumq́; adeo uostrarū, uolgus quæ ab se segregant;
Et uos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile'st:
Nam expedit uobis esse bonas: nos, quibus cum res, non sinunt:
Quippe forma impulsi nostra nos amatores colunt:
Hæc ubi immutata est, illi suum animum aliò conferūt.
Nisi prospectum interea aliquid nobis est, desertæ uiuimus.
Vobis cum uno simul ubi ætatē agere decretum'st uiro,
Cuius mos maxime est consimilis uostrū; hi se ad uos applicant;
Hoc beneficio utriq; ab utrisq; uero deuincimini;
Vt nunquā ulla amori uestro incidere possit calamitas.
An. Nescio alias: me scio quidem semper fecisse sedulo, ut
Ex illius commodo meum compararem commodum. Clin. uah,
Ergo mea Antiphila tu nunc sola reducem me in pa-

triam facis.

Nam, dum abs te absum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leues,

Præterquam, tui carendum quòd erat. Sy. credo. Clin. Syre, uix suffero.

Sy. Hoccine me miserum nō licere meo modo ingenio frui?

Immo, ut patrem tuum uidi esse habitum, diu etiam duras dabit.

Ba. Quisnam hic adolescens est, qui intuetur nos? A. ah, retine me obsecro.

Ba. Amabo, q̄d tibi est? An. disperij. B. perij misera, q̄d stupes Antiphila? An. uideon' Cliniam, an non? Ba. quē uides?

Cli. Salue anime mi. An. ò mi Clinia, salue. Clin. ut uales?

An. Saluum uenisse gaudeo. Clin. teneo'ne te Antiphila, maxime animo exoptata meo?

Sy. Ite intro: nam uos iam dudum expectat senex.

ACTVS TERTII SCENA I.

CHREMES, MENEDEMVS.

Ch. Lucescit: hoc iam cesso pultare ostium

Vicini? primum ex me ut sciat, sibi filium

Redisse. etsi adolescentē hoc nolle intellego.

Verum, cum uideam miserum hunc tam excruciarier

Eius abitu, celem tam insperatum gaudium,

Cum illi nihil pericli ex indicio siet?

Haud faciam: nam, quàm potero, adiutabo senem, ita ut filium meum amico, atq; æquali suo

Video inseruire, & socium esse in negotiis.
Nos quoq; senes est æquom senibus obsequi.
Me. Aut ego profecto ingenio egregie ad miseriam
Natus sum, aut illud falsum'st, quod uolgo audio
Dici, diem adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augescit magis
De filio ægritudo; & quanto diutius
Abest, magis cupio tanto, & magis desidero.
Ch. Sed ipsum foras egressum uideo: adibo, alloquar.
Menedeme salue: nuncium apporto tibi,
Cuius maxime te fieri participem cupis.
Me. Nunquidnam de gnato meo audisti Chreme?
Ch. Valet, atq; uiuit. Me. quæso, ubinam? Ch. apud me domi.
Me. Meus gnatus? Ch. sic est. Me. uenit? Ch. certe. Me. Clinia
Meus uenit? Ch. dixi. Me. eamus, duc me ad eum obsecro.
Ch. Non uolt te scire se redisse: etiam & tuum
Conspectum fugitat propter peccatum: hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta sit.
Me. Non tu ei dixisti, ut essem? Ch. non. Me. quam ob rem Chreme?
Ch. Quia pessume istuc in te, atq; illum consulis,
Si te tam leni, & uicto esse animo ostenderis.
Me. Non possum: satis iam, satis pater durus fui. Ch. ah,
Vehemens in utranq; partem Menedeme es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia.
In eandem fraudem ex hac re, atq; ex illa, incides.
Primum olim potius, quàm paterere filium

Commeare ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuiq; erant grata omnia,
Proterruisti hinc . ea coacta ingratijs
Post illa cœpit uictum uolgo quærere.
Nunc, cum sine magno detrimento non potest
Haberi, quiduis dare cupis. nam, ut tu scias,
Quàm ea nunc instructa pulchre ad pernitiem siet;
Primum, iam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratas ueste, atq; auro : satrapes si siet
Amator, nunquam sufferre eius sumptus queat,
Nedum tu possis. Me. est'ne ea intus ? Ch. sit rogas ?
Sensi : nam ei unam cœnam, atq; eius comitibus
Dedi : quòd si iterum mihi sit danda, actum siet :
Nam, ut alia omittam, pitissando modo mihi
Quid uini absumpsit? sic hoc dicens, asperum
Pater hoc est, aliud lenius ; sodes uide :
Releui dolia omnia, omnes serias:
Omnes solicitos habui : atq; hæc una nox :
Quid te futurum censes, quem assidue exedent ?
Ita me di amabunt, ut tuarum miseritum'st
Menedeme fortunarum. Me. faciat, quod libet :
Sumat, consumat, perdat, decretum'st pati,
Dum illum modo habeam mecum. Ch. si certum est tibi
Sic facere, id permagni referre arbitror,
Vt nescientem sentiat te id sibi dare.
M. Quid faciam ? Ch. quiduis potius, quàm quod cogitas:
Per alium quemuis ut des, falli te sinas
Technis per seruulum : etsi subsensi id quoq;,
Illos ibi esse, & id agere inter se clanculum.
Syrus cum illo uestro consusurrat : conferunt

Consilia adolescentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur, sed illud, quo modo
Minimo periclo id demus adolescentulo.
Nam si semel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam uitam, & prius
Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium: hui,
Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris?
Tibi autem porrò ut non sit suaue uiuere:
Nam deteriores omnes sumus licentia.
Quodcunq; inciderit in mentem, uolet: neq; id
Putabit prauum, an rectum, quod petet, siet.
Tu, rem perire, & ipsum, non poteris pati.
Dare denegabis: ibit ad illud ilico,
Quo maxime apud te se ualere sentiet,
Abiturum se abs te esse ilico minabitur.
Me. Videre uerum, atq; ita uti res est, dicere.
Ch. Somnum hercle ego hac nocte oculis non uidi meis,
Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.
Me. Cedò dexteram: porrò te idem oro ut facias Chreme.
Ch. Paratus sum. Me. scin, quid nunc te facere uolo?
Ch. Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere. cupio illi dare,
Quod uolt; cupio ipsum iam uidere. Ch. operam dabo:
Syrus est prehendendus atq; adhortandus mihi.
À me nescio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere sentiant.
Paulum negoti mihi obstat: Simus, & Crito
Vicini nostri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram,

Operam daturum me, hodie non posse ijs dare.
Continuo hic adero. Me. ita quæso . di uostram fidem, i=
Tan comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena melius ut uideant, & iudicent,
Quàm sua? an eo fit, quia in re nostra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi quanto nunc plus sapit, quàm egomet mihi?
Ch. Dissolui me ocyus, operam ut tibi darem.

ACTVS TERTII SCENA II.

SYRVS, CHREMES.

Sy. Ac illac circuncursa: inueniendum est tamen
H Argentum, intendenda in senem fallacia.
Ch. Num me fefellit hosce id struere? uidelicet,
Est ille Cliniæ seruus tardiusculus,
Iccirco huic nostro tradita est prouincia.
Sy. Qui hic loquitur? perij, numnam hæc audiuit? Ch. Syre.
Sy. hem.
Ch. Quid tu istic? Sy. recte: equidem te demiror Chreme
Tam mane, qui here tantum biberis. Ch. nihil nimis.
Sy. Nihil narras? uisa uero est, quod dici solet,
Aquilæ senectus. Ch. eia. Sy. mulier commoda, &
Faceta hæc meretrix. Ch. sanè idem uisa est mihi.
Sy. Et quidem hercle forma luculenta. Ch. sic satis.
Sy. Ita non ut olim, sed uti nunc sanè bona:
Minimeq; miror, Clinia hanc si deperit:
Sed habet patrem quendam auidum, miserum, atque aridum.

Vicinum hunc nostin'? atqui si is non diuitijs
Abundet, gnatus eius profugit inopia.
Scin' esse factum, ut dico? Ch. quid ego nesciam?
Hominem pistrino dignum. Sy. quem? Ch. istum seruulũ
Dico adolescentis. Sy. Syre tibi timui male.
Ch. Qui passus est id fieri? Sy. quid faceret? Ch. rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde esset adolescenti amicæ quod daret,
Atq; hunc difficilem inuitum seruaret senem.
Sy. Garris. Ch. hæc facta ab illo oportebat Syre.
Sy. Ehò quæso laudas qui heros fallunt? Ch. in loco,
Ego uero laudo. Sy. rectè sanè. Ch. quippe, quia
Magnarum sæpe remedium ægritudinum est:
Iam huic mansisset unicus gnatus domi.
Sy. Iocon' an serio illæc dicat nescio,
Nisi mihi quidem addit animum quo libeat magis.
Ch. At nunc quid expectat Syre? an, dum hinc denuo
Abeat, cum tolerare huius sumptus non queat?
Non'ne ad senem aliquã fabricam fingit? Sy. stolidus est.
Ch. At te adiutare oportet adolescentuli
Causa. Sy. facile equidem facere possum, si iubes:
Etenim, quo pacto id fieri soleat, calleo.
Ch. Tanto hercle melior. Sy. non est mentiri meum.
Ch. Fac ergo. Sy. at heus tu, facito dũ eadẽ hæc memineris,
Si quid huius simile forte aliquando euenerit,
Vt sunt humana, tuus ut faciat filius.
Ch. Nõ usus ueniet, spero. Sy. spero hercle ego quoque:
Neq; eo nunc dico, quòd quidquam illum senserim:
Sed si quid, ne quid: quæ sit eius ætas, uides:
Et næ ego te, si usus ueniat, magnifice Chreme

Tractare possim. Ch. de istoc, cum usus uenerit,
Videbimus quid opus sit: nunc istuc age.
Sy. Nunquam commodius unquam herum audiui loqui,
Nec, cum malefacerem, crederem mihi impunius
Licere. quisnam à nobis egreditur foras?

ACTVS TERTII SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

Ch. Vid istuc, quæso? qui istic mos est Clitipho? ita ne fieri oportet?
Cli Quid ego feci? Ch. uidin' ego te modo manum in sinum huic meretrici
Inserere? Sy. acta hæc res est, perij. Clit. me'ne? Ch. hisce oculis, ne nega.
Facis adeo indigne iniuriã illi, qui nõ abstineas manum:
Nam istæc quidem contumelia est,
Hominẽ amicũ recipere ad te, atq; eius amicã subagitare:
Vel heri in conuiuio q̃ immodestus fuisti? Sy. factum.
Ch. Quàm molestus? ut equidem (ita me di ament) metui q̃d futurum deniq; esset.
Noui ego amantium animos: aduertunt grauiter, quæ non censeas.
Cl. At mihi fides apud hũc est, nihil me istius facturũ pater.
Ch. Esto: at certe concedas aliquò ab eorũ ore aliquãtisper.
Multa fert libido: ea prohibet facere tua præsentia. ego de me
Facio coniecturã. nemo est meorũ amicorũ hodie, apud

Quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti piget,
Ne ineptus, ne proteruos uidear. quod illũ facere credito.
Sed nostrum est intellegere, utcunq;, atq; ubicunq; opus sit, obsequi.
Sy. Quid istic narrat? Clit. perij. Sy. Clitipho, hæc ego præcipio tibi,
Hominis frugi & temperantis functus officium. Clit. tace sodes.
Sy. Recte sanè. Ch. Syre pudet me. Sy. credo: neque id iniuria.
Quin mihi molestum'st. Clit. pergin' hercle? S. uerum dico, quod uidetur.
Cli. Non'ne accedam ad illos? Ch. eho quæso una accedundi uia est?
Sy. Actum'st: hic prius se indicarit, quàm ego argentum effero. Chreme,
Vin' tu homini stulto mihi auscultare? Ch. quid faciam? Sy. iube hunc
Abire hinc aliquò. Clit. quò ego hinc abeam? Sy. quò lubet: da illis locum:
Abi deambulatum. Clit. deambulatum, quo? Sy. uah, qua si desit locus.
Abi sanè istac, istorsum, quò uis. Ch. recte dicit: censeo.
Cli. Di te eradicent Syre, qui me istinc extrudis. Sy. at tu pol tibi istas
Posthac comprimito manus.
Censen' uero? quid illum porrò credis facturũ Chreme,
Nisi eum, quantum di dant tibi opis, seruas, castigas,

mones?

Ch. Ego istuc curabo. Sy. atqui nunc here hic tibi adseruandus est.

Ch. Fiet. Sy. si sapias: nam mihi iam minus minusq; obtemperat.

Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egisti Syre? aut

Repperisti tibi quod placeat, an nō dū etiā? Sy. de fallacia

Dicis? hem inueni nuper quandam. Ch. frugi es: cedò, quid id est?

Sy. Dicam: uerum, ut aliud ex alio incidit. Ch. quidnam Syre? Sy. pessima hæc

Est meretrix. Ch. ita uidetur. Sy. immo, si scias,

Vah, uideo quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia

Hic: huic drachmarum hæc argenti mille dederat mutuum.

Ch. Quid tum? Sy. ea mortua'st: reliquit filiam adolescentulam:

Ea relicta huic arraboni est pro illo argento. Ch. intellego.

Sy. Hanc secū huc adduxit, ea quæ est nūc ad uxorem tuam.

Ch. Quid tū? Sy. Clinia orat, sibi uti nunc det illā: illi tamē

Post daturum mille numū poscit. Ch. & poscit quidem? Sy. hui

Dubium'ne id est? Ch. ego sic putaui. quid nunc facere cogitas?

Sy. Ego'ne? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam è Caria,

Ditē, & nobilē: si redimat, magnū inesse in ea lucrum.

Ch. Erras. Sy. quid ita? Ch. pro Menedemo nunc tibi ego respondeo:
Non emo: quid ais? Sy. optata loquere. Ch. atqui non opus est.
Sy. Non opus est? Ch. non hercle uerò. Sy. quid istuc, miror. Ch. iam scies:
Mane mane, quid est, quod tam à nobis grauiter crepuere fores?

ACTVS QVARTI SCENA I.

SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX, SYRVS.

So. Ni si me animus fallit, hic profecto est annulus, quem ego suspicor,
Is, qui cum exposita est gnata. Ch. quid uolt sibi Syre hæc oratio?
So. Quid est? is'ne tibi uidetur? Nu. dixi equidem, ubi mihi ostendisti, ilico,
Eum esse. So. at ut satis cõtemplata modo sis mea nutrix. Nu. satis.
So. Abi iam nunc intro: atq;, illa si iam lauerit, mihi nũtia.
Hic ego uirum interea opperibor. Sy. te uolt: uideas, quid uelit:
Nescio quid tristis est: non temere'st: metuo, quid siet. Ch. quid siet?
Næ ista hercle magno iã conatu magnas nugas dixerit.
So. Ehem mi uir. C. ehem mea uxor. So. te ipsum quæro. C. loquere, quid uelis.
So. Primũ hoc te oro, ne qd credas me aduersus edictũ tuũ

Facere esse ausam. Ch. uin' me istuc tibi, etsi incredibile est, credere?
Credo. Sy. nescio, quid peccati portet hæc purgatio.
So. Meministin' me esse grauidam, & mihi te magnopere interminatum,
Si puellam parerem, nolle tolli? Ch. scio, quid feceris:
Sustulisti. Sy. sic est factum domina? ergo herus damno auctus est.
So. Minime: sed hic erat anus Corinthia haud impura: ei dedi
Exponendã. Ch. ò Iuppiter, tantam inesse animo inscitiã?
So. Perij, q̃d ego feci? Ch. rogitas? So. si peccaui mi Chreme,
Insciens feci. Ch. id equidem ego, etiam si tu neges, certo scio,
Te inscientem, atq; imprudẽtem dicere, ac facere omnia.
Tot peccata in hac re ostendis. nã, iam primũ si meum
Imperium exequi uoluisses, interemptam oportuit,
Non simulare mortem uerbis, re ipsa spem uitæ dare.
At id omitto: misericordia, animus maternus: sino.
Quàm bene uero abs te prospectum est: quid uoluisti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia est planissume,
Per te uel uti quæstum faceret, uel uti ueniret palàm.
Credo id cogitasti: quiduis satius est, dum uiuat modo.
Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atque æquum sciunt?
Melius, peius: prosit, obsit: nihil uident, nisi quod lubet.
So. Mi Chreme, peccaui, fateor: uincor: nunc te obsecro,
Quanto tuus est animus natu grauior, ignoscentior,
Vt meæ stultitiæ iustitia tua sit aliquid præsidi.
Ch. Scilicet equidem istuc factum ignoscam: uerũ Sostrata

Male

Male docet te mea facilitas multa. ſed iſtuc, quidquid é,
Qua hoc occeptum'ſt cauſa? loquere. So. ut ſtultæ, & miſere omnes ſumus
Relligioſæ; cum exponendam do illi, de digito annulum
Detraho; & eum dico ut unà cum puella exponeret
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.
Ch. Iſtuc recte: conſeruaſti te, atq; illam. So. hic eſt annulus.
Ch. Vnde habes? So. quã Bacchis ſecum adduxit adoleſcen=tulam. Sy. hem.
Ch. Quid ea narrat? So. ea lauatum dum it, ſeruandum mihi dedit
Annulum. non aduorti primo: ſed poſtquã aſpexi, ilico
Cognoui, ad te exilui. Ch. quid nunc ſuſpicare, aut in=uenis
De illa? So. neſcio, niſi ut ex ipſa quæras, unde hunc habuerit,
Si poti'ſt reperiri. Sy. interij: plus ſpei uideo, quàm uolo:
Noſtra eſt, ſi ita eſt. Ch. uiuit'ne illa, cui tu dederas? So. neſcio.
Ch. Quid renunciauit olim feciſſe? So. id, quod iuſſeram.
Ch. Nomen mulieris cedò quod ſit, ut quæratur. So. Phil=tere.
Sy. Ipſa eſt. mirum, ni illa ſalua eſt, et ego perij. Ch. Soſtrata
Sequere me intro hac. So. ut præter ſpem euenit. quàm timui male,
Ne nũc animo ita eſſes duro, ut olim in tollẽda, Chreme.
Ch. Non licet hominem eſſe ſæpe ita ut uult, ſi res non ſinit.
Nunc ita tempus eſt mihi, ut cupiam filiam: olim ni=hil minus.

ACTVS QVARTI SCENA II.

SYRVS.

Sy. N Isi me animus fallit, haud multũ à me aberit infortunium:
Ita hac re in angustum oppido nunc meæ coguntur copiæ:
Nisi aliquid uideo, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex.
Nã quod sperem de argẽto, aut posse postulẽ me fallere,
Nihil est: triumpho, si licet me latere tecto, abscedere.
Crucior, bolum tantũ mihi ereptũ tam subito è faucibus.
Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro ineunda'st mihi.
Nihil tam difficile, quin quærendo inuestigari possiet.
Quid, si hoc sic incipiam nunc? nihil est. quid, si sic? tantundem egero:
Ac sic opinor: non potest: immo optime: euge optumam habeo.
Retraham hercle, opinor, ad me illud idem fugitiuum argentum tamen.

ACTVS QVARTI SCENA III.

CLINIA, SYRVS.

Cl. N Vlla mihi res posthac potest iã interuenire tãta,
Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta est.

Dedo patri me nunc, iam ut frugalior ſim quàm uolt.
Sy. Nihil me feſellit: cognita eſt, quantum audio huius uerba.
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
Clin. O' mi Syre, audiſtin' obſecro? Sy. quid ni? qui uſque unà affuerim.
Clin. Cui æque audiſti commodius quidquam eueniſſe? Sy. nulli.
Clin. Atque ita me di ament, ut ego nunc non tam meapte cauſa
Lætor, quàm illius: quam ego ſcio eſſe honore quouis dignam.
Sy. Ita credo: ſed nunc Clinia age, da te mihi uiciſſim:
Nam amici quoq; res eſt uidenda, in tuto ut collocetur,
Ne quid de amica nunc ſenex. Clin. ò Iuppiter. Sy. quieſce.
Clin. Antiphila mea nubet mihi. Sy. ſiccine mihi interloquere?
Clin. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. Sy. fero hercle uero.
Clin. Deorum uitam adepti ſumus. Sy. fruſtra operã hanc opinor ſumo.
C. Loquere, audio. Sy. at iam hoc non ages. Clin. agam. Sy. uidendum eſt inquam,
Amici quoq; res Clinia tui in tuto ut collocetur:
Nam ſi nunc à nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,
Noſter reſciſcet ilico eſſe amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc eſt.
Cli. At enim iſtoc nihil eſt magis Syre meis nuptijs aduorſum:

Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? Sy. quid ni?
Clin. Quid dicam? quam causam afferam? Sy. quin nolo mentiare:
Aperte, ita ut res sese habet, narrato. Clin. quid ais? Sy. iubeo
Illam te amare, & uelle uxorem hanc esse Clitiphonis.
Clin. Bonam atq; iustam rem oppido imperas, & factu facilem.
Et scilicet iam me hoc uoles patrem exorare, ut celet
Senem uostrum. Sy. immo ut recta uia rem narret ordine. Cli. hem,
Satin' sanus es, & sobrius? tu quidem illum planè prodis:
Nam qui ille poterit esse in tuto, dic mihi?
Sy. Huic equidem consilio palmam do: hic me magnifice ecfero,
Qui uim tantam in me, & potestatem habeam tantæ astutiæ,
Vera dicēdo ut eos ambos fallam; ut cum narret senex
Vester nostro, istam esse amicam gnati, non credat tamen.
Cli. At enim spem istoc pacto rursum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam.
Tu fortasse, quid me fiat, paruipendis, dum illi consulas.
Sy. Quid (malum) me tandem censes uelle id adsimularier?
Vnus est dies, dum argentum eripio, pax, nihil amplius.
Clin. Tātum sat habes? quid tū quæso, si hoc pater resciuerit?

Sy. Quid, si redeo ad illos qui aiunt, quid si nũc cœlũ ruat?
Clin. Metuo, qd agã. Sy. metuis? quasi nõ ea potestas sit tua,
Quo uelis in tempore ut te exoluas, rem facias palàm:
Clin. Age, age, traducatur Bacchis. Sy. optume ipsa exit foras.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA.

Ba. Satis pol proterue me Syri promissa huc induxerunt:
Decem minas, quas mihi dare pollicitus est. quòd si is nunc
Me deceperit; sæpe obsecrãs me, ut ueniã, frustra ueniet;
Aut, cum uenturam dixero, & constituero, cum is certe
Renunciarit, Clitipho cum spe pendebit animi,
Decipiam, ac non ueniã: Syrus mihi tergo pœnas pẽdet.
Clin. Satis scite promittit tibi. Sy. atqui tu hãc iocari credis?
Faciet, nisi caueo. Ba. dormiunt: ego pol istos cõmouebo.
Mea Phrygia audistin', homo iste modo quam uillam de monstrauit
Carini? Ph. audiui. Ba. proximam esse huic fundo ad dextram? Ph. memini.
B. Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia agitat.
Sy. Quid inceptat? Ba. dic me hic oppido esse inuitam, atq; seruari,
Verum aliquo pacto uerba his me daturam esse, & uenturam.

Sy. Perij hercle: Bacchis mane mane: quò mittis istãc quæso?
Iube, maneat. B. abi. Sy. quin est paratum argentum. B. quin ego maneo.

S. Atqui iam dabitur. Ba. ut lubet, num ego insto? Sy. at scin' quid sodes?

B. Quid? Sy. transeundum est nunc tibi ad Menedemum, & tua pompa
Eò traducenda est. Ba. quam rem agis? scelus. Sy. egon'? argentum cudo,
Quod tibi dem. Ba. dignam me putas, quam illudas? S. non est temere.

B. Etiam'ne tecum hic res mihi est? Sy. minime: tuum tibi reddo.

B. Eatur. Sy. sequere hac: heus Dromo. Dr. quis me uolt? S. Syrus. Dr. quid est rei?

Sy. Ancillas omneis Bacchidis traduce huc ad uos propere.

Dr. Quamobrem? Sy. ne quæras: & ferãt, quæ secum huc attulerunt.
Sperabit sumptum sibi senex leuatum esse harum abitu.
Næ ille haud scit, hoc paulum lucri quantum ei
Dãni apportet. tu nescis quod scis Dromo, si sapies. Dr. mutum dices.

ACTVS QVARTI SCENA V.

CHREMES, SYRVS.

Ch. ITa me di amabunt, ut nunc Menedemi uicem
Miseret me, tantum deuenisse ad eum mali.

Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet:
Ita magno desiderio fuit ei filius.
Verum ubi uidebit tantos sibi sumptus domĩ
Quotidianos fieri, nec fieri modum:
Optabit rursum, ut abeat ab se filius. Syrum optime
Eccum. Sy. cesso hunc adoriri? Ch. Syre. Sy. hem. Ch.
quid est?
Sy. Te mihi ipsum dudum exoptabam darĩ.
Ch. Videre egisse iam nescio quid cum sene.
Sy. De illo, quod dudum? dictum ac factum reddidĩ.
Ch. Bonan' fide? Sy. bona hercle. Ch. non possum pati,
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
Sy. At si scias, quàm scite in mentem uenerit.
Ch. Vah, gloriare euenisse ex sententia?
Sy. Non hercle uero, uerum dico. Ch. dic, quid est?
Sy. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxisse, ne tu id persentisceres.
Ch. Probe. Sy. dic sodes. Ch. nimiũ inquã. Sy. immo sic satis.
Sed porrò ausculta quod superest fallaciæ.
Se se ipse dicet tuam uidisse filiam:
Eius sibi complacitam formam, postquam aspexerit:
Hanc se cupere uxorẽ. Ch. modo quæ inuenta est? Sy. eã:
Et quidem iubebit posci. Ch. quamobrem istuc Syre?
Nam prorsus nihil intellego. Sy. uah, tardus es.
Ch. Fortasse. Sy. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atq; uestem, qui, tenes' ne? Ch. comparet?
Sy. Id ipsum. Ch. at illi ego neq; do, nec spondeo.

Sy. Non, quamobrem? Ch. quamobrem? me rogas? homi=
ni? Sy. ut lubet.
Non ego in perpetuum dicebam ut illam illi dares,
Verum ut simulares. Ch. non mea'st simulatio:
Ita tu istæc tua misceto, ne me admisceas.
Egon', cui daturus non sim, ut ei despondeam?
Sy. Credebam. Ch. minime. Sy. scite poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iusseras,
Eo cœpi. Ch. credo. Sy. cæterum equidem istuc Chreme
Aequi, boniq; facio. Ch. atqui tum maxime
Volo te dare operam ut fiat, uerum alia uia.
Sy. Fiat: quæratur aliud. sed illud quod tibi
Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum est illi: neq; tu scilicet
Eò nunc confugies. Ch. quid mea? num mihi datum'st?
Num iussi? num illa oppignerare filiam
Meam me inuito potuit? Sy. uerum illud Chreme
Dicunt: ius summum, sæpe summa malitia est.
Ch. Haud faciam. Sy. immo alijs si licet, tibi non licet.
Omnes te in lauta, & bene acta parte putant.
Ch. Quin egomet iam ad eam deferam. Sy. immo filium
Iube potius. Ch. quamobrem? Sy. quia enim in eum su=
spicio'st
Translata amoris. Ch. quid tum? Sy. quia uidebitur
Magis uerisimile id esse, cum hic illi dabit:
Et simul conficiam facilius ego, quod uolo.
Ipse adeo adest: abi: effer argentum. Ch. effero.

ACTVS QVARTI SCENA VI.

CLITIPHO, SYRVS.

Cl. Nulla est tam facilis res, quin difficilis siet,
Quã inuitus facias? uel me hæc deambulatio,
Quàm non laboriosa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quàm ne denuo
Miser aliquò extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
Vt te omnes equidem di, deæq;, quantum est, Syre
Cum istoc inuento, cumq; incepto perduint.
Huiusmodi mihi res semper comminiscere,
Vbi me excarnufices. Sy. i tu hinc quò dignus es,
Quàm penè tua me perdidit proteruitas.
Cli. Vellem hercle factum: ita meritus. Sy. meritus? quo modo?
Næ me istuc ex te prius audisse gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus iam fui.
Cli. Quid igitur dicam tibi uis? abijsti, mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
Sy. Iam non sum iratus: sed scin ubi nunc sit tibi
Tua Bacchis? Clit. apud nos. Sy. non. Clit. ubi igitur? Sy. apud Cliniam.
Cli. Perij. Sy. bono animo es: iam argentum ad eam deferes,
Quod ei pollicitus. Clit. garris: unde id? Sy. à tuo patre.
Cli. Ludis fortasse me. Sy. ipsa re experibere.
Cli. Næ ego fortunatus homo sum. deamo te Syre.
Sy. Qua causa id fiat, obsecundato in loco.
Sed pater egreditur. caue, quidquam admiratus sies:
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

CHREMES, CLITIPHO, SYVS.

Ch. V Bi Clitipho nunc est? Clit. eccum me inque. Ch. eccum hic tibi.
Cli. Quid rei esset, dixti huic? Sy. dixi pleraque omnia.
Ch. Cape hoc argentum, ac defer. Sy. hei, quid stas lapis?
Quin accipis? Clit. cedò sanè. Sy. sequere hac me ocyus:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil est illic, quod moremur diutius.
Ch. Minas quidem iam decem habet à me filia:
Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
Hasce ornamentis consequentur alteræ.
Porrò hæc talenta dotis apposcent duo.
Quàm multa iusta iniusta ac praua fiunt moribus?
Mihi nunc, relictis omnibus, inueniendus est
Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

ACTVS QVARTI SCENA VIII.

MENEDEMVS, CHREMES.

Me. M Vlto omnium nunc me fortunatissimum
Factum puto esse gnate, cum te intellego
Resipisse. Ch. ut errat. Me. te ipsum quærebam Chreme:
Serua, quod in te est, filium, & me, & familiam.
Ch. Cedò, quid uis faciam? Me. inuenisti hodie filiam.

Ch. Quid tum? Me. hanc sibi uxorem dari uolt Clinia.
Ch. Quæso, quid tu hominis es? Me. quid? Ch. iam'ne oblitus es
Inter nos quid sit dictum de fallacia,
Vt ea uia abs te argentum auferretur? Me. scio.
Ch. Ea res nunc agitur ipsa. Me. quid dixti Chreme?
Ch. Erraui: sic res acta est. Me. quanta spe decidi?
Ch. Immo hæc, quæ apud te est, Clitiphonis est
Amica. Me. ita aiunt. Ch. & tu credis? Me. omnia.
Ch. Et illum aiunt uelle uxorem, ut, cum desponderim,
Des qui aurum, ac uestem, atque alia, quæ opus sunt, comparet.
Me. Id est profecto: id amicæ dabitur. Ch. scilicet
Daturum. Me. uah, frustra igitur gauisus miser.
Quiduis tamen iam malo, quàm hunc amittere.
Quid nunc renuntiem abs te responsum Chreme?
Ne sentiat me sensisse, atq; ægre ferat.
Ch. Aegre? nimium illi Menedeme indulges. Me. sine:
Inceptum'st: perfice hoc mihi perpetuo Chreme.
Ch. Dic conuenisse, egisse te de nuptijs.
Me. Dicam, quid deinde? Ch. me facturum esse omnia,
Generum placere: postremo etiam, si uoles,
Desponsam quoq; esse dicito. Me. hem istuc uolueram.
Ch. Tanto ocyus te ut poscat, & tu id, quod cupis,
Quam ocyssime ut des. Me. cupio. Ch. næ tu propediem,
Vt istam rem uideo, istius obsaturabere.
Sed hæc ita ut sunt, cautim, & paulatim dabis,
Si sapies. Me. faciam. Ch. abi intro: uide, quid postulent:
Ego domi ero, si quid me uoles. Me. sanè uolo:
Nam te sciente faciam, quidquid egero.

ACTVS QVINTI SCENA I.

MENEDEMVS, CHREMES.

Me. EGo me non tam astutum, neque ita perspica=
cem esse id scio:
Sed hic adiutor meus, & monitor, & præmō
strator Chremes
Hoc mihi præstat. in me quiduis harum rerū conuenit,
Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plum=
beus:
In illum nil potest: nā exuperat eius stultitia hæc omnia.
Ch. Ohe, iam desine deos uxor gratulando obtundere,
Tuam esse inuentam gnatam, nisi illos ex tuo ingenio
iudicas,
Vt nihil credas intelligere, nisi idem dictum est centies.
Sed quid interim illic iam dudum gnatus cessat cū Syro?
Me. Quos ais homines Chremes cessare? Ch. ehem, Menede=
me aduenis?
Dic mihi, Cliniæ quæ dixi nuntiastin'? Me. omnia.
Ch. Quid ait? Me. gaudere adeo occepit, quasi qui cupiunt
nuptias.
Ch. Aha, ha, hæ. Me. quid risisti? Ch. serui uenere in mentem
Syri
Calliditates. Me. ita'ne? Ch. uoltus quoque hominum fin=
git scelus.
Me. Gnatus quòd se assimulat lætum, id dicis? Ch. id. M. idem
istuc mihi
Venit in mentem. Ch. ueterator. Me. magis si magis no=
ris, putes

Ita rem esse. Ch. ain tu? Me. quin tu ausculta. C. mane: hoc prius scire expeto,
Quid perdideris: nam ubi desponsam nuntiasti filio,
Continuo iniecisse uerba tibi Dromonem, scilicet
Sponsæ uestem, aurum, ancillas, opus esse argentum ut dares.
Me. Non. Ch. quid non? Me. nõ inquam. Ch. neque ipse natus? Me. nihil prorsus Chreme.
Magis unũ etiam instare, ut hodie conficerentur nuptiæ.
Ch. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquã? Me. nihil.
Ch. Quamobrem. M. nescio equidem: miror, qui alia tam planè scias.
Sed ille tuus quoq; Syrus idem mire finxit filium,
Vt ne paululum quidẽ subolat esse amicam hanc Cliniæ.
Ch. Quid ais? Me. mitto iam osculari, atque amplexari: id nihil puto.
Ch. Quid est, quod amplius simuletur? Me. uah. Ch. quid est? Me. audi modo,
Est mihi ultimis conclaue in ædibus quoddam retro:
Huc est intro latus lectus: uestimentis stratus est.
Ch. Quid, postquam hoc est factum? Me. dictum factũ, huc abijt Clitipho.
Ch. Solus? Me. solus. Ch. timeo. Me. Bacchis consecuta'st ilico.
Ch. Sola? Me. sola. Ch. perij. Me. ubi abiere intro, operuere ostium. Ch. hem,
Clinia hæc fieri uidebat? Me. quid ni? mecum unà simul.
Ch. Filij est amica Bacchis Menedeme: occidi.
Me. Quamobrem? Ch. decem dierum uix mihi est familia.
Me. Quid? istuc times, quòd ille operam amico dat suo?

Ch. Immo amicæ. Me. si dat. Ch. an dubium id tibi est?
Quenquam animo tam communi esse, aut leni putas,
Qui se uidente amicam patiatur suam? Me. ah, ah, hæ.
Quidni? quo uerba facilius dentur mihi.
Ch. Derides? merito mihi nunc ego succenseo.
Quot res dedere, ubi possem persentiscere,
Nisi essem lapis? quæ uidi? uæ misero mihi.
At næ illud haud inultum, si uiuo, ferent:
Nam iam. Me. non tu te cohibes? non te respicis?
Non tibi exempli satis sum? Ch. præ iracundia
Menedeme non sum apud me. Me. te'ne istuc loqui?
Non'ne id flagitium'st, te alijs consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse auxiliarier?
Ch. Quid faciam? Me. id, quod me fecisse aiebas parum:
Fac, te esse patrem sentiat: fac ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere, & poscere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac deserat.
Ch. Immo abeat potius multo quouis gentium,
Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam si illi pergam suppeditare sumptibus
Menedeme, mihi illæc uere ad rastros res redit.
Me. Quot incommoditates in hac re accipies, nisi caues?
Difficilem ostendis te esse, & ignosces tamen
Post, & id ingratum. Ch. ah nescis, quàm doleam. Me. ut
lubet.
Quid hoc, quod rogo, ut illa nubat nostro? nisi quid est
Quod mauis. Ch. immo & gener, & affines placent.
Me. Quid dotis dicam te dixisse filio?
Quid obticuisti? Ch. dotis? Me. ita dico. Ch. ah. Me.
Chreme,

Ne quid uereare: si minus, nihil dos nos mouet.
Ch. Duo talenta pro re nostra ego esse decreui satis:
Sed ita dictu opus est, si me uis saluum esse, & rem, & filium,
Me mea omnia bona doti dixisse illi. Me. quam rem agis?
Ch. Id mirari te simulato, & illum rogitato simul,
Quamobrem id faciam. Me. quin ego uero, quamobrem id facias, nescio.
Ch. Ego'ne? ut eius animum, qui nunc luxuria, & lasciuia
Diffluit, retundam, redigam, ut, quò se uortat, nesciat.
Me. Quid agis? Ch. mitte, ac sine me in hac re gerere mihi morem. Me. sino:
Ita'ne uis? Ch. ita. Me. fiat. Ch. age iam, ut uxorem accersat, paret.
Hic ita, ut liberos est æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum. Me. quid eum? Ch. ego'ne? si uiuo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut, dum uiuat, meminerit semper mei:
Qui sibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.
Non (ita me di amẽt) auderet hæc facere uiduæ mulieri,
Quæ in me fecit=

ACTVS QVINTI SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMES, SYRVS.

Sy. =Ta'ne tandem quæso Menedeme, ut pater
I Tam in breui spatio omnem de me eiecerit animum patris?

Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?
Volgo id faciunt. Me. scio tibi esse hoc grauius multo, ac durius
Cui fit: uerũ ego haud minus ægre patior id, qui nescio:
Nec rationem capio, nisi quòd tibi bene ex animo uolo.
Cli. Hic patrem astare aiebas? Me. eccum. Ch. quid me incusas Clitipho?
Quidquid ego huius feci, tibi prospexi, & stultitiæ tuæ.
Vbi te uidi animo esse omisso, &, suauia in præsentia
Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudinem:
Cepi rationem, ut neq; egeres, neq; ut hæc posses perdere.
Vbi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
Abij ad proximos, tibi qui erant: eis commisi, & credidi.
Ibi tuæ stultitiæ semper erit præsidium Clitipho,
Victus, uestitus, quò in tectum te receptes. Clit. hei mihi.
Ch. Satius est, q̃ te ipso hærede hæc possidere Bacchidem.
Sy. Disperij: scelestus quantas turbas conciui insciens?
Cli. Emori cupio. Ch. prius quæso disce, quid sit uiuere.
Vbi scies, si displicebit uita, tum istoc utitor.
Sy. Here licet'ne? Ch. loquere. Sy. at tuto. Ch. loquere. Sy. quæ ista'st prauitas,
Quæ'ue amentia, quod peccaui ego, id obesse huic? Ch. ilicet
Ne te admisce: nemo accusat Syre te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem pararis. Sy. quid agis? Ch. nihil succenseo,
Nec tibi, nec tibi: nec uos est æquom, quod facio, mihi.
Sy. Abijt: ac rogasse uellem. Clit. quid? Sy. unde mihi peterem

rem cibum.
Ita nos abalienauit. tibi iam esse ad sororem intellego.
Clit. Adeon' rem rediisse, ut periculum etiam fame mihi sit
Syre?
Sy. Modo liceat uiuere, est spes. Clit. quæ? Sy. nos esuritu=
ros satis.
Cl. Irrides in re tanta, neq; me quidquam consilio adiuuas?
Sy. Immo & ibi nunc sum, & usq; dudum id egi, dum lo=
quitur pater:
Et, quantum ego intellegere possum. Cl. quid? S. non
aberit longius.
Cli. Quid id ergo? Sy. sic est, non esse horum te arbitror.
Cl. quid istuc Syre?
Satin' sanus es? Sy. ego dicam, quod mihi in mentem: tu
diiudica.
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior esset te: indulgebát, tibi dabant: núc, filia
Postquam est inuenta uera, inuenta est causa, qua te ex=
pellerent.
Cli. Est uerisimile. Sy. an tu ob peccatum hoc esse illum ira=
tum putas?
Cli. Non arbitror. Sy. nunc aliud specta: matres omnes filijs
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent esse: id non fit. Cl. uerum dicis: quid ergo nunc
faciam Syre?
Sy. Suspicionem istam ex illis quære: rem profer palàm.
Si non est uerum, ad misericordiam ambos adduces ci=
to, aut
Scibis cuius sis. Clit. recte suades: faciam. Sy. sat recte
mihi

In mentem uenit : nanq; adolescens, quammaxime in
Spe situs erit, tam facillime
Boni patris pacem in leges conficiet suas.
Etiam haud scio, an ne uxorẽ ducat, ac Syro nil gratia.
Quid autem hoc? senex exit foras : ego fugio, adhuc
quod factum'st.
Miror non iussisse me arripi. ad Menedemũ hinc pergã.
Eum precatorẽ mihi paro. seni nostro fidei nihil habeo.

ACTVS QVINTI SCENA III.

SOSTRATA, CHREMES.

So. PRofecto, nisi caues tu homo, aliquid gnato con
ficies mali :
Idq; adeo miror, quo modo tam ineptũ quid=
quam potuerit tibi
Venire in mentem mi uir. Ch. oh pergin' mulier esse? ul
lam'ne ego
Rem unquam uolui, quin tu in ea re mihi aduersatrix
fueris Sostrata?
At si rogitem iã, quid est quod peccem, aut quamobrem
hoc faciam, nescias.
In qua re nũc tam cõfidẽter restas stulta? So. ego nescio.
Ch. Immo scis potius, quàm quidem redeat ad integrũ hæc
eadem oratio.
So. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta postules.
Ch. Nõ postulo: iã loquere: nihilo minus ego hoc faciã tamẽ.
So. Facies? Ch. uerum. So. non uides, quantum mali ex ea re
excites?

Subditum se suspicatur. Ch. subditum ain'tu? So. certe inquam mi uir.

Ch. Cōfitere tuū non esse. So. ah obsecro te, istuc inimicis siet.
Egon' confitear meum non esse filium, qui sit meus?

Ch. Quid metuis? non'ne, cum uelis, conuincas illum esse tuum?

So. Quòd filia est inuenta? Ch. non, sed quod magis credundum siet,
Id quod est consimilis moribus,
Conuinces facile ex te natum: nam tui similis est probe:
Nam illi nihil uitij est relictum, quin id itidem sit tibi.
Tum prætereà talem, nisi tu, nulla pareret filium.
Sed ipse egreditur, quàm seuerus, rē cum uideas, censeas.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

Clit. SI unquam ullum fuit tempus mater, cum ego uoluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua uolūtate, obsecro
Eius ut memineris, atq; inopis nunc te miserescat mei;
Quod peto, & uolo, parentes meos ut commōstres mihi.

So. Obsecro mi gnate, ne istuc in animum inducas tuum,
Alienum esse te. Clit. sum. So. miseram me, hoccine quæsisti obsecro?
Ita mihi, atq; huic sis supstes, ut ex me, atq; hoc natus es:
Et caue posthac, si me amas, unquam istuc uerbum ex te audiam.

Ch. At ego, si me metuis, mores caue in te esse istos sentiam.
Clit, Quos? Ch. si scire uis, ego dicam: gerro, iners, fraus, heluo,
Ganeo, damnosus: crede, & nostrum te esse credito.
Clit. Non sunt hæc iam parentis dicta. Ch. non, si ex capite sis meo
Natus, item ut aiunt Mineruam esse ex Ioue; ea causa magis
Patiar Clitipho flagitijs tuis me infamem fieri.
So. Di istæc prohibeant. Ch. deos nescio: ego, quod potero, enitar sedulo.
Quæris id, quod habes, parentes: quod abest, non quæris, patri
Quo modo obsequare, & ut serues quod labore inuenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hac præsente uerbũ turpe: at te illud nullo modo
Facere piguit. Clit. eheu quàm ego nunc totus displiceo mihi,
Quàm pudet: neq;, quod principium incipiam ad placandum, scio.

ACTVS QVINTI SCENA V.

MENEDEMVS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

Me. E Nimuero Chremes nimis grauiter cruciat adolescentulum,
Nimisq; inhumane. exeo ergo, ut pacem conci

liem. optume
Ipsos uideo. Ch. ehem, Menedeme cur non accersi
iubes
Filiam, &, quod dixi dotis, firmas? So. mi uir, te obsecro
Ne facias. Clit. pater obsecro mihi ignoscas. Me. da ue=
niam Chreme:
Sine te exorem. Ch. egon' mea bona ut dem Bacchidi
dono sciens?
Non faciam. Me. at id nos non sinemus. Clit. si me ui=
uum uis pater,
Ignosce. So. age, Chremes. Me. age quæso, ne tam offir=
ma te Chremes.
Ch. Quid istic? uideo non licere, ut cœperã, hoc pertendere.
Me. Facis, ut te decet. Ch. ea lege hoc adeo faciam, si faciat
Quod ego hunc æquom censeo. Cl. pater, omnia faciam:
impera.
Ch. Vxorem ut tu ducas. Cl. pater. Ch. nihil audio. Me. ad me
recipio,
Faciet. Ch. nihil etiam audio ipsum. Cl. perij. So. an du=
bitas Clitipho?
Ch. Immo utrum uult. Me. faciet omnia. So. hæc, dum inci=
pias, grauia sunt,
Dumq; ignores: ubi cognoris, facilia. Cli. faciam pater.
So. Nate mi, ego pol tibi dabo puellam lepidam, quam tu fa
cile ames,
Filiã Phanocratæ nostri. Clit. rufam'ne illam uirginem,
Cæsiam, sparso ore, adunco naso? non possum pater.
Ch. Eia ut elegans est, credas animum ibi esse. So. aliã dabo.
Clit. Quid istic? quandoquidem ducenda est, egomet habeo
propemodum,

Quam uolo. So. nunc laudo gnate. Clit. Archonidis filiam.
So. Perplacet. Cl. pater hoc nunc restat. Ch. quid? Cl. Syro ignoscas uolo,
Quæ mea causa fecit. Ch. fiat. Vos ualete, & plaudite.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Mitio	senex,
Demea	senex,
Sannio	leno,
Aeschinus	adolescens,
Syrus	seruus,
Ctesipho	adolescens,
Sostrata	matrona,
Canthara	nutrix,
Geta	seruus,
Hegio	senex,
Dromo	seruus.

ACTA LVDIS FVNERALIB. Q. FABIO MAXIMO, P. CORNELIO AFRICANO AED. CVR. EGERE L. ATTILIVS PRAENESTINVS, MINVTIVS PROTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. TIBIIS SARRANIS. FACTA GRAECA MENANDRV, L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

D Vos cum haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Mitioni fratri adoptādū Aeſchinū,
Sed Cteſiphonē retinet. hunc cithariſtriæ
Lepore captum, ſub duro ac triſti patre,
Frater celabat Aeſchinus, famam rei,
Amorem in ſe transferebat: deniq;
Fidicinam lenoni eripuit. uitiauerat
Idem Aeſchinus ciuem Atticam pauperculam;
Fidemq; dederat, hanc ſibi uxorem fore.
Demea iurgare, & grauiter ferre: mox tamen,
Vt ueritas patefacta eſt, ducit Aeſchinus
Vitiatam, potitur Cteſipho cithariſtriam.

PROLOGVS.

P Oſtquam poeta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab iniquis obſeruari, & aduerſarios

Rapere in peiorem partem, quam acturi sumus:
Indicio de se ipse erit: uos eritis iudices,
Laudin' an uitio duci factum oporteat.
Synapothniscontes Diphili comœdia'st.
Eam commorientes Plautus fecit fabulam.
In græca adolescens est, qui lenoni eripuit
Meretricem: in prima fabula, eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi
In Adelphos, uerbum de uerbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus nouam: pernoscite,
Furtum'ne factum existimetis, an locum
Reprehensum, qui præteritus neglegentia'st.
Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
Eum adiutare, assidueq; unà scribere,
Quod illi maledictum uehemens existimant,
Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet,
Qui uobis uniuersis, & populo placent,
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisq; tempore usus est sine superbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi uenient, hi partem aperient,
In agendo partem ostendent. facite, æquanimitas
Poetæ ad scribendum augeat industriam.

ACTVS PRIMI SCENA I.

MITIO.

M. Torax, nõ rediјt hac nocte à cœna Aeschinus?
S Neq; seruulorũ quisquã, qui aduorsum ierãt?

Profecto hoc uere dicunt: si absis uspiam, aut
Vbi si cesses, euenire ea satius est,
Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitij.
Vxor si cesses, aut amare cogitat,
Aut te amari, aut potare, aut animo obsequi,
Tibi bene esse soli, cum sibi sit male.
Ego, quia non redijt filius, quæ cogito?
Quibus nunc sollicitor rebus? ne aut ille alserit,
Aut uspiam ceciderit, aut perfregerit aliquid.
Vah, quenquam'ne hominem in animo instituere,
Aut parare, quod sit charius, quàm ipse est sibi?
Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre. is adeo
Dissimili studio est, iam inde ab adolescentia.
Ego hanc clementem uitam urbanam, atq; otium
Secutus sum: &, quod fortunatum isti putant,
Vxorem nunquam habui. ille contra, hæc omnia,
Ruri agere uitam, semper parce, ac duriter
Se habere: uxorem duxit: nati filij
Duo sunt. inde ego hunc maiorem adoptaui mihi:
Eduxi à paruulo, habui, amaui pro meo:
In eo me oblecto: solum id est charum mihi.
Ille ut idem contra me habeat, facio sedulo:
Do, permitto, non necesse habeo omnia
Pro meo iure agere: postremo alij clanculum
Patre quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere insueuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit cæteros.
Pudore, & liberalitate liberos

Retinere, ſatius eſſe credo, quàm metu.
Hæc fratri mecum non conueniunt, neq; placent.
Venit ſæpe ad me clamitans, quid agis Mitio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptus ſuggeris?
Veſtitu nimio indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipſe durus eſt, præter æquum, & bonum:
Et errat longe mea quidem ſententia,
Qui imperium credat grauius eſſe, aut ſtabilius,
Vi quod fit, q̃ illud, quod amicitia adiungitur.
Mea eſt ſic ratio, & ſic animum induco meum.
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cauet:
Si ſperat fore clàm, rurſum ad ingenium redit.
Ille, quem beneficio adiungas, ex animo facit,
Studet par referre, præſens, abſénsq; idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium,
Sua ſponte recte facere, quàm alieno metu.
Hoc pater, ac dominus intereſt. hoc qui nequit,
Fateatur ſe neſcire imperare liberis.
Sed eſt'ne hic ipſus, de quo agebam? & certe is eſt.
Neſcio quid triſtem uideo. credo iam (ut ſolet)
Iurgabit. ſaluum te aduenire Demea,
Gaudemus=

ACTVS PRIMI SCENA II.

DEMEA, MITIO.

De. H=Em, opportune te ipſum quærito.
Mi. Quid triſtis es? De. rogitas me? ubi nobis Aeſchinus

Siet? quid triſtis ego ſum? Mi. dixin' hoc fore?
Quid is fecit? De. quid ille fecerit? quem neq; pudet
Quidquam : neq; metuit quenquam : neq; legem putat
Tenere ſe ullam. nam illa, quæ antehac facta ſunt,
Omitto : modo quid deſignauit? Mi. quidnam id eſt?
De. Fores effregit, atq; in ædeis irruit
Alienas : ipſum dominum, atq; omnem familiam
Multauit uſq; ad mortem : eripuit mulierem,
Quam amabat : clamant omnes indigniſſume
Factum eſſe hoc. aduenienti quot mihi Mitio
Dixere? in ore'ſt omni populo. deniq;,
Si conferendum exemplum eſt, non fratrem uidet
Rei dare operam, ruri eſſe parcum ac ſobrium?
Nullum huius ſimile factum. hæc cum illi Mitio
Dico, tibi dico. tu illum corrumpi ſinis.
Mi. Homine imperito nunquam quidquam iniuſtius,
Qui, niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat.
De. Quorſum iſtuc? Mi. quia tu Demea hæc male iudicas.
Non eſt flagitium (mihi crede) adoleſcentulum
Scortari, neq; potare, non eſt, neq; fores
Effringere. hæc ſi neq; ego, neq; tu fecimus,
Non ſiuit egeſtas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopia.
Iniurium'ſt : nam ſi eſſet unde id fieret,
Faceremus : & tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quàm, ubi te expectatum eieciſſet foras,
Alieniori ætate poſt faceret tamen.
De. Prò Iuppiter, tu homo adiges me ad inſaniam.
Non eſt flagitium facere hæc adoleſcentulum? Mi. ah,

Ausculta, ne me obtundas de hac re sæpius.
Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
Is meus est factus: si quid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obsonat, potat, olet unguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodum:
Vbi non erit, fortasse excludetur foras.
Fores effregit? restituentur: discidit
Vestem? resarcietur. est, dis gratia,
Et unde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.
Postremo aut desine, aut cedò quemuis arbitrum:
Te plura in hac re peccare ostendam. De. hei mihi,
Pater esse disce ab ijs, qui uere sciunt.
Mi. Natura tu illi pater es, consilijs ego.
De. Tun' consulis quidquam? Mi. ah, si pergis, abiero.
De. Siccine agis? Mi. an ego toties de eadem re audiam?
De. Curæ est mihi. Mi. & mihi curæ est: uerum Demea
Curemus æquam uterq; partem, tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare, propemodum
Reposcere illum est, quem dedisti. De. ah, ah Mitio.
Mi. Mihi sic uidetur. De. quid istuc? tibi si istuc placet,
Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
Iam si uerbum unum posthac. Mi. rursum Demea
Irascere? De. an non credis? repeton' quem dedi?
Aegre'st: alienus non sum, si obsto: hem desino.
Vnum uis curem, curo: & est dis gratia,
Cum ita, ut uolo, est: iste tuus ipse sentiet
Posterius: nolo in illum grauius dicere.
Mi. Nec nihil, neq; omnia hæc sunt, quæ dicit: tamen
Non nihil molesta hæc sunt mihi: sed ostendere,

Me ægre pati, illi nolui : nam ita'st homo :
Cum placo, aduersor sedulo, & deterreo,
Tamen uix humane patitur : uerum si augeam,
Aut etiam adiutor sim eius iracundiæ,
Insaniam profecto cum illo . etsi Aeschinus
Non nullam in hac re nobis facit iniuriam.
Quam hic non amauit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? postremo nuper (credo iam omnium
Tædebat) dixit uelle uxorem ducere.
Sperabam iam deferuisse adolescentiam :
Gaudebam . ecce autem deintegro : nisi, quidquid est,
Volo scire, atq; hominem conuenire, si apud forum'st.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

SANNIO LENO, AESCHINVS.

S. O Bsecro, populares ferte misero, atque innocenti auxilium :
Subuenite inopi. Ae. otiose, nunc iam ilico hic consiste :
Quid respectas? nihil pericli'st : nunquam, dum ego adero, hic te tanget.
Sa. Ego istam inuitis omnibus.
Ae. Quanquam est scelestus, non committet hodie unquam iterum ut uapulet.
Sa. Aeschine audi, ne te ignarum fuisse dicas meorum morum,
Leno ego sum. Ae. scio. Sa. at ita, ut usquã fuit fide quisquam optuma.

Tu quòd te posterius purges, hanc iniuriam mihi nolle
Factam esse; huius non faciam. crede hoc, ego meum
ius persequar:
Neq; tu uerbis solues unquam, quod mihi re malefeceris.
Noui ego uestra hæc. nollem factum, iusiurandum dabitur, te esse
Indignum iniuria hac, indignis cum egomet sim acceptus
modis.
Ae. Abi præstrenue, ac fores aperi. Sa. cæterum hoc nihil
facis.
Ae. I intro nunc iam. Sa. at enim non sinam. Ae. accede illuc
Parmeno,
Nimium istoc abisti: hic propter hunc assiste. Sa. hem,
sic uolo.
Ae. Caue nũc iã oculos à meis oculis quoquã dimoueas tuos,
Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in mala
hæreat.
Sa. Istuc uolo ergo ipsum experiri. Ae. hem serua: omitte
mulierem.
Sa. O` facinus indignum. Ae. geminabit, nisi caues. Sa. hei
misero mihi.
Ae. Non innueram: uerum in istam partem potius peccato
tamen:
I nunc iam. Sa. quid hoc rei est? regnum'ne Aeschine hic
tu possides?
Ae. Si possiderem, ornatus esses ex tuis uirtutibus.
Sa. Quid tibi rei mecũ est? Ae. nihil. S. quid? nostin', qui sim?
Ae. non desidero.
Sa. Tetigin' tui quidquã? Ae. si attigisses, ferres infortuniũ.
Sa. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argen=

tum dedi?
Responde. Ae. ante aedeis non fecisse erit melius hic convitium:
Nam si molestus pergis esse, iam intro arripiere, atq; ibi
Vsque ad necem opperiere loris. Sa. loris liber? Ae. sic erit.
Sa. O hominem impurum. hiccine libertatem aiunt aequã esse omnibus?
Ae. Si satis iam debacchatus es leno, audi si uis nunc iam.
Sa. Egon' debacchatus sum in te, an tu in me? Ae. omitte ista, atq; ad rem redi.
Sa. Quam rem? quò redeam? Ae. iam'ne me uis dicere, quod ad te attinet?
Sa. Cupio, modo aequi aliquid. Ae. uah, leno iniqua me non uolt loqui.
Sa. Leno sum, fateor, pernities communis adolescentium,
Periurus, pestis: tamen tibi à me nulla est orta iniuria.
Ae. Nam hercle etiam id restat. Sa. illuc quaeso redi, quò coepisti Aeschine.
Ae. Minis uiginti tu illam emisti, quae res tibi uertat male:
Argenti tantum tibi dabitur. Sa. quid, si ego tibi illã nolo uendere,
Coges me? Ae. minime. Sa. nanq; id metui. Ae. neq; uendundam censeo,
Quae libera'st: nã ego illã liberali assero causa manu.
Nunc uide utrum uis, argentum accipere, an causam meditari tuam.
Delibera hoc, dũ ego redeo leno. Sa. prò supreme Iuppi- (ter.
Minime miror, qui insanire occipiunt ex iniuria.
Domo me eripuit, uerberauit: me inuito abduxit meam:

Ob malefacta hæc tantidē emptam postulat sibi tradier.
Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Verum enim quando bene promeruit, fiat, suum ius postulat.
Age iā cupio, si mō argentū reddat. sed ego hoc ariolor.
Vbi me dixero dare tanti, testeis faciet ilico
Vendidisse me. de argento somnium. mox cras redi.
Id quoq; possum ferre, si modo reddat: quanquam iniurium'st.
Verum cogito id, quod res est, quando eum quæstum oceperis,
Accipiunda, & mussitanda iniuria adolescentium'st.
Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes deputo.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

SYRVS, SANNIO.

Sy. Ace, egomet cōueniam ipsum: cupide accipiat faxo, atq; etiam
T Bene dicat secum esse actum. quid istuc Sannio'st, quod te audio
Nescio quid concertasse cum hero? Sa. nunquam uidi iniquius
Certationem cōparatam, q̃ quæ hæc hodie inter nos fuit:
Ego uapulando, ille uerberādo, usq; ambo defessi sumus.
Sy. Tua culpa. Sa. quid agerem? Sy. adolescenti morem gestum oportuit.
Sa. Quid potui melius, qui hodie usq; os præbui? Sy. age, scis quid loquar?

Pecuniam in loco neglegere, maximum interdum'ſt lucrum. Sa. hui.
Sy. Metuiſti, ſi nunc de tuo iure conceſſiſſes paululum, atq;
Adoleſcenti eſſes morigeratus, hominũ homo ſtultiſſime,
Ne nõ tibi iſtuc fœneraret. Sa. Ego ſpem pretio nõ emo.
Sy. Nunquam rem facies: abi, neſcis ineſcare homines Sãnio.
Sa. Credo iſtuc melius eſſe: uerum ego nunquam adeo aſtutus fui,
Quin, quidquid poſſem, mallem auferre potius in præſentia.
Sy. Age, noui tuum animum: quaſi iam uſquam tibi ſint uiginti minæ,
Dum huic obſequare: præterea autem te aiunt proficiſci Cyprum. Sa. hem.
Sy. Coemiſſe hinc, quæ illuc ueheres, multa; nauem conductam, hoc ſcio.
Animus tibi pendet: ubi illinc ſpero redieris, tamen hoc ages.
Sa. Nuſquam pedem. perij hercle: hac illi ſpe hoc inceperunt. Sy. timet:
Inieci ſcrupulum homini. Sa. ò ſcelera. illuc uide,
Vt in ipſo articulo oppreſſit. emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.
Niſi eò ad mercatum ueniam, damnum maxumum'ſt.
Nunc ſi hoc omittam, actum agam: ubi illinc rediero,
Nihil eſt, refrixerit res, nunc demum uenis?
Cur paſſus? ut ſit ſatius perdere,
Quàm aut hic nunc manere tam diu, aut tum perſequi.
Sy. Iam'ne enumeraſti, quod ad te rediturum putes?
Sa. Hoccine illo dignum'ſt? hoccine incipere Aeſchinum?

Per oppreſſionem ut hanc mihi eripere poſtulet?
Sy. Labaſcit. unum hoc habeo: uide ſi ſatis placet,
Potius, quàm uenias in periculum Sannio,
Serues'ne, an perdas totum, diuiduum face.
Minas decem corradet alicunde. Sa. hei mihi,
Etiam de ſorte nunc uenio in dubium miſer.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber eſt totum caput.
Etiam inſuper defrudat? nuſquam abeo. Sy. ut lubet,
Nunquid uis quin abeam? Sa. immo hercle hoc quæſo Syre,
Vt ut hæc ſunt facta, potius, quàm lites ſequar,
Meum mihi reddatur, ſaltem quanti empta'ſt Syre.
Scio non te uſum antehac amicitia mea:
Memorem me dices eſſe, & gratum. Sy. ſedulo
Faciam. ſed Cteſiphonem uideo. lætus eſt
De amica. Sa. quid, quod te oro? Sy. pauliſper mane.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

CTESIPHO, SYRVS.

ABs quiuis homine, cum eſt opus, beneficium accipere gaudeas:
Verum enimuero id demum iuuat, ſi, quem æquom'ſt benefacere, is facit.
O frater frater, quid ego nũc te laudẽ? ſatis certo ſcio:
Nũquam ita magnifice quidquam dicam, id uirtus quin ſuperet tua:
Itaq; unam hanc rem me habere præter alios præcipuã

arbitror,
Fratrem homini neminem esse primarum artium magis principem.
Sy. O' Ctesipho. Ct. ò Syre, Aeschinus ubi est? Sy. ellum, te expectat domi. Ct. hem.
Sy. Quid est? Ct. quid sit? illius opera Syre nunc uiuo: festiuum caput,
Qui omnia sibi post putarit esse præ meo commodo:
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in se transtulit.
Nihil pote supra. sed quisnam foris crepuit? Sy. mane, ipse exit foras.

ACTVS SECVNDI SCENA IIII.

AESCHINVS, SANNIO, CTESIPHO, SYRVS.

Ae. Vbi est ille sacrilegus? Sa. men' quærit? num quidnam effert? occidi:
Nihil uideo. Ae. ehem, opportune te ipsum quærito: quid fit Ctesipho?
In tuto est omnis res: omitte uero tristitiam tuam.
Ct. Ego illam facile uero omitto, qui quidē te habeā fratrē.
O'mi Aeschine, ò mi germane, ah uereor coràm in os te laudare amplius.
Ne id assentandi magis, quàm quòd habeam gratiam, facere existimes.
Ae. Age inepte, quasi nūc nō norimus nos inter nos Ctesipho.
Sed hoc mihi dolet, nos penè sero scisse, et penè in eū locū

Rediſſe, ut, ſi omnes cuperent, nihil tibi poſſent auxiliarier.
Ct. Pudebat. Ae. ah, ſtultitia'ſt iſtæc, non pudor, tam ob paruolam
Rem penè ex patria, turpe dictu, deos quæſo ut iſtæc prohibeant.
Ct. Peccaui. Ae. quid ait tandem nobis Sannio? Sy. iam mitis eſt.
Ae. Ego ad forum ibo, ut hunc abſoluam: tu intro ad illam Cteſipho.
Sa. Syre iſta. Sy. eamus: nanq; hic properat in Cyprum. Sa. ne tam quidem,
Quiuis etiam maneo otioſus hic. Sy. reddetur, ne time.
Sa. At ut omne reddat. Sy. omne reddet, tace modo, ac ſequere hac. Sa. ſequor.
Ct. Heus heus Syre. Sy. hem quid eſt? Ct. obſecro hercle hominem iſtum impuriſſimum
Quamprimum abſoluitote, ne, ſi magis irritatus ſiet,
Aliquà ad patrem hoc permanet, atq; ego tunc perpetuo perierim.
Sy. Non fiet, bono animo eſto: tu cum illa te intus oblecta interim,
Et lectulos iube ſterni nobis, & parari cætera.
Ego iam tranſacta re conuortam me domum cum obſonio.
Ct. Ita quæſo: quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hunc ſumamus diem.

ACTVS TERTII SCENA I.

SOSTRATA, CANTHARA.

So. O Bsecro mea nutrix, quid nunc fiet? Ca. quid fiet, rogas? recte
Aedepol spero. S. modo dolores meatum occipiunt primulum.
C. Iam nunc times, quasi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris?
So. Miseram me, neminem habeo, solæ sumus: Geta autem hic non adest:
Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Aeschinum.
Ca. Pol is quidem iam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem,
Quin semper ueniat. So. solus mearum miseriarum est remedium.
Ca. E re nata melius fieri haud potuit, quã factũ est hera:
Quando uitium oblatum est, quod ad illum attinet potissimum,
Talem, tali genere, atq; animo, natum ex tanta familia.
So. Ita pol est, ut dicis: saluos nobis, deos quæso, ut siet.

ACTVS TERTII SCENA II.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

G. N Vnc illud est, quod si omnes omnia sua consilia conferant,

Atq; huic malo ſalutem quærant, auxilij nihil afferant,
Quod mihiq;, heræq;, filiæq; herili eſt. uæ miſero mihi,
Tot res repente circumuallant, unde emergi non poteſt,
Vis, egeſtas, iniuſtitia, ſolitudo, infamia.
Hoccine ſeculum? ò ſcelera, ò genera ſacrilega, ò homi nem impium.
So. Me miſeram, quidnam eſt, quod ſic uideo timidum & properantem Getam?
G. Quem neq; fides, neq; iuſiurandum, neq; illum miſericordia
Repreſſit, neq; reflexit, neq; quòd partus inſtabat propè,
Cui miſeræ indigne per uim uitium obtulerat. So. non intellego
Satis, quæ loquatur. Ca. propius obſecro accedamus Soſtrata. G. ah,
Me miſerũ, uix ſum compos animi, ita ardeo iracundia.
Nihil eſt, quod malim, quàm illam totam familiam dari mihi obuiam,
Vt iram hanc in eos euomam omnem, dum ægritudo hæc eſt recens:
Satis mihi id habeam ſupplicij, dum illos ulciſcar modo.
Seni animam primum extinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus:
Tum autem Syrum impulſorem, uah, quibus illum lacerarem modis?
Sublimem medium arriperem, & capite primum in terram ſtatuerem,
Vt cerebro diſpergat uiam:
Adoleſcenti ipſi eriperẽ oculos, poſthac præcipitem darẽ:
Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & pro-

sternerem.
Sed cesso heram hoc malo impertiri propere. So. reuocemus : Geta.
G. Hem, quisquis es, sine me. So. ego sum Sostrata. G. ubi ea'st ? te ipsam quærito :
Te expecto : oppido opportune te obtulisti mihi obuiam
Hera. So. quid est ? quid trepidas ? Ge. hei mihi. So. quid festinas mi Geta ?
Animum recipe. Ge. prorsus. So. quid istuc prorsus ergo'st ? Ge. perimus :
Actum'st. So. eloquere obsecro, quid sit. G. iam. So. quid iam Geta ?
Ge. Aeschinus. So. quid ergo is ? Ge. alienus est à nostra familia. So. hem,
Perij, quare ? G. amare occepit aliã. So. uæ miseræ mihi.
Ge. Neq; id occulte fert, à lenone ipsus eripuit palàm.
So. Satin' hoc certe ? G. certe, hisce oculis egomet uidi Sostrata. So. ah,
Me miseram, quid credas iam ? aut cui credas ? nostrum Aeschinum,
Nostram uitam omnium, in quo nostræ spes, omnesq; opes sitæ
Erant, qui sine hac iurabat se unum nunquam uictuꝛum diem,
Qui se in sui gremio positurum puerũ dicebat, patrem
Ita obsecraturum, ut liceret sibi hanc uxorem ducere.
Ge. Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opus est, porrò consule.
Patiamur'ne, an narremus cuipiam ? S. hau, hau mi homo, sanus'ne es ?

An hoc proferendum tibi usquam esse uidetur? Ge. mihi quidem non placet.
Iam primum illum alieno animo à nobis esse, res ipsa indicat.
Nunc si hoc palàm proferemus, ille inficias ibit sat scio,
Tua fama, & gnatæ uita in dubiũ ueniet. tũ si maxime
Fateatur, cum amet aliam, non est utile hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto celato est opus. So. ah minime gentium:
Non faciam. Ge. quid agis? S. proferam. G. hem, mea Sostrata uide quam rem agas.
So. Peiore res loco non potest esse, q̃ in quo nunc sita est.
Primum indotata est: tum præterea, quæ secunda ei dos erat,
Perijt, pro uirgine dari nuptũ nõ potest: hoc reliquũ'st,
Si inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat.
Postremo quando ego conscia mihi sum, à me culpam esse hanc procul,
Neq; pretium, neq; rem ullam intercessisse, illam aut me indignam, Geta experiar.
Ge. Quid istuc? accedo, ut melius dicat. S. tu, quantũ potes,
Abi, atque Hegioni cognato huius rem omnem narrato ordine:
Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maxime.
Ge. Nam hercle alius nemo respicit nos. So. propera tu mea Canthara,
Curre, obstetricem arcesse, ut, cum opus sit, ne in mora nobis siet.

ACTVS TERTII SCENA III.

DEMEA.

De. D Isperij : Ctesiphonem audiui filium
Vnà affuisse in raptione cum Aeschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiam adducere.
Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquò persuasit ille impurus, sat scio.
Sed eccum Syrum : ire uideo : hinc scibo iam, ubi siet.
Atq; hercle hic de grege illo est : si me senserit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non ostendam me id uelle.=

ACTVS TERTII SCENA IIII.

SYRVS, DEMEA.

Sy. O =Mnem rem modo seni,
Quo pacto se haberet, enarramus ordine.
Nihil quidquam uidi lætius. De. prò Iuppiter
Hominis stultitiam. Sy. collaudauit filium :
Mihi, qui dedissem consilium, egit gratias.
De. Disrumpor. Sy. argentum adnumerauit ilico:
Dedit præterea in sumptum dimidium minæ :
Id distributum sanè est ex sententia. De. hem,
Huic mandes, si quid recte curatum uelis.
Sy. Ehem Demea, haud aspexeram te : quid agitur?
De. Quid agatur? uostram nequeo mirari satis

Rationem. Sy. est hercle inepta, ne dicam dolo, atq;
Absurda: pisceis cæteros purga Dromo:
Congruum istum maximum in aqua sinito ludere
Paulisper: ubi ego uenero, exossabitur:
Prius nolo. De. hæccine flagitia? Sy. mihi qdē non placēt:
Et clamo sæpe, salsamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchre. De. di uostram fidem,
Vtrum studio'ne id sibi habet, an laudi putat
Fore, si perdiderit gnatum? uæ misero mihi,
Videre uideor iam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquo militatum. Sy. ò Demea
Istuc est sapere, non quod ante pedes modo'st
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,
Prospicere. De. quid? istæc iam penes uos psaltria est?
Sy. Est iam intus. De. ehò, an domi est habiturus? Sy. credo, ut est
Dementia. De. hæccine fieri flagitia? Sy. inepta lenitas
Patris, & facilitas praua. De. fratris me quidem
Pudet, pigetq;. Sy. nimium inter uos Demea,
Ac non quia ades præsens dico hoc, pernimium interest.
Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es:
Ille futilis, somnium. sineres uero illum tuum
Facere hæc? De. sinerem illum? an non sex totis mensibus
Prius olfecissem, quàm ille quidquam cœperit?
Sy. Vigilantiam tuam tu mihi narras? De. sic siet
Modo, ut nūc est quæso. Sy. ut quisquā suū uolt esse, ita'st.
De. Quid eum uidistin' hodie? Sy. tuum ne filium?
Abigā hunc rus, iā dudū aliquid ruri agere arbitror.
De. Satin' scis ibi eum esse? Sy. oh, qui egomet produxi. De. optume est.

Metui, ne hæreret hic. Sy. atq; iratum admodum.
De. Quid autem? Sy. adortus iurgio fratrem apud forum
De psaltria istac. De. ain' uero? Sy. uah, nihil reticuit:
Nam, ut numerabatur forte argentum, interuenit
Homo de improuiso: cœpit clamare, Aeschine
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere nostro? De. oh, lacrumo gaudio.
Sy. Non tu hoc argentum perdis, sed uitam tuam.
De. Saluos sit: spero, est similis maiorum suũ. Sy. hui.
De. Syre, præceptorum plenus istorum ille. Sy. phy,
Domi habuit, unde disceret. De. fit sedulo:
Nihil prætermitto: consuefacio: deniq;
Inspicere, tanquam in speculum, uitas omnium
Iubeo, atq; ex aliis sumere exemplum sibi.
Hoc facito. Sy. recte sanè. De. hoc fugito. Sy. callide.
De. Hoc laudi est. Sy. istæc res est. De. hoc uitio datur.
Sy. Probissime. De. porrò autem. Sy. non hercle otium est
Nunc mihi auscultandi: pisceis ex sententia
Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, cautio'st:
Nam id nobis tam flagitium'st, quàm illa Demea
Non facere uobis, quæ modo dixti: &, quod queo,
Conseruis ad eundem istunc præcipio modum.
Hoc salsum'st, hoc adustum'st, hoc lautum'st parum:
Illud recte, iterum sic memento: sedulo
Moneo, quæ possum pro mea sapientia:
Postremo, tanquam in speculum, in patinas Demea
Inspicere iubeo, & moneo quid facto usus siet.
Inepta hæc esse, nos quæ facimus, sentio:
Verum quid facias? ut homo'st, ita morem geras.
Num quid uis? De. mentem uobis meliorem dari.

Sy. Tu rus hinc abis? De. recte. Sy. nam quid tu hic agas,
Vbi, si quid bene præcipias, nemo obtemperat?
De. Ego uero hinc abeo, quando is, quãobrem huc ueneram,
Rus abijt: illum curo unum: ille ad me attinet.
Quando ita uolt frater, de istoc ipse uiderit.
Sed quis illic est, quem procul uideo? est'ne hic Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, is hercle'st, uah, homo
Amicus nobis iam inde à puero. dij boni,
Næ illiusmodi iam nobis magna ciuium
Penuria'st. homo antiqua uirtute, ac fide.
Haud scio mali quid ortum ex hoc sit publice.
Quàm gaudeo, ubi etiam huius generis relliquias
Restare uideo. uah, uiuere etiam nunc libet.
Opperiar hominem hic, ut salutem, & colloquar.

ACTVS TERTII SCENA V.

HEGIO, GETA, DEMEA.

He. PRò di immortales, facinus indignum, Geta
Quid narras? Ge. sic est factum. He. ex illan' familia
Tam inliberale facinus esse ortum? ò Aeschine
Pol haud paternum istuc dedisti. De. uidelicet
De psaltria hac audiuit: id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit: hei mihi,
Vtinam hic propè adesset alicubi, atq; audiret hæc.
He. Ni facient quæ illos æquom'st, haud sic auferent.
Ge. In te spes omnis Hegio nobis sita est:
Te solum habemus: tu es patronus, tu pater:

Ille tibi moriens nos commendauit senex.
Si deseris tu, perimus. He. caue dixeris:
Neq; faciam, neq; me satis pie posse arbitror.
De. Adibo. saluere Hegionem plurimum
Iubeo. He. te quærebam ipsum, salue Demea.
De. Quid autem? He. maior filius tuus Aeschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neq; boni,
Neq; liberalis functus est officium uiri.
De. Quid istuc? He. nostrum amicum noras Simulum,
Atq; æqualem? De. quid ni? He. filiam eius uirginem
Vitiauit. Ce. hem. He. mane, non dum audisti Demea
Quod est grauissimum. De. an quidquam est etiam amplius?
He. Vero amplius: nam hoc quidẽ ferundũ aliquo modo'st:
Persuasit nox, amor, uinum, adolescentia:
Humanum'st. ubi sic factum, ad matrem uirginis
Venit ipsus ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, iurans se illam ducturum domum.
Ignotum'st, tacitum'st, creditum'st. uirgo ex eo
Compressu grauida facta est: mensis hic decimus est:
Ille bonus uir nobis psaltriam (si dis placet)
Parauit, quicum uiuat, illam deserat.
De. Pro certon' tu istæc dicis? He. mater uirginis
In medio est, ipsa uirgo, res ipsa: hic Geta
Præterea, ut captus est seruulorum, non malus,
Neq; iners, alit illas, solus omnem familiam
Substentat: hunc abduce, uinci, quære rem.
Ge. Immo hercle extorque, nisi ita factum'st Demea:
Postremo non negabit: coràm ipso cedò.
De. Pudet: nec, quid agam, neq; quid huic respondeam,

Scio. Pam. miseram me, differor doloribus.
Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro. He. hem.
Numnam illa quæso parturit? Ge. certe Hegio. He. hem,
Illæc fidem nunc uestram implorat Demea:
Quod uos ius cogit, id uoluntate impetret.
Hæc primum ut fiant, deos quæso, ut uobis decet.
Sin aliter animus uester est, ego Demea
Summa ui hanc defendam, atq; illum mortuum.
Cognatus mihi erat: unà à pueris paruoli
Sumus educati: unà semper militiæ, & domi
Fuimus: paupertatem unà pertulimus grauem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, deniq;
Animam relinquam potius, quàm illas deseram.
Quid mihi respondes? De. fratrem conueniam Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit consilium, id exequar.
He. Sed Demea hoc tu facito tecum animo cogites,
Quàm uos facillime agitis, quàm estis maxumi,
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume uos æquo animo æqua noscere
Oportet, si uos uoltis perhiberi probos.
De. Redito: fient, quæ fieri æquom'st omnia.
He. Decet te facere: Geta duc me ad Sostratam.
De. Non me indicente hæc fient: utinam hoc sit modo
Defunctum: uerum nimia illæc licentia
Profecto euadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, ut in eum hæc euomam.
He. Bono animo fac sis Sostrata, & istam, quod potes,
Consolere. ego Mitionem, si apud forum'st,
Conueniam, atq;, ut res gesta'st, narrabo ordine:
Si est, facturus ut sit officium suum;

Faciat: sin aliter de hac re est eius sententia,
Respondeat mihi, ut, quid agam, quamprimum sciam.

ACTVS QVARTI SCENA I.

CTESIPHO, SYRVS.

Ct. In' patrem hinc abisse rus? Sy. iam dudum. Ct. dic sodes. Sy. apud uillam'st.
A
Nunc eum maxume operis aliquid facere credo. Ct. utinam quidem.
Quod cum salute eius fiat, ita se defatigarit uelim,
Vt triduo hoc perpetuo prorsus è lecto nequeat surgere.
Sy. Ita fiat, & istoc si quid potis est rectius. Ct. ita: nam hūc diem
Misere nimis cupio, ut cœpi, perpetuum in lætitia degere:
Et illud rus nulla alia causa tam male odi, nisi quia
Prope'st: quòd si abesset longius,
Prius nox oppressisset illic, q̄ huc reuerti posset iterum.
Nunc ubi me illic non uidebit, iam huc recurret sat scio:
Rogabit me, ubi fuerim: quē ego hodie toto nō uidi die:
Quid dicam? Sy. nihil'ne in mente'st? Ct. nunquam quidquam. Sy. tanto nequior:
Cliens, amicus, hospes, nemo est uobis? Ct. sunt, quid postea?
Sy. Hisce opera ut data sit. Ct. quæ non data sit? non potest fieri. Sy. potest.
Ct. Interdiu: sed si hic pernocto, causæ quid dicam Syre?
Sy. Vah, q̄ uellem etiā noctu amicis operam mos esset dari.
Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchre calleo.

Cum feruit maxume, tam placidum, quàm ouem, reddo. Ct. quo modo?

Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum:

Virtutes narro. Ct. meas? Sy. tuas: homini ilico lacrumæ cadunt,

Quasi puero, gaudio. hem tibi autem. Ct. quidnam est?

Sy. Lupus in fabula.

Ct. Pater est? Sy. ipsu'st. Ct. Syre quid agimus? Sy. fuge modo intro, ego uidero.

Ct. Si quid rogabit, nusquam tu me: audistin'? Sy. potin' ut desinas?

ACTVS QVARTI SCENA II.

DEMEA, CTESIPHO, SYRVS.

De. N Ae ego homo sum infelix. primum fratrem nusquam inuenio gentium:

Præterea autem, dum illum quæro, à uilla mercenarium

Vidi: is filium negat esse ruri: nec, quid agam, scio.

Ct. Syre. Sy. quid ais? Ct. men' quærit?

Sy. Verum. Ct. perij. Sy. quin tu animo bono es.

De. Quid hoc (malum) infelicitatis? nequeo satis decernere:

Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miserijs.

Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:

Primus porrò obnuntio: ægre solus, siquid fit, fero.

Sy. Rideo hunc: primum ait se scire: is solus nescit omnia.

De. Nunc redeo: si forte frater redierit, uiso. Ct. Syre

Obsecro, uide ne ille huc prorsus se irruat. Sy. etiā taces?

Ego

Ego cauebo. Ct.nunquam hercle hodie ego istuc committam tibi :

Nam me in cellam aliquam cum illa concludam : id tutissimum'st.

Sy.Age, tamen ego hunc amouebo.De.sed eccum sceleratum Syrum.

Sy.Nõ hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.

Scire equidem uolo, quot mihi sint domini. quæ hæc est miseria?

De.Quid ille gannit? quid uolt? quid ais bone uir? est frater domi?

Sy.Quid (malum) bone uir mihi narras? equidem perij. De.quid tibi est?

Sy.Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum, & istã psaltriam

Vsq; occidit.De.hem, quid narras? Sy.hem, uide ut discidit labrum.

D. Quamobrem? Sy.me impulsore hanc emptam esse ait. De.non tu eum

Rus hinc modo produxe aiebas? Sy. factum : uerum uenit post insaniens :

Nihil pepercit.non puduisse uerberare hominem senem,

Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestaui meis?

D.Laudo Ctesipho : patrissas : abi, uirum te iudico.

Sy.Laudas'ne? ille continebit posthac, si sapiet, manus.

De.Fortiter. Sy. perquam, quia miseram mulierem & me seruolum,

Qui referire non audebam, uicit, hui, perfortiter.

De.Non potuit melius : idem sensit quod ego, te esse huic rei caput.

Sed est'ne frater intus? Sy. non est. De. ubi illum quæ=
ram, cogito.
Sy. Scio ubi sit, uerum hodie nunquam monstrabo. De. hem
quid ais?
Sy. Ita. De. diminuetur tibi quidem iam cerebrum. Sy. at
nomen nescio
Illius hominis, sed locum noui ubi sit. De. dic ergo
locum.
Sy. Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum? De.
quid ni nouerim?
S. Præterito hac recta platea sursum: ubi eò ueneris,
Cliuos deorsum uorsum est, hac te præcipitato: postea
Est ad hāc manū sacellum: ibi angiportum propter est.
De. Quonam? Sy. illic, ubi etiam caprificus magna est: no=
stin'? De. noui. Sy. hac pergito.
De. Id quidem angiportum non est peruium. Sy. uerum her
cle, uah,
Censen' hominē me esse? erraui, in porticū rursum redi.
Sanè hac multo propius ibis, & minor est erratio.
Scin Cratini huius' ditis ædes? De. scio. Sy. ubi eas præ=
terieris,
Ad sinistram hac recta platea: ubi ad Dianæ ueneris,
Ito ad dextram: prius, quàm ad portam uenias, apud
ipsum lacum
Est pistrilla, & exaduersum est fabrica: ibi est. De.
quid ibi facit?
Lectulos in sole iligneis pedibus faciundos dedit,
Vbi potetis uos. De. sane bene: sed cesso ad eum pergere.
Sy. I sanè: ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicer=
nium.

Aeschinus odiose cessat: prandium corrumpitur:
Ctesipho autem in amore est totus. ego iam prospiciam mihi:
Nam iam adibo, atq; unum quidquid, quod quidem erit bellissimum,
Carpam, & cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTVS QVARTI SCENA III.

MITIO, HEGIO.

Mi. EGo in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum'st, corrigo:
Nisi me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri iniuriam, ultro si quam fecere ipsi, expostulant,
Et ultro accusant: id quia non est à me factum, agis gratias.
He. Ah, minime: nunquam te aliter, atq; es, in animum induxi meum.
Sed quæso, ut unà mecum ad matrem uirginis eas Mitio,
Atq; istæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri,
Suspicionem hanc propter fratrem eius esse, & illam psaltriam.

Mi. Si ita æquum censes, aut si ita opus est facto, eamus.
He. bene facis:
Nam & illi animum iam releuabis, quæ dolore, ac miseria
Tabescit; et tuo officio fueris functus. sed si aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixti. Mi. immo ego ibo. He. bene facis:
Omnes, quibus res sunt minus secundæ, magis sunt nescio quo modo
Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis
Propter suam impotentiam: se semper credunt neglegi.
Quapropter te ipsum purgare ipsis coràm, placabilius est.
Mi. Et recte, & uerum dicis. He. sequere me ergo hac intro. Mi. maxume.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

AESCHINVS.

Ae. Discrucior animi, hoccine de improuiso mali mihi obijci
Tantum, ut neq; quid me faciam, neq; quid agam certum siet?
Membra metu debilia sunt: animus timore obstupuit:
Pectore consistere nihil consilij quit. uah,
Quo modo me ex hac expediam turba
Tanta? nunc suspicio de me incidit, neq; ea immerito:
Sostrata credit, mihi me psaltriam hanc emisse: id anus
Mihi indicium fecit:

Nam ut hinc forte ea ad obstetricem erat missa, ubi eam uidi, ilico
Accedo, rogito, Pamphila quid agat, iam partus adsiet,
Eo'ne obstetricem accersat: illa exclamat, abi, abi, iam Aeschine
Satis diu uerba dedisti nobis: satis adhuc tua frustrata'st fides.
Hem, quid istuc obsecro inquam'st? ualeas, habeas illam quæ placet.
Sensi ilico id illas suspicari: sed me reprehendi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palàm.
Nunc quid faciam? dicam fratris esse hanc? quod minime'st opus
Vsquã efferri: age, mitto, fieri potis est, ut ne qua exeat.
Ipsum id metuo ut credant: tot concurrunt uerisimilia:
Egomet rapui: ipse egomet solui argentum: ad me abducta est domum.
Hæc adeo mea culpa fateor fieri, non me hãc rem patri,
Vt erat gesta, indicasse: exorassem ut eam ducerem.
Cessatum usq; adhuc est: nunc iam porrò Aeschine expergiscere:
Nunc hoc primum est: ad illas ibo, ut purgem me: accedam ad fores:
Perij, horresco semper, ubi pultare hasce occipio fores.
Heus, heus: Aeschinus ego sum, aperite aliquis actutum ostium.
Prodit nescio quis, concedam huc.

ACTVS QVARTI SCENA V.

MITIO, AESCHINVS.

Ta ut dixi Sostrata
I *Facito : ego Aeschinum conueniam, ut, quo modo acta hæc sint, sciat.*
Sed quis ostium hoc pultauit? Ae. pater hercle est : perij. Mi. Aeschine.
Ae. *Quid huic hic negoti'st? Mi. tu ne has pepulisti fores?*
Tacet : cur non ludo hunc aliquantisper? melius est,
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse uoluit credere.
Nihil mihi respondes? Ae. nō equidem istas, quod sciam.
Mi. *Itan'? nam mirabar, quid hic negoti esset tibi.*
Erubuit : salua res est. Ae. dic sodes pater,
Tibi uero quid istic est rei? Mi. nihil mihi quidem.
Amicus quidam me à foro abduxit modo
Huc aduocatum sibi. Ae. quid? Mi. ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ :
Vt opinor, has non nosse te, & certo scio :
Neq; enim diu huc cōmigrarunt. Ae. quid tum postea?
M. *Virgo est cum matre. Ae. perge. Mi. hæc uirgo orba'st patre :*
Hic meus amicus illi genere est proxumus :
Huic leges cogunt nubere hanc. Ae. perij. Mi. quid est?
Ae. *Nihil: recte: perge. Mi. is uenit, ut secum aduehat :*
Nam habitat Mileti. Ae. hem, uirginem ut secum aduehat?
Mi. *Sic est. Ae. Miletum usque obsecro? Mi. ita. Ae. animo*

male'st.
Quid ipsæ? quid aiũt? Mi. quid istas censes? nihil enim.
Commenta mater est, esse ex alio uiro
Nescio quo puerum natum, neq; eum nominat:
Priorem esse illum, non oportere huic dari. Ae.
Ehò non'ne hæc iusta tibi uidentur postea?
Mi. Non. Ae. obsecro non? an illam hinc abducet pater?
Mi. Quid ni illam abducat? Ae. factum à uobis duriter,
Immisericorditerq́;, atq; etiam, si est pater
Dicendum magis aperte, illiberaliter.
Mi. Quamobrem? Ae. rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi misero, qui cum illa consueuit prius,
(Qui infelix haud scio an illam nunc misere amat)
Cum hanc sibi uidebit præsens præsenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum pater.
Mi. Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?
Cui quando nupsit? auctor is rebus qui est?
Cur duxit alienam? Ae. an sedere oportuit
Domi uirginem tam grandem, dum cognatus huc
Illinc ueniret expectantem? hæc mi pater
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
Mi. Ridiculum, aduersum'ne illum causam dicerem,
Cui ueneram aduocatus? sed quid ista Aeschine
Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid est?
Quid lacrumas? Ae. pater obsecro, ausculta. Mi. Aeschi
ne audiui omnia,
Et scio: nã te amo: quo magis, quæ agis, curæ sunt mihi.
Ae. Ita uelim me promerentem ames, dum uiuas mi pater,
Vt me hoc delictum admisisse in me id mihi uehemen=
ter dolet,

Et me tui pudet. Mi. credo hercle: nam ingenium noui tuum
Liberale: ſed uereor ne indiligens nimium ſies.
In qua ciuitate tandem te arbitrare uiuere?
Virginem uitiaſti, quam te ius non erat tangere.
Iam id peccatum primũ magnum, at humanum tamen.
Fecere alij ſæpe, item boni. at poſtquam id euenit, cedò,
Nunquid circunſpexti? aut nunquid tute proſpexti tibi
Quid fieret? quà fieret? ſi te ipſum mihi puduit dicere,
Quà reſciſcerem: hæc dum dubitas, menſes abierunt decem.
Prodidiſti & te, & illam miſeram, & gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid credebas? dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et illam ſine tua opera in cubiculum iri deductum domum?
Nolim cæterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc. Ae. hem. Mi. bono animo es,
Inquam. Ae. pater
Obſecro num ludis tu nũc me? Mi. ego te? quamobrem? Ae. neſcio:
Niſi quia tã miſere hoc eſſe cupio uerũ, eo uereor magis.
Mi. Abi domum, ac deos comprecare, ut uxorem acceſſas: abi.
Ae. Quid? iam'ne uxorem? Mi. iam. Ae. iam? Mi. iam quantum potes. Ae. di me pater
Omnes oderint, ni magis te, quàm oculos nũc amo meos.
Mi. Quid? quàm illam? Ae. æque. Mi. perbenigne. Ae. quid? ille ubi eſt Mileſius?

Mi. Abijt, perijt, nauem ascẽdit: sed cur cessas? Ae. abi pater:
Tu potius deos comprecare: nam tibi eos certe scio,
Quo uir melior multo es q̃ ego, obtemperaturos magis.
Mi. Ego eo intro, ut, quæ opus sunt, parẽtur: tu fac, ut dixi, si sapis.
Ae. Quid hoc est negoti? hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse?
Si frater, aut sodalis esset, qui magis morem gereret?
Hic non amandus? hiccine nõ gestandus in sinu'st? hem,
Itaq; adeo magnam mihi iniecit sua commoditate curã,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit. sciens cauebo:
Sed cesso ire intro, ne mora meis nuptijs egomet siem.

ACTVS QVARTI SCENA VI.

DEMEA.

De. Defessus sum ambulando: ut Syre te cum tua
Monstratione magnus perdat Iuppiter.
Perreptaui usque omne oppidum ad portam, ad lacum,
Quò nõ? neq; illic fabrica ulla erat, et neq; fratrẽ homo
Vidisse se aiebat quisquam. nunc uero domi
Certum obsidere est usque, donec redierit.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

MITIO, DEMEA.

Mi. Ibo, illis dicam nullam esse in nobis moram.

De. Sed eccum ipſum : te iam dudum quæro Mitio.
Mi. Quid nam? De. fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. Mi. ecce autem. De. noua,
Capitalia. Mi. ohè, iam. De. neſcis, qui uir ſit. Mi. ſcio.
De. Ah, ſtulte tu de pſaltria me ſomnias agere.
Hoc peccatum eſt in uirginem ciuem. Mi. ſcio.
De. Eho, ſcis, & patere? Mi. quid ni patiar? De. dic mihi,
Non clamas? non inſanis? Mi. non, malim quidem.
De. Puer natus eſt. Mi. di bene uortant. De. uirgo nihil habet.
Mi. Audiui. De. & ducenda indotata'ſt? Mi. ſcilicet.
De. Quid nunc futurum'ſt? Mi. id enim, quod res ipſa fert:
Illinc huc transferetur uirgo. De. ò Iuppiter,
Iſtoccine pacto oportet? Mi. quid faciam amplius?
De. Quid facias, rogitas? ſi non re ipſa tibi iſtuc dolet,
Simulare certe eſt hominis. Mi. quin iam uirginem
Deſpondi : res compoſita eſt : fiunt nuptiæ:
Dempſi metum omnem : hæc magis ſunt hominis. De. cæterum
Placet tibi factum Mitio? Mi. non, ſi queam
Mutare : nunc, cum non queo, æquo animo fero.
Ita uita'ſt hominum, quaſi, cum ludas teſſeris.
Si illud, quod eſt maxume opus, iactu non cadit:
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
De. Corrector : nempe tua arte uiginti minæ
Pro pſaltria periere : quæ, quantum poteſt,
Aliquò abijcienda eſt, ſi non pretio, at gratis.
Mi. Neq; eſt, neq; illam ſanè ſtudeo uendere.
De. Quid igitur facies? Mi. domi erit. De. prò diuũ fidem,
Meretrix, & mater familias erit unà in domo?

Mi. Cur non? De. sanum'ne te credis esse? Mi. equidem arbitror.
De. Ita me di ament, ut uideo ego tuam ineptiam:
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
Mi. Cur non? De. & noua nupta eadẽ hæc discet? Mi. scilicet.
De. Tu inter eas restim ductans saltabis. Mi. probe:
Et tu nobiscum unà, si opus sit. De. hei mihi,
Non te hæc pudent? Mi. iam uero omitte Demea
Tuam istanc iracundiam, atq; ita, uti decet,
Hilarem, ac lubentem fac te in nati nuptijs.
Ego hos conueniam, post huc redeo. De. ò Iuppiter,
Hanccine uitam? hoscine mores? hanc dementiam?
Vxor sine dote ueniet: intus psaltria est:
Domus sumptuosa: adolescens luxu perditus:
Senex delirans: ipsa si cupiat Salus,
Seruare prorsus non potest hanc familiam.

ACTVS QVINTI SCENA I.

SYRVS, DEMEA.

Sy. Depol Syrisce te curasti molliter,
Lautéq; munus administrasti tuum:
Abi: sed postq̃ intus sum omnium rerũ satur,
Prodeambulare huc libitum est. De. illud sis uide
Exemplum disciplinæ. Sy. ecce autem hic adest senex
Noster. quid fit? quid tu es tristis? De. ohè scelus.
Sy. Ehò iam tu uerba fundis hic sapientia?
De. Tun' si meus esses. Sy. dis quidem esses Demea,
Ac tuam rem constabilisses. De. exemplum omnibus,

Curarem, ut esses. Sy. quamobrem? quid feci? De. rogas?
In ipsa turba, atq; in peccato maxumo,
Quod uix sedatum satis est, potasti scelus, quasi
Re bene gesta. Sy. sanè nollem hunc exitum.

ACTVS QVINTI SCENA II.

DROMO, SYRVS, DEMEA.

Dr. Heus heus Syre, rogat te Ctesipho ut redeas. Sy. abi.
De. Quid Ctesiphonem hic narrat? Sy. nihil. De. ehò carnufex
Est Ctesipho intus? Sy. non est. De. cur hic nominat?
Sy. Est alius quidam parasitaster paruolus,
Nostin'? De. iã scibo. Sy. quid agis? quò abis? De. mitte me.
Sy. Noli inquam. De. non manum abstines mastigia?
An tibi mauis cerebrum dispergi hic? Sy. abijt.
Aedepol commessatorem haud sanè commodum,
Præsertim Ctesiphoni. quid ego nunc agam?
Nisi, dum hæ silescunt turbæ, interea in angulum
Aliquò abeam, atq; edormiscam hoc uini. sic agam.

ACTVS QVINTI SCENA III.

MITIO, DEMEA.

Mi. Parata à nobis sunt, ita ut dixi, Sostrata
Vbi uis. quisnam à me pepulit tam grauiter fores?

De. Hei mihi, quid faciam? quid clamem? aut querar?
O' cœlum, ò terra, ò maria Neptuni. Mi. hem tibi,
Resciuit omnem rem: id nunc clamat scilicet:
Paratæ lites: succurrendum'st. De. eccum adest
Communis corruptela nostrũ liberũ.
Mi. Tandem reprime iracundiam, atq; ad te redi.
De. Repressi, redij, mitto maledicta omnia:
Rem ipsam putemus. dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,
Ne'ue ego tuum. responde. Mi. factum est, non nego.
De. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam Mitio? num qui minus
Mihi idem ius æquum'st esse, quod mecum'st tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
Mi. Non æquom dicis. De. non? Mi. nam uetus uerbum hoc quidem'st,
Communia esse amicorum inter se omnia.
De. Facete, nunc demum istæc nata oratio'st.
Mi. Ausculta paucis, nisi molestum'st, Demea.
Principio, si id te mordet, sumptum filij
Quem faciunt, quæso facito, hæc tecum cogites.
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quòd satis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine:
Conserua, quære, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas: gloriam tu istam obtine:
Mea, quæ præter spem euenere, utantur sine.
De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse. omnia hæc si uoles

In animo uere cogitare Demea,
Et mihi,& tibi,& illis dempseris molestiam.
De.Mitto rem,consuetudinem ipsorum.Mi.mane :
Scio : istuc ibam . multa in homine Demea
Signa insunt,ex quibus coniectura facile fit,
Duo cum idem faciunt sæpe,ut possis dicere,
Hoc licet impune facere huic,illi non licet :
Non quòd dissimilis res sit,sed quòd is,qui facit :
Quæ ego esse in illis uideo,ut confidam fore ita,
Vt uolumus . uideo eos sapere,intellegere in loco,
Vereri,inter se amare, scire est liberum
Ingenium,atq; animum . quo uis illos tu die
Reducas : at enim metuas,ne ab re sint tamen
Omissiores paulo . ò noster Demea,
Ad omnia alia ætate sapimus rectius :
Solum unum hoc uitium affert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes,quàm sat est :
Quod illos sat ætas acuet.De.ne nimium modo
Bonæ tuæ istæ nos rationes Mitio,
Et tuus iste animus æquos subuortant.Mi.tace,
Non fiet . mitte iam istæc : da te hodie mihi:
Exporge frontem.De.scilicet,ita tempus fert,
Faciundum'st : cæterum rus cras cum filio
Cum prima luce ibo hinc.M.immo de nocte censeo :
Hodie modo hilarum fac te.De.& istam psaltriam
Vnà illuc mecum hinc abstraham.Mi.pugnaueris.
Eo pacto prorsum illic alligaris filium.
Modo facito,ut illam serues.De.ego istuc uidero :
Atq; illi fauillæ plena fumi,ac pollinis
Coquendo sit faxo,& molendo : præter hæc

Meridie ipso, faciam, ut stipulam colligat:
Tam excoctam reddam, atq; atram, quàm carbo'st. Mi. placet.
Nunc mihi uidere sapere. atq; equidem filium,
Tum etiam si nolit, cogas, ut cum illa unà cubet.
De. Derides? fortunatus, qui istoc animo sies:
Ego sentio. Mi. ah pergis'ne? De. iamiam desino.
Mi. I ergo intro, & , cui opus est rei, ei rei hilarem hunc sumamus diem.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

DEMEA.

De. NVnquam ita quisquam bene subducta ratione ad uitam fuit,
Quin res, ætas, usus semper aliquid adportet noui,
Aliquid moneat, ut illa, quæ te scire credas, nescias,
Et, quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.
Quod mihi nunc euenit: nam ego uitam duram, quam uixi usq; adhuc,
Propè iam excurso spatio mitto: id quamobrem? re ipsa repperi
Facilitate nihil homini esse melius, neq; clementia.
Id esse uerum, ex me, atque ex fratre cuiuis facile'st noscere.
Ille suam semper egit uitam in otio, in conuiuijs:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi uixit: sibi sumptum fecit: omnes bene dicũt, amãt.

Ego ille agrestis, sæuus, tristis, parcus, truculentus, tenax:
Duxi uxorem, quam ibi miseriam uidi? nati filij,
Alia cura: porrò autem, dum studeo illis ut quamplurimum
Facerem, contriui in quærundo uitam, atq; ætatem meã:
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab his fero,
Odium. ille alter sine labore patria potitur commoda:
Illum amant, me fugitant: illi credunt consilia omnia:
Illum diligunt: apud illũ sunt ambo, ego desertus sum:
Illum, ut uiuat, optant, meam autem mortem expectant scilicet:
Ita eos meo labore eductos maximo, hic fecit suos
Paulo sumptu: miseriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age age, nunc experiamur cõtra hæc quid ego possiem,
Blande dicere, aut benigne facere, quando eò prouocat.
Ego quoq; à meis me amari, & magni pendi postulo.
Si id fit dando, atq; obsequendo, non posterioreis feram.
Deerit, id mea minime refert, qui sum natu maximus.

ACTVS QVINTI SCENA V.

SYRVS, DEMEA.

Sy. Heus Demea, rogat frater ne abeas longius.
De. Quis homo? ò Syre noster, salue, quid fit? quid agitur?
Sy. Recte. De. optime'st. iam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam. ò noster, quid fit? quid agitur?

Seruom

Seruom haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. Sy. gratiam habeo. De. atqui Syre
Hoc uerum'st, & ipsa re experiere propediem.

ACTVS QVINTI SCENA VI.

GETA, DEMEA.

Ge. Hera, ego hinc ad hos prouisam quàm mox uirginem
Accersant. sed eccum Demeam. saluos sies.
De. Oh, qui uocare? Ge. Geta. De. Geta, maxumi
Pretij esse te hominem iudicaui animo meo hodie:
Nam is mihi est profecto seruus spectatus satis,
Cui dominus curæ'st, ita ut tibi sensi Geta:
Et tibi ob eam rem, si quid usus uenerit,
Lubens bene faxim. meditor esse affabilis,
Et bene procedit. Ge. bonus es, cum hæc existimas.
De. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTVS QVINTI SCENA VII.

AESCHINVS, DEMEA, SYRVS, GETA.

Ae. Occidunt me quidé, dum nimis sanctas nuptias
Student facere: in apparando cõsumunt dié.
De. Quid agitur Aeschine? Ae. hem pater mi tu hic eras?
De. Tuus hercle uero & animo, & natura pater,

Qui te amat plus q̄ hosce oculos : sed cur non domum
Vxorem accersis ? Ae.cupio : uerum hoc mihi mora est
Tibicina, & hymenæum qui cantent. De.ehò
Vin tu huic seni auscultare? Ae.quid? De missa hæc face,
Hymenæum, turbam, lampadas, tibicinas :
Atq; hanc in horto maceriam iube dirui
Quantum potest, hac transfer, unam fac domum :
Traduc & matrem, & familiam omnem ad nos. Ae. placet
Pater lepidissime. De.euge, iam lepidus uocor.
Fratris ædes fient peruiæ : turbam domum adducet,
Et sumptum admittet : multa : quid mea ?
Ego lepidus ineo gratiam. iube nunc iam
Dinumeret Babylo ille uiginti minas.
Syre, cessas ire, ac facere ? Sy.quid ago ? De.dirue
Tu illas : abi, & traduce. Ge.di tibi Demea
Bene faciant, cum te uideo nostræ familiæ
Tam ex animo factum uelle. De.dignos arbitror.
Quid tu ais ? Ae.sic opinor. De.multo rectius est,
Quàm illam puerperam nunc duci huc per uiam
Aegrotam. Ae.nihil enim uidi melius mi pater.
De. Sic soleo : sed eccum Mitio egreditur foras.

ACTVS QVINTI SCENA VIII.

MITIO, DEMEA, AESCHINVS.

Mi. IVbet frater? ubi is est? tu'ne iubes hoc Demea?
De. Ego uero iubeo, & in hac re, et alijs omnibus

Quam maxume unam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuuare, adiungere. Ae. ita quæso pater.
Mi. Haud aliter censeo. De. immo hercle ita nobis decet.
Primum huius uxoris est mater. Mi. est, quid postea?
De. Proba, & modesta. Mi. ita aiunt. De. natu grandior.
Mi. Scio. De. parere iam diu per annos hæc non potest:
Nec, qui ea respiciat, quisquam est: sola est. Mi. quam hic rem agit?
De. Hanc te æquum est ducere, & te operam, ut fiat, dare.
Mi. Me ducere autem? De. te. Mi. me? De. te inquam. Mi. ineptis. De. si
Tu sis homo, hic faciet. Ae. mi pater. Mi. quid tu
Huic asine auscultas? De. nihil agis: fieri aliter
Non potest. Mi. deliras. Ae. sine te exorem mi pater.
Mi. Insanis? aufer te. De. age, da ueniam filio. Mi. satin' sanus es? ego
Nouus maritus anno demum quinto & sexagesimo
Fiam, atq; anum decrepitam ducam? id'ne estis auctores mihi?
Ae. Fac: promisi ego illis. Mi. promisti autem? de te largitor puer.
De. Age, quid, si quid te maius oret? Mi. quasi hoc non sit maximum.
De. Age, da ueniam. Ae. ne grauare. De. fac, promitte. Mi. non omittis?
Ae. Non, nisi exorem. Mi. uis est hæc quidem. De. age, prolixe Mitio.
Mi. Etsi hoc mihi prauum, ineptum, absurdum, atq; alienum à uita mea
Videatur; si uos tãtopere istuc uultis, fiat. Ae. bene facis:

Merito te amo. De. uerum quid ego dicam? hoc consquod uolo.
Quid nunc quod restat? Hegio his est cognatus proxumus,
Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.
Mi. Quid facere? De. agelli hic sub urbe est paululum, quod locitas foris:
Huic demus qui fruatur. Mi. paululum id autem? De. si multum sit,
Faciundum est: pro patre huic est, bonus est, noster est, recte datur.
Postremo nō meum illud uerbum facio, quod tu Mitio.
Bene, & sapienter dixti dudum, uitium commune omnium est,
Quòd nimium ad rem in senecta attenti sumus. hanc maculam nos decet
Effugere. dictum est uere, & re ipsa fieri oportet.
Mi. Quid istuc? dabitur quidem, quando hic uolt.
Ae. Mi pater. De. nunc tu mihi es germanus pariter
Corpore, & animo. Mi. gaudeo. De. suo sibi hunc
Gladio iugulo.

ACTVS QVINTI SCENA IX.

SYRVS, DEMEA, MITIO, AESCHINVS.

Sy. Actum est, quod iusti Demea.
De. F Frugi homo es. ædepol hodie mea quidem sententia.

Iudico Syrum fieri esse æquum liberum. Mi. istunc li=
berum?
Quodnam ob factum? De. multa. Sy. ò noster Demea,
ædepol uir bonus es:
Ego istos uobis usq; à pueris curaui ambos sedulo,
Docui, monui, bene præcepi semper quæ potui omnia.
De. Res apparet: & quidem porrò hæc, obsonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die conuiuium:
Non mediocris hominis hæc sunt officia. Sy. ò lepidum
caput.
De. Postremo hodie in psaltria ista emũda hic adiutor fuit,
Hic curauit: prodesse æquum est: alij meliores erunt:
Denique hic uult fieri. Mi. uin' tu hoc fieri? Ae. cupio.
Mi. siquidem
Tu uis, Syre ehò accede huc ad me, liber esto. Sy. bene
facis:
Omnibus gratiam habeo, & seorsum tibi præterea
Demea.
De. Gaudeo. Ae. & ego. Sy. credo: utinam hoc perpetuum
fiat gaudium,
Phrygiam ut uxorem meam unà mecum uideam li=
beram.
De. Optumam quidem mulierem. Sy. & quidem tuo nepoti
huius filio
Hodie primam mammam dedit hæc. De. hercle uero
serio,
Siquidem prima dedit, haud dubium quin emitti æ=
quum siet.
Mi. Ob eam rem? De. ob eam: postremo à me argentum,
quanti est, sumito.

Sy. Di tibi Demea oro omnes ſemper omnia optata afferát.
Mi. Syre, proceſſiſti hodie pulchre. De. ſiquidem porrò Mitio
Tu tuum officium facies, atq; huic aliquid paululum præ manu
Dederis, unde utatur. reddet tibi cito. Mi. iſtoc uilius.
Ae. Frugi homo eſt. Sy. reddam hercle, da modo. Ae. age pater. Mi. poſt conſulam.
De. Faciet. Sy. ò uir optime. Ae. ò mi pater feſtiuiſſime.
Mi. Quid iſtuc? quæ res tam repente mores mutauit tuos?
Quod proluuium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas? De. dicam tibi:
Vt id oſtenderem, quòd te iſti facilem, & feſtiuũ putát,
Id non fieri ex uera uita, neq; adeo ex æquo & bono,
Sed ex aſſentando, indulgendo, & largiendo Mitio.
Nunc adeo ſi ob eam rem uobis mea uita inuiſa eſt Aeſchine,
Quia nõ iuſta iniuſta prorſus omnia omnino obſequor:
Miſſa facio, effundite, emittite, facite quod uobis lubet.
Sed ſi id uultis potius, quæ uos propter adoleſcentiam
Minus uidetis, magis impenſe cupitis, conſulitis parum,
Hæc reprehendere, & corrigere me, & obſecundare in loco:
Ecce me, qui id faciam uobis. Ae. tibi pater permittimus:
Plus ſcis, quid facto opus eſt. ſed de fratre quid fiet? De. ſino
Habeat, in iſtac finem faciat. Ae. iſtuc recte. Plaudite.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Philotis	*meretrix,*
Syra	*anus,*
Parmeno	*seruus,*
Laches	*senex,*
Sostrata	*mulier,*
Phidippus	*senex,*
Pamphilus	*adolescens,*
Myrrhina	*mulier,*
Sosia	*seruus,*
Bacchis	*meretrix.*

ACTA LVDIS MEGALENSIB. SEX. IVLIO, CN. CORNELIO DOLABELLA, AEDIL. CVRVLIB. MODOS FLACCVS CLAVDI. TIBIIS PARIB. TOTA GRAECA MENANDRV FACTA EST. ACTA PRIMO SINE PROLOGO, DATA SECVNDO CN. OCTAVIO, T. MANLIO COSS. RELATA EST L. AEMILIO PAVLO LVDIS FVNERALIB. NON EST PLACITA. TERTIO RELATA Q. FVLVIO, L. MARCIO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT. L. AMBIVIVS L. SERGIVS TVRPIO: PLACVIT.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

Vxorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondã ignorãs uirgini uitiũ obtulit:
Eiusq; per uim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein' profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
Hanc mater utero grauidam comperit:
Vt ægram ad se transfert: reuenit Pamphilus:
Deprehendit: partum celat: uxorem tamen
Recipere non uolt. pater incusat Bacchidis
Amorem. dum se purgat Bacchis, annulum
Mater uitiatæ forte agnoscit Myrrhina.
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

PROLOGVS.

H Ecyra est huic nomen fabulæ. hæc cũ data est
Noua, nouum interuenit uitium, & calamitas,
Vt neq; spectari, neq; cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc planè est pro noua:
Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum possit uendere.
Alias cognostis eius: quæso hanc noscite.
Orator ad uos uenio ornatu prologi.
Sinite exorator sim, eodem ut iure uti senem
Liceat, quo iure sim usus adolescentior,
Nouas qui exactas feci ut inueterascerent,
Ne cum poeta scriptura euanesceret.
In his, quas primum Cæcili didici nouas,
Partim sum earum exactus, partim uix steti.
Quia sciebam dubiam fortunam esse scenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem
Nouas studiose, ne illum ab studio abducerem.
Perfeci, ut spectarentur. ubi sunt cognitæ,
Placitæ sunt. ita poetam restitui in locum,
Propè iam remotum iniuria aduersariũ
Ab studio, atq; ab labore, atq; ab arte musica.
Quòd si scripturam spreuissem in præsentia,
Et in deterrendo uoluissem operam sumere,
Vt in otio esset, potius quàm in negotio:
Deterruissem facile, ne alias scriberet.
Nunc quid petam mea causa, æquo animo attendite.

Hecyram ad uos refero, quam mihi per ſilentium
Nunquam agere licitum eſt, ita eam oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem ueſtra intelligentia
Sedabit, ſi erit adiutrix noſtræ induſtriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit expectatio,
Comitum conuentus, ſtrepitus, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in noua cœpi uti conſuetudine,
In experiundo ut eſſem : refero denuo :
Primo actu placeo : cum interea rumor uenit
Datum iri gladiatores : populus conuolat :
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt : otium, & ſilentium eſt :
Agendi tempus mihi datum eſt : uobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere per uos artem muſicam
Recidere ad paucos : facite, ut ueſtra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix, adiutrixq; ſit.
Si nunquam auare ſtatui pretium arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi meum,
Quammaxime ſeruire uoſtris commodis :
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium ſuum, & ſe in ueſtram commiſit fidem,
Ne eum circunuentum inique iniqui irrideant.
Mea cauſa cauſam hanc accipite, & date ſilentium,
Vt libeat ſcribere alijs, mihiq; ut diſcere
Nouas expediat, poſthac pretio emptas meo.

ACTVS PRIMI SCENA I.

PHILOTIS MERETRIX, SYRA ANVS.

Ph. P Erpol quampaucos reperias meretricibus
Fideleis euenire amatores Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi,
Quàm sancte, ut quiuis facile posset credere,
Nunquam illa uiua ducturum uxorem domum:
Hem duxit. Sy. ergo propterea te sedulo
Et moneo, & hortor, ne cuiusquam te misereat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quenquem nacta sis.
Ph. Vt in eximium neminem habeam? Sy. neminem:
Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te uenit,
Quin ita paret sese, abs te ut blanditijs suis
Quamminimo pretio suam uoluptatem expleat.
Hiscine tu amabo non contra insidiabere?
Ph. Tamen eandem pol esse omnibus, iniurium est.
Sy. Iniurium est autem ulcisci aduersarios?
Aut qua uia captent te illi, eadem ipsos capi?
Eheu me miseram, cur non aut istæc mihi
Aetas & forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTVS PRIMI SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

Par. S Enex si quæret me modo, isse dicito
Ad portum percontatum aduentum Pãphili.

Audin',quid dicam,Scirte? si quæret me,uti
Tum dicas : si non quæret,nullus dixeris ;
Aliàs ut uti possim causa hac integra.
Sed uideon' ego Philotin? unde hæc aduenit?
Philotis, salue multum. Ph. ò salue Parmeno.
Sy. Salue mecastor Parmeno. Pa. & tu ædepol Syra.
Dic mihi Philotis,ubi te oblectasti tam diu?
Ph. Minime equidem me oblectaui,quæ cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo :
Biennium ibi perpetuum misera illum pertuli.
Pa. Aedepol te desiderium Athenarum arbitror
Philotis cepisse sæpe, & te tuum
Consilium contempsisse. Ph. non dici potest,
Quàm cupida eram huc redeundi, & abeundi à milite,
Vosq; hic uidendi, antiqua ut consuetudine
Agitarem inter uos libere conuiuium :
Nam illic haud licebat nisi præfinito loqui
Quæ illi placerent. Pa. haud opinor commode
Finem statuisse orationi militem.
Ph. Sed quid negoti hoc? modo quæ narrauit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore,ut hac ille uiua posset animum inducere
Vxorem habere. Pa. habere autem ? Ph. eho tu , an non habet ?
Pa. Habet, sed firmæ hæ uereor ut sint nuptiæ.
Ph. Ita di deæq; faxint, si in rem est Bacchidis.
Sed qui istuc credam ita esse? dic mihi Parmeno.
Pa. Non est opus prolato : hoc percontarier
Desiste. Ph. nempe ea causa,ut ne id fiat palàm.
Ita me di bene ament,haud propterea te rogo,

Vt hoc proferam, sed ut tacita mecum gaudeam.
Pa. Nunquam dices tam commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. Ph. ah noli Parmeno,
Quasi tu non multo malis narrare hoc mihi,
Quàm ego, quæ perconter, scire. Pa. uera hæc prædicat:
Et illud mihi maximum uitium'st. si mihi fidem
Das te tacituram, dicam. Ph. ad ingenium redis.
Fidem do, loquere. Pa. ausculta. Ph. istic sum. Pa. hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxime, tum Pamphilus,
Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit:
Et hæc, communia omnium quæ sunt patrum,
Se senem esse dicere, illum autem esse unicum
Præsidium uelle se senectuti suæ.
Ille primo se negare: sed postquam acrius
Pater instat, fecit animi ut incertus foret,
Pudori, an'ne amori obsequeretur magis.
Tundendo, atq; odio deniq; effecit senex:
Despondit ei gnatam huius uicini proxumi.
Vsq; illud uisum est Pamphilo neutiquam graue,
Donec iam in ipsis nuptijs. postquam uidet
Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari:
Ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem,
Si adesset, credo eius commisereseceret.
Vbicunq; datum erat spatium solitudinis,
Vt conloqui mecum unà posset: Parmeno
Perij, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre Parmeno, perij miser.
Ph. At te di deæq; perduint cum istoc odio Laches.
Pa. Vt ad pauca redeam, uxorem deducit domum:

Nocte illa prima uirginem non attigit:
Quæ consecuta'st nox, eam nihilo magis.
Ph. Quid ais? cum uirgine unà adolescens cubuerit,
Plus potis se illa abstinere ut potuerit?
Non uerisimile dicis: nec uerum arbitror.
Pa. Credo ita uideri tibi: nam nemo ad te uenit,
Nisi cupiens tui: ille inuitus illam duxerat.
Ph. Quid deinde fit? Par. diebus sanè pauculis
Post Pamphilus me solum seducit foras,
Narratq;, ut uirgo à se integra etiam tum siet:
Séq; ante, quàm eam uxorem duxisset domum,
Sperasse eas tolerare posse nuptias.
Sed quam decrerim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis,
Neq; honestum mihi, neq; utile ipsi uirgini est.
Ph. Pium, ac pudicum ingenium narras Pamphili.
Pa. Hoc ego proferre, incommodum esse mihi arbitror:
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas uiti,
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognouerit,
Non posse se mecum esse, abituram deniq;.
Ph. Quid interea? ibat'ne ad Bacchidem? Par. quotidie:
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese uidet,
Maligna multo, & magis procax facta ilico est.
Ph. Non ædepol mirum. Par. atqui ea res multo maxime
Disiunxit illum ab illa, postquam & ipse sese,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognouit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum existimans.
Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta, incommoda, atq; iniurias

Viri omneis ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris misericordia
Deuinctus, partim uictus huiusce iniurijs,
Paulatim elapsus Bacchidi, atq; huic transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horum . ad hos redibat lege hæreditas.
Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic uxorem : nam senex
Rus abdidit sese : huc raro in urbem commeat.
Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
Pa. Nunc audies . primum dies complusculos
Bene conueniebat sanè inter eas . interim
Miris modis odisse cœpit Sostratam,
Neq; lites ullæ inter eas, postulatio
Nunq̃. Ph. quid igitur? Par. si quando ad eam accesserat
Confabulatum, fugere è conspectu ilico,
Videre nolle : deniq;, ubi non quit pati,
Simulat se à matre accersi ad rem diuinam, abijt.
Vbi illic dies est complureis, accersi iubet.
Dixere causam tunc nescio quam : iterum iubet,
Nemo remisit . postquam accersiuit sæpius,
Aegram esse simulant mulierem . nostra ilico
It uisere ad eam : admisit nemo . hoc ubi senex
Resciuit, heri ea causa rure huc aduenit,
Patrem continuo conuenit Philumenæ.
Quid egerint inter se, non dum etiam scio :
Nisi sanè curæ est, quorsum euenturum hoc siet.
Habes omnem rem : pergam quò cœpi hoc iter.
Ph. Et quidem ego : nam constitui cum quodam hospite

Me esse illum conuenturam. Pa. dij uortant bene
Quod agas. Phi. uale. Par. & tu bene uale Philotis.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

LACHES, SOSTRATA.

La. Pro deũ atq; hominum fidem, quod hoc genus est, quæ hæc coniuratio,
Vt omnes mulieres eadem æque studeant, nolintq; omnia?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperias:
Itaq; adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus.
Viris esse aduorsas, æque studiũ est, similis pertinacia est.
In eodem omnes mihi uidentur ludo doctæ ad malitiam:
Et ei ludo, si ullus est, magistram hanc esse satis certo scio.
So. Me miseram, quæ nunc, quamobrem accuser, nescio. La. hem
Tu nescis? So. Non, ita me di bene ament mi Laches,
Itaq; unà inter nos agere ætatem liceat. La. di mala prohibeant.
So. Meq; abs te immerito esse accusatam, postmodum resci-
sces. La. scio:
Te immerito? an quidquam pro istis factis dignum te dici potest,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras?
Tum autem, ex amicis inimici ut sint nobis affines, facis:
Qui illũ decrerunt dignũ, suos cui liberos committerent.
Tu sola

Tu sola exorere, quæ perturbas hæc tua impudentia. So. ego'ne?

La. Tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem putas.
An, quia ruri esse crebro soleo, nescire arbitramini
Quo quisque pacto hic uitam uestrorum exigat?
Multo melius, hic quæ fiunt, q̃ illic ubi sum assidue, scio:
Ideo quia, ut uos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris.
Iampridem equidẽ audiui cepisse odium tui Philumenã:
Minimeq; adeo mirũ: & ni id fecisset, magis mirũ foret.
Sed non credidi adeo, ut etiã totam hanc odisset domum:
Quod si scissẽ, illa hic maneret potius, tu hinc isses foras.
At uide, quàm immerito ægritudo hæc oritur mihi abs te Sostrata.
Rus habitatum abij, concedens uobis, & rei seruiens:
Sumptus uestros, otiumq; ut nostra res posset pati,
Meo labori haud parcẽs, præter æquũ atq; ætatem meã.
Non te pro his curasse rebus, ne quid ægre esset mihi?

So. Non mea opera, neq; pol culpa euenit. La. imo maxime.
Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa sola Sostrata.
Quæ hic erant, curares; cum ego uos solui curis cæteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factũ. So. haud equidẽ dico mi Laches.

La. Gaudeo (ita me dij ament) gnati causa: nam de te quidem,
Satis scio, peccando detrimenti nihil fieri potest.

So. Qui scis, an ea causa mi uir me odisse assimulauerit,
Vt cum matre unà plus esset? L. quid ais? nõ signi sat est,
Quòd heri nemo uoluit uisentem te ad eã intromittere?

So. Enim lassam oppido tum aiebant: eo ad eam non admissa sum.

La. Tuos esse illi mores morbum magis, quàm ullam aliam rem arbitror:

Et merito adeo: nam uestrarum nulla est, quin gnatum uelit

Ducere uxorem: et quæ uobis placita cōditio est, datur:

Vbi duxere impulsu uestro, uestro impulsu easdem exigunt.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES, SOSTRATA.

Ph. Etsi scio Philumena meū ius esse, ut te cogam,

Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo uictus faciam

Vt tibi concedam, neq; tuæ libidini aduersabor.

La. Atque eccum Phidippum optume uideo: ex hoc iam scibo, quid siet.

Phidippe, & si ego meis omnibus scio me esse apprime obsequentem,

Sed non adeo, ut facultas mea illorum corrumpat animos.

Quòd si tu idem faceres, magis in rem & nostram, & uostram id esset.

Nunc uideo in illarum potestate esse te. Ph. eia uero.

La. Adij te heri de filia: ut ueni, itidem incertum amisti.

Haud ita decet, si perpetuam uis esse affinitatem hanc,

Celare te iras. si quid est peccatum à nobis, profer:

Aut ea refellendo, aut purgando, uobis corrigemus,
Te iudice ipso. sin ea est causa retinendi apud uos,
Quia ægra est: te mihi iniuriam facere arbitror Phidippe.
Si metuis satis'ne ut meæ domi curetur diligenter,
At ita me di amēt, haud tibi hoc cōcedo, etsi illi pater es,
Vt tu illam saluam magis uelis, quàm ego: id adeo gnati causa,
Quem ego intellexi illam haud minus, quàm se ipsum, magnificare.
Neq; adeo me clam est, quàm esse eum grauiter laturum credam,
Hoc si resciuerit. eo domum: studeo hæc prius, quàm ille huc redeat.
Ph. Laches, & diligentiam uestram, & benignitatem
Noui: &, quæ dicis, omnia esse ut dicis, animum induco:
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad uos redire studeo,
Si facere possim ullo modo. La. quæ res te facere id prohibet?
Eho, nunquidnam accusat uirum? Ph. minime: nam postquam attendi
Magis, & ui cœpi cogere ut rediret, sanctè adiurat
Non posse apud uos Pamphilo se absente perdurare.
Aliud fortasse alijs uitij est: ego sum animo leni natus:
Non possum aduorsari meis. La. hem Sostrata. So. heu me miseram.
La. Certum'ne est isthuc? P. nunc quidem ut uidetur: sed nunquid uis?
Nam est, quod me ad forum transire iam oportet. La. eo tecum unà.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

SOSTRATA.

So: A Edepol næ nos ſumus mulieres inique æque omnes inuiſæ uiris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut uideamur malo.
Nam, ita di me ament, quod me accuſat nunc uir, ſum extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus
Omneis eſſe iniquas. haud pol me quidem: nam nunquã ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, qui hoc mihi eueniat, ſcio:
Niſi pol filium multis modis iam expecto ut redeat domum.

ACTVS TERTII SCENA I.

PAMPHILVS, PARMENO, MYRRHINA.

Pam. N Emini ego plura acerba eſſe credo ex amore homini unquam oblata,
Quàm mihi. heu me infelicem, hanccine ego uitam parſi perdere?
Haccine cauſa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?

Cui quanto fuerat præstabilius, ubiuis gentium agere ætatem,
Quàm huc redire? atque hæc ita esse miserum me resciscere?
Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis obiectus labos,
Omne quod est interea tempus, prius quàm id rescitum est, lucro est.
Par. At sic, citius qui te expedias his ærumnis, reperias.
Si non redisses, hæ iræ factæ essent multo ampliores:
Sed nunc aduētū tuū ambas Pamphile scio reuerituras.
Rem cognosces: irā expedies: rursum in gratiā restitues.
Leuia sunt, quæ tu pergrauia esse in animum induxti tuum.
Pam. Quid consolare me? an quisquam usquam gentium est æque miser?
Prius quàm hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:
Iam in hac re ut taceā, cuiuis facile scitu quàm fuerim miser:
Tamen nūquam ausus sum recusare eam, quam mihi obtrudit pater.
Vix me illinc abstraxi, atq; impeditū in ea expediui animum meum:
Vixq; huc contuleram, hem noua res orta est, porrò ab hac quæ me abstrahat.
Tum matrem ex ea re, aut me uxorem in culpa inuenturum arbitror:
Quod cum ita esse inuenero, quid restat, nisi porrò ut fiam miser?

Nam matris ferre iniurias Parmeno pietas iubet:
Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio pertulit,
Tot meas iniurias, quæ nunquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est euenisse Parmeno,
Vnde ira inter eas intercessit, quæ tam permansit diu.
Par. Haud quidem hercle parum est: si uis uero ueram rationem exequi,
Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdum iræ, iniurias
Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est,
Cum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.
Pueri inter sese quàm pro leuibus noxis iras gerunt?
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem illæ mulieres sunt fermè, ut pueri, leui sententia:
Fortasse unum aliquod uerbum inter eas iram hanc conciuerit.
Pam. Abi Parmeno intro, ac me uenisse nuncia. Par. hem quid hoc est? Pam. tace,
Trepidari sentio, cursari rursum prorsum: agedum ad fores
Accede propius. Par. hem, sensisti'ne? Pam. noli fabularier.
Pro Iuppiter, clamorem audio. Par. tute loqueris, me uetas?

Myr. Tace obsecro mea gnata. Pam. matris uox uisa est Phi
lumenæ.
Nullus sum. Par. qui dum? Pam. quia perij.
Par. Quamobrem? Pam. nescio quid magnum malum
Profecto Parmeno me celas. Par. uxorem Philumenam
Pauitare, nescio quid, dixerunt: id si forte est, nescio.
Pam. Interij: cur mihi id non dixti? Par. quia non pote=
ram unà omnia.
Pam. Quid morbi est? Par. nescio. Pam. quid? nemo'ne me=
dicum adduxit? Par. nescio.
Pam. Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quicquid
est, certum sciam?
Quonam modo Philumena mea nunc te offendam af=
fectam?
Nam si periculum ullum in te est, periisse me unà haud
dubium est.
Par. Non usus facto est mihi nunc hunc intro sequi:
Nam inuisos omneis nos esse illis sentio:
Heri nemo uoluit Sostratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus siet,
Quod sanè nolim, maxume heri causa mei:
Seruom ilico introisse dicent Sostratæ,
Aliquid tulisse comminiscentur mali
Capiti, atq; ætati illorum, morbus qui auctus siet:
Hera in crimen ueniet, ego uero in magnum malum.

ACTVS TERTII SCENA II.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILVS.

So. Nescio quid iam dudum hic audio tumultuari misera:
Male metuo, ne Philumenæ magis morbus aggrauescat:
Quod te Aesculapi, & te Salus, ne quid sit huius, oro.
Nunc ad eam uisam. Par. heus Sostrata. So. hem. Par. iterum istinc excludere.
So. Ehem Parmeno, tu'ne hic eras? perij, quid faciam misera?
Non uisam uxorẽ Pamphili, cũ in proximo hic sit ægra?
Par. Non uisas, nec mittas quidem uisendi causa quenquam.
Nam qui amat cui odio ipsus est, bis facere stulte duco:
Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiam affert.
Tum autem filius introijt uidere, ut uenit, quid agat.
So. Quid ais? an uenit Pamphilus? Par. uenit. So. dis habeo gratias.
Hem, istoc uerbo animus mihi redijt, & cura ex corde excessit.
Par. Iam ea te causa maxime huc nunc introire nolo:
Nam si remittent quidpiam Philumenam dolores,
Omnem rem narrabit, sciò, continuò sola soli,
Quæ inter uos interuenit, unde ortum est initium iræ:
Atque eccum uideo ipsum egredi: quàm tristis est. So. ò mi gnate.
Pa. Mea mater, salue. So. gaudeo uenisse saluum. salua'ne

Philumena est? Pam. meliuscula est. S. utinam istuc ita di faxint.
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? Pam. recte mater.
So. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente inuasit?
Pă. Ita factum est. S. quid morbi est? Pam. febris. S. quotidiana? Pam. ita aiunt.
I sodes intro, consequar iam te mea mater. S. fiat.
Pă. Tu pueris curre Parmeno obuiam, atque his onera adiuta.
Pa. Quid? non sciunt ipsi uiam, domum qua redeant? Pam. cessas?

ACTVS TERTII SCENA III.

PAMPHILVS.

Pă. Nequeo mearum rerum initium ullum inuenire idoneum,
Vnde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
Nam modo me intro ut corripui timidus, alio suspicans
Morbo me uisurum affectam, ac sensi esse uxorem: hei mihi,
Postquam me aspexere ancillæ aduenisse, ilico omnes simul
Lætæ exclamant, uenit, id quod me repente aspexerant.

Sed continuo uoltum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommode illis fors obtulerat aduentum meum.
Vna illarum forte interea propere præcurrit, nuntians
Me uenisse : ego eius uidendi cupidus, recta consequor.
Postquam introii, extemplo eius morbum cognoui miser.
Nam neq; ut celari posset, tempus spatium ullum dabat:
Neq; uoce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
Postquam aspexi, ò facinus indignum inquam : & cor ripui ilico
Me inde, lacrumans, incredibili re, atq; atroci percitus.
Mater consequitur : iam ut limen exirem, ad genua accidit,
Lacrumans misera : misertum est . profecto hoc sic est, ut puto,
Omnibus nobis, ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus.
Hanc habere orationem mecum à principio instit :
O` mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam uides :
Nam uitium est oblatum uirgini olim ab nescio quo improbo.
Nunc huc confugit, te atq; alios partum ut celaret suũ.
Sed cum orata eius reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.
Quæq; fors fortuna est, inqt, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obsecramus ambæ, si ius, si fas est, uti
Aduorsa eius per te tecta tacitaq; apud omnes sient :
Si unq̃ erga te animo esse amico sensisti eã, mi Pãphile,
Sine labore hãc gratiã, te, uti sibi des pro illa nũc, rogat:

Cæterum de reducenda id facias, quod in rem sit tuam,
Parturire eam, neq; grauidam esse ex te, solus conscius.
Nam aiunt tecum post duobus concubuisse eã mensibus.
Tum, postquam ad te uenit, mensis iam hic agitur septimus:
Quod te scire, ipsa indicat res. nunc si potis est Pãphile,
Maxime uolo, doq́; operã, ut clam partus eueniat patrẽ,
Atq; adeo omneis. sed si fieri id non potest quin sentiant,
Dicam abortum esse: scio nemini aliter suspectum fore,
Quin, quod uerisimile est, ex te recte eum natum putet.
Continuo exponetur: hic tibi nihil est quidquam incommodi:
Pollicitus sum, & seruare in eo certum est, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id uero neutiquam honestum esse arbitror:
Nec faciam: & si me amor grauiter, consuetudoq́; eius tenet.
Lacrumo, quæ posthac futura sit uita, cum in mentem uenit,
Solitudoq́;. ò fortuna, ut nunquam perpetuo es bona.
Sed iã prior amor me ad hanc rem exercitatũ reddidit.
Quem ego consilio missum feci, idem nunc operam huic dabo.
Adest Parmeno cum pueris: hunc minime est opus
In hac re adesse: nam olim soli credidi,
Ea me abstinuisse in principio, cum data est:
Vereor, si clamorem eius hic crebro exaudiat,
Ne parturire eam intellegat: aliquò mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTVS TERTII SCENA IIII.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILVS.

Par. In' tu tibi hoc incommodum euenisse iter?
So. A Non hercle Parmeno uerbis dici potest
Tantum, quàm re ipsa nauigare incommodum est.
Par. Itá'ne est? So. ò fortunate, nescis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias ut omittam miserias, unam hanc uide:
Dies triginta, aut plus eo, in naui fui,
Cum interea semper mortem expectabam miser:
Ita usq; aduorsa tempestate usi sumus.
Par. Odiosum. S. haud clàm me est: deniq; hercle aufugerim
Potius, quàm redeam, si eò mihi redeundum sciam.
Par. Olim quidem te causæ impellebant leues,
Quod nunc minitare facere, ut faceres Sosia.
Sed Pamphilum ipsum uideo stare ante ostium:
Ite intro: ego hunc adibo, si quid me uelit.
Here, etiam tu nunc hic stas? Pam. et quidem te expecto.
Par. quid est?
Pá. In arcem transcurso opus est. Par. cui homini? Pam. tibi.
Par. In arcem? quid eò? Pam. Callidemidem hospitem
Myconium, qui mecum unà aduectus est, conueni.
Par. Perij: uouisse hunc dicam, si saluos domum
Redisset unquam, ut me ambulando rumperet.
Pá. Quid cessas? Par. quid uis dicam? an conueniam modo?
Pá. Imo, quòd constitui me hodie conuenturum eum,
Non posse, ne me frustra illic expectet: uola.

Par. At nō noui hominis faciem. Pam. at faciam, ut noueris:
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius.
Par. Cadauerosa facies: di illum perduint.
Quid, si non ueniet? maneam'ne usq; ad uesperum?
Pā. Maneto: curre. Par. non queo: ita defessus sum.
Pā. Ille abijt. quid agam infelix? prorsus nescio
Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miseret mulieris.
Quod potero faciam, tamen ut pietatem colam:
Nam me parenti potius, quàm amori, obsequi
Oportet. atat eccum Phidippum, & patrem
Video: horsum pergunt. quid dicā hisce, incertus sum.

ACTVS TERTII SCENA V.

LACHES, PHIDIPPVS.
PAMPHILVS.

La. Dixti'ne dudum, dixisse illam se expectare filiū?
Ph. Factum. La. uenisse aiunt: redeat. Pam. quam causam dicam patri,
Quamobrem non reducam, nescio. La. quem ego hic audiui loqui?
Pā. Certum obfirmare est uiam me, quam decreui persequi.
La. Ipsus est, de quo hoc agebam tecū. Pam. salue mi pater.
La. Gnate mi, salue. Ph. bene factum te aduenisse Pamphile,
Atque adeo, quod maximum est, saluum atque ualidū. Pam. creditur.
La. Aduenis modo? Pam. admodum. La. cedò, quid reliquit Phania

Consobrinus noster? Pa. sanè hercle homo uoluptati obsequens
Fuit, dum uixit: & qui sic sunt, haud multum hæredem adiuuant.
Sibi uero hanc laudem reliquit: uixit, dum uixit, bene.
La. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus una sententia?
Pá. Quicquid est id quod reliquit, profuit. La. imo obfuit:
Nam illum uiuum & saluom uellem. Pam. impune optare isthuc licet.
Ille reuiuiscet iam nunquam: & tamen, utrum malis, scio.
La. Heri Philumenam ad se accersi hic iussit: dic iussisse te.
Ph. Noli fodere: iussi. La. sed iam remittet eam. Ph. scilicet.
Pá. Omnem rem scio, ut sit gesta: aduenlens audiui omnia.
La. At istos inuidos di perdant, qui hæc libenter nuntiant.
Pá. Ego scio me cauisse, ne ulla merito contumelia
Fieri à uobis posset: idq; si nunc memorare hic uelim,
Quàm fideli animo & benigno in illam & clemẽti fui,
Vere possim; ni te ex ipsa id magis uelim resciscere:
Nanque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,
Cum illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.
Neq; culpa hoc euenisse dissidium mea, id testor deos.
Sed quando sese indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cuiusq; mores toleret sua modestia,
Neq; alio pacto componi potest inter eas gratia:
Segregãda aut mater est à me Phidippe, aut Philumena:
Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.

La. Pāphile, ad aures haud inuito sermo mihi accessit tuus,
Cum te postputasse omnes res præ parente intellego.
Verum uide, ne impulsus ira praue insistas Pamphile.
Pā. Quibus iris impulsus nunc in illam iniquus sim?
Quæ nunquam quicquam erga me cōmerita est pater,
Quod nollem: & sæpe, quod uellem, meritam scio:
Amoq;, & laudo, & uehementer desidero:
Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum:
Illiq; exopto, ut reliquam uitam exigat
Cum eo uiro, me qui sit fortunatior:
Quandoquidem illam à me distrahit necessitas.
Ph. Tibi id in manu est, ne fiat. La. si sanus sies,
Iube iam redire. Pam. non est consilium pater:
Matris seruibo commodis. La. quò abis? mane,
Mane inquam: quò abis? Ph. quæ hæc est pertinacia?
La. Dixi'ne Phidippe hanc rem ægre laturum esse eum?
Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.
Ph. Non credidi ædepol adeo inhumanum fore:
Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?
Si est, ut uelit reducere uxorem, licet:
Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat.
La. Ecce autem, tu quoq; proterue iracundus es.
Ph. Percontumax redisti huc nobis Pamphile.
La. Decedet iam ira hæc: etsi merito iratus est.
Ph. Quia paululum uobis accessit pecuniæ,
Sublati animi adsunt. La. etiam mecum litigas?
Ph. Deliberet, renuntietq; hodie mihi,
Velit'ne, an non; ut alij, si huic non sit, siet.
La. Phidippe, ades, audi paucis. abijt: quid mea?
Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet:

Quando nec gnatus, neque hic mihi quicquam obtemperant:
Quæ dico, paruipendunt. porto hoc iurgium
Ad uxorem: cuius fiunt hæc consilio omnia:
Atq; in eam hoc omne, quod mihi ægre est, euomam.

ACTVS QVARTI SCENA I.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

My. P Erij, quid agam? quò me uortam? quid meo uiro respondebo
Misera? nam audisse uocem pueri uisus est uagientis:
Ita corripuit de repente tacitus sese ad filiam:
Quòd si resciuerit peperisse eam, id qua causa clàm me habuisse
Dicam, non ædepol scio.
Sed ostiũ concrepuit: credo ipsũ ad me exire: nulla sum.
Ph. Vxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras: atque eccam
Video. quid agis Myrrhina? heus, tibi dico. Myr. mihi'ne mi uir?
Ph. Vir ego tuus sum? tu uirum me, aut hominem deputas adeo esse?
Nam si utrũuis horum mulier unquam tibi uisus foré,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. Myr. quibus? Ph. at rogitas?
Peperit filia? hem, taces? ex quo? Myr. isthuc patrem rogare est æquum?

Perij:

Perij:ex quo censes,nisi ex illo, cui data est nuptum obsecro?
Ph. Credo : neq; adeo arbitrari patris est aliter . sed demiror,
Quid sit,quamobrẽ tãtopere hũc oẽs nos celare uolueris
Partum;præsertim cũ & recte,et tempore suo peperit.
Adeo ne puicaci esse animo,ut puerũ præoptares perire,
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiã posthac scires;
Potius,q̃ aduersus animi tui libidinẽ esset cũ illo nupta ?
Ego etiã illorũ esse hanc culpã credidi,quæ te est penes.
Myr.misera sum.Ph. utinam sciam ita esse istuc . sed nunc mihi in mentem uenit,
Ex hac re quod locuta es olim,cũ illum generũ cepimus:
Nam negabas nuptam filiam tuam posse te pati
Cum eo,qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.
Myr. Quamuis causam hũc suspicari, quàm ipsam ueram, malo.
Ph. Multo prius sciui , quàm tu , illum amicam habere Myrrhina:
Verum id uitium nunquã decreui esse ego adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum est.at pol iam aderit,se quoq; cum oderit.
Sed ut olim te ostendisti eandem esse , nihil cessauisti usque adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres,neu , quod ego egissem , esset ratum.
Id nunc res indiciũ hæc facit , quo pacto factũ uolueris.
Myr. Adeon' me esse peruicacem censes cui mater siem,
Vt eo essem animo , si ex usu esset nostro hoc matrimonium?

Ph. Tu ne prospicere, aut iudicare, nostram in rem quod sit, potes?
Audisti ex aliquo fortasse, qui uidisse eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicã: quid tum postea,
Si modeste ac raro hoc fecit? non ne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quàm dare operam id scire, qui nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese repente auellere,
Quacũ tot consuesset annos, nõ eum hominem ducerem,
Nec uirum satis firmum gnatæ. Myr. mitte adolescentẽ obsecro,
Et quæ me peccasse ais: abi, solum solus conueni:
Roga, uelit ne, an non uxorem: si est, ut dicat uelle se,
Redde: sin est autem, ut nolit, recte consului meæ.
Ph. Siquidem ille ipse non uult, & tu sensisti esse in eo Myrrhina
Peccatum: aderam, cuius consilio ea par fuerat prospici.
Quamobrem incendor ira, te esse ausam facere hæc iniussu meo:
Interdico, ne extulisse extra ædes puerum usquam uelis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.
Ibo intro, atq; edicam seruis, ne quoquam efferri sinant.
Myr. Nullam pol credo mulierem me miseriorẽ uiuere:
Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rẽ, ut siet, resciuerit,
Non ædepol clam me est; cum hoc, quod leuius est, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua uia sententia eius mutari possit, scio.
Hoc mihi unũ ex plurimis miserijs reliquũ fuerat malũ,
Si, puerũ ut tollã, cogit, cuius nos qui sit nescimus pater:
Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci

non quita est:
Neq; detractum ei tum quicquam est, qui post possit no
scier, qui siet:
Ipse eripuit ui, in digito quem habuit, uirgini abiens a=
nulum:
Simul uereor Pāphilū, ne orata nostra nequeat diutius
Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACTVS QVARTI SCENA II.

SOSTRATA, PAMPHILVS.

So. N On clam me est mi gnate, tibi me esse suspectā
uxorem tuam
Propter meos mores hinc abisse: etsi ea dissi=
mulas sedulo:
Verū ita me dij ament, itáq; obtingāt ex te, q̄ opto mihi,
Vt nunq̄ sciens cōmerui, merito ut caperet odiū illa mei:
Teq; ante quàm me amare rebar, ei rei firmasti fidem:
Nā mihi intus tuus pater narrauit modo, quo pacto me
habueris
Præpositam amori tuo: nunc tibi me certum est contra
gratiam
Referre, ut apud me præmium esse positū pietatis scias.
Mi Pamphile, hoc & uobis, & meæ commodum famæ
arbitror:
Ego rus abiturā hinc cū tuo me esse certo decreui patre,
Ne mea præsentia obstet, neu causa ulla restet reliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. Pam. quæso q̄d isthuc
consilij est?

Illius stultitia uicta, ex urbe tu rus habitatum migres?
Haud facies: neq; sinam, ut qui nobis mater maledictum uelit,
Mea pertinacia dicat esse factum, haud tua modestia.
Tum tuas amicas te, & cognatas deserere, & festos dies
Mea causa, nolo. So. nihil iam mihi isthæc res uoluptatis ferunt:
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum: satias me iam tenet
Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxima, ut ne cui meæ
Longinquitas ætatis obstet, mortem'ue exoptet meam.
Hic uideo me esse inuisam immerito: tempus est concedere:
Sic optime, ut ego opinor, omnes causas præcidam omnibus:
Et me hac suspicione exoluam, & illis morem gessero.
Sine me obsecro hoc effugere, uolgus quòd male audit mulierum.
Pã. Quàm fortunatus cæteris sum rebus, absque una hæc foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. So. obsecro mi Pamphile,
Non tute rem incommodam, ut quæque est, in animum inducas pati.
Si cætera sunt ita, ut tu uis, itáq; ut esse ego illá existimo,
Mi gnate, da ueniam hanc mihi, reduc illam. Pam. uæ misero mihi.
So. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quàm te gnate mi.

ACTVS QVARTI SCENA III.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

La. Qvem cum isthoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi uxor:
Isthuc est sapere, qui, ubicunque opus sit, animum possis flectere,
Quod faciundum fortasse sit post, idē hoc nūc si feceris.
So. Fors fuat pol. La. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.
So. Spero æcastor. La. i ergo intro, & compone, quæ simul tecum
Ferantur: dixi. So. ita ut iubes, faciam. Pam. pater.
La. Quid uis Pamphile? Pam. hinc abire matrem? minime. L. quid ita isth uc uis?
Pă. Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim facturus. L. quid est?
Quid uis facere, nisi reducere? Pam. equidem cupio, & uix contineo:
Sed non minuam meum consilium: ex usu quod est, id persequar:
Credo ea gratia concordes magis, si non reducam, fore.
L. Nescias: uerum id tua refert nihil, utrum illæ fecerint,
Quando hæc abierit. odiosa hæc est ætas adolescentulis:
È medio æquum est excedere: postremo iam nos fabulæ sumus
Pamphile, senex, atque anus. sed uideo Phidippum per tempus egredi:
Accedamus.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

PHIDIPPVS, LACHES, PAMPHILVS.

Ph. Ibi quoq; ædepol sum iratus, Philumena,
Grauiter quidem: nam hercle abs te factum est turpiter:
Etsi tibi causa est de hac re: mater te impulit:
Huic uero nulla est. La. opportune te mihi
Phidippe in ipso tempore ostendis. Ph. quid est?
Pam. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc operiam?
La. Dic filiæ rus concessuram hinc Sostratam:
Ne uereatur, minus iam quo redeat domum. Ph. ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia:
Mutatio fit: ea nos perturbat Laches.
Pã. Dum ne reducam, turbent porro, quàm uelint.
Ph. Ego Pamphile esse inter nos, si fieri potest,
Affinitatem hanc sanè perpetuam uolo:
Sin est, ut aliter tua siet sententia,
Accipias puerum. Pam. sensit peperisse: occidi.
La. Puerum? quem puerum? Ph. natus est nobis nepos:
Nam abducta à uobis prægnans fuerat filia,
Neque fuisse prægnantem unquam ante hunc sciui diem.
La. Bene, ita me dij ament, nuncias: & gaudeo
Natum illum, & tibi illam saluam: sed quid mulieris

Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nos ne hoc celatos tandiu? nequeo satis,
Quàm hoc mihi uidetur factum praue, proloqui.
Ph. Non tibi illud factum minus placet, quàm mihi Laches.
Pă. Etsi iandudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est, cum eam iam consequitur alienus puer.
La. Nulla tibi Pamphile hic iam consultatio est.
Pă. Perij. La. hunc uidere sæpe optabamus diem,
Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem:
Euenit: habeo gratiam dijs. Pam. nullus sum.
La. Reduc uxorem, ac noli aduorsari mihi.
Pă. Pater, si illa ex me liberos uellet sibi,
Aut se esse mecum nuptam, satis certo scio,
Non me clam haberet, quæ celasse intellego.
Nunc, cum eius alienum esse à me animum sentiam,
Nec conuenturum inter nos posthac esse arbitror:
Quamobrem reducam? La. mater quod suasit sua,
Adolescens mulier fecit: mirandum ne id est?
Censen' te posse reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt uiri?
Ph. Vosmet uidete iam Laches, & tu Pamphile,
Remissam opus sit uobis, an reductam domum:
Vxor quid faciat, in manu non est mea:
Neutra in re uobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? La. ridicule rogas.
Quicquid futurum est, huic reddas, suum scilicet,
Vt alamus nostrum. Pam. quem ipsa neglexit, pater,
Ego alam? La. quid dixit? eho an non alemus Pamphile?

Prodemus quæso potius? quæ hæc amentia est?
Enimuero prorsus iam tacere nequeo.
Nam cogis ea, quæ nolo, ut præsente hoc loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut quid sit id, quod sollicitare ad hunc modum?
Primum ubi hanc dixti causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi,
Pollicita est ea se concessuram ex ædibus.
Nũc, postquam adéptam quoq; hanc tibi causam uides;
Puer quia clàm natus est, nactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas:
Aliquando tandem huc animum ut adiungas tuum.
Quàm longum spatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos fecisti in eam, quàm animo æquo tuli?
Egi, atq; oraui te, uxorem ut duceres:
Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.
Quæ tum obsecutus mihi fecisti ut decuerat.
Nunc animum rursum ad meretricem induxti tuum.
Cui tu obsecutus, facis huic adeo iniuriam.
Nam in eandem uitam te reuolutum denuo
Video esse. Pam. me ne? La. te ipsum: & facis iniuriam,
Cum fingis falsas causas ad discordiam,
Vt cum illa uiuas, testem hanc cum abs te amoueris:
Sensitq; adeo uxor: nam ei alia causa quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? Ph. planè hic diuinat: nam
id est.
Pam. Dabo iusiurandum nihil esse istorum tibi. La. ah,
Reduc uxorem, aut, quamobrem non opus sit, cedò.
Pam. Non est nunc tempus. La. puerum accipias: nam is
quidem

In culpa non est . post de matre uidero .
Pă. Omnibus modis miser sum : nec, quid agam, scio :
Tot nunc me rebus miserum concludit pater :
Abibo hinc, præsens quando promoueo parum.
Nam puerum credo iniussu non tollent meo,
Præsertim in ea re cum sit mihi adiutrix socrus.
La. Fugis? hem, nec quidquam certi respondes mihi ?
Num tibi uidetur esse apud sese? sine:
Puerum Phidippe mihi cedò, ego alam. Ph. maxime.
Non mirum fecit uxor mea, si hoc ægre tulit :
Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira est : nam ipsa narrauit mihi :
Id ego præsente hoc tibi nolebam dicere :
Neq; illi credebam primo : nunc uero palàm est .
Nam omnino abhorrere animum huic uideo à nuptijs.
La. Quid ergo agam Phidippe? quid das consilij?
Ph. Quid agas ? meretricem hanc primum adeundam censeo :
Oremus : accusemus grauius : deniq;
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
La. Faciam , ut mones . eho puer, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam nostram : huc euoca uerbis meis.
Et te oro porrò, in hac re adiutor sis mihi. Ph. ah
Iandudum dixi, itidemq; nunc dico Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos uolo,
Si ullo modo est, ut possit, quod spero fore.
Sed uis'ne adesse me unà, dum istam conuenis?
La. Imo uero abi, aliquam puero nutricem para.

ACTVS QVINTI SCENA I.

BACCHIS, LACHES.

Bac. N On hoc de nihilo est, quòd Laches nunc me cóuentam esse expetit:
Nec pol me multũ fallit, quin, quod suspicor, sit quod uelit.
La. Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem, quam possiem:
Aut ne quid faciam plus, quod me post minus fecisse satius sit.
Aggrediar. Bacchis, salue. Bac. salue Laches. La. credo ædepol te
Non nihil mirari Bacchis, quid sit, quapropter te huc foras puerum euocare iussi.
Bac. Ego pol quoque etiam timida sum, cum uenit mihi in mentem, quæ sim,
Ne nomen mihi quæstus obstet apud te: nam mores facile tutor.
La. Si uera dicis, nihil tibi pericli à me est mulier:
Nam iam ætate ea sum, ut non siet peccato mihi ignosci æquum:
Quo magis omnes res cautius ne temere faciã accuro.
Nam si id nunc facis, factura'ue es, bonas quod par est facere: inscitum
Offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquum est.
Ba. Est magna æcastor gratia, de hac re quam tibi habeam.
Nã qui post factã iniuriã se expurget, parũ mihi prosit.
Sed quid istuc est? La. meum receptas filium ad te Pamphilum. Bac. ah.

La. Sine dicam: uxorem hanc prius quàm duxit, uostrum amorem pertuli.
Mane. non dum etiam dixi id, quod uolui. hic nunc uxorem habet:
Quære alium tibi amicum firmiorem, dum tempus consulendi est:
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol tu eadem isthac ætate.
Ba. Quis id ait? La. socrus. Ba. me'ne? La. te ipsam: & filiam abduxit suam:
Puerumq; ob eam rem clàm uoluit, qui natus est, extinguere.
Ba. Aliud si scirem, qui firmare meam apud uos possiem fidem,
Sanctius quàm iusiurandum, id pollicerer tibi Laches,
Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.
La. Lepida es. sed scin', quid uolo potius sodes facias? Ba. qd uis? cedò.
La. Eas ad mulieres huc intro, atque isthuc iusiurandum idem
Polliceare illis: exple animũ his, teq; hoc crimine expedi.
Ba. Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc quæstu, haud faceret, scio,
Vt de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet.
Sed esse falsa fama nolo gnatum suspectum tuum:
Nec leuiorem uobis, quibus est minime æquom, uiderier
Immerito: nam meritus de me est, quod queam, illi ut commodem.
La. Facilem, beneuolumq; lingua tua iam tibi me reddidit:

Nam non sunt solæ arbitratæ hæ: ego quoque hoc etiam credidi.
Nunc autem, cum ego te esse præter nostram opinionem comperi,
Fac eadem ut sis porrò: nostra utere amicitia, ut uoles.
Aliter si facias. sed reprimam me, ne ægre quicquam ex me audias.
Verum te hoc moneo unum, qualis sim amicus, aut quid possiem,
Potius quàm inimicus, periculum facias. Ba. faciam.

ACTVS QVINTI SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

Ph. Nihil apud me tibi desieri patiar, quin, quod opus sit,
Benigne præbeatur.
Sed cum tu satura, atque ebria eris, puer ut satur sit, facito.
La. Noster socer, uideo, uenit: puero nutricem adduxit.
Phidippe, Bacchis deierat persanctè. Ph. hæccine ea est? La. hæc est.
Ph. Nec pol istæ metuunt deos: neque has respicere deos opinor.
Ba. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire,
Licet. hæc res hic agitur: Pamphilo me facere ut redeat uxor,
Oportet: quod si perficio, non pœnitet me famæ,
Solam fecisse id, quod aliæ meretrices facere fugitant.

La. Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falso
Nobis, in re ipsa inuenimus: porrò hăc nūc experiamur.
Nam si compererit crimini tua se falso uxor credidisse,
Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus gnatus,
Quòd peperit uxor clàm, id leue est: cito ab eo hæc ira abscedet.
Profecto in hac re nihil mali est, quod sit dissidio dignū.
Ph. Velim quidem hercle. La. exquire: adest: quod satis sit, faciet. Ba. faciam.
Ph. Quid isthæc mihi narras? an quia non tute ipse audisti dudum,
De hac re animus meus ut sit Laches? illis modo exple animum.
La. Quæso ædepol Bacchis, quod mihi es pollicita, tute ut serues.
Ba. Ob eam rem uis ergo introeam? La. i, atque exple animum his, ut credant.
Ba. Eo: etsi scio pol his fore meū conspectum inuisum hodie:
Nam nupta meretrici hostis est, à uiro ubi segregata est.
La. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adueneris, rescíscent.
Ph. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognouerint:
Nam illas errore, & te simul suspicione exolues.
Ba. Perij, pudet Philumenæ: sequimini me intro huc ambæ.
La. Quid est, quod mihi malim, quàm quod huic intelligo euenire,
Vt gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi unà prosit?
Nam si est, ut hæc nunc Pamphilū uere ab se segregarit,

Scit ſibi nobilitatem ex eo,& rem natam,& gloriā eſſe,
Referetq; gratiam ei,unaq; nos ſibi opera amicos iūget.

ACTVS QVINTI SCENA III.

PARMENO, BACCHIS.

Par. Depol næ meam herus eſſe operā deputat par
Ae ui pretiȷ,
Qui ob rem nullam miſit : fruſtra ubi totum
deſedi diem,
Myconium hoſpitem dum expecto in arce Callidemidē :
Itaq; ineptus hodie dum illic ſedeo,ut quiſq; uenerat,
Accedebam : adoleſcens,dic dum quæſo, es tu Myconius?
Non ſum . at Callidemides?non. hoſpitē ecquē Pamphilū
Hic habes ? omnes negabant : neq; enim quenquam eſſe
arbitror.
Deniq; hercle iam pudebat : abiȷ . ſed quid Bacchidem
Ab noſtro affine exeuntem uideo ? quid huic hic eſt rei ?
Ba. Parmeno,opportune te offers,propere curre ad Pam
philum.
Pa. Quid eò?Ba.dic me orare,ut ueniat.Pa.ad te?Ba.imo ad
Philumenam.
Pa. Quid rei eſt?Ba.tua quod nihil refert,percōtari deſinas.
Pa. Nihil aliud dicam?Ba.etiam,cognoſſe anulum illū Myr=
rhinam.
Pa. Tantum'ne eſt?Ba.tantum : aderit continuo, hæc ubi ex
te audierit.
Sed ceſſas?Pa. minime equidem : nam hodie mihi pote=
ſtas haud data eſt:

Ita cursando, atq; ambulando totum hunc contriui diem.

Ba. Quantam obtuli aduentu meo lætitiam Pamphilo hodie?
Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?
Gnatum ei restituo, qui penè harũ ipsiusq; opera perijt:
Vxorem, quam nunquam est ratus posthac se habiturũ, reddo:
Qua re suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exolui.
Hic adeo his rebus anulus fuit initium inueniundis.
Nã memini, abhinc menses decẽ ferè ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, sine comite, uini plenũ,
Cum hoc anulo: extimui illico: Pãphile inquã amabo,
Quid exanimatus es obsecro? aut unde anulũ istũ nactus?
Dic mihi. ille alias res agere se simulare. postq̃ id uideo,
Nescio quid suspicarier, magis cœpi instare, ut dicat.
Homo se fatetur ui in uia uirginẽ nescio quã cõpressisse:
Dicitq; se illi anulum, dum luctat, detraxisse:
Eum hæc cognouit Myrrhina in digito modo me habentem:
Rogat, unde sit: narro omnia hæc: inde est cognitio facta,
Philumenam esse compressam ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor:
Etsi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim est in rem nostram,
Vt quisquam amator nuptijs lætetur. uerum æcastor
Nunq̃ animum quæsti gratia ad malas adducam partes.
Ego dum illo licitum est usa sum benigno, & lepido, & comi.
Incommode mihi nuptijs euenit: factum fateor:
At pol me fecisse arbitror, ne id merito mihi eueniret.

Multa ex quo fuerint commoda, eius incómoda æquum eſt ferre.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

PAMPHILVS, PARMENO, BACCHIS.

Pam. V Ide mi Parmeno etiam ſodes, ut mihi hæc certa & clara attuleris;

Ne me in breue hoc coniicias tempus, gaudio hoc falſo frui.

Par. Viſum eſt. Pam. certo'ne? Par. certe. Pam. deus ſum, ſi hoc ita eſt. Par. uerum reperies.

Pá. Manedum ſodes: timeo ne aliud credam, atque aliud nunties.

Par. Maneo. Pam. ſic te dixiſſe opinor, inueniſſe Myrrhinam, Bacchidem anulum ſuum habere. Par. factū. Pam. eum, quem olim ei dedi:

Eaq; hoc te mihi nuntiare iuſſit: ita'ne eſt factum? Par. ita inquam.

Pá. Quis me eſt fortunatior? uenuſtatisq; adeo plenior? ego ne te

Pro hoc nuntio quid donem? quid? quid? neſcio. Par. at ego ſcio.

Pá. Quid? Par. nihil enim: nam neq; in nuntio, neq; in me ipſo boni quid ſit, ſcio.

Pá. Ego'ne, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,

Sinam ſine munere à me abire? ah nimiū me ingratum putas.

Sed Bacchidem eccam uideo ſtare ante oſtium:
Me expectat credo: adibo. B. ſalue Pamphile.
Pã. O' Bacchis, o mea Bacchis, ſeruatrix mea.
Ba. Bene factum, & uolupe eſt. Pam. factis, ut credã, facis:
Antiquamq; adeo tuam uenuſtatem obtines,
Vt uoluptati obitus, ſermo, aduẽtus tuus, quocunque ad=
ueneris,
Semper ſiet. Ba. at tu æcaſtor morem antiquum, atq; in=
genium obtines,
Vt unus hominũ homo te uiuat nunq̃ quiſquã blandior.
Pã. Ha, ha, hæ, tu ne mihi iſthuc? Ba. recte amaſti Pamphile
uxorem tuam:
Nã nũq̃ ante hũc diẽ meis oculis eã, quod noſſem, uiderã:
Perliberalis uiſa eſt. Pam. dic uerum. Ba. ita me dij amẽt
Pamphile.
Pã. Dic mihi, harum rerum num quid dixti iam patri? Ba.
nihil. Pam. neq; opus eſt:
Adeo mutito. placet nõ fieri hoc itidem, ut in comœdijs,
Omnia oẽs ubi reſciſcunt hic, quos par fuerat reſciſcere,
Sciunt; quos non autem ſcire æquum eſt, neq; reſciſcũt,
neque ſcient.
Ba. Imo etiã, hoc qui occultari poſſe facilius credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit, iurijurando meo
Se fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purgatum. Pam.
optume eſt:
Speroq; hanc rem euenturam nobis ex ſententia.
Par. Here, licet ne me ſcire ex te, hodie quid ſit quod fec
boni?
Aut quid iſthuc eſt, quod uos agitis? Pam. non licet. Par
tamen ſuſpicor.

Ego ne hunc ab Orco mortuum? quo pacto? Pam. nescis Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumna me extraxeris.
Par. Imo uero scio, neq; hoc imprudens feci. Pam. ego isthuc satis scio.
Par. An temere quicquam Parmenonem prætereat, quod facto usus sit?
Pam. Sequere me intro Parmeno. Par. sequor: equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quàm sciens ante hunc diem unquam.

PLAVDITE.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Phormio	parasitus.
Demipho	senex.
Antipho	adolescens.
Geta	seruus.
Dorio	leno.
Chremes	senex.
Phædria	adolescens.
Dauus	seruus.
Sophrona	nutrix.
Nausistrata	matrona.
Hegio,	
Cratinus,	
Crito,	aduocati.

ACTA LVDIS ROMANIS, L. POSTVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA, AEDIL. CVR. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. TIBIIS IMPARIB. TOTA GRAECA APOLLODORV. EPIDICAZOMENOS FACTA QVARTO, CN. FANNIO, M. VALERIO COSS.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

Hremetis frater aberat peregre Demipho
c *Relicto Athenis Antiphone filio.*
Chremes clàm habebat Lemni uxorem, & filiam,
Athenis aliam coniugem, & amantem unice
Gnatum fidicinam. mater è Lemno aduenit
Athenas: moritur: uirgo sola: aberat Chremes:
Funus procurat. ibi eam uisam Antipho
Cum amaret, opera parasiti uxorem accipit.
Pater, & Chremes reuersi fremere: dein minas
Triginta dant parasito, ut illam coniugem
Haberet ipse. argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

PROLOGVS.

P Ostquam poeta uetus poetam non potest
Retrahere à studio, & tradere hominẽ in otiũ,
Maledictis deterrere, ne scribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antea fecit fabulas,
Tenui esse oratione, & scriptura leui,
Quia nusquam scripsit insanum adolescentulum
Ceruam uidere, fugere, & sectari canes,
Et eam plorare, orare ut subueniat sibi.
Quòd si intelligeret, cum stetit olim noua,
Actoris opera magis stetisse, quàm sua:
Minus multo audacter, quàm nunc lædit, læderet;
Et magis placerent, quas fecisset fabulas.
Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Vetus si poeta non lacessisset prior,
Nullum inuenire prologum potuisset nouus
Quem diceret, nisi haberet, cui malediceret:
Is sibi responsum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit reijcere:
Hic respondere uoluit, non lacessere.
Benedictis si certasset, audisset bene:
Quod ab ipso allatum est, sibi esse id relatum putet.
De illo iam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipse de se finem non facit.
Nunc quid uelim, animum attendite: apporto nouam
Epidicazomenon quam uocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant;
Quia primas parteis qui aget, is erit Phormio

Parasitus, per quem res agetur maxime.
Voluntas uestra si ad poetam accesserit,
Date operam, adeste æquo animo per silentium;
Ne simili utamur fortuna, atq; usi sumus,
Cum per tumultum noster grex motus loco est:
Quem actoris uirtus nobis restituit locum,
Bonitasq; uestra adiutans, atq; æquanimitas.

ACTVS PRIMI SCENA I.

DAVVS.

Da. AMicus summus meus, & popularis Geta
Heri ad me uenit: erat ei de ratiuncula
Iampridem apud me reliquum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem. confeci: affero.
Nam herilem filium eius duxisse audio
Vxorem: ei credo munus hoc corraditur.
Quàm inique comparatum est, hi qui minus habent,
Vt semper aliquid addant ditioribus?
Quod ille unciatim uix de demenso suo,
Suum defraudans genium, comparsit miser,
Id illa uniuersum abripiet, haud existimans
Quanto labore partum. porrò autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porrò alio autem, ubi erit puero natalis dies:
Vbi initiabunt, omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi. sed uideo ne Getam?

ACTVS PRIMI SCENA II.

GETA, DAVVS.

Ge. S I quis me quæret rufus. Da. præsto est, desine.
Ge. oh,
At ego obuiam conabar tibi Daue. Da. accipe, hem:
Lectum est, conueniet numerus, quantum debui.
Ge. Amo te, & non neglexisse habeo gratiam.
Da. Præsertim ut nunc sunt mores, adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.
Sed quid tu es tristis? Ge. ego ne? nescis quo in metu, et
Quanto in periculo sim. D. quid isthuc est? Ge. scies,
Modo ut tacere possis. D. abi sis insciens:
Cuius tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere uerba ei credere? ubi quid mihi lucri est
Te fallere? G. ergo ausculta. Da. hanc operam tibi dico.
Ge. Senis nostri Daue fratrem maiorem Chremem
Nosti ne? Da. quid ni? Ge. quid? eius gnatum Phædriam?
Da. tanquam te. Ge. euenit senibus ambobus simul
Iter, illi in Lemnum ut esset, nostro in Siciliam
Ad hospitem antiquum: is senem per epistolas
Pellexit, modo non monteis auri pollicens.
Da. cui tanta erat res, & supererat? Ge. desinas:
Sic est ingenium. Da. oh, regem me esse oportuit.
Ge. Abeuntes ambo hinc tum senes me filijs
Relinquunt quasi magistrum. Da. ò Geta, prouinciam
Cepisti duram. Ge. mihi usu uenit hoc, scio:

Memini relinqui me, deo irato meo.
Cœpi aduorsari primo : quid uerbis opus est?
Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.
Da. Venere in mētem isthæc mihi : nam quæ inscitia est,
Aduorsum stimulum calces? Ge. cœpi his omnia
Facere, obsequi quæ uellent. Da. scisti uti foro.
Ge. Noster mali nihil quidquam primo : hic Phædria
Continuo quandam nactus est puellulam
Citharistriam : hanc amare cœpit perdite.
Ea seruiebat lenoni impurissimo :
Neq; quod daretur quidquam, id curarant patres.
Restabat aliud nihil, nisi oculos pascere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere :
Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc discebat ludo, exaduorsum ei loco
Tonstrina erat quædam : hic solebamus ferè
Plerunq; eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum sedemus illic, interuenit
Adolescens quidam lacrumans : nos mirarier :
Rogamus, quid sit : nunquam æque (inquit) ac modo
Paupertas mihi onus uisum est & miserum, & graue.
Modo quandam uidi uirginem huic uiciniæ
Miseram, suam matrem lamentari mortuam.
Ea sita erat ex aduorso : neq; illi beneuolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
Quisquam aderat, qui adiutaret funus : miseritum est.
Virgo ipsa facie egregia. quid uerbis opus est?
Commorat omnes nos : ibi continuo Antipho,
Voltis ne eamus uisere? alius, censeo :
Eamus : duc nos sodes : imus, uenimus,

Videmus: uirgo pulchra: & quo magis diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
Lacrumæ; uestitus turpis, ut, ni uis boni
In ipsa inesset forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis, inquit, scita est: noster uero. Da. iam scio:
Amare cœpit. Ge. scin' quàm? quò euadat, uide:
Postridie ad anum recta pergit: obsecrat,
Vt sibi eius faciat copiam. illa enim se negat:
Neque eum æquum ait facere: illam ciuem esse Atticā,
Bonam, bonis prognatam: si uxorem uelit,
Lege id licere facere: sin aliter, negat.
Noster, quid ageret, nescire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat absentem patrem.
Da. Non, si redisset pater, ei ueniam daret?
Ge. Ille ne indotatam uirginem, atq; ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. D. quid fit deniq;?
Ge. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
Homo confidens: qui (illum dij omnes perduint)
Da. Quid is fecit? Ge. hoc consilium, quod dicam, dedit:
Lex est, ut orbæ, qui sunt genere proximi,
His nubant, & illos ducere eadem hæc lex iubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam:
Paternum amicum me assimulabo uirginis:
Ad iudices ueniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi sit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum, atq; commodum.
Cum tu horum nihil refelles, uincam scilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?

Illa quidem nostra erit. Da. iocularem audaciam.
Ge. Persuasit homini: factum est: uentum est: uincimur:
Duxit. Da. quid narras? Ge. hoc, quod audis. Da. ò Geta,
Quid te futurum est? Ge. nescio hercle: unum hoc scio:
Quod fors feret, feremus æquo animo. Da. placet:
Hem isthuc uiri est officiũ. Ge. in me omnis spes est mihi.
Da. Laudo. Ge. ad precatorem abeam credo, qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæso hunc: cæterum
Posthac si quicquam, nihil precor. tantummodo
Non addat: ubi ego hinc abiero, uel occidito.
Da. Quid ille pædagogus, qui citharistriam?
Quid rei gerit? Ge. sic tenuiter. Da. non multum habet
Quod det fortasse. Ge. imo nihil, nisi spem meram.
Da. Pater eius rediit, an non? Ge. non dum. Da. quid? senem
Quoad expectatis uestrum? Ge. non certum scio:
Sed epistolam ab eo allatam esse audiui modo,
Et ad portitores esse delatam: hanc petam.
Da. Nunquid Geta aliud me uis? Ge. ut bene sit tibi.
Puer heus. nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTVS PRIMI SCENA III.

ANTIPHO, PHAEDRIA.

An. Deon' rem redisse, ut qui mihi consultum opti me uelit esse
Phædria, patrem ut extimescam, ubi in mentem eius ad= uenti uenit?
Quòd ni fuissem incogitans, ita eum expectarem, ut par fuit.

Ph. Quid isthuc est? An. rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius sis?
Quòd utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset,
Neu me cupidum eò compulisset, quod mihi principium est mali.
Nō potitus essem: fuisset tum mihi illos ægre aliquot dies:
At nō quotidiana cura hæc angeret animum. Ph. audio.
An. Dum expecto quàm mox ueniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem.
Ph. Alijs, quia desit quod amant, ægre est: tibi, quia superest, dolet.
Amore abundas Antipho.
Nam tua quidem hercle certe uita hæc expetenda optandaq; est:
Ita me dij bene ament, ut mihi liceat tandiu, quod amo, frui.
Iam depacisci morte cupio: tu conijcito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex isthac copia:
Vt ne addam, quòd sine sumptu ingenuam, liberalem nactus es:
Quòd habes, ita ut uoluisti, uxorē sine mala fama: palā
Beatus, ni unū hoc desit, animus qui modeste isthæc ferat.
Quòd si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi est, tum sentias.
Ita pleriq; ingenio sumus omnes, nostri nosmet pœnitet.
An. At tu mihi contra nunc uidere fortunatus Phædria,
Cui deintegro est potestas etiam consulendi, quid uelis,
Retinere, amare, amittere: ego in eū incidi infelix locū,

Vt neq; mihi eius sit amittendi, nec retinendi copia.
Sed quid hoc est? uideo'ne ego Getam currentem aduenire huc?
Is est ipsus: hei timeo miser, quam hic mihi nunc rem nunciet.

ACTVS PRIMI SCENA IIII.

GETA, ANTIPHO, PHAEDRIA.

Ge. Nullus es Geta, nisi aliquod iam tibi consilium celere repereris:
Ita nunc imparatum subito tanta te impendét mala:
Quæ neque uti deuitem scio, neque quo modo me inde extraham:
(Nam non potest celari nostra diutius iam audacia)
Quæ si non astu prouidentur, me aut herum pessundabunt.
An. Quidnam ille commotus uenit? Ge. tum temporis punctum mihi
Ad hanc rem est. herus adest. An. quid istuc est mali?
Ge. Quod cum audierit, quod eius remedium inueniam iracundiæ?
Loquar'ne? incendam: taceam? instigem: purgem me? laterem lauem.
Eheu me miserum: cum mihi paueo, tum Antipho me excruciat animi:
Eius me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nā absque eo esset,

Recte ego mihi uidissem, & senis essem ultus iracundiá:
Aliquid conuasassem, atque hinc me conijcerem protinus in pedes.

An. Quam hic fugam, aut furtum parat?

Ge. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quærere insistam uia?

Ph. Te nominat. An. nescio quod magnum hoc nuntio expecto malum.

Ph. Ah, sanus'ne es? Ge. domum ire pergam: ibi plurimum est. Ph. reuocemus
Hominem. An. sta ilico. Ge. hem,
Satis pro imperio, quisquis es. An. Geta. Ge. ipse est, quem uolui obuiam.

An. Cedò, quid portas, obsecro? atque id, si potes, uerbo expedi.

Ge. Faciam. An. eloquere. Ge. modo apud portum. An. meum'ne?

Ge. Intellexti. An. occidi. Ge. hem.

An. Quid agam? Ph. quid ais? Ge. huius patrem uidisse me, patruum tuum.

An. Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inueniam miser?
Quòd si eò meæ fortunæ redeunt, Phanium abs te ut distrahar,
Nulla est mihi uita expetēda. Ge. ergo isthæc cum ita sint Antipho,
Tanto magis te aduigilare æquum est: forteis fortuna adiuuat.

An. Non sum apud me. Ge. atqui opus est nunc, cum maxime, ut sis Antipho:

subita ruina

Nam si te senserit timidum pater esse, arbitrabitur
Commeruisse culpam. Ph. hoc uerum est. An. non possum
immutarier.
Ge. Quid faceres, si aliud quid grauius tibi nunc faciundũ
foret?
An. Cum hoc non possum, illud minus possem. Ge. hoc nihil
est Phædria: ilicet:
Quid conterimus operam frustra? quid abeam? Ph. &
quidem ego. An. obsecro,
Quid si assimulabo? satin' est? Ge. garris. An. uoltum
contemplamini, hem,
Satin' sic est? Ge. non. An. quid si sic? Ge. propemodum.
An. quid si sic? Ge. sat est:
Hem isthuc serua, et uerbũ uerbo, par pari ut respõdeas,
Ne te iratus suis sæuis dictis protelet. An. scio.
Ge. Vi coactum te esse inuitum, lege, iudicio: tenes?
Sed quis hic est senex, quem uideo in ultima platea? An.
ipsus est.
Nõ possũ adesse. Ge. ah qd agis? quò abis Antipho? mane,
Mane inquam. An. egomet me noui, & peccatum meũ:
Vobis commendo Phanium, & uitam meam.
Ph. Geta, quid nunc fiet? Ge. tu iam lites audies:
Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet Phædria.
Ph. Aufer, mihi oportet: quin tu, quod faciam, impera.
Ge. Meministin' olim uti fuerit uestra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Iustam illam causam, facilem, uincibilem, optumam.
Ph. Memini. Ge. hem nunc ipsa est opus, aut, si quid potest,

Meliore & callidiore. Ph. fiet sedulo.
Ge. Nunc prior adito tu : ego in insidijs hic ero
Succenturiatus, si quid deficies. Ph. age.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

DEMIPHO, GETA, PHAEDRIA.

De. Id'ne tandem uxorem duxit Antipho iniussu meo?
Nec meum imperium : age, mitto imperium : non simultatem meam
Reuereri? saltem non pudere? ò facinus audax, ò Geta
Monitor. Ge. uix tandem. De. quid mihi dicent? aut quã causam reperient?
Demiror. Ge. atqui repperi iã : aliud cura. De. an'ne hoc dicent mihi?
Inuitus feci : lex coegit. audio, & fateor. Ge. places.
De. Verum scientem, tacitum, causam tradere aduersarijs,
Etiam'ne id lex coegit? Ph. illud durum. Ge. ego expediam : sine.
De. Incertum est, quid agam, quia præter spem, atq; incredibile hoc mihi obtigit :
Ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum instituere.
Quamobrem omnes, cum secundæ res sunt maxime, tum maxime
Meditari secum oportet, quo pacto aduorsam ærumnã ferant :
Pericla, damna, exilia peregre rediens semper cogites,
Aut filij peccatum, aut uxoris mortem, aut morbũ filiæ :

Cõmunia esse hæc: fieri posse: ut ne quid animo sit nouũ:
Quidquid præter spem eueniat, omne id deputare esse in lucro.
Ge. O' Phædria, incredibile est, quanto herum anteeo sapientia.
Meditata mihi sunt omnia mea incommoda, herus si redierit:
Molendum usque in pistrino: uapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum: horum nihil quidquam accidet animo nouum.
Quidquid præter spem eueniet, omne id deputabo in lucro.
Sed quid cessas hominem adire, & blande in principio alloqui?
De. Phædriam mei fratris uideo filium mihi ire obuiam.
Ph. Mi patrue salue. De. salue: sed ubi est Antipho?
Ph. Saluum aduenire. De. credo: hoc responde mihi.
Ph. Valet: hic est: sed satin' omnia ex sententia?
De. Vellem quidem. Ph. quid isthuc? De. rogitas Phædria?
Bonas me absente hic confecistis nuptias.
Ph. Eho, an tu id succẽses nunc illi? Ge. ò artificem probum.
De. Ego'ne illi non succenseam? ipsum gestio dari
Mihi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.
Ph. Atqui nihil fecit patrue, quod succenseas.
De. Ecce autem similia omnia: omnes congruunt:
Vnum cognoris, omnes noris. Ph. haud ita est.
De. Hic in noxia est, ille ad defendendam causam adest:
Cum ille est, hic præsto est: tradunt operas mutuas.

Ge. Probe eorum facta imprudens depinxit ſenex.
De. Nam ni hæc ita eſſent, cum illo haud ſtares Phædria.
Ph. Si eſt patrue, culpam ut Antipho in ſe admiſerit,
Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans:
Non cauſam dico, quin, quod meritus eſt, ferat.
Sed ſi quis forte malitia fretus ſua,
Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ,
Ac uicit: noſtra'ne ea culpa eſt, an iudicum,
Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi?
Ge. Ni noſſem cauſam, crederem uera hunc loqui.
De. An quiſquam iudex eſt, qui poſſit noſcere
Tua iuſta, ubi tute uerbum non reſpondeas,
Ita ut ille fecit? Ph. functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis: poſtquam ad iudices
Ventum eſt, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum obſtupefecit pudor.
Ge. Laudo hunc: ſed ceſſo adire quamprimum ſenem?
Here ſalue: ſaluum te adueniſſe gaudeo. De. oh
Bone cuſtos ſalue: columen uero familiæ,
Cui commendaui filium hinc abiens meum.
Ge. Iandudum te omnes nos accuſare audio
Immerito, & me omnium horum immeritiſſimo:
Nam quid me in hac re facere uoluiſti tibi?
Seruum hominem cauſam orare leges non ſinunt:
Neque teſtimonij dictio eſt. De. mitto omnia:
Adde iſthuc: imprudens timuit adoleſcens, ſino:
Tu ſeruus: uerum ſi cognata eſt maxime,
Non fuit neceſſe habere; ſed, id quod lex iubet,
Dotem daretis; quæreret alium uirum.

Qua ratione inopem potius ducebat domum?
Ge. Non ratio, uerum argentum deerat. Da. ſumeret
Alicunde. Ge. alicunde? nihil eſt dictu facilius.
Da. Poſtremo, ſi nullo alio pacto, uel fœnore.
Ge. Hui, dixti pulchre. ſi quidem quiſquam crederet
Te uiuo. Da. non, non ſic futurum eſt: non poteſt.
Ego ne illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nihil ſuaue meritum eſt. hominem commonſtrarier
Mihi iſtum uolo, aut, ubi habitet, demonſtrarier.
Ge. Nempe Phormionem. Da. iſtum patronum mulieris.
Ge. Iam faxo hic aderit. De. Antipho ubi nunc eſt? Ph. foris.
De. Abi Phædria, eum require, atque adduce huc. Ph. eo
Recta uia equidem illuc. Ge. nempe ad Pamphilam.
Da. At ego deos penateis hinc ſalutatum domum
Deuortar: inde ibo ad forum, atq; aliquot mihi
Amicos aduocabo, ad hanc rem qui adſient,
Vt ne imparatus ſim cum aduenIat Phormio.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

PHORMIO, GETA.

Ph. Tane patris ais conſpectum ueritum hinc abiiſſe? Ge admodum.
I Ph. Phanium relictam ſolam? Ge. ſic. Ph. & iratum ſenem?
Ge. Oppido. Ph. ad te ſumma ſolum Phormio rerum redit:
Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum: accingere.
Ge. Obſecro te. Ph. ſi rogitabit. Ge in te ſpes eſt. Ph. eccere,
Quid ſi reddet? Ge. tu impuliſti. Ph. ſic opinor. Ge.

ſubueni.

Ph. Cedò ſenem: iam inſtructa ſunt mihi corde conſilia omnia.

Ge. Quid ages? Ph. quid uis? niſi ut maneat Phanium, atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiã, atq; in me omnẽ iram deriuẽ ſenis?

Ge. O uir fortis atq; amicus: uerum hoc ſæpe Phormio
Vereor, ne iſthæc fortitudo in neruũ erũpat deniq;. P. ah,
Non ita eſt: factũ eſt periculũ, iam pedum uiſa eſt uia.
Quot me cenſes homines iam deuerberaſſe usq; ad necẽ
Hoſpites? tum ciues? quo magis noui, tanto ſæpius.
Cedò dũ, en unquã iniuriarũ audiſti mihi ſcriptã dicã?

Ge. Qui iſthuc? Ph. quia non rete accipitri tenditur, neque miluio,
Qui male faciunt nobis: illis, qui nihil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus eſt, in his opera luditur.
Aliis aliunde eſt periculum, unde aliquid abradi poteſt:
Mihi ſciunt nihil eſſe. dices, ducent damnatum domum:
Alere nolunt hominẽ edacẽ: et ſapiũt mea q̃dẽ ſentẽtia,
Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere.

Ge. Non poteſt ſatis pro merito ab illo tibi referri gratia.

Ph. Imo enim nemo ſatis pro merito gratiam regi refert.
Te ne aſymbolũ uenire unctum, atq; lautum è balneis,
Otioſum ab animo; cũ ille et cura, et ſumptu abſumitur,
Dum tibi ſit, quod placeat: ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur?

Ge. Quid iſthuc uerbi eſt? Ph. ubi tu dubites, quid ſumas potiſſimum.
Hæc, quũ ratione ineas, q̃ ſint ſuauia, & quàm cara ſint;
Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præſentẽ deũ?

Ge. Senex adest: uide quid agas: prima coitio est acerrima:
Si eam sustinueris, post illa iam, ut lubet, ludas licet.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

De. EN, unquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam iniuriã, quàm hæc est mihi?
Adeste quæso. Ge. iratus est. Ph. qn tu hoc age:
Iam ego hunc agitabo. prò deum immortalium,
Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat esse cognatam? Ge. negat.
Ph. Neque eius patrem se scire, qui fuerit? G. negat.
De. Ipsum esse opinor, de quo agebam. sequimini.
Ph. Nec Stilphonem ipsum scire, qui fuerit? Ge. negat.
Ph. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,
Negligitur ipsa: uide, auaritia quid facit.
Ge. Si herum insimulabis auaritiæ, male audies.
De. Ò audaciam, etiam me ultro accusatum aduenit.
Ph. Nam iam adolescenti nihil est quod succenseam,
Si illum minus norat: quippe homo iam grandior,
Pauper, cui opera uita erat, ruri ferè
Se continebat: ibi agrum de nostro patre
Colendum habebat: sæpe interea mihi senex
Narrabat, se hunc negligere cognatum suum:
At quem uirum? quem ego uiderim in uita optumum.
Ge. Videas te, atq; illum, ut narras. Ph. abi in malam:
Nam ni ita eum existimassem, nunquam tam graueis
Ob hanc inimicitias caperem in nostram familiam,

Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter.
Ge.Pergin' hero absenti male loqui impurissime?
Ph.Dignum autẽ hoc illo est.G.ain' tandẽ carcer?Da.Geta.
Ge.Bonorum extortor,legum contortor.Da.Geta.
Ph.Responde.Ge. quis homo est?chem. De.tace. Ge. absen=
ti tibi
Te indignas,séq; dignas contumelias
Nunquam cessauit dicere hodie.Da.ohe desine.
Adolescens,primum abs te hoc bona uenia expeto,
Si tibi placere potis est,mihi ut respondeas:
Quem amicum tuum ais fuisse istum,explana mihi,
Et qui cognatum me sibi esse diceret.
Ph.Proinde expiscare,quasi non nosses.Da.nossem? Ph.ita.
Da.Ego me nego: tu,qui ais,redige in memoriam.
Ph.Eho,tu sobrinum tuum non noras? Da.enecas:
Dic nomen.Ph.nomen? maxume.Da.quid nunc taces?
Ph.Perij hercle,nomen perdidi.D.hem,quid ais? Ph. Geta,
Si meministi id quod olim dictum est,subijce.hem,
Non dico: quasi non noris,tentatum aduenis.
Da.Ego ne autem tento?G.Stilpho.P.atque adeo,quid mea?
Stilpho est.Da.quẽ dixti? Ph.Stilphonẽ inquã nõ noras?
Da.Neque ego illum noram,neq; mihi cognatus fuit
Quisquam isthoc nomine.Ph.ita ne?nõ te horum pudet?
At si talentũ rem reliquisset decem.
Da.Dij tibi male faciant.Ph.primus esses memoriter
Progeniem uestram usq; ab auo atque atauo proferens.
Da.Ita ut dicis. ego tum si aduenissem,qui mihi
Cognata ea esset,dicerem: itidem tu face: cedò
Qui est cognata? Ge.heus noster,recte: heus tu caue.
Ph.Dilucide expediui,quibus me oportuit

Iudicibus: tum, si id falsum fuerat, filius
Cur non refellit? D. filium narras mihi?
Cuius de stultitia dici, ut dignum est, non potest.
Ph. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,
Iudicium de eadem causa iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem solus regnas, & soli licet
Hic de eadem causa bis iudicium adipiscier.
Da. Etsi mihi facta iniuria est, ueruntamen
Potius quàm lites secter, aut quàm te audiam,
Itidem ut cognata si sit, id quod lex iubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinq; accipe.
Ph. Ha, ha, hæ, homo suauis. Da. quid est? nũ iniquũ postulo?
An ne hoc quidem adipiscar ego, quod ius publicum est?
Ph. ita ne tandem quæso; ciuem item ut meretricem ubi abusus sis,
Mercedem dare lex iubet ei, atq; amittere; an,
Vt ne quid turpe ciuis in se admitteret
Propter egestatem, proximo iussa est dari,
Vt cum uno ætatem degeret; quod tu uetas?
Da. Ita, proximo quidẽ: at nos unde? aut quamobrẽ? Ph. ohe,
Actum, aiunt, ne agas. Da. nõ agam? imo haud desinã,
Donec perfecero hoc. Ph. ineptis. Da. sine modo.
Ph. Postremo tecum nihil rei nobis Demipho est:
Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam tua
Præterierat iam ad ducendum ætas. Da. omnia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibeo domo.
Ge. Iratus est. Ph. tute idem melius feceris.
Da. Ita ne est paratus facere me aduorsum omnia
Infelix? Ph. metuit hic nos, tametsi sedulo

Dissimulat. Ge. bene habēt tibi principia. Ph. qn, quod est
Ferundum, feras : tuis factis dignum feceris,
Vt amici inter nos simus. De. ego ne tuam expetam
Amicitiam ? aut te uisum, aut auditum uelim ?
Ph. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam
Senectutem oblectet : respice ætatem tuam.
De. Te oblectet: tibi habe. Ph. minue uero iram. De. hoc age:
Satis iam uerborum est : nisi tu properes mulierem
Abducere, ego illam eijciam : dixi Phormio.
Ph. Si tu illam attigeris secus, quàm dignum est liberam,
Dicam impingam tibi grandem : dixi Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. Ge. intellego.

ACTVS SECVNDI SCENA IIII.

DEMIPHO, GETA,
HEGIO, CRATINVS, CRITO.

He. Vanta me cura, & solicitudine afficit
Gnatus, qui me & se hisce impediuit nuptijs?
Q Neq; mihi in conspectum prodit, ut saltem sciam,
Quid de hac re dicat, quid ue sit sententiæ.
Abi tu, uise redierit ne iam, an non dum, domum.
Ge. Eo. De. uidetis quo in loco res hæc siet :
Quid ago ? dic Hegio. He. ego Cratinum censeo,
Si tibi uidetur. De. dic Cratine. Cra. me ne uis ?
De. Te. Cra. ego, quæ in rem tuam sint, ea uelim facias: mihi
Sic hoc uidetur. quod te absente hic filius
Egit, restitui in integrum æquum est, & bonum :

Et id impetrabis. dixi. De. dic nunc Hegio.
He. Ego ſedulo hunc dixiſſe credo: uerum ita eſt,
Quot homines, tot ſententiæ: ſuus cuiq; mos.
Mihi non uidetur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe: & turpe inceptu eſt. De. dic Crito.
Cri. Ego amplius deliberandum cenſeo:
Res magna eſt. He. num quid nos uis? De. feciſtis probe:
Incertior ſum multo, quàm dudum. Ge. negant
Rediſſe. De. frater eſt expectandus mihi: is
Quod mihi dederit de hac re conſilium, id exequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.
Ge. At ego Antiphonem quæram, ut, quæ acta hic ſunt, ſciat.
Sed eccum ipſum uideo in tempore huc ſe recipere.

ACTVS TERTII SCENA I.

ANTIPHO, GETA.

An. Nimuero Antipho multis modis cum iſthoc
E animo es uituperandus:
Ita ne hinc abiſſe, & uitam tuam tutandam aliјs dediſſe?
Alios tuā rē crediđiſti magis, quàm te, animaduerſuros?
Nam ut ut erant alia, illi certe, quæ nunc domi tuæ eſt, conſuleres,
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:
Cuius nūc miſeræ ſpes, opesq; ſunt in te uno omnes ſitæ.
Ge. Equidem here nos iandudum hic te abſentem incuſamus, qui abieris.

An. Te ipsum quærebam. Ge. sed ea causa nihilo magis defecimus.

An. Loquere obsecro. quonam in loco sunt res & fortunæ meæ?

Nunquid patri subolet? Ge. nihil etiam. An. ecquid spei porrò est? Ge. nescio. An. ah.

Ge. Nisi Phædria haud cessauit pro te eniti. An. nihil fecit noui.

Ge. Tum Phormio itidem in hac re, ut in alijs, strenuum hominem præbuit.

An. Quid is fecit? Ge. cõfutauit uerbis admodũ iratũ patrẽ.

An. Heu Phormio. Ge. ego, quod potui porrò. An. mi Geta omnes uos amo.

Ge. Sic habẽt principia sese, ut dico: adhuc trãquilla res est:

Mansurusq; patruum pater est, dum huc adueniat. An. quid eum? Ge. ut aiebat,

De eius cõsilio uelle sese facere, quod ad hanc rẽ attinet.

An. Quantus metus est mihi, uenire huc saluum nunc patruum Geta?

Nam per eius unam, ut audio, aut uiuam, aut moriar sententiam.

Ge. Phædria tibi adest. An. ubinam? Ge. eccum à sua palæstra exit foras.

ACTVS TERTII SCENA II.

PHAEDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

Dorio, audi obsecro. Do. non audio. Ph. parumper. Do. quin omitte me.

Ph. Audi, quod dicam. Do. at enim tædet iam audire eadem millies.

Ph. At nunc dicã, quod lubenter audias. Do. loquere, audio.

Ph. Nequeo te exorare, ut maneas triduũ hoc? quò nunc abis?

Do. Mirabar, si tu mihi quidquam afferres noui.

An. Hei, metuo lenonem, ne quid suo suat capiti. Ge. idem ego metuo.

Ph. Non mihi credis? Do. ariolare. Ph. sin fidẽ do. Do. fabulæ.

Ph. Fœneratũ isthuc beneficium tibi pulchre dices. Do. logi.

Ph. Crede mihi, gaudebis facto: uerum hercle hoc est. Do. somnium.

Ph. Experire, non est longum. Do. cantilenam eandem canis.

Ph. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu. Do. garris modo.

Ph. Adeo'ne ingenio te esse duro, atque inexorabili,
Vt neque misericordia, neq; precibus molliri queas?

Do. Adeo'ne te esse incogitantẽ atq; impudentem Phædria,
Vt phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratis?

An. Miseritum est. Ph. hei ueris uincor. Ge. quàm uterq; est similis sui.

Ph. Neq;, Antipho alia cum occupatus esset solicitudine,
Tum hoc esse mihi obiectum malum? An. ah, quid isthuc autem est Phædria?

Ph. O fortunatissime Antipho. An. ego'ne? Ph. cui, quod amas domi est:
Nec cũ huiusmodi unq̃ usus uenit ut conflictares malo.

An. Mihi'ne domi est? imo, quod aiunt, auribus teneo lupũ:
Nam neque quo modo amittam inuenio, neque, uti retineam, scio.

Do. Ipsum isthuc mihi in hoc est. An. eia, ne parum leno sies.

Num quid hic confecit? Ph. hiccine? quod homo inhumanissimus:
Pamphilam meam uendidit. Ge. quid? uendidit? An. ain' uendidit?
Ph. Vẽdidit. Do. quàm indignum facinus, ancillam ære emptam suo.
Ph. Nequeo exorare, ut maneat, & cum illo ut mutet fidem
Triduum hoc, dum id, quod est promissum, ab amicis argentum aufero.
Si nõ tum dedero, unã præterea horam ne oppertus sies.
Do. Obtundis. An. haud longum est id, quod orat, Dorio: exoret, sine:
Idẽ hoc tibi, quod bene promeritus fueris, cõduplicauerit.
Do. Verba isthæc sunt. An. Pamphilam ne hac urbe priuari sines?
Tum præterea horum amorem distrahi poterin' pati?
Do. Neque ego, neque tu. Ge. dij tibi omnes id, quod est dignum, duint.
Do. Ego te cõplureis aduorsum ingenium meum menses tuli
Pollicitantem, & nihil ferentem, flentem: nunc contra, omnia,
Reperi, qui det, neq; lacrumet: da locum melioribus.
An. Certe hercle, si satis cõmemini, tibi quidem olim est dies,
Quam ad dares huic, præstituta. Ph. factũ. Do. num ego isthuc nego?
An. Iam ea præterijt? Do. non, uerum ei hæc antecessit. An. non pudet
Vanitatis? Do. minime, dum ob rem. Ge. sterquilinium. Ph. Dorio,
Itd ne tãdem facere oportet? Do. sic sum: si placeo, utere.

An. Siccine hunc decipis? Do. imo enimuero Antipho hic me decipit:
Nam hic me huiusmodi sciebat esse: ego hunc esse aliter credidi.
Is me fefellit: ego isti nihilo sum aliter, ac fui.
Sed ut ut hæc sunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles se dare dixit: si mihi prior tu attuleris Phædria,
Mea lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandũ est. Vale.

ACTVS TERTII SCENA III.

PHAEDRIA, ANTIPHO, GETA.

Ph. Quid faciam? unde ego nunc tam subito huic argentum inueniam miser,
Cui minus nihilo est? quòd si hic potuisset nũc exorarier
Triduum hoc, promissum fuerat. An. ita'ne hunc patiemur Geta
Fieri miserum, qui me dudũ, ut dixti, adiuuerit comiter,
Quin, cum opus est, beneficium rursum ei experiamur reddere?
Ge. Scio equidem hoc esse æquum. An. age ergo, solus seruare hunc potes.
Ge. Quid faciam? An. inuenias argentum. Ge. cupio: sed, id unde, edoce.
An. Pater adest hic. Ge. scio: sed quid tum? An. ah, dictum sapienti sat est.
Ge. Ita'ne? An. ita. Ge. sanè hercle pulchre suades: etiam tu hinc abis?

Non triumpho, ex tuis nuptijs si nihil nanciscor mali,
Ni etiam nunc me huius causa quærere in malo iubeas crucem?
An. Verum hic dicit. Ph. quid? ego uobis Geta alienus sum? Ge. haud puto:
Sed parum'ne est, ꝙ omnibus nunc nobis succenset senex,
Ni instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci?
Ph. Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc abducet locum? hem:
Dũ igitur diẽ licet, dũq; adsum, loqmini mecũ Antipho:
Contemplamini me. An. quamobrem? aut quidnam facturus? cedò.
Ph. Quoquò hinc asportabitur terrarũ, certum est persequi,
Aut perire. Ge. dij bene uortant, quod agas: pedetentim tamen.
An. Vide, si quid opis potes afferre huic. Ge. si quid? qd? An. quære obsecro,
Ne quid plus minus'ue faxit, quod nos post pigeat Geta.
Ge. Quæro: saluos est, ut opinor: uerũ enim metuo malũ.
An. Noli metuere: unà tecum bona malaq; tolerabimus.
Ge. Quantum opus est tibi argẽti? loquere. Ph. solæ triginta minæ.
Ge. Triginta? hui, ꝑcara est Phædria. Ph. isthæc uero uilis est.
Ge. Age, age, inuentas reddam. Ph. ò lepidum caput.
Ge. Aufer te hinc. Ph. iam opus est. Ge. iam feres:
Sed opus est mihi Phormionem ad hanc rem adiutorem dari.
An. Præsto est: audacissime oneris quiduis impone, & feret:
Solus est homo amico amicus. Ge. eamus ergo ad eum ocyus. Ph. abi, dic, præsto ut sit domi.

Nunquid est, quod opera mea uobis opus sit? Ge. nihil: uerum abi domum,
Et illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam metu,
Consolare: cessas? An. nihil est, æque quod faciam lubẽs.
Ph. Qua uia isthuc facies? Ge. dicam in itinere: modo te hinc amoue.

ACTVS QVARTI SCENA I.

DEMIPHO, CHREMES.

De. Vid? qua profectus causa hinc es Lemnũ Chremes?
Adduxti'ne tecum filiam? Ch. non. De. quid ita non?
Ch. Postquam uidet me eius mater hic esse diutius,
Simul autem non manebat ætas uirginis
Meam negligentiam: ipsam cum omni familia
Ad me profectam esse aiebant. De. quid illic tandiu
Quæso igitur commorabare, ubi id audiueras?
Ch. Pol me detinuit morbus. De. unde? aut qui? Ch. rogas?
Senectus ipsa est morbus: sed uenisse eas
Saluas audiui ex nauta, qui illas uexerat.
De. Quid gnato obtigerit me absente, audisti'ne Chremes?
Ch. Quod quidem me factum consilij incertum facit:
Nam hanc conditionem si cui tulero extrario,
Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine est.
Te mihi fidelem esse æque, atq; egomet sum mihi,
Sciebam: ille si me alienus affinem uolet,

Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreuerit me, plus, quàm opus eſt ſcito, ſciet:
Vereorq́; ne uxor aliquà hoc reſciſcat mea.
Quòd ſi fit, uti me excutiam, atq; egrediar domo,
Id reſtat: nam ego meorum ſolus ſum meus.
Do. Scio ita eſſe, & iſthæc mihi res ſolicitudini eſt:
Neq; defetiſcar unquam ego experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus ſum, effecero.

ACTVS QVARTI SCENA II.

GETA.

Ge. EGo hominem callidiorem uidi neminem,
Quàm Phormionem. uenio ad hominem, ut dicerem
Argento opus eſſe, & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat:
Gaudebat: me laudabat: quærebat ſenem.
Dijs gratias agebat, tempus ſibi dari,
Vbi Phædriæ ſe oſtenderet nihilo minus
Amicum eſſe, quàm Antiphoni. hominem ad forum
Iuſſi opperiri: eò me eſſe adducturum ſenem.
Sed eccum ipſum: quis eſt ulterior? at at Phædriæ
Pater uenit: ſed quid pertimui autem bellua?
An quia, quos fallam, pro uno duo ſunt mihi dati?
Commodius eſſe opinor duplici ſpe utier.
Petam hinc, unde à primo inſtitui: is ſi dat, ſat eſt:
Si ab hoc nihil fiat, tum hunc adoriar hoſpitem.

ACTVS QVARTI SCENA III.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

An. Expecto, quàm mox recipiat huc ſeſe Geta.
Sed patruum cum patre uideo aſtantem. hei mihi,
Quàm timeo, aduentus huius quò impellat patrem.
Ge. Adibo hoſce: ò noſter Chremes. Ch. ſalue Geta.
Ge. Venire ſaluum uolupe eſt. Ch. credo. Ge. quid agitur?
Ch. Multa aduenienti, ut fit, noua hic compluria.
Ge. Ita de Antiphone audiſtin'ne quæ facta? Ch. omnia.
Ge. Tu'ne dixeras huic? facinus indignum Chreme,
Sic circumiri? De. cum hoc id agebam commodum.
Ge. Nã hercle ego quoq; id quidem mecũ agitans ſedulo,
Inueni, opinor, remedium huic rei. De. quid Geta?
Quod remedium? Ge. ut abij abs te, fit forte obuiam
Mihi Phormio. Ch. qui Phormio? Ge. is, qui iſtam. Ch. ſcio.
Ge. Viſum eſt mihi, ut eius tentarem ſententiam:
Prendo hominem ſolum: cur non, inquam, Phormio
Vides, inter uos ſic hæc potius cum bona
Vt componantur gratia, quàm cum mala?
Herus liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modo
Vno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.
An. Quid hic cœptat? aut quò euadet hodie? Ge. an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam eiecerit?
Iam id exploratum eſt: eia, ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia eſt.

Verum, pone esse uictum eum: at tandem tamen
Non capitis eius res agitur, sed pecuniæ.
Postquam hominem his uerbis sentio mollirier,
Soli sumus nunc, inquam, eho dic, quid uelis dari
Tibi in manum, ut herus his desistat litibus:
Hæc hinc facessat, tu molestus ne sies.
An. Satin' illi dij sunt propitij? Ge. nam sat scio,
Si tu aliquam partem æqui, boniq; dixeris,
Vt ille est bonus uir, tria non commutabitis
Verba hodie inter uos. De. quis te isthæc iussit loqui?
Ch. Imo non potuit melius peruenirier
Eò, quò nos uolumus. An. occidi. Ch. perge eloqui.
Ge. At primo homo insanibat. Ch. cedò, quid postulat?
Ge. Quid? nimium: quantum libuit. Ch. dic. Ge. si quis daret
Talentum magnũ. Ch. imo malũ hercle: ut nihil pudet?
Ge. Quod dixi adeo ei: quæso, quid si filiam
Suam unicam locaret? parui retulit
Non suscepisse: inuenta est, quæ dotem petat.
Ad pauca ut redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc deniq; eius fuit postrema oratio:
Ego, inquit, iam à principio amici filiam,
Ita ut æquom fuerat, uolui uxorem ducere:
Nam mihi ueniebat in mentem eius incommodum,
In seruitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, qui dissoluerem
Quæ debeo: & etiam nunc, si uolt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
Nullam mihi malim, quàm isthanc uxorem dari.
An. Vtrum stultitia facere ego hunc, an malitia

Dicam,

Dicam, scientem, an imprudentem, incertus sum.
De. Quid, si animam debet? Ge. ager oppositus est pignori
Ob decem, inquit, minas. De. age iam ducat, dabo.
Ge. Aediculæ item sunt ob decem alias. De. hoi hui,
Nimium est. Ch. ne clama. petito hasce à me decem.
Ge. Vxori emunda ancillula est: tum autem pluscula
Supellectile opus est: opus est sumptu ad nuptias:
His rebus pone sanè, inquit, decem minas.
De. Sexcentas proinde potius scribito iam mihi dicas:
Nihil do: impuratus me ille ut etiam irrideat?
Ch. Quæso, ego dabo, quiesce: tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam uolumus. An. hei mihi
Geta, occidisti me tuis fallacijs.
Ch. Mea causa eijcitur: me hoc æquum est amittere.
Ge. Quantum potes me certiorem, inquit, face
Si illam dant, hanc ut omittam, ne incertus siem:
Nam illi mihi dotem iam constituerunt dare.
Ch. Iam accipiet: illis repudium renuntiet:
Hanc ducat. De. quæ quidem illis res uortat male.
Ch. Opportune adeo nunc argentum mecum attuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia:
Id sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

ANTIPHO, GETA.

An. g Eta. Ge. hem. An. quid egisti? Ge. emunxi argẽ
to senes.
An. Satin' id est? G. nescio hercle, tantũ iussus sum.

An. Ehò uerbero, aliud mihi respondes, ac rogo?
Ge. Quid ergo narras? An. quid ego narrem? opera tua
Ad restim mihi quidem res rediјt planissume:
Vt te quidem omnes dij, deæq;, superi, inferi
Malis exemplis perdant: hem, si quid uelis,
Huic mandes, quod quidem recte curatum uelis,
Qui te ad scopulum è tranquillo inferat.
Quid minus utile fuit, quàm hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? iniecta est spes patri
Posse illam extrudi. cedò, nunc porrò Phormio
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum:
Quid fiet? Ge. non enim ducet. An. noui: cæterum
Cum argentum repetent, nostra causa scilicet
In neruom potius ibit. Ge. nihil est Antipho,
Quin male narrando possit deprauarier.
Tu id, quod boni est, excerpis: dicis, quod mali est.
Audi nunc contra. iam si argentum acceperit,
Ducenda est uxor, ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandis nuptijs,
Vocandi, sacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti sunt, argentum dabunt.
Id istis reddet. An. quamobrem? aut quid dicet? G. rogas?
Quot res? post illa, monstra euenerunt mihi:
Introijt in ædes ater alienus canis:
Anguis per impluuium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit ariolus:
Aruspex uetuit ante brumam aliquid noui
Negocij incipere: quæ causa est iustissima.
Hæc fient. An. ut modo fiant. Ge. fient: me uide.
Pater exit: abi, dic esse argentum Phædriæ.

ACTVS QVARTI SCENA V.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

De. Vietus esto inquam: ego curabo, ne quid uerborum duint.
q Hoc temere nunquã amittam ego à me, quin mihi testeis adhibeam,
Cum dem: &, quam ob rem dem, commemorabo. Ge. ut cautus est, ubi nihil opus est.
Ch. Atque ita opus facto est: at matura, dum libido eadem hæc manet:
Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos reijciat.
Ge. Rem ipsam putasti. De. duc me ad eum ergo. Ge. non moror. Ch. ubi hoc egeris,
Transito ad uxorem, ut conueniat hanc prius, quàm hinc abeat:
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat:
Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior:
Nos nostro officio nihil egressos esse: quantum is uoluerit,
Datum esse dotis. De. quid tua (malum) id refert? Ch. magni Demipho.
De. Non sat tuum officium fecisse, si non id fama approbat?
Ch. uolo ipsius quoque uoluntate hoc fieri, ne se eiectam prædicet.
De. Idem ego isthuc facere possum. Ch. mulier mulieri magis congruet.
De. Rogabo. Ch. ubi nunc illas ergo reperire possim, cogito.

ACTVS QVINTI SCENA I.

SOPHRONA, CHREMES.

So. Vid agam? quem mihi amicũ inueniam misera? aut cui consilia
Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam?
Nam uereor, hera ne ob meum suasum indigne iniuria afficiatur
Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio uiolenter.
Ch. Nam quæ hæc est anus exanimata, à fratre quæ egressa est meo?
So. Quod ut facerem egestas me impulit; cum scirem infirmas nuptias
Hasce esse, ut id consulerem, interea uita ut in tuto foret.
Ch. Certe ædepol, nisi me animus fallit, aut parum oculi prospiciunt,
Meæ nutricem gnatæ uideo. So. neque ille inuestigatur. Ch. quid agam?
So. Qui est eius pater. Ch. adeo ne, an maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognosco?
So. Quòd si eum nunc reperire possim, nihil est, quod uerear. Ch. ea est ipsa.
Colloquar. So. quis hic loquitur? Ch. Sophrona. So. & meum nomen nominat?
Ch. Respice ad me. So. dij obsecro uos: est'ne hic Stilpho? Ch. non. So. negas?
C. Cõcede hinc à foribus paululũ istorsum sodes Sophrona

Ne me istoc posthac nomine appellassis. So. quid? non is obsecro es,
Quē semper te esse dictitasti? Ch. est. So quid has metuis fores?
Ch. conclusam hic habeo uxorem sæuam, uerum istoc de nomine
Eo perperam olim dixi, ne uos forte imprudentes foris
Effutiretis, atq; id porrò aliquà uxor mea rescisceret.
So. Hem istoc pol nos te inuenire miseræ nūquam potuimus.
Ch. Ehò dic mihi, q̄d tibi rei est cū familia hac, unde exis?
Aut ubi illæ sunt? So. miseram me. Ch. hem quid est? uiuunt'ne? So. uiuit gnata.
Matrem ipsam ex ægritudine miserā mors cōsecuta est.
Ch. Male factum. So. ego autem quæ essem anus deserta, egens, ignota,
Vt potui uirginem nuptum locaui huic adolescenti,
Harum qui est dominus ædium. Ch. Antiphoni'ne? So. hē isti ipsi.
Ch. Quid? duas'ne is uxores habet? So. hau obsecro, unam quidem ille hanc solam.
Ch. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? So. hæc est. Ch. quid ais?
So. Cōposito est factum, quo modo hāc amans habere posset
Sine dote. Ch. dij uostram fidē, quàm sæpe forte temere
Eueniunt, quæ non audeas optare? offendi aduenien s,
Quicum uolebam, atq; ut uolebam, collocatam filiam.
Quod nos ābo opere maximo dabamus, ut fieret, operā;
Sine nostra cura maxima, sua cura hæc sola fecit.
So. Nunc quid facto est opus uide: pater adolescentis uenit,
Eūq; animo iniquo hoc oppido ferre aiūt. C. nihil p̄icli'st.

Sed per deos atq; homines, meam esse hanc, caue resciscat quisquam.
So. Nemo ex me scibit. Ch. sequere me: cætera intus audies.

ACTVS QVINTI SCENA II.

DEMIPHO, GETA.

De. Nostrapte culpa facimus, ut malos expediat esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos:
Ita fugias, ne præter casam, quod aiũt. nõ ne id sat erat,
Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum est ultro obiectum ei,
Vt sit qui uiuat, dum aliquid aliud flagitij conficiat.
Ge. Planissume. De. his nunc præmium est, qui recta praua faciunt.
Ge. Verissime. De. ut stultissime quidem illi rem gesserimus.
Ge. Modo ut hoc consilio possit discedi, ut istam ducat.
De. Etiam'ne id dubium est? Ge. haud scio hercle, ut homo est, an mutet animum.
De. Hem, mutet autem? Ge. nescio: uerum, si forte, dico.
De. Ita faciam, ut frater censuit; ut uxorem huc eius adducam,
Cum ista ut loquatur. Geta abi: prænuntia hãc uẽturã.
Ge. Argentum inuentum est Phædriæ: de iurgio siletur:
Prouisum est, ne in præsentia hæc hinc abeat: quid nunc porrò?
Quid fiet? in eodem luto hæsitas: uorsuram solues

Geta: præsens quod fuerat malum, in diem abijt: plagæ crescunt,
Nisi prospicis: nunc hinc domũ ibo, ac Phaniũ edocebo,
Ne quid uereatur Phormionem, aut eius orationem.

ACTVS QVINTI SCENA III.

DEMIPHO, NAVSISTRATA, CHREMES.

De. Agedum, ut soles Nausistrata, fac ut illa placetur nobis;
Vt sua uoluntate id, quod est faciundum, faciat. Na. faciam.
De. Pariter nũc opera me adiuues, ac dudũ re opitulata es.
Na. factum uolo: ac pol minus queo uiri culpa, quàm me dignum est.
De. Quid autem? Na. quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædijs talenta argenti bina
Statim capiebat: hẽ, uir uiro q̃d præstat? De. bina quæso?
Na. Ac rebus uilioribus multo, tamen duo talenta. De. hui.
Na. Quid hæc uidentur? De. scilicet. Na. uirũ me natã uellẽ:
Ego ostenderem. De. certo scio. Na. quo pacto? De. parce sodes,
Vt possis cum illa; ne te adolescens mulier defatiget.
Na. Faciam, ut iubes: sed meum uirum abs te exire uideo.
Ch. hem Demipho,
Iam illi datum est argentum? De. curaui ilico. Ch. nollem datum.

Hei, uideo uxorem ; pene plus, quàm ſat erat . De. cur nolles Chreme ?
Ch. Iam recte . De. quid tu ? ecquid locutus cum iſta es, quamobrem hanc ducimus ?
Ch. Tranſegi. De. quid ait tandem ? Ch. adduci non poteſt. De. quid non poteſt ?
Ch. Quia uterq; utriq; eſt cordi. De. quid iſthuc noſtra ? Ch. magni. præter hæc,
Cognatam comperi eſſe nobis. De. quid ? deliras ? Ch. ſic erit:
Non temere dico : redi mecum in memoriam. De. ſatin' ſanus es ?
Na. Hau, obſecro uide, ne in cognatam pecces . De. non eſt. Ch. ne nega :
Patris nomen aliud dictum eſt : hoc tu erraſti. De. non norat patrem ?
Ch. Norat. De. cur aliud dixit ? Ch. nunquam ne hodie concedes mihi,
Neq; intelliges ? De. ſi tu nihil narres. Ch. pergis? Na. miror quid hoc ſiet.
De. Equidem hercle neſcio. Ch. uin' ſcire ? at ita me ſeruet Iuppiter,
Vt propior illi, quàm ego ſum, ac tu, nemo eſt. De. dij' uoſtram fidem :
Eamus ad ipſam unà omnes nos : aut ſcire, aut neſcire hoc uolo. Ch. ah.
De. Qui id eſt ? C. ita'ne paruam mihi fidem eſſe apud te? De. uin' me credere ?
Vin' ſatis quæſitũ mihi iſthuc eſſe? age fiat . quid illa filia
Amici noſtri, quid futurum eſt ? Ch. recte. De. hanc igi=

tur mittimus?

Ch. Quid ni? De. illa maneat? Ch. sic. De. ire igitur tibi licet Nausistrata.

Na. Sic pol commodius esse in omnes arbitror, quàm ut cœperas,

Manere hanc: nam perliberalis uisa est, cum uidi, mihi.

De. Quid isthuc negoti est? Ch. iam'ne aperuit ostium? De. iam. Ch. ò Iuppiter,

Dij nos respiciunt: gnatam inueni nuptam cum tuo filio. De. hem,

Quo pacto id potuit? Ch. non satis tutus est ad narrandum hic locus.

De. At tu intro abi. Ch. heus, ne filij nostri quidem hoc resciscant, uolo.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

ANTIPHO.

An. Laetus sum, ut ut meæ res sese habent, fratri obtigisse quod uolt.

Quàm scitum est, eiusmodi parare in animo cupiditates,

Quas, cum res aduersæ sient, paulo mederi possis?

Hic simul argentum reperit, cura sese expediuit:

Ego nullo possum remedio me exoluere ex his turbis,

Quin, si hoc celetur, in metu; sin patefit, in probro siem.

Neq; me domum nunc reciperé, ni mihi esset spes ostensa

Huiusce habendæ. sed ubi nam Getam inuenire possum,

Vt rogẽ, quod tẽpus cõueniendi patris me capere iubeat?

ACTVS QVINTI SCENA V.

PHORMIO, ANTIPHO.

Ph. ARgentum accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:

Curaui, propria ea Phædria ut potiretur: nã emissa est manu.

Nunc una res mihi etiam restat, quæ est conficiunda, otium

A senibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos summam dies.

An. Sed Phormio est: quid ais? Ph. quid? An. quidnam nunc facturus Phædria?

Quo pacto satietatem amoris ait se uelle sumere?

Ph. Vicissim parteis tuas acturus est. An. quas? Ph. ut fugitet patrem:

Te suam rogauit rursum ut ageres causam, ut pro se diceres:

Nam potaturus est apud me: ego me ire senibus Suniũ

Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, quam dudum dixit Geta;

Ne, cum hic non uideant me, conficere credant argentum suum.

Sed ostium concrepuit abs te. An. uide, quis egrediatur. Ph. Geta est.

ACTVS QVINTI SCENA VI.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

Ge. O' Fortuna, ò fors fortuna, quantis commoditatibus,
Quàm ſubito hero meo Antiphoni ope ueſtra hunc oneraſtis diem?
An. Quidnam hic ſibi uolt? Ge. nosq́; amicos eius exoneraſtis metu?
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio;
Atque hominem propero inuenire, ut hæc, quæ contigerint, ſciat?
An. Num tu intelligis, quid hic narret? Ph. num tu? An. nihil. P. tantundem ego.
Ge. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt. An. heus Geta. Ge. hem tibi.
Num mirum, aut nouum eſt, reuocari, curſum cum inſtitueris? An. Geta.
Ge. Pergit hercle: nunq̃ tu tuo odio uinces me. An. nõ manes?
Ge. Vapulabis. An. id tibi quidẽ iam fiet, niſi reſiſtis, uerbero.
Ge. Familiariorem oportet eſſe hunc, qui minitatur malum: ſed is'ne eſt
Quem quæro, an non? ipſus eſt. Ph. congredere actutum. An. quid eſt?
Ge. Omnium, quantum eſt qui uiuant, hominum homo honoratiſſime:
Nam ſine controuerſia à dijs ſolus diligere Antipho.
An. Ita uelim: ſed, qui iſthuc credã ita eſſe, mihi dici uelim.

Ge. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? An. enecas.
Ph. Quin tu hinc pollicitationes aufer, &, quod fers, cedò.
Ge. oh,
Tu quoque hic aderas Phormio?. Ph. aderam: sed cessas?
Ge. accipe, hem,
Vt modo argentũ tibi dedimus apud forũ, recta domum
Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorẽ tuã.
An. Quamobrem? Ge. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est Antipho:
Vbi in Gynæceũ ire occipio, puer ad me accurrit Mida:
Pone apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo,
Quamobrem retineat me: ait esse uetitum intro ad heram accedere:
Sophrona modo fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem,
Eumq; nũc esse intus cũ illis: hoc ubi ego audiui, ad fores
Suspenso gradu placide ire perrexi: accessi: astiti:
Animam compressi: aurem admoui: ita animum cœpi attendere,
Hoc modo sermonem captans. An. euge Geta. G. hic pulcherrimum
Facinus audiui: itaq; hercle exclamaui gaudio.
Ph. Quod? Ge. quodnam arbitrare? An. nescio. Ge. atqui mirificissimum:
Patruus tuus pater inuentus est Phanio uxori tuæ. An. hem,
Quid ais? Ge. cum eius consueuit olim matre in Lemno clanculum.
Ph. Somnium: utin' hæc ignoraret suum patrem? Ge. aliquid credito

Phormio esse causæ: sed me censen' potuisse omnia
Intelligere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint?
Ph. Atque hercle ego quoque illam audiui fabulam. Ge. imo etiam dabo
Quo magis credas: patruus interea inde huc egreditur foras:
Haud multo post cum patre idem recipit se intro denuo:
Ait uterque tibi potestatem eius habendæ se dare:
Denique ego sum missus, te ut requirerem, atque adducerem.
An. Hem, quin ergo? rapè me: quid cessas? Ge. fecero. An. ò mi Phormio
Vale. Ph. uale Antipho: bene, ita me dij ament, factum: gaudeo.

ACTVS QVINTI SCENA VII.

PHORMIO.

Ph. TAntá fortunam de improuiso esse his datam?
Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam suorum æqualium supplex siet:
Nam idem hoc argentum ita ut ingratis est datum,
His datum erit: hoc qui cogam, re ipsa repperi.
Nunc gestus mihi, uoltusq; est capiundus nouus.
Sed hinc concedam in angiportum hoc proximum:
Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras:
Quò me assimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTVS QVINTI SCENA VIII.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

De. Iis magnas merito gratias habeo, atq; ago,
D Quando euenere hæc nobis frater prospere.
Quantum potest, nunc conueniendus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
Vt auferamus. Ph. Demiphonem, si domi est,
Visam: ut quod. De. at nos ad te ibamus Phormio.
Ph. De eadem hac fortasse causa? De. ita hercle. Ph. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an ueremini,
Ne non id facerem, quod recepissem semel?
Heus, heus, quanta hæc mea paupertas est: tamen
Adhuc curaui unum hoc quidem, ut mihi esset fides.
Ch. Est'ne ea ita, ut dixi, liberalis? De. oppido.
Ph. Itaq; ad uos uenio nuntiatum Demipho,
Paratum me esse: ubi uoltis, uxorem date.
Nam omneis posthabui mihi res, ita uti par fuit,
Postquam, tantopere id uos uelle, animum aduorteram.
De. At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem:
Nam qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?
Olim cum honeste potuit, tum non est data:
Nunc uiduam extrudi, turpe est: fermè eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incusaueras.
Ph. Satin' superbe illuditis me? De. qui? Ph. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo ore redibo ad eam, quam contempserim?

Ch. Tum autem Antiphonem uideo ab sese amittere
Inuitum eam: inque. De. tum autem uideo filium
Inuitum sanè mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atq; illud mihi
Argentum iube rursum rescribi Phormio.
Ph. Quod? næ ego perscripsi porrò illis, quibus debui.
De. Quid igitur fiet? Ph. si uis mihi uxorem dare,
Quam despondisti, ducam: sin est, ut uelis
Manere illam apud te, dos hic maneat Demipho:
Nam non est æquom me propter uos decipi;
Cum ego uestri honoris causa repudium alteri
Remiserim, quæ tantundem dotis dabat.
De. I hinc in malam rem cum isthac magnificentia
Fugitiue: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? P. irritor. De. tu'ne hanc duceres,
Si tibi data esset? Ph. fac periculum. De. ut filius
Cum illa habitet apud te: hoc uestrum consilium fuit.
Ph. Quæso, quid narras? De. quin tu mihi argentum cedò.
Ph. Imo uero tu uxorem cedò. De. in ius ambula.
Ph. In ius? enimuero si porrò esse odiosi pergitis.
De. Quid facies? Ph. ego'ne? uos me indotatis modo
Patrocinari fortasse arbitramini:
Etiam dotatis soleo. Ch. quid id nostra? Ph. nihil.
Hic quandam noram, cuius uir uxorem. Ch. hem. De. quid est?
Ph. Lemni habuit aliam. Ch. nullus sum. Ph. ex qua filiam
Suscepit: & eam clàm educat. Ch. sepultus sum.
Ph. Hæc adeo ego illi iam denarrabo. Ch. obsecro,
Ne facias. Ph. oh, tun' is eras? De. ut ludos facit.
Ch. Missum te facimus. Ph. fabulæ. Ch. quid uis tibi?

Argentum quod habes, condonamus te. Ph. audio:
Quid uos (malum) ergo me sic ludificamini
Inepti uestra puerili sententia?
Nolo, uolo: uolo, nolo rursum: cedò, cape:
Quod dictum, indictum est: quod modo erat ratum, irritum est.
Ch. Quo pacto, aut unde hæc hic resciuit? De. nescio,
Nisi, me dixisse nemini, id certo scio.
Ch. Monstri, ita me dij ament, simile. Ph. inieci scrupulum. De. hem,
Hiccine ut à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercle satius est:
Animo uirili præsentiq; ut sis, para.
Vides tuum peccatum esse elatum foras,
Neq; iam id celare posse te uxorem tuam:
Nunc quod ipsa ex alijs auditura sit Chreme,
Id nosmet indicare placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Vlcisci. Ph. atat, nisi mihi prospicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me adfectant uiam.
Ch. At uereor, ut placari possit. De. bono animo es:
Ego redigam uos in gratiam, hoc fretus, Chreme,
Cum è medio excessit, unde hæc suscepta est tibi.
Ph. Ita'ne agitis mecum? satis astute aggredimini:
Non hercle ex re istius me instigasti Demipho.
An tu, ubi peregre, tibi quod lubitum fuit, feceris,
Neq; huius sis ueritus fœminæ primariæ,
Nouo modo ei quin faceres contumelias;
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,

Vt ne

Vt ne restinguas lacrumis, si extillaueris.
De. Malum, quod isti dij, deæq; omnes duint.
Tanta'ne affectum hominem quenquam esse audacia?
Non' ne hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras? Ch. in id redactus sum loci,
Vt, quid agam cum illo, nesciam prorsus. De. ego scio:
In ius eamus. Ph. in ius? huc, si quid lubet.
De. Assequere, ac retine, dum ego hinc seruos euoco.
Ch. Etenim nequeo solus: accurre huc. Ph. una iniuria'st
Tecum. Ch. lege agito ergo. Ph. altera est tecũ Chreme.
De. Rape hunc. Ph. ita ne agitis? enimuero uoce'st opus.
Nausistrata exi. Ch. os opprime. De. impurum uide
Quantum ualet. Ph. Nausistrata inquam. Ch. non taces?
Ph. Taceam? De. nisi sequitur, pugnos in uentrem ingere.
Ph. Vel oculum exculpe: est, ubi uos ulciscar, locus.

ACTVS QVINTI SCENA XI.

NAVSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

q Vi nominat me? Ch. hem. Na. quid istuc turbæ est obsecro
Mi uir? Ph. hem quid nunc obticuisti? Na. quis hic homo'st?
Non mihi respondes? Ph. hiccine ut tibi respondeat,
Qui hercle, ubi sit, nescit? Ch. caue isti quidquam credas.
Ph. Abi: tange: si non totus friget, me enica.
Ch. Nihil est. Na. quid ergo est? quid istic narrat? Ph. iã scies:
Ausculta. Ch. pergin credere? Na. quid ergo obsecro

Huic credam, qui nihil dixit? Ph. delirat miser
Timore. Na. non pol temere'st, quod tu tam times.
Ch. Egon' timeo? Ph. recte sanè : quando nihil times,
Et hoc nihil est, quod ego dico, tu narra. De. scelus
Tibi narret? Ph. eho tu, factum'st abs te sedulo
Pro fratre. Na. mi uir non mihi narras? Ch. at. Na.
quid at?
Ch. Non opus est dicto. Ph. tibi quidem: at scito huic opu'st.
In Lemno. Ch. hem quid ais? D. non taces? Ph. clam te.
Ch. hei mihi.
Ph. Vxorem duxit. Na. mi homo di melius duint.
Ph. Sic factum'st. Na. perij misera. Ph. & inde filiam
Suscepit iam unam, dum tu dormis. Ch. quid agimus?
Na. Prò di immortales, facinus indignum, & malum.
Ph. Hoc actum'st. Na. an quidquam hodie est factum indi-
gnius?
Qui mihi, ubi ad uxores uentum'st, tum fiunt senes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc distædet loqui.
Hæccine erant itiones crebræ, & mansiones diutinæ
Lẽni? hæccinæ erat, quæ nostros fructus minuit, uilitas?
De. Ego Nausistrata esse in hac re culpã meritam nõ nego,
Sed eã, quæ sit ignoscenda. Ph. uerba fiunt mortuo.
De. Nam neq; neglegentia tua, neq; id odio fecit tuo.
Vinolentus ferè ab hinc annos quindecim mulierculam
Eam compressit, unde hæc natã st: neq; post illã unquam
attigit.
Ea mortem obijt : è medio abijt : qui fit in re hac scru-
pulus.
Quamobrem te oro, ut alia tua facta sunt, æquo animo
hoc feras.

Na. Quid ego æquo animo? cupio misera in hac re iam defungier.
Sed quid sperem? ætate porrò minus peccaturum putē?
Iam tum erat senex, senectus si uerecundos facit.
An mea forma, atq; ætas nunc magis expetenda est Demipho?
Quid mihi nunc affers, quamobrem expectem, aut sperem porrò non fore?
Ph. Exequias Chremeti, quibus est commodum ire, iam tempus est.
Sic dabo: age nunc, age Phormionem, qui uolet, lacessito:
Faxo tali eum mactatum, atq; hic est, infortunio.
Redeat sanè in gratiam: iam supplicij satis est mihi.
Habet hæc ei, quod, dū uiuat, usq; ad aurem obganniat.
Na. At meo merito credo: quid ego nunc commemorem Demipho
Singillatim, qualis in hunc fuerim? De. noui æque omnia
Tecum. Na. meriton' hoc meo uidetur factum? De. minime gentium:
Verum, quādo iam accusando fieri infectum nō potest,
Ignosce: orat, confitetur, purgat, quid uis amplius?
Ph. Enimuero prius quàm hæc dat ueniam, mihi prospiciā & Phædriæ.
Heus Nausistrata prius quàm huic respondes temere, audi. Na. quid est?
Ph. Ego minas triginta per fallaciam ab illo abstuli.
Eas dedi tuo gnato. is pro sua amica lenoni dedit.
Ch. Hem quid ais? Na. adeon' hoc indignum tibi uidetur, filius

Homo adoleſcẽs ſi habet unam amicam, tu uxores duas?
Nihil pudere? quo ore illum obiurgabis? reſponde mihi.
De. Faciet, ut uoles. Na. immo, ut iam ſcias meam ſententiã,
Neq; ego ignoſco, neq; promitto quidquã, neq; reſpõdeo,
Prius quàm gnatũ uideo: eius iudicio permitto omnia:
Quod is iubebit, faciam. Ph. mulier ſapiens es Nauſi=
ſtrata.
Na. Satis tibi eſt? Ph. immo uero pulchre diſcedo, & probe,
Et præter ſpem. Na. tuũ nomen dic quod eſt. Ph. mihin?
Phormio, ueſtræ familiæ hercle amicus, & tuo ſummus
Phædriæ.
Na. Phormio, at ego ecaſtor poſthac tibi, quod potero, &
quæ uoles,
Faciamq;, & dicã. Ph. benigne dicis. Na. pol meritum'ſt
tuum.
Ph. Vin primum hodie facere, quod ego gaudeam Nauſi=
ſtrata,
Et quod tuo uiro oculi doleant? Na. cupio. Ph. me ad cœ
nam uoca.
Na. Pol uero uoco. De. eamus intro hinc. Ch. fiat: ſed ubi eſt
Phædria
Iudex noſter? Ph. iam hic faxo aderit. Vos ualete, &
plaudite.

a b 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19.

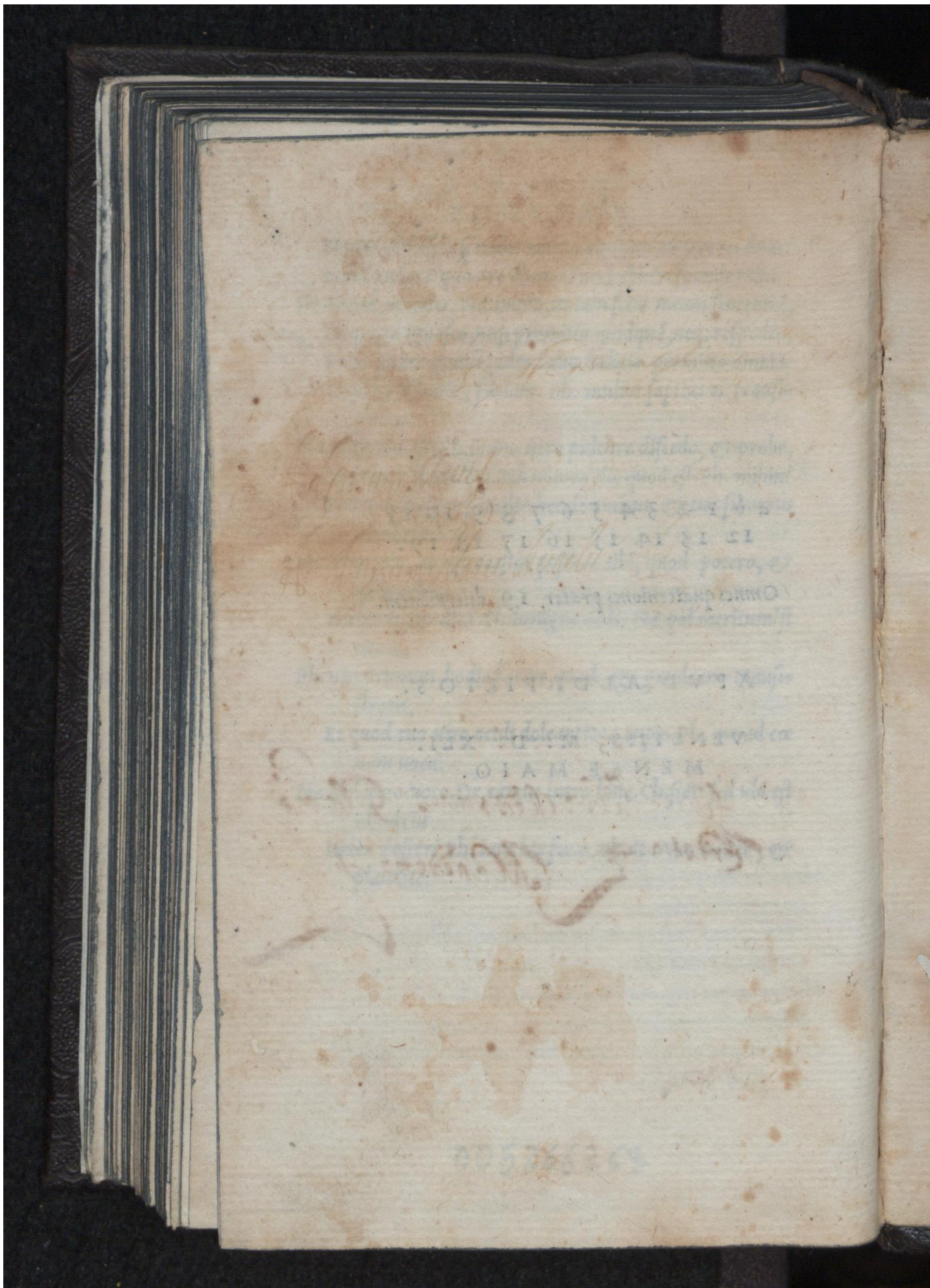
Omnes quaterniones præter 19 duernionem.

APVD ALDI FILIOS.

VENETIIS, M. D. XLI. MENSE MAIO.

finito libro referamus gratias Cristo

Menedemo

AL
DVS

